

KÖZPONTI
STATISZTIKAI
HIVATAL

Magyarország 2017

INTERNETES
MELLÉKLETTEL

MAGYARORSZÁG, 2017

Nyilvántartási szám: Y/208

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

**MAGYARORSZÁG,
2017**

Budapest, 2018

© Központi Statisztikai Hivatal, 2018

ISSN: 1416-2768

Felelős kiadó:

Dr. Vukovich Gabriella elnök

Internet: <http://www.ksh.hu>

Borítófotó: Fotolia

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2018.046

*

Internetes melléklet

Elérhető: www.ksh.hu/polc

Ehhez szükséges az egyszeri ingyenes regisztráció, illetve az alábbi kötetazonosító aktiválása, aminek eredményeként a melléklet felkerül az Ön felhasználói polcára, ahonnan bármikor elérheti azt.

<<Kötetazonosító>>

TARTALOM

KÖSZÖNTÖM AZ OLVASÓT!.....	7
1. DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP.....	9
2. MUNKAERŐPIACI VISZONYOK, OKTATÁS	27
Munkaerőpiac	30
Köznevelés, felnőttképzés, felsőoktatás	44
3. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK	53
Jövedelem.....	60
A háztartások fogyasztása	78
Fogyasztói árak, infláció	83
Lakáshelyzet	87
Egészségügy.....	92
Szociális ellátás	97
Kulturális fogyasztás	102
Digitális társadalom	106
Szubjektív jóllét.....	110
4. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZET	117
Nemzetközi gazdaság	119
Makrogazdasági folyamatok Magyarországon	123
Külkereskedelem	132
Kormányzati szektor	142
5. ÁGAZATI TELJESÍTMÉNYEK	143
Vállalkozási környezet.....	148
Kutatás-fejlesztés	153
Mezőgazdaság.....	156
Ipar	161
Építőipar.....	168
Szállítás, közlekedés	171
Távközlés, internet	174
Kiskereskedelem	176
Turizmus, vendéglátás	181

6. KÖRNYEZET ÉS ENERGIA	191
Környezet.....	193
Energia	201
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	207
TÁBLÁK JEGYZÉKE	213

Jelmagyarázat

- = A jelenség nem fordul elő.
- .. = Az adat nem ismeretes.
- x = A mutató nem értelmezhető.
- + = Előzetes adat.
- üres hely = Az üresen hagyott blokkba eső mutatókat nem értelmezzük.

Megjegyzés

A kiadványban szereplő – 2017-re vonatkozóan többnyire előzetesnek tekintendő – adatok elsődleges forrása a Központi Statisztikai Hivatal, a nemzetközi adatok pedig elsősorban az Eurostat adatbázisából és kiadványaiból származnak. Minden egyéb forrást a felmerülés helyén jelöltünk. Az Európai Unióra közölt adatok a 28 tagú integrációra vonatkoznak. A módszertani információk a KSH honlapján (www.ksh.hu) találhatóak.

A kézirat lezárásának időpontja: 2018. április 4.

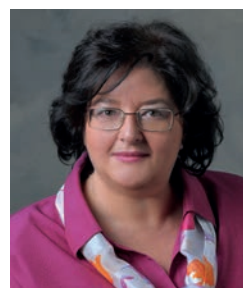
KÖSZÖNTÖM AZ OLVASÓT!

Immár 24 éve megjelenő kiadványsorozatunkban évről évre bemutatjuk hazánk statisztikai adatokkal megragadható társadalmi és gazdasági helyzetét, környezetünk főbb jellemzőit. Az e kötetben megjelenő elemzéseinkben elsősorban a 2017-ben lezajlott folyamatokra, az azok közötti összefüggések vizsgálatára összpontosítunk, azonban a bemutatott jelenségek természetétől függően esetenként hosszabb távra is visszatekintünk. Néhány témakörnél a 2017. évi adatok még nem álltak elő, ezért ezeket a legfrissebb rendelkezésre álló adatok alapján elemeztük. Annak érdekében, hogy minél átfogóbb képet adjunk Magyarország társadalmáról és gazdaságáról, a hazai és a nemzetközi statisztikai szolgálatok adatain túl más szervezetekben, tudományos műhelyekben készült szakmai és tudományos kutatások eredményeit is felhasználtuk.

Kiadványunkban bemutatjuk a társadalom legfontosabb jellemzőit, demográfiai és munkaerőpiaci helyzetét, a megélhetési viszonyokat és az életkörülményeket, valamint a társadalmi jóllét néhány aspektusát. Kitekintünk a nemzetközi környezetre, vizsgáljuk helyünket, kapcsolatainkat a világ és Európa gazdaságával, és részletes áttekintést adunk – a makrogazdasági és az ágazati statisztikák felhasználásával – a magyar gazdaság teljesítményéről. Kiadványunkat a természeti környezet állapotának és az infrastruktúra legfontosabb elemeinek a bemutatásával zárjuk.

Az ábrák számanyaga, a kötet pdf állománya, valamint a *Magyar statisztikai zsebkönyv, 2017* című kiadványunk az online mellékletről érhető el, amelyhez először aktiválni kell (www.ksh.hu/polc) a kiadványunk 4. oldalán található egyedi kódot.

Bízom benne, hogy *Magyarország, 2017* című összefoglaló kötetünket – más kiadványainkhoz hasonlóan – haszonnal és érdeklődéssel forgatják Olvasóink. Tisztelettel ajánlom figyelmükbe honlapunkat (www.ksh.hu), ahonnan jelen kiadványunk mellett továbbiak érhetők el a Kiadványtárból, valamint adataink többféle témakörben letölthetők kész és online táblázatok formájában.

Vukovich Gabriella

Dr. Vukovich Gabriella
elnök

1. DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

- 2018. január 1-jén az ország **népessége** 9 millió 771 ezer fő volt, 26,9 ezer fővel kevesebb, mint egy évvel korábban.
- 2017-ben a fontosabb **népmozgalmi folyamatok**ban kedvező és kedvezőtlen irányú változások egyaránt történtek. Az előző évhez viszonyítva a termékenység kismértékű emelkedése ellenére csökkent a születésszám, ugyanakkor az év elején tapasztalható influenzajárvány következtében emelkedett a halálozások száma, ebből következően nőtt a természetes fogyás mértéke. Mind a házasságkötések, mind a válások száma mérséklődött. 2017-ben kevesebb terhességmegszakításra került sor, mint egy évvel korábban. Újabb történelmi minimumra csökkent a csecsemőhalálozások aránya.
- Az előzetes adatok szerint 2017-ben 91 600 gyermek **született** és 131 700 lakos hunyt el.
- A **természetes fogyás** 18%-kal, 6110 fővel meghaladta az egy évvel korábbit.
- A természetes fogyásból eredő népességcsökkenést a **nemzetközi vándorlás** pozitív egyenlege mérsékelte. A csökkenő kivándorlás mellett a külföldről visszavándorló magyar állampolgárok száma folyamatosan növekszik, 2017-ben közel 9%-kal többen vándoroltak vissza, mint 2016-ban.
- A népesség 26 900 fős **tényleges fogyása** mintegy 6000 fővel, 18%-kal alacsonyabb volt a 2016. évinél.
- A 2011. évi történelmi mélypontot jelentő mintegy 88 ezres **születésszámot** követően az élveszületések száma ingadozásokkal tarkítva, de emelkedő irányzatot mutat. 2017-ben 1,6%-kal, 1463-mal kevesebb csecsemő jött világra, mint egy évvel korábban, így a születések száma lényegében azonos szintű volt a 2015. évvel.
- A 2017. évi születésszám-csökkenés a szülőképes korú nők számának több mint 20 ezer fős visszaesésével párhuzamosan ment végbe.
- A **teljes termékenységi arányszám** száz nőre jutó értéke az előző évi 149-ről 150-re emelkedett, ami 1996 óta a legmagasabb érték.
- 2017-ben fordult elő először, hogy a termékenységi arányszám emelkedése ellenére csökkent a születések száma a szülőképes korú nők számának jelentős visszaesése miatt.

*Népességszám,
népesedési folyamatok*

*Születésszám,
termékenység*

Halálozások

- A **halálozások** száma hosszú időn keresztül folyamatosan meghaladta a 130 ezer főt, 2011 és 2016 között viszont – 2015 kivételével – alatta maradt. 2017-ben jelentősen nőtt a halálozások száma: a 2016. évihez képest 3,7%-os, mintegy 4650 fős többlethalálozás történt. A halálozások 2017. évi 131 700 főre becsült száma gyakorlatilag megegyezik a két évvel korábban mért, 2015. évi halálozással.

- A **csecsemőhalandóság** csökkenő irányzatot mutat. Az ezer élveszületésre jutó 1 éven aluli elhunytak száma 2011-ben csökkent először 5 ezrelék alá, de a 4 ezreléket továbbra is meghaladta. 2017-ben az előzetes adatok szerint ezer újszülött közül 3,6 hunyt el egyéves kora előtt, ami az eddig mért legalacsonyabb csecsemőhalálozási arány a hivatalos népmozgalmi statisztika történetében, egyben az első év, amikor 4 ezrelék alá süllyedt a mutató értéke.

Házasságkötések

- A **házasságkötések** száma az ezredfordulót követő években alacsony szinten ingadozott, majd 2006 és 2010 között jelentősen, ötödével visszaesett. Ezt követően emelkedő irányzat vette kezdetét: 2010 és 2016 között közel másfélszeresére nőtt a házasságra lépő párok száma, és számuk két évtizedre visszatekintve először 2016-ban haladta meg az 50 ezret. 2017-ben 2,3%-kal, mintegy 1200-zal kevesebb pár kötött házasságot az egy évvel korábbinál, azonban ez az 50 600 házasságkötés a második legmagasabb érték 1996 óta.

Válások

- Az ezredforduló utáni első évtizedben évente átlagosan 24–25 ezer **válás** történt, az ezt követő években azonban határozott csökkenés volt tapasztalható. 2014-ben 50 év után először 20 ezer alá mérséklődött a felbontott házasságok száma, majd a 2015. évi emelkedést követően 2016-ban és 2017-ben ismét 20 ezernél kevesebb válás történt. 2017-ben a bíróságok által felbontott házasságok száma 18 600-ra becsülhető, ami 4,9%-kal, közel 1000 válással kevesebb a 2016. évinél.

Népességcsökkenés

- 2017-ben a születések és a halálozások egyenlegeként 40 100 fővel csökkent volna az ország népessége, a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlegének hatására azonban a **népesség tényleges fogyása** ennél jóval kevesebb, mintegy 26 900 fő volt. 2016-ban a nemzetközi vándorlás egyenlege még igen alacsony pozitív értéket mutatott, 2017-ben viszont már 13 200 fővel mérsékelte a népességszám csökkenését.

Demográfiai öregedés

- A népesség életkor szerinti összetételét tekintve folytatódtak a már hosszabb idő óta tapasztalt szerkezeti változások. Felgyorsult a népesség **előregedési folyamata**. A 60 éves és annál idősebb lakosok száma és aránya először 1992-ben haladta meg a 0–14 éves, gyermekkorú népességét, 2005 óta viszont már a 65 évesek és annál idősebbek is többen vannak, mint a gyermekkorúak. 2018. január 1-jén száz gyermekre 130 időskorú (65 éves és annál idősebb) lakos jutott.

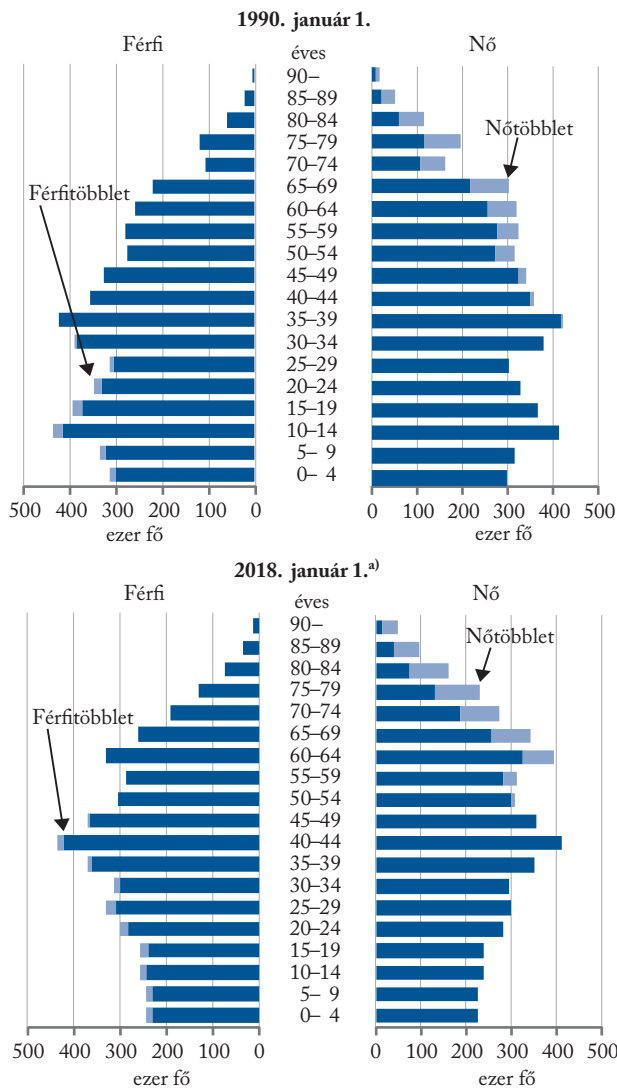
1.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	1990	2010	2015	2017*	2017* (2016= 100,0)
Élveszületés	125 679	90 335	93 063	91 600	98,4
Halálozás	145 660	130 456	127 053	131 700	103,7
Csecsemőhalálozás	1 863	481	368	330	89,7
Házasságkötés	66 405	35 520	51 805	50 600	97,7
Válás	24 888	23 873	19 552	18 600	95,1
Terhességmegszakítás	90 394	40 449	30 439	28 500	93,6
Természetes fogyás	-19 981	-40 121	-33 990	-40 100	118,0
Tényleges fogyás	-1 670	-28 602	-32 924	-26 900	81,7
Teljes termékenységi arányszám	1,87	1,25	1,49	1,50	

1.1. ábra

A népesség nem és korcsoport szerint

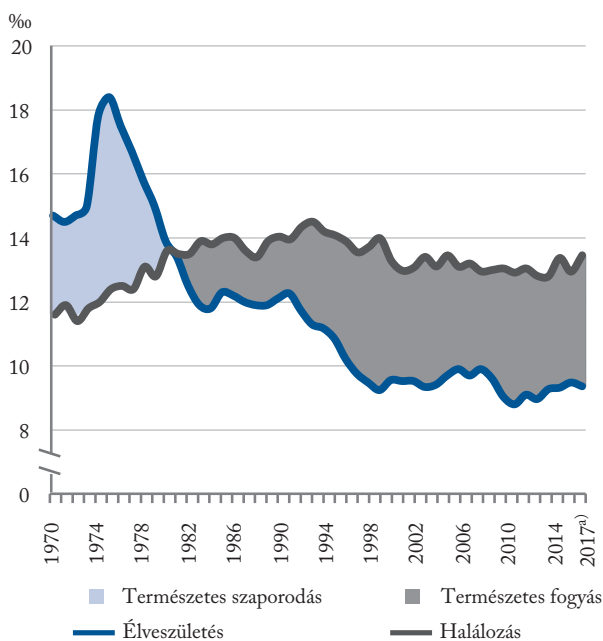
A népességszám alakulása

2018. január 1-jén Magyarország lakónépessége – a 2011. évi népszámlálás továbbvezetett adatai alapján – 9 millió 771 ezer fő volt. Az ország jelenlegi területén 1981. január 1-jén éltek a legtöbben, 10 millió 713 ezren, azóta a születések és a halálozások egyenlegéből adódó **természetes fogyás** ugyan változó ütemű, de folyamatos. 1981. január 1. és 2018. január 1. között a természetes fogyás következtében összesen 1 millió 142 ezer fővel csökkent hazánk lélekszáma. A legnagyobb mértékű fogyás 1999-ben történt, abban az évben 48,6 ezerrel többen haltak meg, mint ahányan születtek. Az elmúlt tíz évre visszatekintve 2011 számított a legkedvezőtlenebbnek, több mint 40,7 ezer fős természetes fogyással. A 2017. évi érték nem sokkal marad el ettől, 40,1 ezer fő volt.

A népességszám **tényleges fogyását** a nemzetközi vándorlás egyenlege is befolyásolja. 1981. január 1. és 2018. január 1. között a tényleges népességfogyás 942 ezer fő volt, 200 ezer fővel kevesebb, mint a természetes fogyás, mivel a nemzetközi vándorlás ez időszak alatt összességében 200 ezer fős pozitív egyenleget eredményezett. A vándorlási pozitívum 2016-ban 1066, 2017-ben viszont már 13 200 fővel fékezte a népességszámcsökkenését.

1.2. ábra

A természetes népmozgalmi folyamatok alakulása

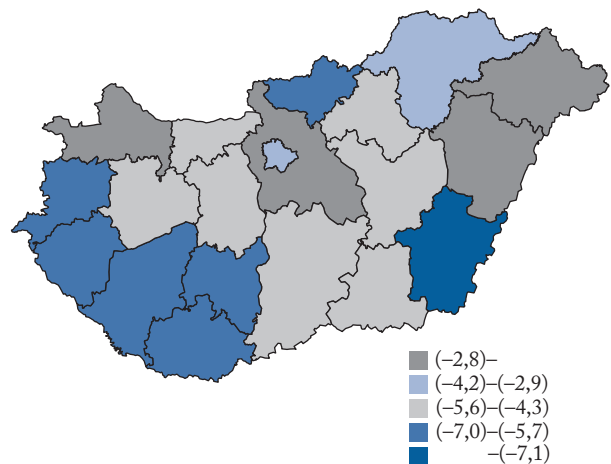

a) Előzetes, részben becsült adatok.

2017-ben a halálozások száma az ország valamennyi **régiójában és megyéjében** meghaladta a születéseket, az ebből adódó természetes fogyás azonban területi egységenként eltérő mértékű volt. Ezer lakosra vonatkoztatva a természetes fogyás Dél-Dunántúlon és Dél-Alföldön volt a legmagasabb, Észak-Alföldön és Pest régióban pedig a legalacsonyabb. Megyei szinten az átlagosnál alacsonyabb születési és magasabb halálozási ráta következett az országos átlagnál jelentősen gyorsabb a népességcsökkenés Békés, Zala, Nógrád és Somogy megyében. Ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Pest megyében – főleg az országosnál fiatalabb korösszetételből adódóan – viszonylag magas a születési és alacsony a halálozási arány, ennek következtében ott a legkisebb a természetes fogyás mértéke.

1.3. ábra

Ezer lakosra jutó természetes fogyás megyénként, 2017*

* Előzetes, részben becsült adatok.

2017-ben az országnak két olyan nagyobb területi egysége volt, ahol a természetes fogyás ellenére a belföldi és a nemzetközi vándorlás együttesen tényleges népességgyarapodást eredményezett: Pest és Győr-Moson-Sopron megye. Mindkét megyében mind a belföldi, mind a nemzetközi vándorlás pozitív egyenleget mutatott, de a belföldi vándorlásból eredő többlet jelentősebb volt. A legnagyobb belföldi vándorlási nyereséget ezer lakosra számítva ugyancsak ez a két megye könyvelhette el (12,4, illetve 5,8 ezreléssel), de belföldi vándorlási többlet jellemezte Közép-Dunántúl megyéit, különösen Fejért, valamint Nyugat-Dunántúlon Vas megyét is.

A legnagyobb mértékű belföldi elvándorlást Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megye szenvedte el, ám jelentős volt a belföldi elvándorlásból eredő népességcsökkenés Tolna, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyében is.

A nemzetközi vándorlást tekintve a főváros és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye volt a legvonzóbb területi egység, de a nemzetközi vándorlási egyenleg Győr-Moson-Sopron, Csongrád, Vas, Heves, valamint Jász-Nagykun-Szolnok megye népességszámát is az országos átlagnál jobban növelte. A pozitív nemzetközi vándorlási egyenleg ellenére Budapest lélekszáma az előző évhez képest kevesebb lett, mivel a természetes fogyás mellett a belföldi elvándorlás is csökkentette a főváros lakosságát, és a nemzetközi vándorlásból eredő nyereség ezt nem tudta ellensúlyozni.

Emelkedő termékenység mellett csökkent a születésszám

A születésszám-változás iránya és mértéke alapvetően a szülőképes korú nők létszámától és a termékenységük szintjétől függ.

Az **élveszületések** száma először 1998-ban csökkent 100 ezer alá, majd az ezredfordulót követő évtizedben alapvetően alacsony szinten, 95–100 ezer között ingadozott. A 2010. évi újabb jelentős csökkenést követően 2011-ben 88 049 újszülött

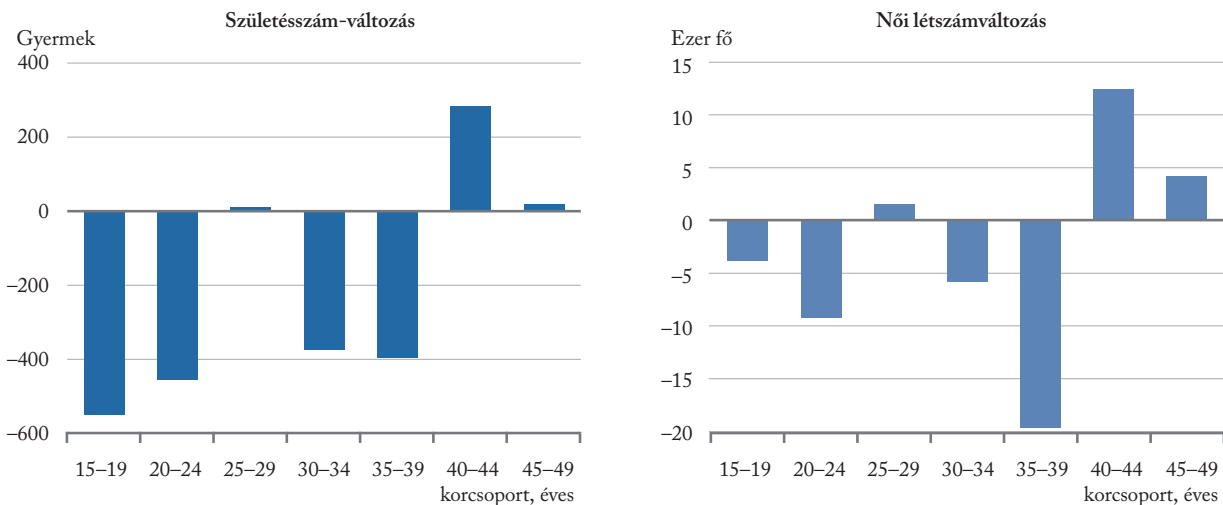
jött a világra, ami a legalacsonyabb születésszám a hazai népmozgalmi statisztika közel másfél évszázados történetében. Innen egy ingadozásokkal tarkított lassú emelkedés indult el, aminek eredményeként 2016-ban 93 063 gyermek született, 5,7%-kal, 5014-gyel több, mint a mélypontot jelentő 2011-ben. 2017 első hat hónapjának születési adatai még biztató képet mutattak, mivel a születések száma kismértékben ugyan, de meghaladta az előző év első félévét, főleg a májusi 10%-os többlétszületések nyomán, viszont az év második felében a többlet fokozatosan eltűnt, és a 2017. évi 91 600 születésszám összességében 1,6%-kal, közel 1500 újszülöttel elmaradt az előző évitől.

A születésszám csökkenéséhez eltérő mértékben járultak hozzá a **szülőképes korú nők** különböző korcsoportjai. A legnagyobb fogyás a 25 év alatti fiataloknál történt, akik mintegy 1000 gyermekkel kevesebbet hoztak világra, mint egy évvel korábban, a 30–39 éves nőknek pedig további 770 újszülöttel csökkent a gyermekszámuk. Születésszám-emelkedés csak a 40 éves és annál idősebb nők körében történt, mintegy 300 többlétszületéssel, ám ez csupán mérsékelni tudta a visszaesést.

A 2017. évi születésszám-csökkenés a szülőképes korú nők létszámának visszaesésével párhuzamosan ment végbe. Az előző évhez viszonyítva több mint 20 ezer fővel kisebb lett a 15–49 éves nők év közepi létszáma. A csökkenés igen változatos mó-

1.4. ábra

A születésszám és a szülőképes korú nők létszámának változása az előző évhez képest a nők korcsoportja szerint, 2017*

* Előzetes, részben becslést tartalmazó adatok.

don érintette a különböző korcsoportokat. A 40 év alatti nők létszáma szinte valamennyi korcsoportban visszaesett, összességében 37 ezer fővel, ezzel szemben a 40–49 éves nők létszáma mintegy 16,6 ezer fővel gyarapodott. Ez azt jelenti, hogy nemcsak az össznépeség, hanem ezen belül a szülőképes korú nők korösszetétele is fokozatosan öregszik. Az elmúlt évtizedek alapvetően csökkenő és alacsony szintű születésszáma miatt 2017-ben 3,8 ezerrel fogyott a szülőképes korba belépő 15–19 éves nők létszáma, és több mint 9 ezer fővel mérséklődött a 20–24 éveseké. A legjelentősebb visszaesés azonban a 30-as éveikben járó nők körében történt mintegy 25,5 ezer fővel, ezen belül is a legnagyobb mértékű, közel 20 ezres csökkenés a 35–39 éves nőket érintette. Ennek oka elsősorban a korcsoportba belépő (1982-ben született) és az azt elhagyó (1977-ben született) női nemzedékek létszáma közötti nagy különbség.

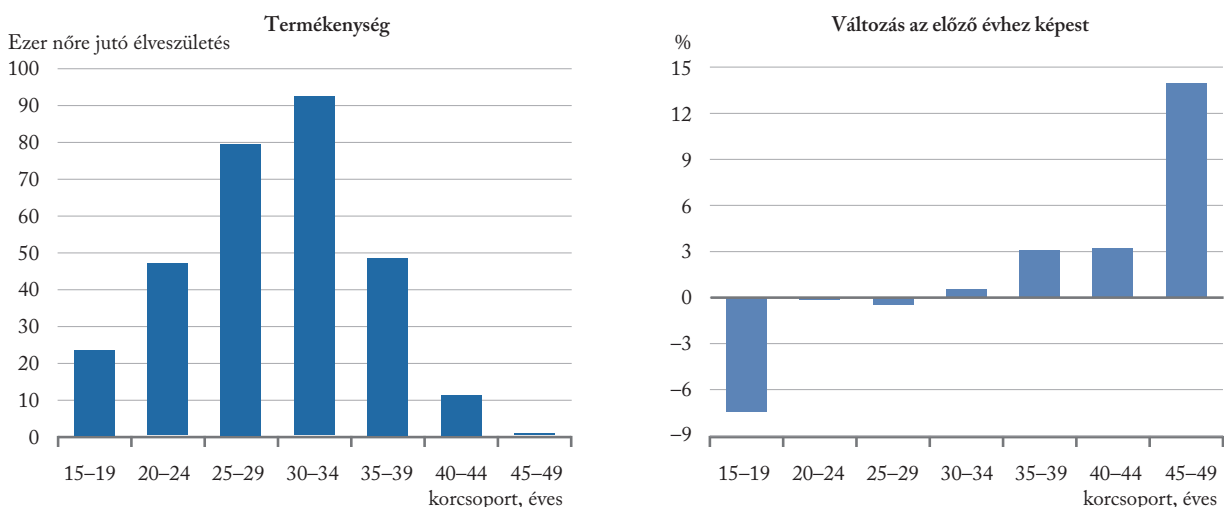
Az egyes korcsoportok szülésgyakorisága is igen eltérően alakult. A 25 év alatti nőknek nemcsak a létszámuk, hanem a termékenységük is csökkent az előző évhez viszonyítva, ez okozta a születésszámban észlelt mintegy 1000 fős visszaesést. A 30-as éveikben járó nőknél enyhe termékenység emelkedés figyelhető meg, ez viszont nem volt elegendő ahhoz, hogy ellensúlyozza a létszámukban észlelt jelentős csökkenést, így mindez náluk is mintegy 770 fővel kevesebb születésszámmal párosult. A 40 év feletti nőknél az a sajátos helyzet alakult ki, hogy a létszám

mellett a termékenységük is emelkedett, és ez a születések számának emelkedésével járt együtt, összességében mintegy 300 többletszületéssel. Ennek túlnyomó többsége a 40–44 éves nőktől származik, termékenységi szintjük viszont igen alacsony, és ez a növekedés ellenére sem eredményezett olyan születésszám emelkedést, ami kompenzálni tudta volna a többi korcsoport csökkenő születésszámát.

A házasságon kívüli születések aránya 1990 és 2000 között több mint kétszeresére, 13%-ról 29%-ra nőtt. Az ezredfordulót követően ez az arány egy rövid megtorpanás után újból dinamikus emelkedésnek indult, és 2015-ben elérte eddigi csúcspontját (48%). Az elmúlt két évben hosszú idő óta először csökkent a házasságon kívül született gyermekek száma és aránya. Emögött minden bizonnyal a házasságkötések elmúlt években tapasztalt dinamikus emelkedése áll. 2017-ben a gyermekek 55%-a született házasságból és 45%-a házasságon kívül. Az előző évhez viszonyítva a házasságból született gyermekek száma 1,9%-kal, 917 újszülöttel emelkedett, a házasságon kívülieké 5,4%-kal, 2380 gyermekkel csökkent. Ez azt jelenti, hogy a 2017. évi születésszám-csökkenés teljes egészében a házasságon kívül világra jött gyermekek kisebb számából adódott, amit a házasságból született gyermekek növekvő száma mérsékelte. A házasságból született gyermekek száma az anyák valamennyi korcsoportjában, a házasságon kívüli születéseké csak a 40–49 éves anyák körében nőtt, az ennél fiatalabb korcsoportokban csökkent.

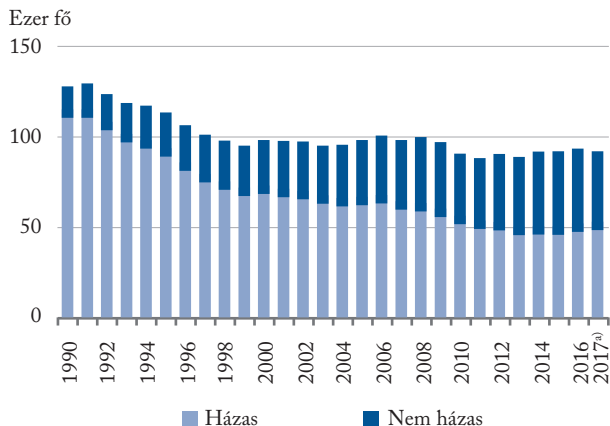
1.5. ábra

A termékenység szintje és változásának mértéke a nők korcsoportja szerint, 2017*

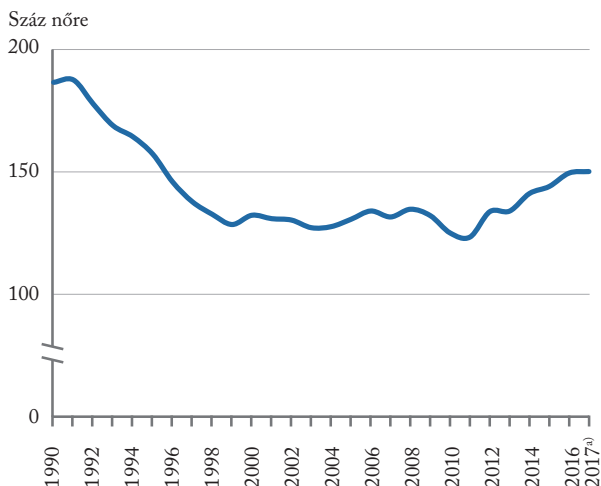
* Előzetes, részben becült adatok.

1.6. ábra
Élveszületések az anya családi állapota szerint

^{a)} Előzetes, részben becscsült adatok.

1.7. ábra
Teljes termékenységi arányszám

^{a)} Előzetes, részben becscsült adatok.

A teljes termékenységi arányszám száz nőre jutó értéke az előző évi 149-ről 150-re emelkedett 2017-ben, ami azt jelenti, hogy a 2017. évi termékenységi szint mellett száz nő 150 gyermeket hozna világra élete folyamán. Először fordult elő, hogy az előző évhez viszonyított emelkedő termékenység ellenére csökkent a születésszám. Ennek az az oka, hogy a növekvő termékenység összességében kevesebb szülőképes korú nőtől származik. A 2017. évi termékenységi szint továbbra is számottevően elmarad az egyszerű reprodukció biztosításához átlagosan szükséges 210 körüli gyermekszámtól, de 1996 óta a legmagasabb érték. A bruttó reprodukciós

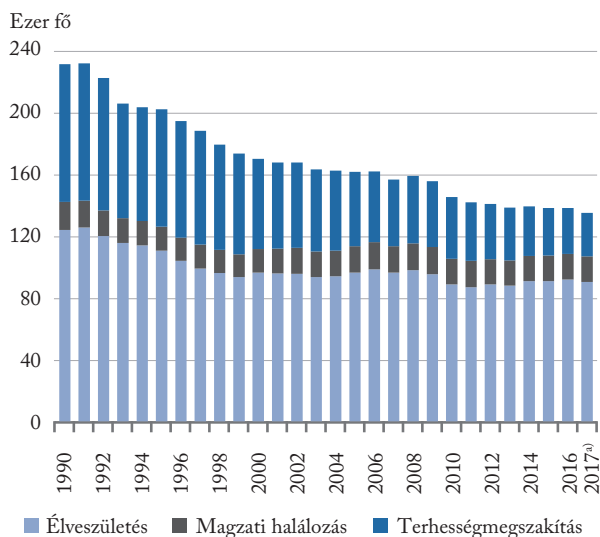
együttható értéke 0,726 volt, azaz a 2017. évi termékenységi szint mellett ezer nő az élete során 726 leánygyermeknek adna életet. Az így felnövő leánygyermek létszáma 27%-kal maradna el a szülői női nemzedék létszámától.

Mérséklődtek a magzati veszteségek

A **terhességmegszakítások** hosszabb idő óta megfigyelhető csökkenő irányzata a 2008. évi megtorpanást követően tovább folytatódott, a csökkenés üteme az elmúlt évben látványosan felgyorsult. A 2017. évi 28,5 ezer beavatkozás közel 2000-rel, azaz 6,4%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban. Ezer szülőképes korú nőre 12,6 művi vetelés jutott, szemben az előző évi 13,3 műtéttel. A csökkenő irányzat eltérő mértékben, de valamennyi korcsoportban megfigyelhető. A terhességmegszakítások gyakorisága az átlagosnál kisebb mértékben mérséklődött a 25 év alatti nők körében, a legjelentősebb visszaesés pedig a 35 év feletti, ezen belül is a 35–39 éves nőknél történt, ami összefügghet az ilyen korú nők gyakoribb gyermekvállalásával. A terhességmegszakítások életkor szerinti profilja nem változott, 2017-ben is a huszonéves nőknél volt a leggyakoribb, körükben ezer nőre 20–23 terhességmegszakítás jutott. Mivel az előző évhez képest a művi vetélések száma nagyobb mértékben csökkent, mint a születéseké, ennek eredményeként 2017-ben száz élveszületésre 31,1 terhességmegszakítás jutott, szemben a 2016. évi 32,7 műtéttel.

1.8. ábra

A szülészeti események alakulása

^{a)} Előzetes, részben becscsült adatok.

A művi vetélések mellett csökkent a **magzati halálozások** száma is, ami a korai és középidős (24. betöltött terhességi hétig bekövetkező) magzati halálozások, valamint a halvaszületések összegét együttes számát jelenti. A 16,7 ezerre becsült magzati halálozás 2,9%-os csökkenést mutat az előző évhez képest. Mivel a születések száma ennél kisebb mértékben esett vissza, a száz élveszületésre jutó magzati halálozások száma is kismértékben mérséklődött az előző évhez viszonyítva: 18,5-ről 18,2-re. A magzati halálozások csökkentése potenciális tartalékot jelenthet a születésszám emelkedésére, mivel az esetek döntő többségében kívánt fogamzásokról van szó, amikor az anya akarata ellenére veszíti el magzatát.

Mivel mind a magzati halálozások, mind a művi vetélések száma csökkent, együttes összegük, azaz a magzati veszteségek értéke is mérséklődött. 2017-ben száz élveszületésre 49,3 magzati veszteség jutott, szemben az előző évi 51,2-del. Ez még mindig magas érték, mivel azt jelenti, hogy majdnem minden második élveszületésre jut egy magzati veszteség (művi vetélés és magzati halálozás együtt).

Kevesebb fiatal és több idősebb pár kötött házasságot

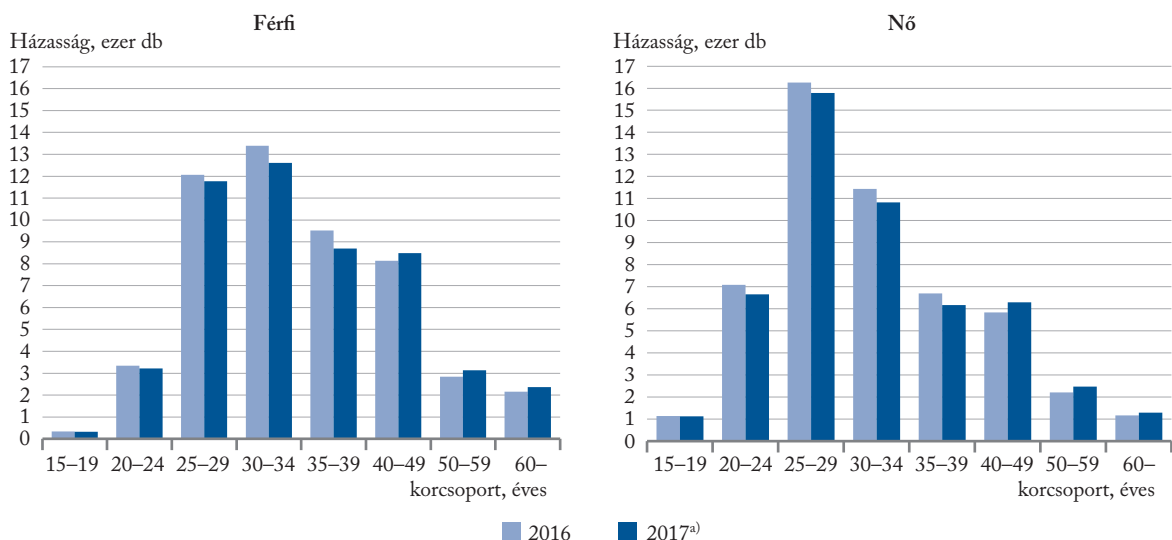
A **házasságkötések** számának – az 1970-es évek közepétől zajló – tartós és jelentős csökkenése

2010-ben érte el mélypontját, ami a népmozgalmi statisztika eddigi történetének egyik legkevesebb házasságát jelentette. Az 1970-es években a Ratkó-korszakban született nemzedékek tagjai kötöttek fiatalon és nagy számban házasságot, az ezredfordulót követően pedig az ő gyermekeik ugyancsak nagy létszámú korosztályai léptek házassági korbá. Ennek ellenére a házasságkötések száma tovább csökkent, és a 2010-ben kötött 35,5 ezer házasság csak valamivel több mint egyharmada volt az 1970-es évek közepén mért és lokális maximumot jelentő több mint 100 ezer házasságkötésnek. Az erről a mélypontról történt kedvező irányú elmozdulás eredményeként hat év alatt csaknem másfélszeresére emelkedett a házasságkötések száma. A 2016. évi 51,8 ezer házasság az ezt megelőző húsz év legmagasabb számú házasságkötése volt. 2017-ben az emelkedő irányzat megállt, és az 50,6 ezerre becsült frigyek száma az előző évhez képest 2,3%-os csökkenést, mintegy 1200-zal kevesebb házasságkötést jelentett.

A házasságkötések száma a nők és a férfiak nem mindegyik korcsoportjában csökkent. A hiány kizárólag a 40 évesnél fiatalabb pároknál jelentkezik, miközben az ennél idősebb nők és férfiak körében emelkedett a házasságkötések száma az előző évhez képest. A 40 év alatti nőknél 4,9, a férfiaknál 5,3%-kal

1.9. ábra

Házasságkötések száma a férfiak és a nők korcsoportja szerint

^{a)} Előzetes, részben becsült adatok.

csökkent a házasságra lépők száma, ami több mint 2000-rel kevesebb házasságot jelentett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az átlagosnál nagyobb mértékű volt a visszaesés a 20–24 éves nőknél és a harmincas éveikben járó nőknél és férfiaknál. A 40 éves és annál idősebb korcsoportok növekvő házassági kedve csupán mérsékelni tudta ezt a hiányt, mivel náluk mindössze 800 pár körül volt a házasságkötési többlet.

A házasságkötések intenzitását az ezer megfelelő korú nem házas nőre, illetve férfira jutó frigyek számával is mérhetjük. Ennek a mutatóknak az értékét nemcsak a megfelelő életkorban lévők száma, hanem ezen belül a nem házasok aránya is befolyásolja, azoké, akik potenciálisan házasságot köthetnek. A házasságra lépő párok korcsoportját tekintve eltérő irányú változások történtek az előző évhez képest. Nem minden életkorban csökkent a házasságkötési kedv, csupán a 40 év alatti nők és a 45 év alatti férfiak körében. Ezen életkorok fölött mindkét nem esetében és valamennyi korcsoportban emelkedett a házasságkötések intenzitása. A legnagyobb mértékű csökkenés a 35–39 éves férfiaknál és 30–34 éves nőknél figyelhető meg, a legdinamikusabb emelkedés pedig mindkét nem esetében az 55–59 éves korcsoportban történt. Itt meg kell jegyezni, hogy a házasságkötési életkor kitolódása miatt a 30-as éveikben járó nőknél és férfiaknál magas a házasságkötések gyakorisága, így ha ez csökken, jelentős hiányt okoz a házasságkötések számában. Az 50 év feletti korosztályok viszont viszonylag ritkán kötnek házasságot, így a növekvő házasságkötési gyakoriságuk kevesebb számú többlet házasságkötéssel jár együtt.

87 azonos nemű pár létesített bejegyzett élettársi kapcsolatot

2009. július 1-jétől a családi állapot új kategóriával, a **bejegyzett élettársi kapcsolattal** bővült.¹⁾ 2009 második felében 67 bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítettek, 2010-ben – az első teljes évben – pedig 80-at anyakönyveztek. 2013-ig évről évre csökkent az ilyen párkapcsolatot létesítők száma, és ebben az évben összesen 30 ilyen párkapcsolatot regisztráltak az anyakönyvvezetők, ami kevesebb mint fele volt a három évvel korábbiaknak. Az elmúlt négy évben ismét emelkedő irányzatot vett a bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítők száma: 2015-ben

65-öt, 2016-ban 85-öt, 2017-ben pedig 87-et anyakönyveztek, az eddigi legtöbbet az új családi állapotú kategória bevezetése óta. A férfipárok által létesített élettársi kapcsolatok száma minden évben meghaladta a nőkéét. 2017-ben 49 férfi- és 38 női párt regisztráltak az anyakönyvvezetők. Bár változatlanul a férfiak vannak többségben, 2014-hez képest több mint háromszorosára emelkedett a női bejegyzett élettársi kapcsolatot kötők száma. A bejegyzett élettársi kapcsolatok több mint felét budapesti és Pest megyei lakosú párok létesítették. A férfiak átlagosan 38,7, a nők 34,3 évesen kezdeményezték a hivatalos eljárást. A férfitársak közötti korkülönbség átlagosan 6,4, a női párok közötti átlagosan 6,1 év volt.

Csökkent a válások száma

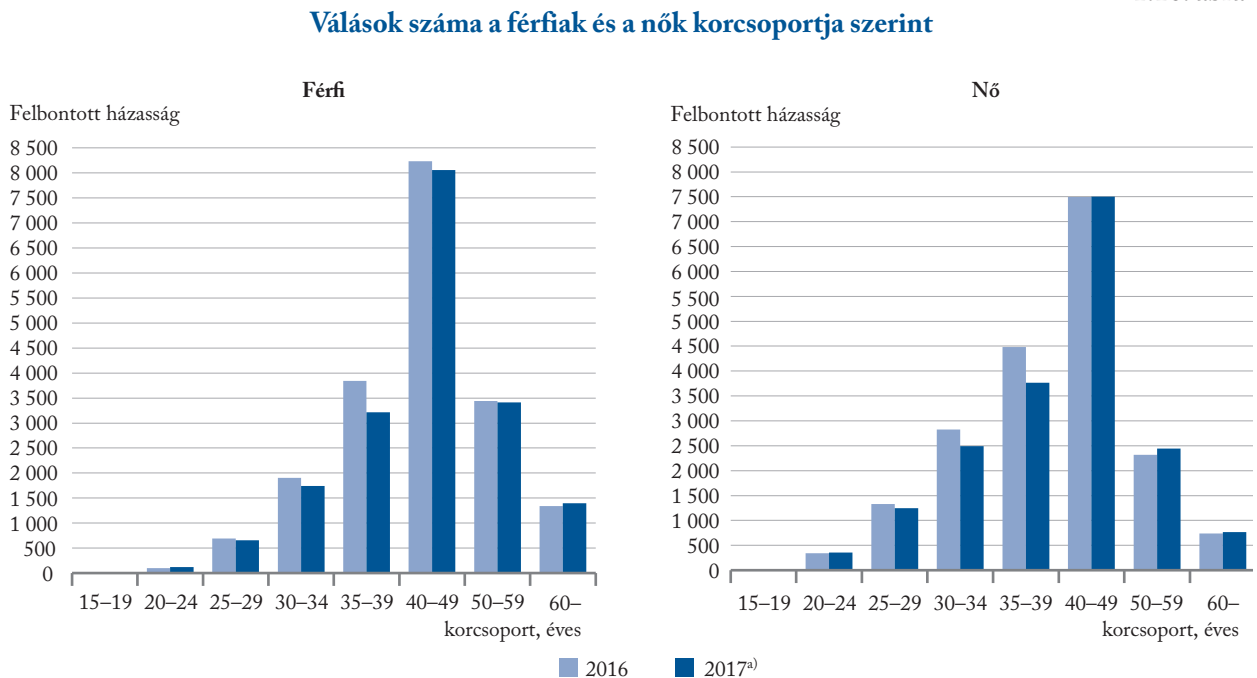
Az ezredforduló utáni első évtizedben 24–25 ezer eset körül stagnált a **válások** száma, majd 2010–2014 között határozott csökkenés mutatkozott, és 2014-ben hosszú idő óta először esett 20 ezer alá. 2015-ben a javuló irányzat megtorpant, azonban az elmúlt két évben ismét 20 ezer alatti válást mondtak ki a bíróságok. A 2017. évi 18,6 ezerre becsült válás számszerűen 952-vel, 4,9%-kal volt kevesebb az előző évinél, ami az elmúlt félszázad legalacsonyabb számát jelentette.

A házasságkötések száma 2010 óta – a 2017. évi csökkenés ellenére – 42%-kal emelkedett, a válásoké ugyanezen időszak alatt viszont 28%-kal mérséklődött. Ha a válások száma úgy csökken, hogy közben a házasságkötéseké nő, akkor ez a házas párkapcsolatok növekvő stabilitására utaló jel lehet.

A válások gyakoriságának életkor szerinti profilja eltér a férfiak és nők körében. A 40 év alatti nők valamennyi korcsoportjában gyakoribb a válás, mint a hasonló életkorú férfiaknál, 40 év felett viszont minden korcsoportban a férfiaknál magasabb válási gyakoriság. A 20–24 éves nők feltűnően magas arányú válásai az átlagos női házasságkötési életkort tekintve azt jelzi, hogy viszonylag rövid házasságtartam mellett bomlanak fel az ilyen fiatalon kötött házasságok. A 20–44 éves nőknél a legmagasabb, 19–22 közötti az ezer fennálló házasságra jutó válások száma. Hasonló gyakoriság a férfiaknál a 30–44 évesek körében tapasztalható.

¹⁾ 2009. július 1-jén lépett hatályba a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló 2009. évi XXIX. törvény, amely szabályozza az azonos nemű személyek közötti kapcsolat létesítését, megszűnését.

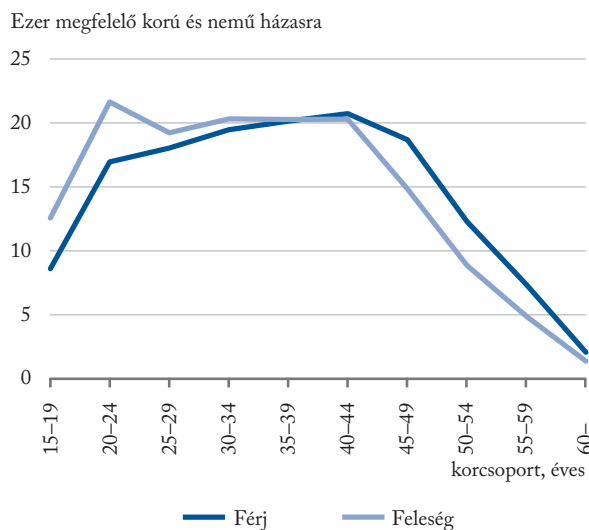
1.10. ábra

^{a)} Előzetes, részben becslés adatok.

1.11. ábra

**Válási arányszám a korábbi házasságok
korcsoportja szerint, 2017⁺**

A házasságban élők száma az új házasságkötések által gyarapodik, ezzel szemben a válások és özvegyülések következtében csökken. A **házasságok mérlege** pozitív, ha több új házasság kötődik, mint amennyi megszűnik, ellenkező esetben negatív. A házasságok mérlege közel négy évtizede folyamatosan negatív, vagyis több házasság szűnik meg válás és özvegyülés miatt, mint amennyi létrejön. Ezen az

utóbbi évek növekvő számú házasságkötései sem tudtak változtatni, ugyanakkor lényegesen mérséklődött az újonnan létrejövő és a megszűnő házasságok közötti különbség. 2017-ben 63 300 házasság bomlott fel, több mint 70%-uk özvegyülés miatt, és mindössze 50 600 új kötődött. Ez azt jelenti, hogy 2017-ben száz házasságkötésre 125 házasságmegszűnés jutott, kicsivel több, mint az előző évi érték (123), főleg a halálozás által megszűnt házasságok magasabb és a házasságkötések alacsonyabb száma miatt.

1.2. tábla

Házasságkötés és -megszűnés

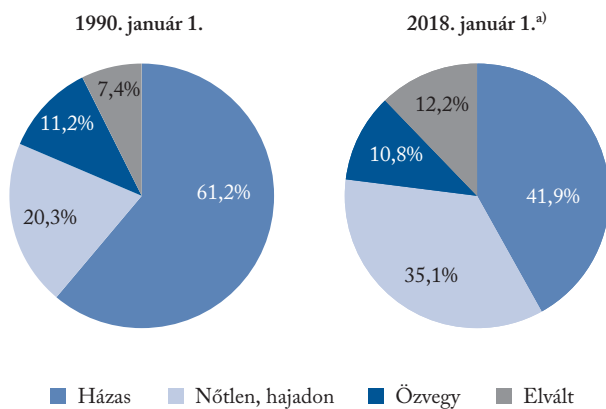
Megnevezés	1990	2000	2016	2017 ⁺
Házasságkötés	66 405	48 110	51 805	50 600
Megszűnt házasság	89 817	79 685	63 480	63 300
halál következtében	64 929	55 698	43 928	44 700
válás következtében	24 888	23 987	19 552	18 600
Száz házasságkötésre jutó megszűnt házasság	135	166	123	125

A házasságok hosszú idő óta negatív egyenlege jelentősen módosította a népesség családi állapot szerinti összetételét. 1990-hez képest a 15 éves és annál idősebb népesség körében a há-

zasok részaránya 61%-ról 42%-ra csökkent, ezzel párhuzamosan 20%-ról 35%-ra emelkedett a nőtlenek, illetve hajadonok és 7,4%-ról 12%-ra az elváltak aránya. Az özvegy népesség hányada is kissé mérséklődött: 11,2%-ról 10,8%-ra. A 15 éves és annál idősebb népesség körében 2004-ben szűnt meg először a házasságban élők dominanciája, azóta a nem házas népesség túlsúlya egyre nyilvánvalóbbá vált. Az elmúlt évek növekvő házasságkötései még nem tudták megváltoztatni ezt az irányzatot, csak mérsékeltek a nem házas népesség növekvő túlsúlyát. Jelentősek a különbségek a férfiak és nők között: arányukat tekintve mindkét nemnél a házasok vannak a legtöbben, a nőknél viszont jóval alacsonyabb a hajadonok hányada, mint a férfiaknál a nőtleneké, ugyanakkor 4,6-szer magasabb az özvegy és közel 1,3-szeres az elvált nők aránya, mint az „erősebb” nemnél. A különbségek főleg a férfiak és nők eltérő korösszetételéből és halandóságából, valamint a házassági és újraházasodási szokásaik és lehetőségeik nemenkénti eltéréseiből adódnak.

1.12. ábra

A 15 éves és annál idősebb népesség családi állapot szerinti megoszlása

^{a)} Előzetes, részben becslült adatok. A 2009. július 1. előtti családiállapot-kategóriák szerint.

Mérséklődött a férfiak és a nők halandósága közötti különbség

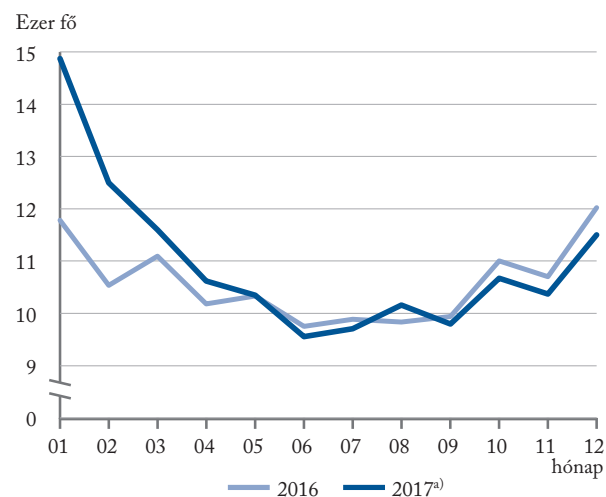
A halálozások száma az 1990-es évek elejétől ingadozásokkal, de alapvetően ereszkedő trendet követett. Az 1993. évi 150 ezret meghaladó haláleset hosszú évtizedek óta a legmagasabb volt. Innen indult a csökkenés, gyakran megszakítva egy-egy ki-

sebb emelkedést vagy stagnálást hozó évvel. A 2011. év fordulatot jelentett: hosszú idő óta először szorult a halálozások száma 130 ezer alá, és 2014-ig e szint alatt maradt. Az elmúlt három évben hektikusan alakult a halálozások száma. A 2015. évi 4,3%-os emelkedés 131,7 ezer elhunytat eredményezett, majd a 2016. évi újabb csökkenés következtében 127 ezer főre mérséklődött a számuk. A 2017. évi 131 700 főre becsült elhalálozás ismét 3,7%-kal, mintegy 4650 fővel haladta meg az előző évit, és nagyságrendjét tekintve megegyezett a két évvel korábbi értékkel.

A halálozások száma az év során egyenetlenül alakult. Az év első négy hónapja már közel 6000 fős többlethalálozást eredményezett az előző év azonos időszakához viszonyítva, főleg a januári 26 és a februári 19%-os emelkedés következtében. Májusban már lényegében megegyezett a halálozások száma az előző évvel, június és december között pedig egy hónap kivételével kevesebben hunytak el, mint egy évvel korábban. Az év második felében észlelt csökkenés mintegy 1370 fővel mérsékelte az addig felhalmozott többletet.

1.13. ábra

A halálozások száma havonta

^{a)} Előzetes, részben becslült adatok.

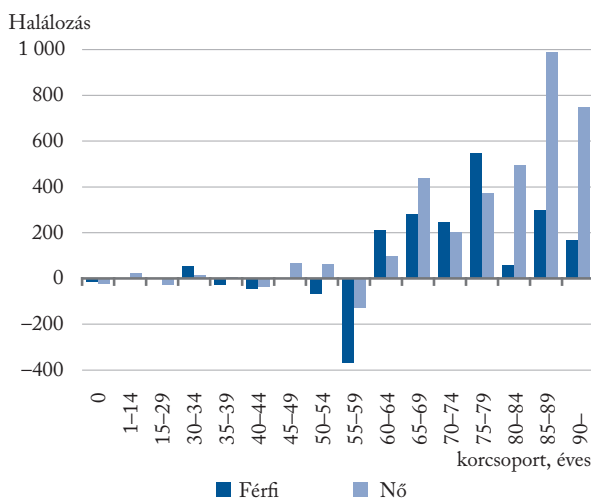
A halálozási többlet eltérő mértékben érintette a különböző életkorú és nemű lakosokat. A férfiaknál a 60 év alattiak szinte valamennyi korcsoportjában csökkent a halálozások száma, ez alól kivételt a 30–34 évesek jelentik. A fiatalabb életkorok viszonylag alacsony halandósága rendkívül érzékenyen reagál

valamely tragikus baleset vagy váratlan halálózást okozó esemény hatására. Valószínűleg ennek következménye a 30–34 éves férfiak halandóságának 21%-os emelkedése, ami 54 fős többlethalálózást eredményezett.

Figyelmet érdemel az 55–59 éves férfiak halálózásainak jelentős, 7,3%-os csökkenése, ami az előző évhez képest mintegy 370 fős mérséklődést jelent ebben a korcsoportban. Összességében a 60 év alatti férfiak közül 3,9%-kal, mintegy 470 fővel kevesebben hunytak el 2017-ben, mint egy évvel korábban. Ugyanakkor a 60 éves és annál idősebb férfiak valamennyi korcsoportjában emelkedett a halálózások száma, különösen a 75–79 éveseknél, akiknél a 6,8%-os emelkedés 550 fővel növelte az elhunytak számát az egy évvel korábbihoz képest. A 60 éves és annál idősebb férfiak halálózása összességében 3,6%-kal, mintegy 1800 fővel emelkedett, ezt a többletet mérsékelte a 60 éven aluliak kevesebb halálózása, így a férfi többlethalálózás 2017-ben 1342 főt ért el.

1.14. ábra

A halálózások számának változása az előző évhez képest, a férfiak és a nők korcsoportja szerint, 2017*

* Előzetes, részben becslést adatok.

A nők körében a 60 éven aluliaknál sem észlehető számottevő csökkenés. A 60 évesnél fiatalabb nők öt korcsoportjában, illetve a 60 éves és annál idősebb nők mindegyik korcsoportjában emelkedett az elhunytak száma az előző évhez képest. Az idősebb nők magasabb száma és férfiakénál nagyobb mér-

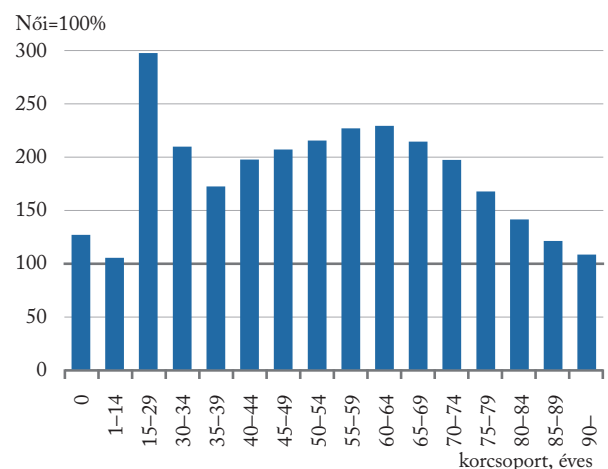
tékű halandósági romlása eredményezte, hogy az összes többlethalálózás túlnyomó többsége az időskorú hölgyeket érintette. Összességében a 60 éves és annál idősebb elhunyt nők száma 5,7%-kal, több mint 3300 fővel emelkedett, jóval nagyobb mértékben, mint az ehhez a korosztályhoz tartozó férfiaké. Így a 2017. évi többlethalálózások döntő többsége, 71%-a a nőktől származik. Itt meg kell jegyezni, hogy a 60 év feletti korcsoportokban jóval több a nő, mint a férfi, és a 80 év felettek között már csaknem 2,5-szer többen vannak, mint az erősebb nem képviselői. Egy romló, emelkedő halandóság ezért a nőknél jóval magasabb számú többlethalálózást eredményez, mint a hasonló korú férfiaknál.

2017-ben ezer lakosra 13,5 halálózás jutott, ezen belül ezer férfira 13,7, ezer nőre 13,2. Az előző évhez viszonyított **nyers halálózási arányszám** a férfiaknál 0,3, a nőknél 0,7 ezrelépponttal nőtt.

2017-ben az eltérő mértékű halandósági javulás, illetve romlás következtében mérséklődött a férfiak és a nők halandósága közötti különbség. Mindemellett a férfiak halálózási mutatói változatlanul jóval kedvezőtlenebbek, mint hasonló életkorú nő társaiké, így ha mérséklődött is, de megmaradt és jelentős a férfiak mortalitási többlete a megfelelő életkorú nőkéhez képest. A legjelentősebb különbség a 30 és 74 év közötti életkoroknál van, ahol a férfimortalitás valamennyi korcsoportban megközelíti vagy meghaladja a női halandóság kétszeresét, a 15–29 éves korcsoportban pedig a háromszorosát.

1.15. ábra

A férfiak halandósági többlete korcsoportok szerint, 2017*

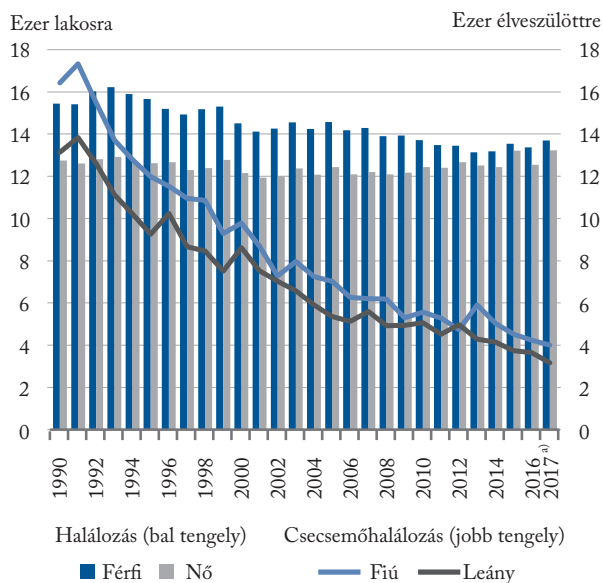
* Előzetes, részben becslést adatok.

Az elhunytak családi állapotát tekintve a legkisebb mértékű (1% alatti) emelkedés mindkét nem esetében a házas családi állapotúaknál, a legjelentősebb növekedés pedig a nőtlen férfiaknál és a hajadon nőknél tapasztalható. Az időskorúak eltérő családi állapota és a várható élettartam nemek szerinti különbsége okozza azt a jelenséget, hogy az elhunyt férfiak többsége, 50,8%-a házasságban élt halála előtt, az elhunyt nők között viszont az özvegy családi állapotúak részaránya volt a meghatározó, 62,5%-kal.

A **csecsemőhalandóság** az összes halálozáson belül nem képvisel jelentős hányadot, mégis kiemelkedő fontosságú mutató, hiszen az ország egészségügyi ellátórendszerének fejlettségét, a várandósgondozás és az újszülöttellátás színvonalát kifejező nemzetközileg számon tartott mérőszám, másfelől kulcsszerepe van a születéskor várható átlagos élettartam számításánál.

1.16. ábra

Halálozási és csecsemőhalálozási arány nemek szerint

^{a)} Előzetes, részben becsült adatok.

Az egy éven aluli csecsemők ezer élveszülöttré jutó száma először 2011-ben csökkent 5 ezrelék alá, és 2012-ben is e szint alatt maradt. 2013-ban a javuló irányzat megtorpant, és ismét 5 ezrelék fölé emelkedett a mutató értéke, majd az ezt követő években végbement határozott és jelentős javulás eredményeként 2017-ben ezer újszülött közül

3,6 huynt el egyéves kora előtt, ami az eddig mért legalacsonyabb érték a hivatalos népmozgalmi statisztika történetében, egyben az első alkalom, hogy 4 ezrelék alá süllyedt a mutató. A 2017. évi fiú újszülöttek 4,0 és a leányok 3,2 ezrelékes csecsemőhalálózása mindkét nem esetében a történelmileg mért legalacsonyabb érték.

Gyakoribbá váltak a lakóhely-változtatások

A **belföldi vándorlás** iránya és mértéke lényegesen módosíthatja egy adott terület népességszámát, ezért a születések és halálozások mérése mellett ennek számbavétele is fontos.

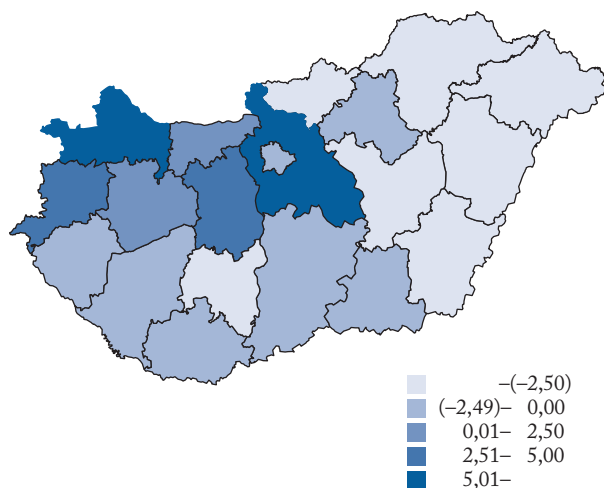
2017 folyamán 265 ezren változtattak állandó és 307 ezren ideiglenes lakóhelyet, ami a teljes belföldi vándorlásban 20 ezer fős, vagyis 3,6%-os növekedést jelent az előző évhez képest. Az állandó és az ideiglenes belföldi vándorlások száma egyaránt 10 ezer fővel emelkedett, ez az előbbi vándorlástípus esetében 3,9, utóbbinál 3,4%-os növekedésnek felel meg.

A **településtípusok közötti mobilitás** fő irányjai az azt megelőző évekhez képest 2016-ban megfordultak, és a tendenciák kis különbségekkel 2017-ben is folytatódtak. A főváros teljes vándorlási egyenlege a szuburbanizációs folyamat hatására 2016-hoz hasonlóan 2017-ben is negatív lett. A céltelepülés kiválasztásában nőtt a főváros környéki agglomerációs övezet szerepe. Budapest teljes vándorlási vesztesége elérte a 2800 főt, ezen belül az állandó vándorlásból eredően 3300 fős veszteség, az ideiglenes vándorlásból 500 fős nyereség adódott, szemben az egy évvel korábbi 161 fős veszteséggel. A többi városra a korábbi trenddel szemben az odavándorlás volt jellemző 2017-ben is, ám a vándorlási nyereség 2016-hoz képest csökkent: együttesen 450 fős vándorlási többlet mutatkozott ezeken a településeken, hozzávetőleg negyede a 2016. évinek. A visszaesés az ideiglenes vándorlásokból fakadó 800 fős veszteségnek tudható be, miközben az állandó vándorlások 1250 fős nyereséget jelentettek. A községi lakosok népességszámát szintén növelte a bevándorlási többlet: mind az állandó, mind az ideiglenes vándorlások egyenlege pozitív volt (2050, illetve 300 fő), együttes összegük meghaladta a 2016-ban tapasztalt 1805 fős nyereséget.

A korábbi évekhez hasonlóan, **területi összehasonlításban** Pest (15 600 fő), Nyugat-Dunántúl (3150 fő) és Közép-Dunántúl (2500 fő) vándorlási egyenlege volt pozitív, míg az Alföld és Észak

nagyrégió minden régiójára továbbra is az elvándorlás volt jellemző. A megyék közül 2017-ben is Pest, Győr-Moson-Sopron, Fejér, Vas, Komárom-Esztergom megye vonzotta a legtöbb beköltözőt, valamint 2016-hoz hasonlóan Veszprém megyében is pozitívan alakult a belföldi vándorlási egyenleg. Pest megye vándorlási nyereségét elsődlegesen a Budapestre odavándorlók adták, 12 900-zal többen költöztek a fővárosból Pest megyébe, mint fordítva. A második legnagyobb pozitív vándorlási egyenleggel rendelkező Győr-Moson-Sopron 2650 fős nyeresége leginkább a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyével (400 fő), a Hajdú-Biharral (400 fő), valamint a Borsod-Abaúj-Zemplénnel (350 fő) történő népességcseréből fakad. Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém megye vándorlási többlete is jellemzően a Borsod-Abaúj-Zemplénnel és a Szabolcs-Szatmár-Bereggel való összevetésben megmutatkozó pozitív különbözetből származik. Fejér megye pozitív migrációs egyenlegét leginkább a Pest megyéből és a Budapestre odavándorlók adják.

1.17. ábra
Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, 2017*

*Előzetes, részben becült adatok.

Összességében a régiók közül Észak-Alföld és Észak-Magyarország népességmegtartó ereje volt a leggyengébb, ahol 8250, illetve 4850 fővel csökkent a népességszám a belföldi vándorlásból eredően. Megyei szinten a korábbi évekhez hasonlóan 2017-ben is Szabolcs-Szatmár-Bereg és

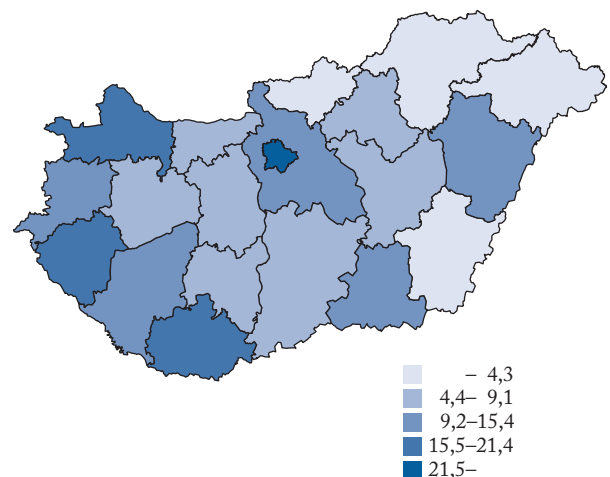
Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből vándoroltak el a legtöbben, 4900, illetve 4150 fős vándorlási veszteséget okozva. Az elvándorlók mindkét megye esetében leginkább Budapesten és Pest megyében telepedtek le. A Dunától keletre eső többi területre szintén a fővárosba történő elvándorlás volt a legjellemzőbb.

A nemzetközi vándorlásból egyre növekvő pozitív egyenleg mutatkozik

A nemzetközi vándorlás szintén hatást gyakorol az ország népességszámának alakulására: a bevándorlás csökkentheti a természetes népességfogyást, míg az elvándorlás negatív hatással lehet akár a kedvező természetes népmozgalmi eseményekre is.

Hazánkban 2017-ben a nemzetközi ki- és bevándorlások pozitív egyenlege 13 200 fővel mérsékelte a természetes fogyásból adódó népességszám csökkenést. A nemzetközi vándorlás egyenlege pozitív volt Budapesten, Észak-Alföldön és Nyugat-Dunántúlon, ezeken belül is leginkább Szabolcs-Szatmár-Bereg és Győr-Moson-Sopron megyében. A nemzetközi vándorlás tekintetében évek óta kiemelkedik Budapest is, ahová 2017-ben szintén az átlagnál sokkal többen érkeztek külföldről. A nemzetközi vándorlás népességszámra gyakorolt negatív hatása a legjelentősebben Somogy megyében volt érzékelhető.

1.18. ábra
Ezer lakosra jutó külföldi állampolgárok száma, 2018. január 1.*

* Előzetes, részben becült adatok.

2018. január 1-jén a jogszerűen és huzamosan **Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok** száma 156 ezer fő volt, az ország népességének 1,6%-a. Az itt élő külföldiek túlnyomó többsége, 65%-a Európából, ezen belül a környező országokból, főképp Romániából (15%), Németországból (11%), Szlovákiából (6,0%), valamint Ukrajnából (5,7%) érkezett. További 28%-uk Ázsiából, 4,0%-uk Afrikából, 3,4%-uk az amerikai kontinensről származik. Ázsiából elsősorban kínaiak és vietnámiak érkeztek.

A 2018. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldiek 50%-a Budapesten, 33%-a a fővároson kívüli városokban, 17%-a községekben élt. Népességhez viszonyított arányuk a fővároson kívül Baranya, Győr-Moson-Sopron és Zala megyében volt a legjelentősebb, Békés megyében a legkisebb. A külföldiek között összességében több a férfi (57%), mint a nő (43%). A hazánkban élő külföldiek korösszetétele fiatalabb, mint a honos népességé. Mindkét nem esetében a 20–39 éves korosztály létszáma a meghatározó, arányuk 47% volt a Magyarországon élő külföldiek körében.

A magyar állampolgárok **kivándorlásának**

pontos mérése több tényező miatt is nehézségekbe ütközik, de az adminisztratív nyilvántartásokból rendelkezésre álló adatok alapján az látható, hogy az utóbbi években a növekedés megtorpant, majd megfordult. Míg a csúcspontot jelentő 2015-ben 32 800 magyar állampolgár távozott külföldre, addig 2017-ben 25 100, ami 15%-kal kevesebb a 2016. évinél. A 2017-ben kivándorló magyarok 32%-a Németországot, 27%-a Ausztriát, 17%-a az Egyesült Királyságot választotta új otthonának. Külföldre túlnyomó részt a fiatal korosztályok tagjai vándorolnak: a migráns magyarok 43%-a 30 év alatti, 72%-a pedig még nem érte el a 40 éves kort. A kivándorlók többsége férfi (54%), túlnyomó részük nőtlen, illetve hajadon családi állapotú (64%).

2017-ben 18 500 korábban kivándorolt magyar állampolgár költözött haza. A külföldről visszavándorló magyar állampolgárok száma 2014-től folyamatosan növekszik, 2017-ben közel 9%-kal többen vándoroltak vissza, mint 2016-ban. A visszavándorló magyarok 30%-a Németországból, közel 29%-a Ausztriából és további 20%-a az Egyesült Királyságból tért vissza Magyarországra.

A NŐI ÉS A FÉRFIÉLETÚT FORDULÓPONTJAI EURÓPÁBAN²⁾

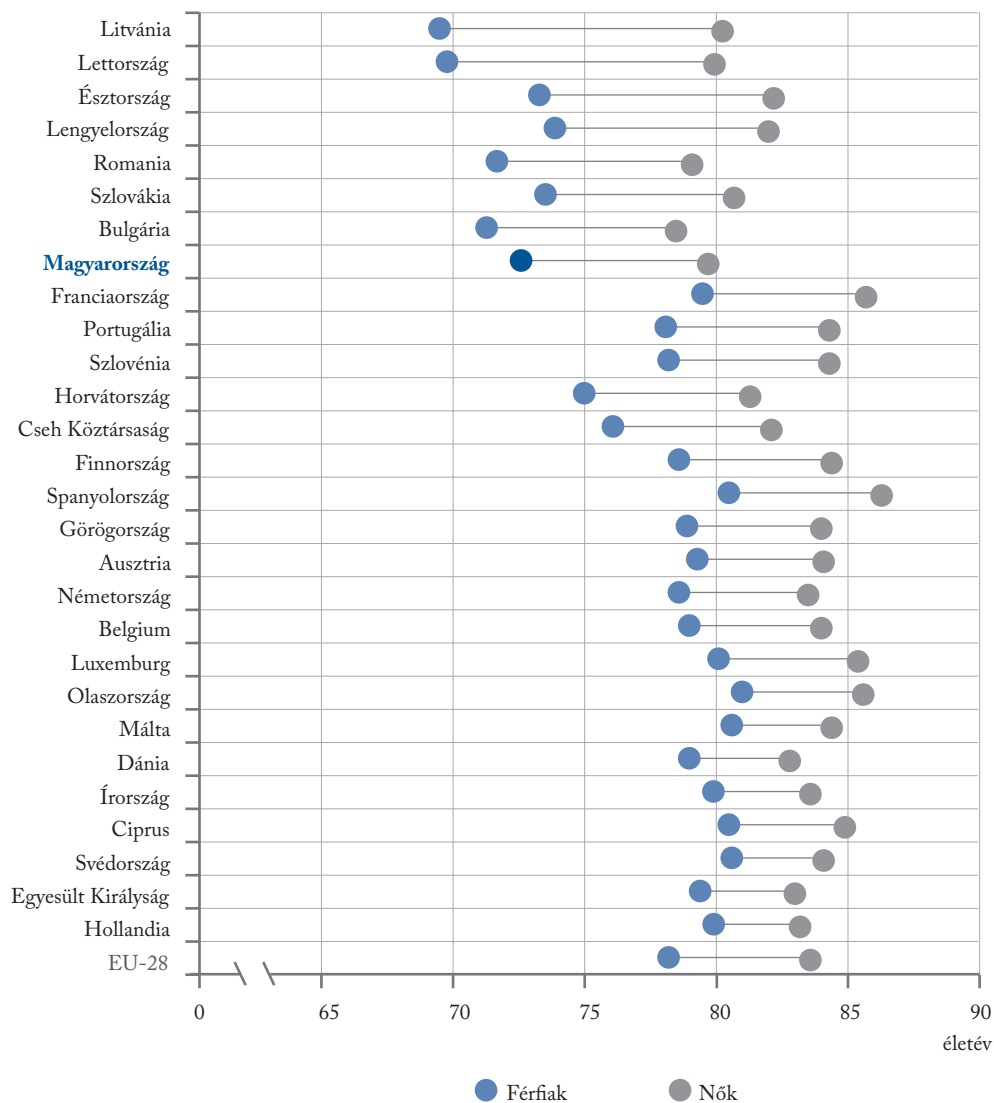
Az Európai Unióban több nő (mintegy 261 millió) él, mint férfi (250 millió), a 2017. január 1-jei adatok szerint száz férfira 105 nő jut. A nőtöbbség a tagországok többségére jellemző, sőt Lettországból, Litvániából és Észtországból a nők aránya az átlagosnál is magasabb (13–18%-kal haladja meg a férfiakét). Ugyanakkor három tagállamban, Svédországban, illetve a kis lélekszámú Luxemburgban és Máltán a népesség nagyobb hányada férfi. A nemek aránya különbözik az egyes korosztályoknál: a 0–18 éveseknél még 5%-kal meghaladja a fiúk száma a leányokét, azonban az életkor előrehaladtával egyre inkább a nők kerülnek többségbe: a 65 éves és annál idősebb népesség körében már harmadával többen vannak, mint a férfiak.

Az unió minden tagországában hosszabb élettartamra számíthatnak a nők, mint a férfiak, 2016-ban az EU-ban a nők születéskor várható élettartama átlagosan 83,6, a férfiaké 78,2 év volt.

²⁾ Forrás: A nők és a férfiak élete Európában – statisztikai portré (Eurostat, 2017)
<https://www.ksh.hu/interaktiv/eurostat/womenmen/index.html?lang=hu>

1.19. ábra

A férfiak és a nők születéskor várható élettartama az EU-28-tagállamokban, 2016

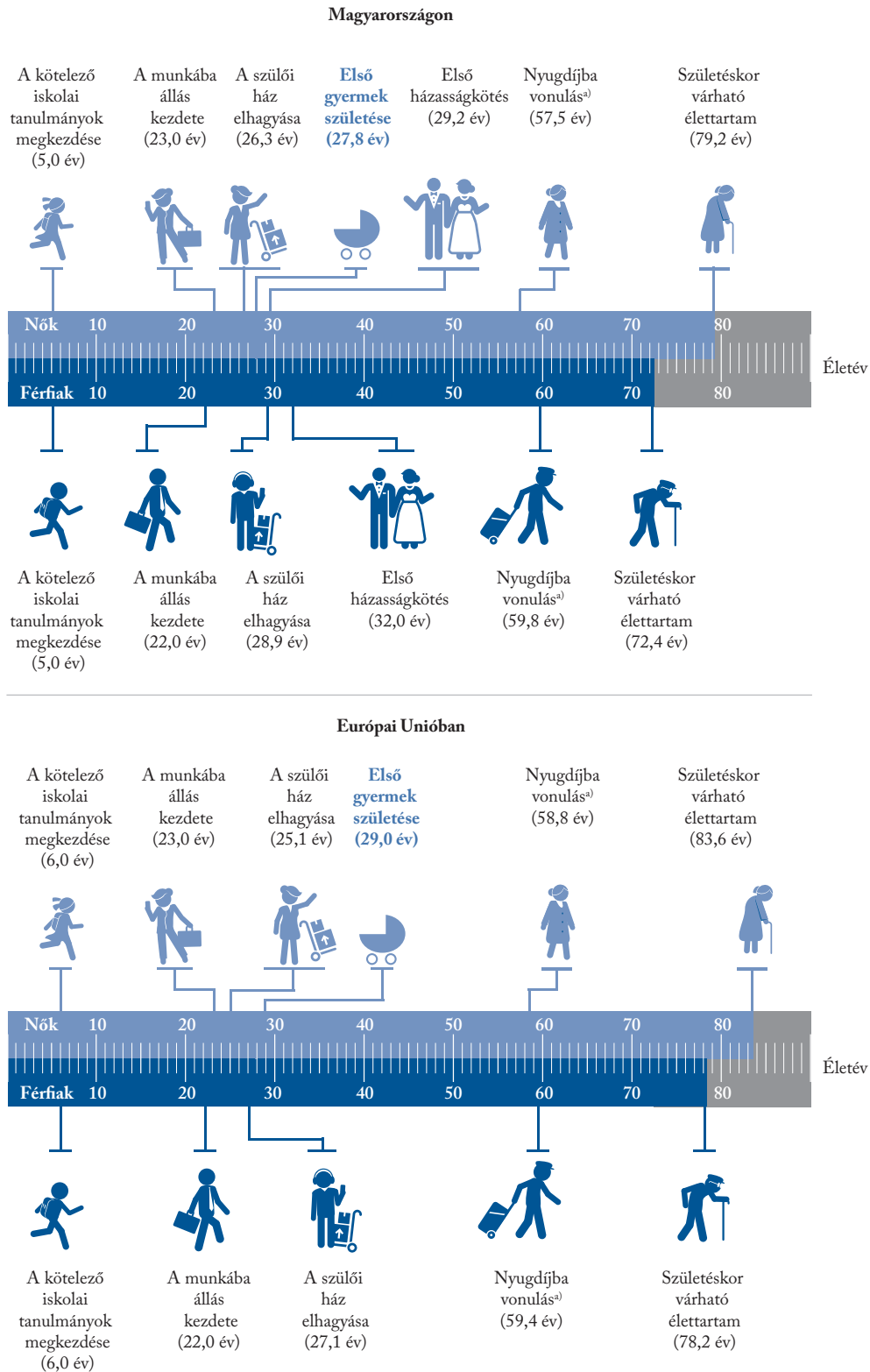

Az életút egyes mérföldköveit is más-más életkorban élik meg a nők és a férfiak. A 2016. évi adatok szerint az EU-ban a nők átlagosan 25 éves korukban hagyják el a szülői házat, 2 évvel korábban, mint a férfiak. A nők szinte minden tagországban korábban kötnek házasságot. Bulgáriában, Görögországban és Romániában több mint 3 évvel, Írországban, Litvániában és Portugáliában kevesebb mint 2 évvel voltak fiatalabbak az első házasságkötésükkor.

Az unióban a 15 éves és annál idősebb népesség körében a nők 45, a férfiak 48%-a élt párkapcsolatban. A 25–49 éves korosztályhoz tartozó nők 9,5, a férfiak 16%-a élt gyermek nélküli egyedülállóként. Ugyanebben a korosztályban viszont hétszer annyi (7,7%) a gyermekes egyedülálló anyák részesedése, mint az apáké (1,1%). Az időseket tekintve az egyedül élő 65 éves és annál idősebb nők aránya (40%) kétszer akkora volt, mint az egyedül élő idős férfiaké (20%).

1.20. ábra

A nők és a férfiak életútja az EU-ban és Magyarországon, 2016

2. MUNKAERŐPIACI VISZONYOK, OKTATÁS

Munkaerőpiac

- 2017-ben folytatódtak a korábbi évekre jellemző kedvező **munkaerőpiaci** tendenciák. A főbb mutatók javultak: a gazdaságilag aktívak rétege szélesedett, ezen belül a foglalkoztatottság nőtt, a munkanélküliség csökkent, ezzel párhuzamosan pedig az inaktívok száma és aránya is elmaradt az előző évitől. A foglalkoztatottság és a munkanélküliség 2017. évi szintje a munkaerő-felmérés negyedszázados történetének legkedvezőbb értéke volt.

- 2017-ben a **foglalkoztatottak száma** a 15–64 éves korcsoportban 4 millió 373 ezer fő volt, 64 ezer fővel több az egy évvel korábbinál, míg a **foglalkoztatási arány** 1,6 százalékponttal, 68,2%-ra bővült. Uniós összehasonlításban hazánk foglalkoztatási pozíciója javult: a 20–64 éves korcsoport foglalkoztatási aránya 2017 III. negyedévében 1,2 százalékponttal meghaladta az uniós átlagértéket, egy évvel korábban 0,6 százalékpont volt a különbség, 2010-ben még az utolsó helyen álltunk.

- 2017-ben a **munkanélküliek száma** a 15–64 éves népességen belül 191 ezer főt tett ki, 42 ezer fővel kevesebbet az egy évvel korábbinál, a **munkanélküliségi ráta** 4,2%-os értéke pedig 1,0 százalékponttal lett alacsonyabb. A munkanélküliségi mutatók a férfiak körében csökkentek nagyobb mértékben, ennek következtében esetükben a munkanélküliség szintje újból alacsonyabb, mint a nőké. 2017 III. negyedévében a 15–64 éves korcsoportban a magyar munkanélküliségi mutató 3,4 százalékponttal kevesebb volt az EU-28 átlagánál, egyben az egyik legalacsonyabb a tagállamok rangsorában.

- A **tartósan**, vagyis **legalább egy éve állástalanok** aránya egy év alatt jelentős mértékben, 5,8 százalékponttal, 42,6%-ra csökkent.

- A munkaerő-kereslet növekedésével párhuzamosan a munkanélkülieken felül figyelembe vett ún. **potenciális munkaerő-tartalék** 360 ezer fős létszáma 61 ezer fővel kevesebb volt a 2016. évinél.

- Az elmúlt években az **üres álláshelyek** száma és aránya folyamatosan emelkedett. 2017-ben – a becslült adatokkal együtt – a nemzetgazdaság egészét¹⁾ 23%-os bővülés jellemezte, így átlagosan mintegy 68,1 ezer betöltetlen álláshely volt. A versenyszféra 49,7 ezer üres álláshelye 27%-kal meghaladta az előző évit.

- A főbb munkaerőpiaci mutatók tekintetében a **területi különbségek** továbbra is jelentősek: míg Budapest, Pest, Közép- és Nyugat-Dunántúl

¹⁾ A fegyveres szervek foglalkozásai nélkül.

*Köznevelés,
felnőttképzés,
felsőoktatás*

régiókban az országos átlagnál magasabb volt a foglalkoztatási arány és alacsonyabb a munkanélküliségi ráta, addig Dél-Dunántúlt, Észak-Magyarországot és a két alföldi régiót annál alacsonyabb foglalkoztatási és magasabb, vagy azzal megegyező munkanélküliségi szint jellemezte 2017-ben.

- A **népesség iskolázottsági szintje** tovább javult: 2001 és 2011 között a 25–64 éves népességből a legmagasabb végzettségként érettségizettek aránya 27,6%-ról 31,5%-ra, a diplomásoké 14,3%-ról 21,0%-ra nőtt. A 2011-es népszámlálás óta tovább emelkedett a népesség iskolázottsági szintje, 2016-ban a diplomások a 25–64 éves népesség 25,2, az érettségizettek a 32,8%-át tették ki.
- A 2017/2018-as tanévben az előző évhez képest 5-tel több – összesen 4579 – **óvodai** feladatellátási hely fogadta a gyermekeket. Az óvodai férőhelyek száma 379 ezer volt, jelentősen nem változott 2016-hoz képest. Az óvodás gyermekek száma 1,7%-kal emelkedett az előző évihez viszonyítva. 2017-ben 323 ezer óvodás gyermek volt, kevesebb, mint amennyi férőhely rendelkezésre állt, száz férőhelyre 85 óvodás jutott. A 3–5 éves népességből az óvodába járók aránya a 2012. évi 88,3%-ról 2017-re 91,5%-ra emelkedett. Az óvodai pedagógusok száma gyakorlatilag ugyanannyi volt, mint egy évvel korábban, 2017-ben 31 ezer főt tett ki, egy pedagógusra 10,3 gyermek jutott.
- A nappali rendszerű **általános iskolai** oktatásban részt vevők száma az érintett gyermekkorosztály létszámának alakulásával összefüggésben a 2017/2018-as tanévben 1,2%-kal csökkent az előző évihez képest, így a beiratkozott tanulók létszáma a 3585 iskolai feladatellátási helyen 732 ezer fő volt. A pedagógusok számának évek óta tartó mérséklődése 2013-ban megállt, a szám emelkedni kezdett, a 2017/2018-as tanévben 77 ezer pedagógus dolgozott az általános iskolákban, 7,0%-kal több, mint 2012-ben. 2017-ben egy pedagógusra 9,5 tanuló jutott.
- A **középfokú** nappali oktatásban részt vevő tanulók száma jelentősen csökkent, 2017-ben 428 ezer főt tett ki, az előző évinél 1,5, a 2012. évinél 21%-kal kevesebbet. A gimnázium súlya növekvő a középfokú oktatásban: a nappali oktatásban részt vevő tanulók 43%-a gimnáziumba járt, részesedésük 1,3 százalékponttal emelkedett az előző évihez képest.
- A **felsőoktatásban** az egyetemek és főiskolák nappali képzéseire felvettek száma összesen 51 ezer főt tett ki. Az összes jelentkezőből a felvettek aránya 69% volt, 2,1 százalékponttal több, mint egy évvel korábban.
- A hallgatók **képzési terület** szerinti megoszlása részben a korábbi trendeknek megfelelően alakult 2012 és 2017 között is, ugyanakkor némileg kiegyenlítettebbé vált. 2017-ben is a gazdaság és irányítás képzési területen tanultak a legtöbben, hallgatói létszámból való részesedésük 6,1 százalékpontos csökkenés után (ami a legnagyobb mértékű volt a képzési területek közül) 16%-ot tett ki. A műszaki tudományok képzési terület is megőrizte második helyét. 2012 és 2017 között a legnagyobb mértékben a tanárképzés és az informatika szerepe erősödött.

• Míg a **felnettóktatás** szerepe a köznevelésben az elmúlt évtizedekben mérséklődött, addig a felsőoktatásban az elmúlt évtized első harmadáig nőtt. Az alapfokú oktatásban a felnettóktatás részaránya az 1990-es évek közepétől alacsony (0,3% körüli) volt. Középfokon – a középfokú oktatás két évvel ezelőtti átszervezése következtében – emelkedett a felnőttek összes tanulón belüli aránya, 2017-ben 18%-ot tett ki. A felsőoktatásban a 2017/2018-as tanévben a nem nappali képzésben részt vevők aránya (29%) kismértékben növekedett az előző tanévhez képest, összesen 81 ezer hallgató tanult ilyen képzési formában.

• A **költségvetés oktatási kiadásai** 2015-ben 1480 milliárd forintot tettek ki, a GDP 4,3%-át, folyó áron 8,0%-kal többet az előző évinél, a GDP-hez viszonyított arányuk pedig 0,1 százalékponttal nőtt. 2016-ban oktatásra fejenként 9660, 2012-ben 6129 forintot fordítottunk. Az oktatásra költött összeg teljes fogyasztáshoz mért részesedése 2016-ban 0,9%-ot tett ki. A háztartások oktatásra fordított fogyasztási kiadásai 2016-ban (309 milliárd forint) a GDP 0,9%-át érték el, és 2012 óta lényegében változatlan maradtak.

2.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	2014	2015	2016	2017
Foglalkoztatottak száma, ezer fő ^{a)}	4 069,9	4 175,8	4 309,4	4 373,4
Foglalkoztatottak aránya, % ^{a)}	61,8	63,9	66,5	68,2
Munkanélküliek száma, ezer fő ^{a)}	342,7	307,0	233,9	191,5
Munkanélküliségi ráta, % ^{a)}	7,8	6,8	5,1	4,2
Tartósan állástalanok aránya, % ^{a)}	49,5	47,4	48,4	42,6
Üres álláshelyek száma, ezer	42,9	44,6	55,2	68,1
Érettségizettek a 18 évesek százalékában, % ^{b)}	62,6	63,8	62,9	63,5
Oklevelet szerzettek a 22 évesek százalékában, % ^{c)}	31,3	33,7	33,1	31,9

^{a)} A 15–64 éves népességben belül.

^{b)} A 18 éves népességből azok aránya, akik az adott évben sikeres érettségi vizsgát tettek a nappali képzésben.

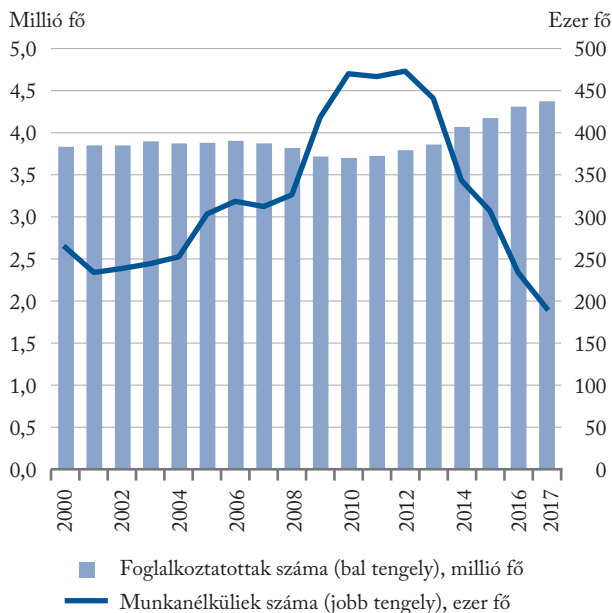
^{c)} A 22 éves népességből azok aránya, akik az adott évben felsőfokú oklevelet szereztek nappali képzésben.

MUNKAERŐPIAC

2017-ben a **munkaerőpiacon** folytatódott a korábbi évek javuló trendje: bővült a gazdaságilag aktívak köre, ennek eredményeképpen a foglalkoztatás a munkaerő-felmérés negyedszázados történetének legmagasabb szintjére emelkedett, a munkanélküliség pedig a legalacsonyabbra mérséklődött, miközben tovább csökkent a gazdaságilag inaktívak rétege. A folyamatok alakulását kedvezően befolyásolták a belső gazdasági tényezők: a magyar gazdaság tartósan növekedési pályára állása, a lakosság jövedelmének kiáramlása, a növekvő fogyasztás- és reálbéremelkedés, illetve a nemzetgazdasági beruházások 2017. évi dinamikus bővülése. Az egyre javuló konjunkturális folyamatok a gazdaság részéről növekvő létszámigényt generáltak a munkaerőpiacon, érdemben csökkenő munkaerő-kínálat mellett.

2.1. ábra

A 15–64 éves foglalkoztatottak és munkanélküliek számának alakulása

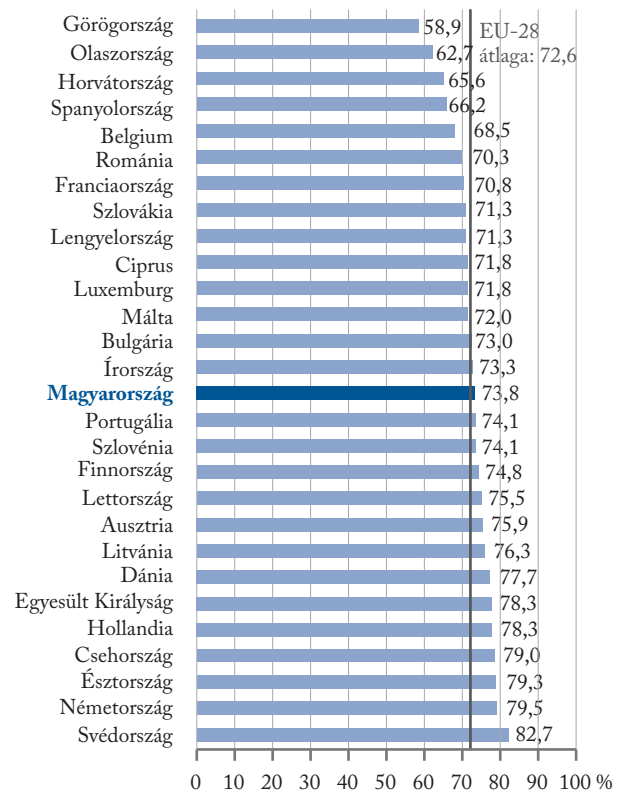
Hazánk foglalkoztatási szintje második éve meghaladja az uniós átlagértékét

Az **Európai Unió** a gazdasági világválság ellensúlyozása érdekében tíz évre szóló gazdasági programot hagyott jóvá 2010-ben, aminek munkaerőpiacra vonatkozó passzusa a foglalkoztatás növelését, 2020-ra a 20–64 éves népesség körében a 75%-os foglalkoztatási szint elérését tűzte ki célul.

Az elmúlt években a foglalkoztatási arány tartós emelkedése volt megfigyelhető az uniós tagállamokban, ennek köszönhetően a foglalkoztatás szintje az országok többségében már meghaladta a válságot megelőzőt. A bővülés a 2017-es esztendőben is folytatódott, a rendelkezésre álló legfrissebb, 2017. III. negyedévi uniós foglalkoztatási adatok szerint a 20–64 éves korcsoportban – egy tagország kivételével – mindenhol növekedett a mutató az egy évvel korábbihoz viszonyítva (Dániában magas, 77,7%-os szinten stagnált). Az Európai Unióban 72,6%-os átlagértéket mértek, ez 1,1 százalékpontos növekedést jelentett a 2016. III. negyedévihez képest. Tíz tagállam (Ausztria, Csehország, Dánia, az Egyesült Királyság, Észtország, Hollandia, Lettország, Litvánia, Németország és Svédország) foglalkoztatási szintje meghaladta a 2020-ra célul kitűzöttet, ezekben a tagállamokban a foglalkoztatási arány 75,5–82,7% között alakult. Változatlanul a Görögországban mért 58,9%-os érték volt a legalacsonyabb mutató.

2.2. ábra

Foglalkoztatási arány az EU-28-tagállamokban, 2017. III. negyedév (a 20–64 éves népességén belül)

A **visegrádi országokat** bővülő foglalkoztatási arány jellemezte az elmúlt években. 2017 III. negyedévében a 20–64 éves népesség körében Lengyelországban és Szlovákiában azonos, 71,3, Csehországban pedig 79,0%-ot tett ki a mutató értéke. Magyarországon 73,8% volt a foglalkoztatási arány, 1,7 százalékponttal több, mint 2016 III. negyedévében. Hazánk az unió tagállami rangsorában stabilan a középmezőnyben helyezkedett el, míg hét évvel korábban a foglalkoztatás magyarországi szintje az egyik legalacsonyabb volt az Európai Unióban.

Negyedszázados csúcson a hazai foglalkoztatottak száma

2017-ben a 15–74 éves korcsoportban a **foglalkoztatottak száma** átlagosan 4 millió 421 ezer főt tett ki, 70 ezer fővel meghaladta az egy évvel korábbit, és a munkaerő-felmérés negyedszázados történetének legmagasabb értéke volt. A létszám bővülése teljes egészében a hazai elsődleges munkaerőpiacon realizálódott: 103 ezer fővel többen találtak itt munkát az előző évinél, ugyanakkor – 27 ezer, illetve 7 ezer fővel – kevesebben dolgoztak közfoglalkoztatottként és vállaltak munkát külföldön.

2.2. tábla

A 15–74 éves foglalkoztatottak számának megoszlása főbb demográfiai jellemzők szerint, 2017

Megnevezés	Összesen	Ebből:		
		elsődleges munkaerő-piac	közfoglalkoztatott	külföldön vállalt munkát
(%)				
Nemek				
Férfi	54,7	92,9	3,7	3,4
Nő	45,3	93,4	5,3	1,3
Korcsoport, éves				
15–24	6,8	90,9	5,8	3,4
25–54	76,7	93,1	4,2	2,7
55–74	16,5	94,3	4,6	1,2
Legmagasabb iskolai végzettség				
Alapfok	11,9	77,9	20,1	2,0
Középfok	62,2	94,0	3,0	3,0
Felsőfok	25,9	98,1	0,5	1,4
Összesen	100,0	93,1	4,4	2,5

A foglalkoztatottak közül 4 millió 373 ezer fő tartozott a 15–64 évesek korcsoportjába, ami 64 ezer fős (1,5%-os) növekedést jelentett az egy évvel és 581 ezer fős (15%-os) bővülést az öt évvel korábbihoz képest. (A foglalkoztatás szezonális jellege 2017-ben tompult: az éven belül a III. és a IV. negyedévben érte el a legmagasabb értéket. A foglalkoztatottak száma átlagosan 4,4 millió fő volt, a foglalkoztatási arány pedig megközelítette a 69%-ot.)

A gazdasági válságot megelőzően tartósan alacsony foglalkoztatási szint jellemezte a hazai munkaerőpiacot. A 2000-es években 56–57% körül alakult a foglalkoztatási arány, ez a 2009–2010. évben, a válság mélypontján 55%-ra csökkent. (Eközben a foglalkoztatottak száma is mérséklődött: 3,8–3,9 millió főről 3,7 millióra.) A bővülés 2011-ben vette kezdetét, azóta folyamatos a foglalkoztatási arány-növekedés. A folyamatok kedvező alakulásában szerepet játszott – a gazdasági reálfolyamatok pozitív kimenetele miatt – a versenyszféra munkaerő-felvevő képességének javulása, a közfoglalkoztatás kiterjesztése, valamint a munkavállalási célú migráció – csak részben számszerűsíthető – intenzitása. Továbbá közrejátszhattak olyan adminisztratív intézkedések is, mint a nyugdíjkorhatár folyamatos emelése (így minden évben többen maradnak benn a munkaerőpiacon, ellensúlyozva az oda belépő korosztályok kisebb létszámából fakadó forrásszűkülést), vagy az inaktívokat érintő célzott foglalkoztatási intézkedések (pl. a gyermekgondozási ellátás melletti munkavállalás ösztönzése). Ennek következtében a magyar munkaerőpiac egyre több területén jelentkezik munkaerőhiány, ami olyan nemzetgazdasági szegmenseket érint, mint a kereskedelem, a vendéglátás, vagy a lakáspiac fellendüléséből profitáló építőipar.

2017-ben a 15–64 éves népesség **foglalkoztatási aránya** 68,2%-ot tett ki, 1,6 százalékponttal meghaladva az előző évit, és 11,5 százalékponttal felülmúlva az öt évvel korábbit. (Az egy év alatt bekövetkezett változás mintegy negytedede – a korábbi évekhez hasonlóan – demográfiai folyamatok eredménye volt, vagyis a 15–64 éves korosztály létszám-csökkenése magyarázza.) A foglalkoztatás 2017. évi szintje a munkaerő-felmérés 25 éves történetének legmagasabb értékét tette ki.

A MUNKAERŐ-KÍNÁLATOT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Az elérhető munkaerő létszámát és minőségét tekintve kínálatnövelő tényező a nyugdíjkorhatár mindkét nemre egységes és fokozatos 65 évre emelése, párhuzamosan az idő előtti kilépés lehetőségének korlátozásával. (A korengedményes nyugdíjazási formák köre a nők 40 év munkaviszony utáni nyugdíjjogosultságát leszámítva jelentősen szűkült, ugyanakkor az egészségi állapotot figyelembe vevő jogosultságok esetében szigorodtak a minősítési kondíciók.) Az idősebb generációk így tovább maradnak a munkaerőpiacon, némileg ellensúlyozva a fiatalabbak meghosszabbodott tanulási idejét. A népmozgalmi (demográfiai és vándorlási) folyamatok kedvezőtlen hatással vannak a potenciális munkaerő-kínálatra. A természetes munkaerő-cserélődés hatására a munkaerőpiacról jelenleg kilépő, az 1950-es években, azaz a Ratkó-korszakban született nagy létszámú korosztályok helyét az 1990-es évtizedben világra jötték létszámában sokkal kisebb generációi foglalják el. (Ennek negatív következményét a nyugdíjkorhatár folyamatos emelése valamelyest kompenzálja.) Ezen kívül a nemzetközi vándorlás mind számát, mind struktúráját tekintve hatással van a munkaerő-kínálatra. Jóllehet 2017-ben a munkaerő-felmérés adatai szerint mintegy 7 ezer fővel csökkent a külföldön munkát vállalók száma, a migráció keresletszűkítő hatása erőteljesen érvényesült bizonyos szakmák, szakmacsoportok esetében. (A nyugdíjazás miatti kilépők és a külföldön dolgozók között jelentős számban található ipari, építőipari szakmunkásokat, ápolókat, kereskedelemben vagy vendéglátóiparban dolgozókat.) Nagyságrendjét tekintve kisebb, ugyanakkor a kínálatnövelő tényezők közé tartozik a gyermekgondozás ideje alatti munkavállalás, hiszen a mielőbbi munkaerőpiaci visszatérést elősegítő intézkedések csökkenthetik a gyermekvállalás miatti távollét hosszát.²⁾

Jelentősen csökkent a közfoglalkoztatottak száma

Az elmúlt években a **közfoglalkoztatásban** részt vevők számának alakulása jelentős befolyással bírt a foglalkoztatás egészének változására. A közfoglalkoztatás súlya eltérő mértékű volt: míg 2012-ben és 2013-ban a foglalkoztatottak létszámnövekedésének hattizede, addig 2016-ban már csak 7%-a származott a közfoglalkoztatottak számának növekedéséből, 2017-ben pedig már jelentősen csökkent a közfoglalkoztatás volumene. A közfoglalkoztatás emellett fontos szerepet játszhat a potenciális munkavállalók munkaerőpiaci szocializációjában is.

Hazánkban aktív és passzív eszközökkel kívánják előmozdítani, hogy a közfoglalkoztatás helyett minél többen az elsődleges munkaerőpiacon találjanak munkát.³⁾ 2017-ben éves átlagban 164,6 ezer főt alkalmaztak közfoglalkoztatottként,⁴⁾ 38 ezer fővel (19%-kal) kevesebbet az előző évinél. A legnagyobb létszámban továbbra is a költségvetési intézmények-

nél álltak alkalmazásban. A versenyszféra jellemzően állami tulajdonú vállalkozásainál 8,1 ezer főt alkalmaztak közfoglalkoztatotti státusban, ez közel háromtizedével kevesebb volt az előző évinél. Ezzel szemben a nonprofit szférában több mint tizedével, 12,7 ezer főre bővült a létszámuk. (A közfoglalkoztatottak átlagosan bruttó 81 700 forintot kerestek, ez 3,5%-os növekedést jelentett a 2016. évihez viszonyítva. Összehasonlításképpen a minimálbér összege 127 500, a garantált bérminimumé 161 000 forint volt, előbbi 15, utóbbi 25%-kal meghaladta az egy évvel korábbit.)

A közfoglalkoztatást erős **területi differenciáltság** jellemzi: míg Észak-Alföldön – 2016-hoz hasonlóan – 2017-ben is kiemelkedő, 11,7% volt a közfoglalkoztatottak 15–64 éves foglalkoztatottakon belüli aránya, és Észak-Magyarországon szintén magas, 9,2%-os hányadot tett ki, addig Budapest és Pest régióban mindössze 0,4–0,5% volt az arányuk. (Az országos átlag 2017-ben 4,4, egy évvel korábban 5,1%-ot ért el.)

²⁾ Munkaerőpiaci Tükör, 2016. Magyar Tudományos Akadémia Közgazdasági és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 2017. <http://www.econ.core.hu/kiadvany/mt.html>

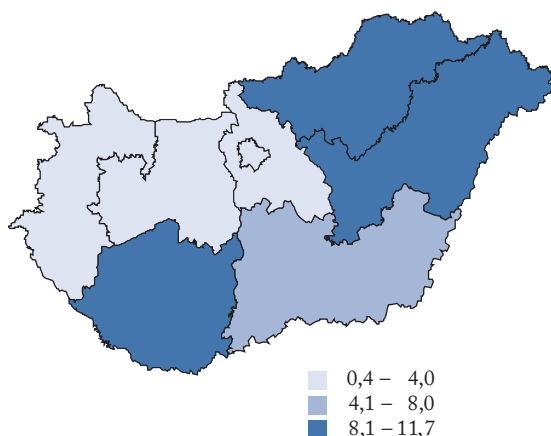
³⁾ Ennek értelmében a közfoglalkoztatásból kilépők elhelyezkedési juttatást igényelhetnek, ha sikeresen elhelyezkednek a nyílt munkaerőpiacon, a foglalkoztatást biztosító munkahelyeken lehetőség van a bérköltség támogatás mellett szakmai segítő igénybevételére, emellett célzott munkaerőpiaci szolgáltatások érhetőek el. A minimálbér és a közfoglalkoztatási bér közötti távolság növelése pedig a legfőbb passzív eszköz annak elérése érdekében, hogy a magasabb kereset a közfoglalkoztatásból a nyílt munkaerőpiac irányába történő ellépés felé terelje a dolgozókat. *Forrás:* Munkaerőpiaci folyamatok, 2017. I–IV. negyedév. KSH, Budapest, 2018.

⁴⁾ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf1712.pdf>

⁴⁾ *Forrás:* intézményi munkaügyi statisztika.

2.3. ábra

A közfoglalkoztatottak aránya a 15–64 éves foglalkoztatottakon belül régióként, 2017

Mérséklődött a külföldön munkát vállalók száma

A külföldön dolgozó magyarok számát pontosan meghatározó statisztika nem áll rendelkezésre. A **külföldön munkát vállalók**⁵⁾ közül azokat vesz-

szük számba, akiket a válaszolók háztartásuk tagjaként azonosítanak, vagyis az érintettek rendszeresen hazajárnak, és jövedelmükkel hozzájárulnak az adott szolgáltató háztartás tagjainak megélhetéséhez.⁶⁾

2017-ben éves átlagban – a 15–64 éves korcsoporton belül – 109,3 ezer fő, a foglalkoztatottak 2,5%-a jelölt meg a munkaerő-felmérésben külföldi telephelyen történő munkavégzést. Számuk egy év alatt 7,0 ezer fővel (6,0%-kal) kevesebb lett, ugyanakkor az öt évvel korábbihoz képest közel 29 ezer fővel (36%-kal) nőtt.

Az elmúlt évekhez hasonlóan a külföldön munkát vállalók jellemzően középfokú végzettségű (ezen belül túlnyomó részben szakiskolát és szakmunkás-képzőt végzett) 25–44 év közötti férfiak voltak. A külföldön dolgozó magyarok 85%-a három országot: Ausztriát, Németországot és az Egyesült Királyságot részesítette előnyben. Jelentős számban dolgoztak külföldön a Győr-Moson-Sopronban, a Borsod-Abaúj-Zemplénben, a Budapesten és a Vas megyében élők, a két nyugat-magyarországi megye esetében pedig sokan naponta ingáztak Ausztriába.

MUNKAERŐ-FORGALOM

2016 I. negyedévében a munkaerő-felmérés kérdőívéhez *Munkaerő-forgalom* címmel kiegészítő felvétel kapcsolódott, amelyben a munkalehetőség érdekében történő mobilitásról és migrációs (külföldi munkavállalási) szándékról is kérdezték a 15–74 év közötti válaszadókat.

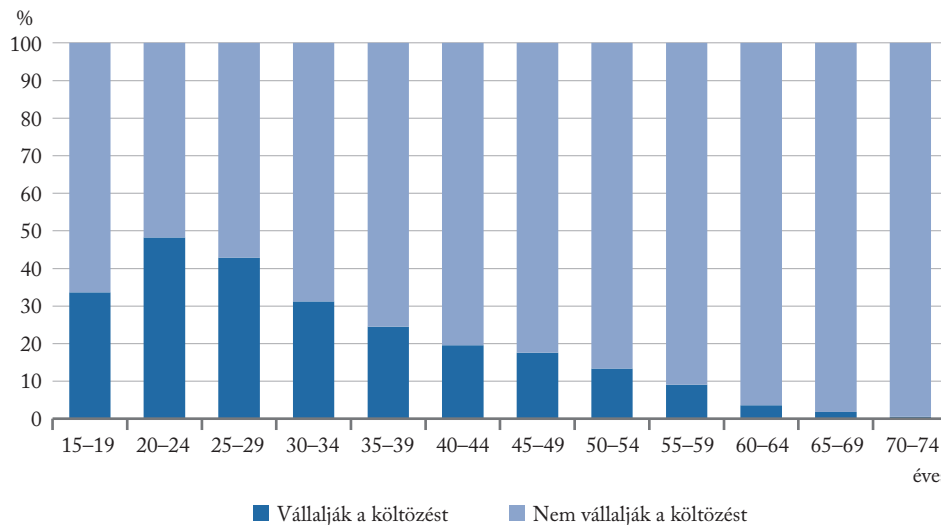
Tíz megkérdezett közül 8-an nem lennének hajlandók munkalehetőség érdekében vállalni a költözést és feladni addigi lakóhelyüket. Ennek legfőbb oka a családi kötődés, kötöttségek mellett az volt, hogy nem tudják elképzelni, hogy az ország egy másik településén éljenek. Akik viszont hajlandóak lennének munkalehetőség érdekében költözni, azok leginkább anyagi előnyök miatt, másrészt kényszerűségből tennék ezt, mivel lakóhelyük közelében nehéz munkát találni. A férfiak nagyobb arányban vállalnák a költözést, mint a nők (23 és 18%-uk). A fiatalok könnyebben mobilizálhatóak, a 15–24, illetve a 25–29 évesek több mint négytizede hajlandó lenne költözni. Korcsoporton belüli arányuk az évek számának növekedésével egyre csökken, így míg a 45–49 évesek között ez az arány 18% volt, addig a 60–64 éveseknél nem érte el a 4%-ot. A költözést vállalók között felülreprezentáltak a munkanélküliek, miközben a legkisebb hajlandóságot az inaktívok mutatták. A legmagasabb iskolai végzettséget tekintve egyedül a gimnáziumot végzetek aránya volt magasabb (28%), a többi iskolatípus esetében kiegyenlítettebb a helyzet, 18–20% közötti a hányaduk. A nőtlen és hajadon válaszadók 36%-a munkalehetőség érdekében vállalná az elköltözést, miközben ez a házasság, vagy az elváltak és az özvegyek körében egyaránt 12%-ot tett ki. A leginkább Észak-Alföldön és Nyugat-Dunántúlon költöznének, arányuk közel 23% volt, a legkevésbé (19%) a Dél-Dunántúlon élők.

⁵⁾ Forrás: munkaerő-felmérés.

⁶⁾ A felmérés nem terjed ki azokra a háztartásokra, akiknek minden tagja külföldön tartózkodik, így a háztartás megélhetési költségei is külföldön realizálódnak. Szintén nehéz azok létszámát meghatározni, akik idény jelleggel – szezonzonban, mezőgazdasági betakarításkor, nyári szünetben – vállalnak rövidebb időszakra munkát külföldön.

2.4. ábra

Azon 15–74 évesek korcsoporton belüli aránya, akik munkalehetőség érdekében hajlandóak/nem hajlandóak költözni, 2016. I. negyedév

A felvétel kiterjedt a **külföldi munkavállalási szándéka**ra is. Minden huszadik 15–74 éves válaszadó mondta, hogy a következő két évben munkavállalás céljából külföldre költözne. (A megkérdezettek 84%-ának nincs külföldi munkavállalási szándéka, 12%-uk eddig még nem gondolt erre.) Közöttük nagyobb arányban voltak a férfiak, a fiatalok (főleg a 20–39 éves korosztályból), a foglalkoztatottak, a középfokú végzettségűek (ezen belül is szakmával rendelkező szakmunkásképzőt és szakiskolát végzettek), a városokban lakók, a nőtlenek és a hajadonok, valamint a Budapesten élők. A külföldi munkavállalást tervezők 46%-a két évnél hosszabb idejű, de nem végleges letelepedéssel kalkulált. (Végleges letelepedést a megkérdezettek 14%-a tervezett.) A 15–74 évesek egyharmada 1–2 évig maradna külföldön munkavállalás céljából, 6,1%-uk egy évnél rövidebb ideig.

A foglalkoztatottak demográfiai jellemzői

A gazdasági válság mérsékelte mind a férfiak, mind a nők foglalkoztatottságát. A nők foglalkoztatása kisebb mértékben esett vissza, mint a férfiaké – főként amiatt, hogy a válság negatív hatása elsősorban a férfiakat foglalkoztató ágazatok (feldolgozóipar, építőipar) sújtotta –, ami a **két nem** közötti foglalkoztatási különbség mérséklődését eredményezte. Ugyanakkor az elmúlt években a férfiak foglalkoztatása bővült markánsabban, emiatt a differencia újból nőtt. 2017-ben a 15–64 éves férfiak foglalkoztatási aránya az előző évihez viszonyítva 2,2 százalékponttal, 75,2%-ra javult, miközben a nőké 1,0 százalékpontos növekedés mellett 61,3%-ra emelkedett. Az öt évvel korábbi szinthez képest a férfiak foglalkoztatási aránya 13,6, a nőké 9,4 százalékponttal magasabb volt. Nemzetközi

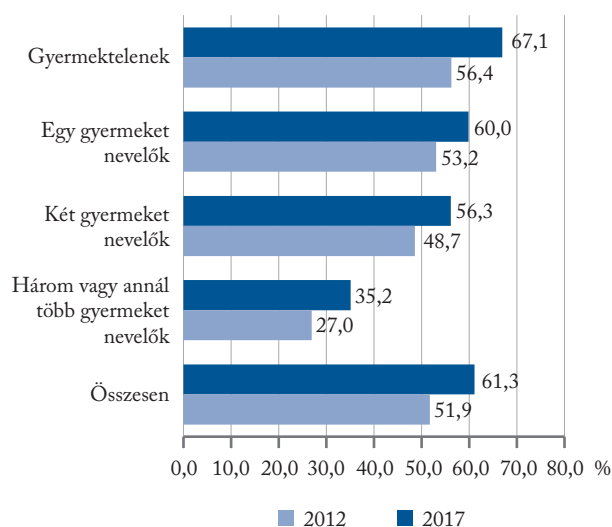
összehasonlításban 2016 III. és 2017 III. negyedéve között míg a férfiak foglalkoztatási aránya növekvő mértékben (2,3 százalékponttal) haladta meg az EU-28 átlagát, addig a nőké növekvő mértékben (1,1 százalékponttal) elmaradt attól. Az uniós rangsort tekintve a férfiak változatlanul a középmezőny elején, a nők annak végén helyezkedtek el 2017 III. negyedévében.

A foglalkoztatott **nők** létszáma az elmúlt években folyamatosan bővült, 2017-ben 1 millió 984 ezer főt tett ki, 12 ezer fővel magasabb volt, mint az előző évi, és 220 ezer fős növekedést jelentett az öt évvel korábbihoz viszonyítva. A nők foglalkoztatási szintjét (munkaerőpiaci aktivitásukat) erőteljesen meghatározza az általuk nevelt, gondozott gyermekek száma. Általánosságban megállapítható, hogy a **gyermekszám szerint differenciált női foglal-**

koztatási arány a gyermekszám növekedésével párhuzamosan csökken, vagyis a gyermektelenek körében volt a legmagasabb (67%). 2017-ben a 15–64 éves egygyermekes nők 60, a kétgyermekesek 56, míg a három vagy annál több gyermeket nevelők 35%-a volt jelen foglalkoztatottként a munkaerőpiacon. A legnagyobb mértékben – az előző évihez képest – a kétgyermekesek körében bővült a foglalkoztatási arány, de növekedés volt a gyermektelen és a három vagy annál több gyermeket nevelő nők körében is, ugyanakkor az egygyermekesek esetében némi csökkenést mértek.

2.5. ábra

A 15–64 éves nők foglalkoztatási aránya a háztartásban élő gyermekek* száma szerint

* Gyermekek: 0–24 éves inaktív, gyermek státusú személy.

Az elmúlt években mindhárom fő **korcsoportban** (15–24, a 25–54 és az 55–64 évesek) egyaránt foglalkoztatottlétszám- és aránynövekedés volt megfigyelhető, jelentős javulás a két szélső korcsoportban történt. (2012 és 2017 között a foglalkoztatottak száma a fiatalok körében négytizeddel, a legjobb munkavállalási korúaknál valamivel több mint tizedével, az idősebbeknél harmadával nőtt.) A 15–24 éves fiatalok 29,0%-a minősült foglalkoztatottnak 2017-ben, szemben az egy évvel korábbi 28,1 és az öt évvel azelőtti 18,4%-kal. A fiatalok foglalkoztatási aktivitásának növekedéséhez hozzájárult a kötelező közoktatásban történő részvétel korhatárának leszállítása mellett a növekvő munkaerőhiány, ami a munkaadókat egyre nagyobb számú diák foglalkoztatására ösztönözte. A legjobb mun-

kavállalási korúak, a 25–54 évesek alkották a foglalkoztatottak legnépesebb csoportját. 2017-ben foglalkoztatási arányuk 83,7%-ot tett ki, 1,4 százalékponttal meghaladta az egy évvel korábbi, és 9,0 százalékponttal a 2012. évi. Az 55–64 évesek esetében a nyugdíjkorhatár emelése volt a foglalkoztatás-bővülés fő tényezője, viszont ez a nők körében a 40 éves szolgálati idő után igényelhető nyugdíj miatt kevésbé volt meghatározó. 2017-ben a korcsoport foglalkoztatási aránya 51,7 volt, ez 1,8 százalékpontos növekedést jelentett az előző évihez viszonyítva, és 15,5 százalékponttal volt magasabb, mint 2012-ben. Nemzetközi összehasonlításban a fiatalok foglalkoztatási arányának uniós átlagértékhez viszonyított elmaradása 2016 III. és 2017 III. negyedéve között 5,7-ről 6,5 százalékpontra nőtt, az 55–64 éveseké lényegében változatlan maradt, 5,1 százalékpontot tett ki. Ugyanakkor javult a 25–54 éves korcsoport helyzete, amelynek esetében a hazai foglalkoztatási mutató növekvő eltérés mellett (3,5-ről 4,2 százalékpont) továbbra is meghaladta az EU-28 átlagát. A korcsoportos tagállami rangsorban a fiatalok és az idősebbek a középmezőnyben, a legjobb munkavállalási korúak a magasabb mutatóval rendelkezők között szerepeltek.

A foglalkoztatottak között a kvalifikáltabb munkavállalók elhelyezkedési esélyei kedvezőbbek, így az **iskolai végzettség** szintje döntően befolyásolja a munkavállalási lehetőségeket. Az elmúlt években a foglalkoztatottakon belül változás történt: míg a közép- és felsőfokú végzettségük aránya csökkent, addig a legfeljebb alapfokúaké némileg nőtt, utóbbit a közfoglalkoztatottak növekvő száma magyarázza. 2017-ben a foglalkoztatottak 12%-a legfeljebb alapfokú, 62%-a középfokú, 26%-a pedig felsőfokú végzettséggel rendelkezett. Javult a foglalkoztatás szintje mindhárom végzettségi kategória esetében, mind az öt évvel korábbihoz, mind – a felsőfokú végzettségük kivételével – az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Mindkét időponthoz képest a legfeljebb alapfokon iskolázottak foglalkoztatási aránya bővült a leginkább (öt év alatt 12,5, egy év alatt 1,9 százalékponttal), körükben a mutató értéke 38,5%-ot tett ki 2017-ben. A jelentős mértékű rátanövekedés ellenére a legfeljebb alapfokú végzettségűek foglalkoztatási aránya továbbra is számottevő mértékben elmaradt a középfokú (73,1%) és a felsőfokú (84,3%) végzettségűektől. Nemzetközi összehasonlításban mindhárom iskolai szint esetében

javult a helyzet 2016. III. és 2017. III. negyedéve között. A legfeljebb alapküvé végzettségűek hazai mutatójának uniós átlaghoz viszonyított elmaradása csökkent (7,8-ról 6,9 százalékpont), miközben a közép- és felsőfokúaké növekvő mértékben haladta meg az EU-28 átlagát. Az uniós tagállami rangsorban a legfeljebb alap- és a felsőfokú végzettségűek a középmegyében, a középfokúak a legmagasabb értékekkel rendelkezők között helyezkedtek el.

2017-ben a **nemzetgazdaság szektorai** közül a mezőgazdaságban, illetve az iparban és az építőiparban többen dolgoztak az egy évvel korábbinál, ugyanakkor a szolgáltatás területén a foglalkoztatottak száma lényegében nem változott. A 15–64 évesek 4,9%-a dolgozott az agráriumban, az ágazat 215 ezres létszáma egy év alatt 1,1%-kal bővült. Az iparban 1 millió 80 ezer főt foglalkoztatottak – a korcsoporthoz tartozók 25%-át –, 4,2%-kal többet a 2016. évinél. A legnagyobb ipari ágazatot, a feldolgozóipart szintén létszámnövekedés jellemezte. (Ezen belül a nagyobb létszámú járműgyártás, a fémalapanyag és fémfeldolgozási termékgyártása, továbbá a gumi, műanyag- és építőanyagipar területén jelentősen bővült a létszám a 2016. évihez viszonyítva, viszont a textiliparban és

az elektronikai iparban kevesebben dolgoztak, mint egy évvel korábban.) Az építőiparban folytatódott a 2013 óta tartó növekedés, 2017-ben 301 ezer főt foglalkoztatottak itt, egy év alatt 9,1%-kal bővült a létszám. A szolgáltató szektor 2 millió 777 ezer fős létszáma – idetartozott a foglalkoztatottak 63%-a – gyakorlatilag megegyezett az előző évivel (–0,1%). A piaci szolgáltatást végző ágazatok és a jellemzően a közszolgáltatást ellátó területek egészében egyaránt kismértékű csökkenés volt megfigyelhető az előző évihez képest. Előbbiekben 1 millió 715 ezer, utóbbiakban 1 millió 62 ezer főt foglalkoztatottak 2017-ben. Az üzleti szolgáltatóágak közül nőtt a létszám a kereskedelem, a szállítás, raktározás, az ingatlanügyletek és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területén, ugyanakkor a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás, az információ és kommunikáció, a pénzügyi szolgáltatás, valamint az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység területén kevesebben dolgoztak, mint a megelőző évben. A közszolgáltatást ellátó területeket ellátó folyamatok jellemezték: míg a humán-egészségügyi, szociális ellátásban a foglalkoztatottak száma meghaladta a 2016. évit, addig a közigazgatásban dolgozók létszáma csökkent.

2.3. tábla

A 15–64 évesek foglalkoztatási aránya és munkanélküliségi rátája főbb demográfiai jellemzők szerint

Megnevezés	Foglalkoztatási arány			Munkanélküliségi ráta		
	2017	változása		2017	változása	
		2012-höz képest	2016-hoz képest		2012-höz képest	2016-hoz képest
százalék	százalékpont		százalék	százalékpont		
Nemek						
Nő	61,3	+9,4	+1,0	4,6	–6,0	–0,5
Férfi	75,2	+13,6	+2,2	3,8	–7,6	–1,3
Korcsopott, éves						
15–24	29,0	+10,6	+0,8	10,7	–17,5	–2,2
25–54	83,7	+9,1	+1,4	3,7	–6,3	–0,8
55–64	51,7	+15,6	+1,8	3,6	–4,8	–0,8
Iskolai végzettség						
Legfeljebb alapküvé	38,5	+12,5	+1,9	11,2	–13,8	–2,1
Középfokú	73,1	+11,2	+1,7	3,8	–7,0	–1,0
Felsőfokú	84,3	+5,8	–0,1	1,6	–2,9	–0,2
Összesen	68,2	+11,5	+1,6	4,2	–6,9	–1,0

Rekord alacsony szintre csökkent a munkanélküliség

A gazdasági válság következtében a munkanélküliség a rendszerváltás óta nem tapasztalt mértékben nőtt. A válság 2010. évi mélypontján a 15–64 évesek munkanélküliségi rátája 11,3% volt (létszáma pedig 470 ezer fő), ami a folyamatos mérséklődés hatására 2017-re rekord alacsony szintre csökkent.

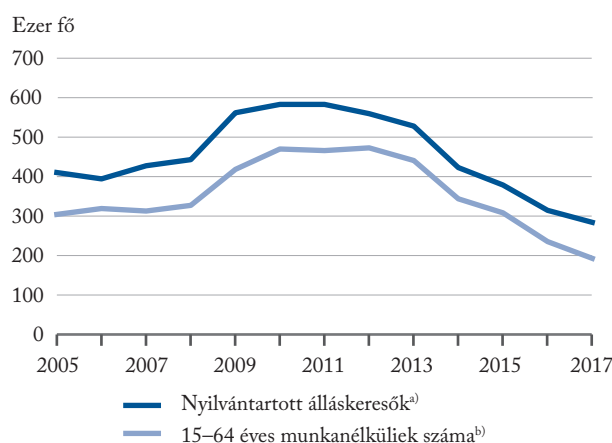
2017-ben a 15–64 éves **munkanélküliek száma** 191 ezer főt tett ki, 42 ezer fővel (18%-kal) kevesebbet az egy évvel korábbinál, a 2012. évihez viszonyítva pedig negyztizedére esett vissza. A **munkanélküliségi ráta** 4,2%-os értéke, 1,0 százalékponttal alacsonyabb volt a 2016. évinél, az öt évvel korábbihoz képest ez 6,9 százalékpontos javulást jelentett. A munkanélküliség 2017. évi szintje egyrészt szignifikánsan alulmúlta a gazdasági válság időszakában mértet, másrészt a munkaerő-felmérés 1992. évi kezdete óta ez messze a legalacsonyabb érték volt.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) adminisztratív nyilvántartásából szintén rendelkezésre állnak munkanélküliségi adatok. A munkaerő-felmérés szerinti és az adminisztratív adatok szerinti munkanélküli létszám hasonlóan mérséklődő ívet ír le, és az elmúlt öt évben a két felvétel közötti különbség 70–90 ezer fő körül alakult. A **nyilvántartott állás**

keresők száma 2017-ben átlagosan 283 ezer fő volt, 9,8%-kal (31 ezer fővel) kevesebb az egy évvel korábbinál. A csökkenés mértéke alatta maradt a munkaerő-felmérés szerintinek, feltételezhetően a közfoglalkoztatás hatása miatt, mivel számottevő hányaduk a munkanélküli és a (köz)foglalkoztatotti státus között igazott.

2.6. ábra

A nyilvántartott állás keresők és a munkanélküliek számának alakulása

^{a)} A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai.

^{b)} A munkaerő-felmérés szerint.

ÁLLÁSKERESŐ MUNKANÉLKÜLIEK

2017-ben 192 ezer 15–64 éves munkanélkülit tartott számon a munkaerő-felmérés, ami 4,2%-os rátát jelentett. Számuk és arányuk folyamatosan és szignifikánsan csökkent az elmúlt években, így jelenleg rekord alacsony szintű. Közülük a legtöbben (közel negyztizedük) munkahelyük különböző időszakokban történt elvesztése miatt váltak munkanélkülivé, de jelentős, 16%-os arányt képviseltek azok, akiknél befejeződött a közfoglalkoztatás. A munkanélküliek 12%-ánál a munkahelyük megszűnésének okaként felmondás, illetve a vállalkozás megszűnése szerepelt. 5–5%-uk esetében családi kötöttségek, illetve időszakos vagy szezonális munka befejeződése állt indokként munkahelyük megszűnésének a háttérben. A munkanélküliek között nem elhanyagolható, 16%-os arányt képviseltek azok, akik eddig még sosem dolgoztak.

A legtöbben, a munkanélküliek mintegy fele az álláskeresés során csak teljes munkaidős állás megszerzésében gondolkodott, de ennek hiányában a munkanélküliek közel harmada részmunkaidős állást is elvállalt volna. (Ennek a fordítottját 2,1%-uk válaszolta, tehát olyan, aki eredetileg részmunkaidős állást keresett, de elvállalt volna teljes munkaidőset is.) Kimondottan részmunkaidős állást a munkanélküliek 3,2%-a szeretett volna betölteni. 2017-ben 13%-uk mondta azt, hogy bármilyen típusú munka megfelelné neki, és elenyészően kicsi (0,2%) volt azok hányada, akik önálló vállalkozásba fogtak volna.

A munkaerő-felmérés 2016. I. negyedévi kiegészítő felvétele során a 2015-ben új munkahelyre belépőtől megkérdezték, hogy mi volt a legfőbb szempontjuk a munkahely-választás során, illetve milyen módon igyekeztek munkához jutni. A válaszadók 46%-a mondta azt, hogy nem volt más lehetőségük, mint ezen az új munkahelyen elkezdni dolgozni. Ennél lényegesen kevesebben voltak azok, akik

a munkahely-választásnál a szakképesítés/végzettség megfelelőségét (16%), a lakóhely közelségét (14%) vagy a kedvező fizetést, juttatást (12%) tekintették legfőbb szempontnak. 5–6%-uk döntésében a kedvező munkafeltételek (pl. rugalmas munkaidő, műszak, műszakrend), illetve az új munka családi kötöttségekkel való jó összeegyeztethetősége játszott a legfontosabb szerepet. A 2015-ben új munkahelyen kezdők kevesebb mint fele új munkájához szülő/rokon/barát/ismerős ajánlására jutott. Közel ötödiket munkaügyi központ segítette munkához jutni, 16%-uk pedig hirdetés útján talált állást. Alacsony azoknak az aránya (0,5 és 1,2%), akik állásbörzén, vagy magán-munkaközvetítőn keresztül jutottak munkához (9,5%-uk egyéb módon szerzett állást).

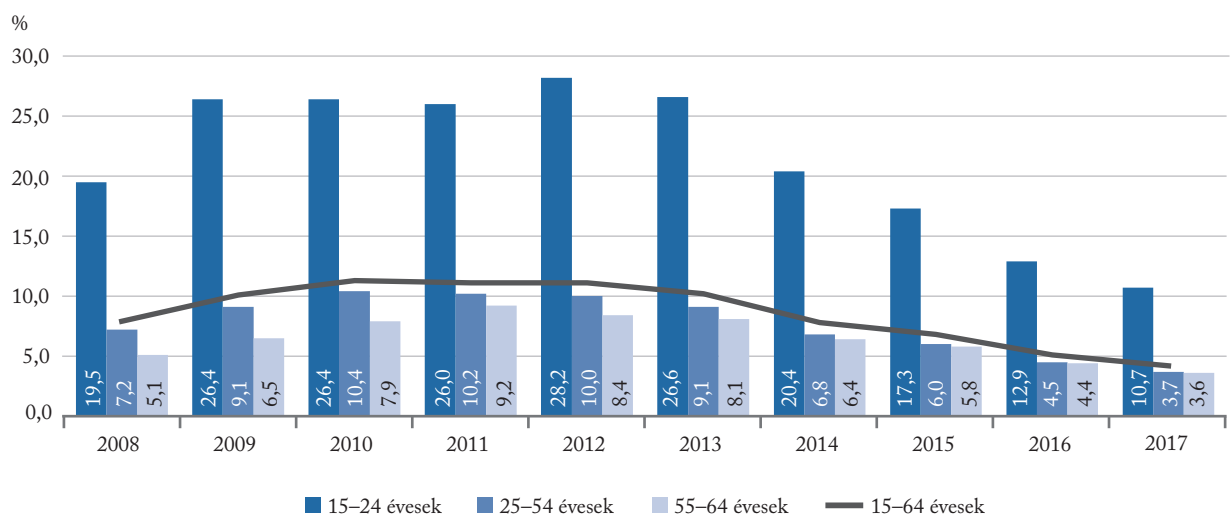
Az elmúlt években – a 15–64 éves korcsoport-ban – mind a **férfiak**, mind a **nők** munkanélküliségi rátája jelentős mértékben csökkent, a 2010 és 2012 között mért 11–12%-os szintről 4–5%-ra javult. 2017-ben a férfiakat némileg alacsonyabb szintű munkanélküliségi ráta jellemezte, mint a nőket (3,8, illetve 4,6%), emellett a férfiak körében az egy év alatt mért rátacsökkenés is számottevőbb volt (1,3 és 0,5 százalékpont). A 2017. III. negyedévi adatok szerint a magyar nők és férfiak munkanélküliségi rátája jelentősen alatta maradt az unió átlagának (3,1, illetve 3,6 százalékponttal). Ennek eredményeként az unió tagállami rangsorában mind a nők, mind a férfiak munkanélküliségi rátája a legalacsonyabbak között található, utóbbiaké ráadásul a második legkisebb volt 2017 III. negyedévében.

A munkanélküliség kapcsán leginkább a fiatalabb generációhoz tartozók érintettsége a meghatározó: a **korcsoportok** közül a 15–24 évesek munkanélküliségi rátája a legmagasabb hosszú évek óta, illetve

minden ötödik munkanélküli közülük került ki 2017-ben. Noha a fiatalok vannak leginkább kitéve a munkanélküliségnek, az elmúlt években esetükben történt a legnagyobb mértékű javulás. Munkavállalási lehetőségeiket az alacsony iskolai végzettségük magas aránya, a képzési kibocsátás és a munkaerőpiaci igények közötti eltérés, az idősebb generációk „feltorlódása”, vagy a munkatapasztalat hiánya egyaránt meghatározza. 2017-ben a 15–24 évesek munkanélküliségi rátája 10,7% volt, 2,2 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábinál, a 2012. évihez viszonyítva pedig annak kevesebb mint negyzedét jelentette. A **NEET-ráta** – amely azoknak a 15–24 éves fiataloknak a korcsoporton belüli arányát mutatja, akik nem tanulnak, de nem is dolgoznak – révén átfogóbb képet kapunk az ifjúság helyzetéről. Ez a mutató – a 15–24 évesek munkanélküliségi rátájához hasonlóan – csökkenő trendet követett az elmúlt években. Ugyanakkor a 2017. évi 11,0%-os érték megegyezett az előző évivel. (2012 és 2017

2.7. ábra

A munkanélküliségi ráta korcsoportonként

között 3,8 százalékponttal esett vissza a NEET-ráta, a negatív rekordot a 2013. évi 15,5%-os mutató jelentette.) A munkanélküliek kétharmadát változatlanul a 25–54 éves, ún. legjobb munkavállalási korúak jelentették. A korcsoport 3,7%-os rekord alacsony munkanélküliségi rátája az előző évihez viszonyítva 0,8 százalékponttal csökkent, míg az öt évvel korábbi mutatónak mintegy negyztizedére esett vissza. Jóllehet az 55–64 évesek esetében 2012 és 2017 között 8,4%-ról 3,6%-ra mérséklődött a munkanélküliségi ráta, ugyanezen időszak alatt a munkanélkülieken belüli arányuk 10%-ról 13% fölé nőtt. Körükben a munkanélküliségi ráta értéke egy év alatt ugyancsak 0,8 százalékponttal csökkent, annak 3,6%-os szintje elmaradt a válságot megelőző évektől, de továbbra is magasabb a legalacsonyabb, 1999. évi 2,7%-os értéknél. Nemzetközi összehasonlításban mindhárom korcsoport esetében a magyar mutató jelentősen alatta maradt az unió átlagának, egyúttal ezek az értékek a tagállami rangsort tekintve a legalacsonyabbak között voltak 2017 III. negyedében.

A gazdasági válság az **iskolai végzettség** szintjétől függetlenül a munkanélküliség növekedését eredményezte, annak ellenére, hogy a magasabb iskolai végzettség, a megfelelő szakképesítés mérsékli a munkanélkülivé válás kockázatát. 2017-ben a legfeljebb alapfokú, a középfokú és a felsőfokú végzettségűek körében egyaránt javultak a munkanélküliségi mutatók. Változatlanul a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező 15–64 évesek munkanélküliségi rátája a legmagasabb: az elmúlt évben 11,2% volt, 2,1 százalékponttal alacsonyabb, mint a 2016. évi. Csökkent – és egyben átlag alatti volt – a középfokú és a felsőfokú végzettségűek munkanélküliségi rátája is: 2017-ben az előző évihez képest, előbbi 1,0 százalékponttal, 3,8%-ra, utóbbi 0,2 százalékponttal, 1,6%-ra mérséklődött. (2012-ben a munkanélküliségi ráta sorrendben 25,0, 10,8 és 4,5%-ot tett ki.) Nemzetközi összehasonlításban mindhárom iskolai végzettségi szint esetében a magyar értékek jelentősen alatta maradtak az EU–28 átlagának a 2017. III. negyedévi adatok alapján. A tagállami rangsorban a legfeljebb alapfokú végzettségűek a középmezőny elején, a középfokúak a legalacsonyabb munkanélküliségi rátájú

országok között található, ugyanakkor a felsőfokú iskolával rendelkezők munkanélküliségi rátája Magyarországon volt a legkisebb.

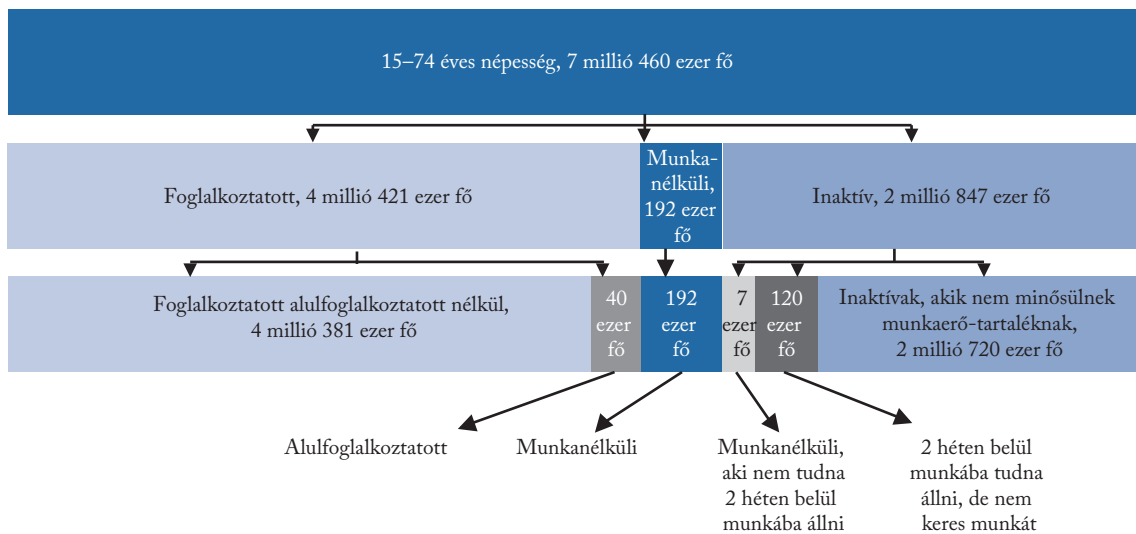
A javuló munkaerőpiaci mutatók mellett a hazai munkanélküliség egyik legkedvezőtlenebb jellemvonása továbbra is a **tartósan**, legalább egy éve **munka nélkül lévők** magas aránya. A munkanélküliként eltöltött idő elhúzódása mérsékli az egyén munkaerőpiaci értékét, rontja munkába állásának az esélyét. A munkanélküliség átlagos időtartama – a hosszabb időtávon nézett csökkenő tendencia ellenére – magasnak tekinthető, jóllehet a munkájukat elvesztők nagyobb része tud egyre rövidebb időn belül újból elhelyezkedni. 2017-ben – a 15–64 éves népességen belül – a tartósan munkanélküliek aránya 42,6% volt, érdemben, 5,8 százalékponttal javult az előző évihez képest. Az elmúlt évben az **álláskeresők** átlagosan 16,4 hónapot **töltöttek munkakereséssel**, szemben a 2016. évi 18,5 hónappal. 2017 III. negyedében a tartósan munkanélküliek aránya hazánkban 37,8% volt, az unió átlagához képest 7,3 százalékponttal alacsonyabb (egy évvel korábban ez a különbség 0,8 százalékpont volt). A magyar mutató az uniós tagállami rangsor középmezőnyének elején helyezkedett el, és jelentősen javított korábbi pozícióján.

A munkanélkülieken felül számba vett **potenciális munkaerő-tartalék**⁷⁾ nagysága – a munkaerőkereslet növekedésével párhuzamosan – csökkenő trendet követ. 2017-ben a potenciális munkaerő-tartalék létszáma – a 15–74 éves népességen belül – 360 ezer fő volt, 61 ezer fővel kevesebb az előző évinél, az öt évvel korábinál pedig 433 ezer fővel alacsonyabb. Ezen belül az alulfoglalkoztatottak száma egy év alatt 20%-kal, 40 ezer főre esett vissza. A dolgozni akaró, de a rendelkezésre állás kritériumát nem teljesítők létszáma az elmúlt évhez hasonlóan 7 ezer főt tett ki, míg a rendelkezésre álló, de munkát nem keresők 120 ezer főt képező csoportja 6%-kal lett kevesebb a 2016. évihez képest. Ez a tartalék egyenlőtlenül oszlott meg a régiók között. Az ezer főre jutó potenciális munkaerő-tartalék a legnagyobb tömegben Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön volt található (ezer főre vetítve 62–83 fő), a legkisebb részben pedig Pest, valamint Közép- és Nyugat-Dunántúl régióban (22–30 fő).⁸⁾

⁷⁾ Potenciális munkaerő-tartaléknak tekintendők az International Labour Organization nemzetközi módszertana szerinti (ILO) munkanélküliek mellett mindazon inaktív személyek, akiknél – az ILO munkanélküliségre vonatkozó hármasszempionál – vagy az aktív munkakeresés, vagy a két héten belüli rendelkezésre állás kritériuma nem teljesül. További tartaléknak számítanak az alulfoglalkoztatottak, vagyis azok, akik teljes munkaidős állás hiányában kényszerülnek részmunkaidőben dolgozni.

⁸⁾ Forrás: munkaerő-felmérés.

A 15–74 éves potenciális munkaerő-tartalék alakulása, 2017

Forrás: munkaerő-felmérés.

KIK JELENTIK A MUNKAERŐ-TARTALÉKOT?

A potenciális munkaerő-tartalék szegmensének szűkülése a munkaerőpiaci kínálat merítési mélységét is befolyásolja. A nemzetközileg meghatározott definíció szerint mindhárom munkaerőpiaci alapkategóriából (foglalkoztatott, munkanélküli, inaktív) bizonyos csoportok idetartoznak.

A foglalkoztatottak közül az alulfoglalkoztatottakat és a közfoglalkoztatottakat soroljuk ide. **Alulfoglalkoztatottak** alatt azokat a részmunkaidős (pl. nyugdíj vagy gyermekgondozás, betegápolás mellett) dolgozókat értjük, akik nem találtak teljes munkaidős állást maguknak. Az alulfoglalkoztatottakkal párhuzamosan az elmúlt években egyre csökkent a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma és aránya is. Utóbbiak 2017-ben a 15–74 éves foglalkoztatottak 4,8%-át tették ki, ami 0,4 százalékpontos mérséklődést jelentett az előző évihez képest, létszámuk ugyanezen időszak alatt 16 ezer fővel (6,8%-kal), 213 ezer főre csökkent. Jelentős munkaerő-tartalékokat képeznek a **közfoglalkoztatottak**. Sajátos helyet foglal el a közfoglalkoztatás, ami részben kényszermegoldás (a „normál” munkavégzést helyettesítő foglalkoztatási forma), részben (a munkanélküli-ellátáshoz való hozzáférés előfeltételeként) a munkanélküliség kezelésére szolgáló eszközrendszer. 2016-tól célként fogalmazódott meg, hogy a közfoglalkoztatottakat elsősorban az elsődleges munkaerőpiac felé kell elmozdítani. Ennek hatása 2017-ben már látható, létszámuk – az intézményi-munkaügyi statisztika adatai szerint – egy év alatt 38 ezer fővel csökkent.

A munkaerő-tartalék legszélesebb – ugyanakkor egyre szűkülő – rétegét a **munkanélküliek** jelentették. 2017-ben a 15–74 éves népességen belül 192 ezren voltak, számuk egy év alatt 43 ezer fővel lett kevesebb. Az újbóli elhelyezkedésüket a munkaerő iránti növekvő kereslet, vagy az unióban kirívóan rövidnek számító munkanélküli segélyre való jogosultsági idő segíti elő. (A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatai szerint az elmúlt évben a regisztrált álláskeresők 53%-a kapott valamilyen pénzügyi ellátást, 2016-ban arányuk 51%-ot tett ki.)

Az **inaktívak** szintén a munkaerő-tartalék részét képezik. 2017-ben 120 ezren voltak azok, akik dolgozni szerettek volna, de nem kerestek munkát, abban az esetben viszont, ha adódott volna erre le-

hetőségük, két héten belül munkába tudtak volna állni. Létszámuk 8 ezer fővel elmaradt a 2016. évitől. Az inaktívak tartalékai közé sorolandó az a 7 ezer fő is, akik ugyan kerestek munkát, de két héten belül nem tudnának munkába állni (például tanulnak).

Munkaerőforrásként vehetők számba – és a közfoglalkoztatottakhoz hasonlóan nem tartoznak az uniós definíció szerinti klasszikus potenciális munkaerő-tartalék kategóriájába – a jelenleg **külföldön dolgozó magyarok**, valamint a **hazánkban munkát vállaló külföldiek**. Nehezen számszerűsíthető, hogy a Magyarországon kívül foglalkoztatott magyarok mikor, milyen arányban és milyen intenzitás mellett térnek majd haza. A külföldi munkavállalók inkább előnyben részesítik a hazánknál magasabb bérszínvonalal rendelkező uniós tagországokat.

Komoly bővülés a versenyszféra üres álláshelyeinek számában

A **betöltésre váró üres álláshelyek** száma és aránya jelzi az aktuális munkaerő-kereslet alakulását, illetve tükrözi a gazdasági helyzet változását. A foglalkoztatási kilátások előrejelzésére is szolgáló üres álláshelyek számát a gazdasági válság mérsékelte, viszont 2012 óta folyamatosan és jelentős mértékben bővült. 2017-ben – a nemzetgazdasági szinten⁹⁾ imputált adatokat is tartalmazó mutató alapján – hazánkban átlagosan 68,1 ezer olyan üres vagy a közeljövőben megüresedő álláshelyet jelentettek, amelynek mielőbbi betöltése érdekében a munkáltatók már lépéseket tettek (pl. közvetítő céghez fordultak, hirdetést tettek közzé stb.) – ez 23%-os növekedés az egy évvel korábbihoz, és 2,6-szeres emelkedés a 2012. évihez viszonyítva. A nemzetgazdaság mindhárom szegmensét – a versenyszférát, a költségvetést, valamint a nonprofit szférát – egyaránt az üres álláshelyek számának emelkedése jellemezte. Az üres álláshelyek egyre nagyobb része található a versenyszférában: 2012 és 2017 között arányuk 55%-ról 73%-ra nőtt. A versenyszférában 49,7 ezer álláshely minősült betöltendőnek 2017-ben, 27%-kal több az egy évvel korábbinál, és 3,4-szer annyi, mint 2012-ben. 2017-ben az üres álláshelyek aránya nemzetgazdasági szinten 2,2%-ot tett ki, szemben az előző évi 1,9%-kal. A nemzetgazdasági átlagnál némileg magasabb (2,3%) volt az üres álláshelyek aránya a versenyszférában. Ezen belül az adminisztratív szolgáltatás (4,2%), valamint az információ és kommunikáció (3,2%) ágban volt létszamarányosan a legtöbb betöltetlen álláshely, vagyis ezek a területek küzdöttek a leginkább létszám-gondokkal, a legkevesébé pedig a bányászat (0,6%), a mezőgazdaság (0,8%) és az ingatlanügyletek (0,9%).

Alapvetően javult a régiók munkaerőpiaci helyzete

A gazdasági válság hatására a **munkaerőpiac területi különbségei** mérséklődtek, miután a termelés-visszafogás foglalkoztatottságra gyakorolt hatása inkább az iparosodottabb régiókban mutatkozott meg, ezt erősítette a hátrányos munkaerőpiaci térségekre koncentrálódó közfoglalkoztatás kiterjesztése. Az elmúlt években a foglalkoztatás terén lényegében egy 11 százalékpontos differencia kezd állandósulni, miközben a munkanélküliség esetében – a szélső értékeket alapul véve – alapvetően mérséklődő a régiók közötti különbség. A közfoglalkoztatás kiegyenlítő hatása, illetve a munkaerőpiaci helyzet általános javulása ellenére továbbra is jelentős területi egyenlőtlenségek mutatkoznak: Budapesten, Pest megyében, Közép- és Nyugat-Dunántúl régióban az országos átlagnál kedvezőbbek a munkaerőpiaci mutatók, míg Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és a két alföldi régióban kedvezőtlenebbek, vagy az átlaggal megegyezőek voltak. 2017-ben mindegyik régióban nőtt a foglalkoztatás, és – Dél-Dunántúl kivételével – csökkent a munkanélküliség az előző évihez képest. A leginkább Észak-Alföld munkaerőpiaci helyzete javult: a foglalkoztatási arány itt bővült a legnagyobb mértékben (2,4 százalékponttal), míg a munkanélküliségi ráta visszaesése szintén itt volt a legjelentősebb (1,9 százalékpont). A foglalkoztatás szintje Budapesten, Pesten, Közép- és Nyugat-Dunántúlon volt a legmagasabb (69,2–74,0%), egyúttal itt a legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta (2,3–2,9%). Ezzel szemben Dél-Dunántúlon mértük a legkisebb foglalkoztatási arányt (63,0%), Észak-Alföldön pedig a legmagasabb munkanélküliségi rátát (7,4%).

⁹⁾ A fegyveres szervek foglalkozásai nélkül.

2.4. tábla

A foglalkoztatási arány és a munkanélküliségi ráta alakulása régióinként, 2017
(a 15–64 éves népességben belül)

Területi egység, régió	Foglalkoztatási arány			Munkanélküliségi ráta		
	Százalék	változása		Százalék	változása	
		2012-höz képest	2016-hoz képest		2012-höz képest	2016-hoz képest
		százalékpont			százalékpont	
Budapest	74,0	+10,2	+1,3	2,9	-6,7	-1,5
Pest	69,2	+10,3	+1,0	2,6	-6,8	-0,5
Közép-Dunántúl	70,5	+11,3	+2,1	2,3	-7,7	-0,8
Nyugat-Dunántúl	71,0	+10,0	+2,1	2,5	-5,1	-0,2
Dél-Dunántúl	63,0	+11,1	+0,8	6,4	-5,7	+0,2
Észak-Magyarország	63,5	+14,3	+1,7	5,9	-10,3	-0,4
Észak-Alföld	64,4	+12,6	+2,4	7,4	-6,6	-1,9
Dél-Alföld	67,4	+11,8	+1,7	4,2	-6,2	-1,5
Ország összesen	68,2	+11,5	+1,6	4,2	-6,9	-1,0

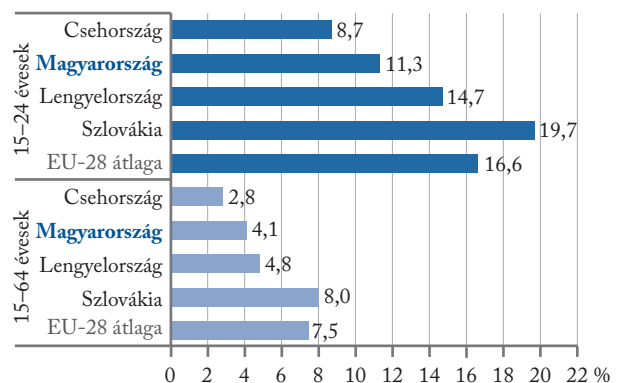
Az unión belül hazánkban a harmadik legalacsonyabb a munkanélküliségi ráta

A gazdasági válság hatására mindegyik tagállamban nőtt a **munkanélküliség** szintje, az egyes **tagországok** közötti különbséget az emelkedés mértéke mutatja. 2016-ban a 15–64 éves népesség körében Magyarország mellett öt további uniós országban (Csehországban, az Egyesült Királyságban, Lengyelországban, Németországban és Máltán) volt kisebb a munkanélküliségi ráta a 2008. évinél. Ugyanakkor Görögországban és Spanyolországban nagymértékű emelkedést mértek 2008 és 2016 között.

Az elmúlt éveket a munkanélküliség csökkenése jellemezte az unióban is. A rendelkezésre álló legfrissebb, 2017. III. negyedévi munkanélküliségi adatok szerint a 15–64 évesek körében – Finnország kivételével – tovább mérséklődött a munkanélküliség az egy évvel korábbihoz képest, és az EU-28 átlagértéke 7,5%-ot tett ki. Csehországban (2,8%), Németországban (3,7%), Magyarországon és Máltán (egyenként 4,1%) volt a legalacsonyabb a munkanélküliség szintje az uniós tagállamok között, miközben Görögország és Spanyolország a munkanélküliséggel leginkább sújtott országok, ahol nagyarányú rátacsökkenés ellenére 20,4 és 16,5%-ot tett ki a mutató értéke 2017 III. negyedévében.

2.9. ábra

A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országokban és az Európai Unióban, 2017. III. negyedév

A munkanélküliség a 15–24 éves fiatalok körében is javuló tendenciát mutat. 2016 III. és 2017. III. negyedéve között – Svédország kivételével – mindegyik uniós országban csökkent a fiatalok munkanélküliségi rátája. Németországban a legalacsonyabb, 7,0%-os a mutató értéke, emellett Hollandiában és Csehországban volt még egy számjegyű 2017. III. negyedévében (8,4 és 8,7%). Ugyanakkor a görög és a spanyol fiatalok helyzete változatlanul kedvezőtlen, magas, 40,1 és 36,0%-os a munkanélküliségi rátájuk. A magyar mutató

11,3%-os értéke jóval kisebb az unió (16,6%-os) átlagánál, egyúttal az alacsonyabbak közé tartozott a tagállami rangsorban.

Tovább tart a gazdaságilag inaktívák számának és arányának csökkenése

A **gazdaságilag inaktívák** (akik sem foglalkoztatottként, sem munkanélküliként nincsenek jelen a munkaerőpiacon) száma és népességen belüli aránya folyamatosan és jelentős mértékben zsugorodott az elmúlt években, részben demográfiai,¹⁰⁾ részben munkaerőpiaci okok következtében. (A gazdasági válság és az arra válaszul hozott bizonyos intézkedések aktívabb munkaerőpiaci szerepvállalásra ösztönözték az inaktívák egyes csoportjait.) 2017-ben száz 15–64 éves közül 29 fő volt inaktív, egy évvel korábban 30, 2012-ben pedig 36 fő. Nemzetközi összehasonlításban az inaktivitás szintje – a folyamatos javulás ellenére – változatlanul magasnak minősül. A hazai és az uniós átlagérték (28,3 és 26,4%) közötti differencia 2016 III. és 2017 III. negyedéve között csökkent, 2,6 százalékponttól 1,9 százalékpontra.

2017-ben a 15–64 éves korcsoporton belül 1 millió 850 ezer fő tartozott az inaktívák közé, az egy évvel korábbinál 84 ezer fővel, az öt évvel azelőttinél 579 ezer fővel kevesebben. A két legnagyobb csoport, a nyugdíjasok, egyéb ellátottak, járadékosok, valamint a tanulók száma egyaránt csökkent egy év alatt. A nyugdíjból élők létszáma 47 ezer fővel mérséklődött, elsősorban a nyugdíjkorhatár emelése miatt, jóllehet ennek hatását a nők 40 év munkaviszony utáni nyugdíjba vonulási lehetősége némileg tompította. A tanulók számában mért 20 ezer fős mérséklődés demográfiai okokra vezethető vissza. A gyermekgondozási ellátást igénybe vevő inaktívák száma a munkába történő mielőbbi visszatérést ösztönző intézkedések nyomán csökkent. Egyre kevesebb a munkanélküli-ellátást igénybe vevők száma, ugyanakkor az egyéb inaktíváké némileg meghaladta az előző évit. (Ez utóbbi kategóriába tartozók közül sokan egészségi állapotuk miatt nem tudtak munkát vállalni, miközben a nők esetében a család, a háztartás ellátása az indoka a munkaerőpiaci távollétnek.)

A gazdaságilag inaktívák és a teljes népességet jellemző **demográfiai ismérvek** bizonyos pontok

mentén különböznek: az inaktívák között magasabb a nők (63%), a 15–24 éves fiatalok (38%), valamint a legfeljebb 8 évfolyamot végzettek (41%) aránya. A nők inaktivitásának alakulását elsősorban a gyermekgondozási ellátás igénybevétele, az egyéb családi kööttségek – betegápolás, idősgondozás –, valamint a férfiakétól eltérő nyugdíjazási kor és annak szabályai határozták meg. A legnagyobb inaktivitás a korskála két végét, a 15–24 éves fiatalokat és az 55–64 éves idősebbeket jellemezte, miután előbbiek nagyrészt nappali tagozatos diákok, utóbbiak pedig leginkább nyugdíjban, egyéb ellátásban, járadékban részesülők voltak. 2012 óta a megfigyelt három fő korosztály mindegyikében csökkent az inaktívák száma, annak eltérő mértéke miatt ugyanakkor a fiatalok inaktívakon belüli aránya 36-ról 38%-ra nőtt, a 25–54 éveseké változatlan maradt (29%), míg az idősebbeké 35-ről 33%-ra mérséklődött. Az elmúlt öt évben az iskolai végzettséget tekintve a legfeljebb alacsonyfokú végzettségű inaktívák létszáma csökkent leginkább (24%-kal), emellett a felsőfokúaké is 15%-kal lett kisebb.

Lassú ütemben mérséklődik a rendszeres és kimutatható **jövedelemmel** rendelkező 15–64 éves inaktívák aránya: 2017-ben az inaktív népesség 53%-át jelentették, szemben az egy évvel korábbi 54, valamint az öt évvel korábbi 55%-kal. A mérséklődést elsősorban a jövedelemmel rendelkezők legnagyobb csoportjának, a nyugdíjban, egyéb ellátásban, járadékban részesültek arányának csökkenése magyarázza (2012 és 2017 között 39%-ról 36%-ra), mivel a gyermekgondozási ellátásban részesülteké némileg nőtt (11%-ról 13%-ra), míg a munkanélküli-ellátást, illetve ápolási díjat, árva-ellátást kapottaké lényegében változatlan maradt (2–2%). A jövedelemmel nem rendelkező, ún. klasszikus eltartottak döntő része tanuló (34%), vagy olyan egyéb inaktív (13%), akik nem tanulnak, és állandó (szociális típusú) jövedelemmel sem rendelkeznek. Előbbiek aránya 2012 óta valamelyest emelkedett, utóbbiaké viszont gyakorlatilag stagnált. (Az egyéb inaktívák közé tartozó nők elsősorban klasszikus háztartásbelinek tekinthetők és családi kööttségeik miatt szorúlnak ki a munkaerőpiacról, vagy pedig egészségi állapotuk indokolja onnan a távolmaradásukat.)

¹⁰⁾ A 15–64 éves korosztályba tartozók 2017. évi száma 6 millió 415 ezer fő, az előző évinél 63 ezer fővel kevesebb volt.

2.5. tábla

A 15–64 éves inaktív munkaerőpiaci távollétük oka szerint, 2017

Megnevezés	Ezer fő	Változás	
		2012-höz képest	2016-hoz képest
		%	
Nyugdíjban, egyéb ellátásban, járadékban részesül	672,5	-26,6	-6,5
Tanuló	636,5	-17,3	-3,0
Gyermekgondozási ellátásban részesül	233,1	-13,6	-3,8
Egyéb inaktív	232,3	-18,8	+2,2
Álláskeresői ellátásban részesül	39,2	-57,5	-13,1
Ápolási díjban, árvaellátásban részesül	36,8	-38,5	-17,1
Összesen	1 850,3	-23,8	-4,4

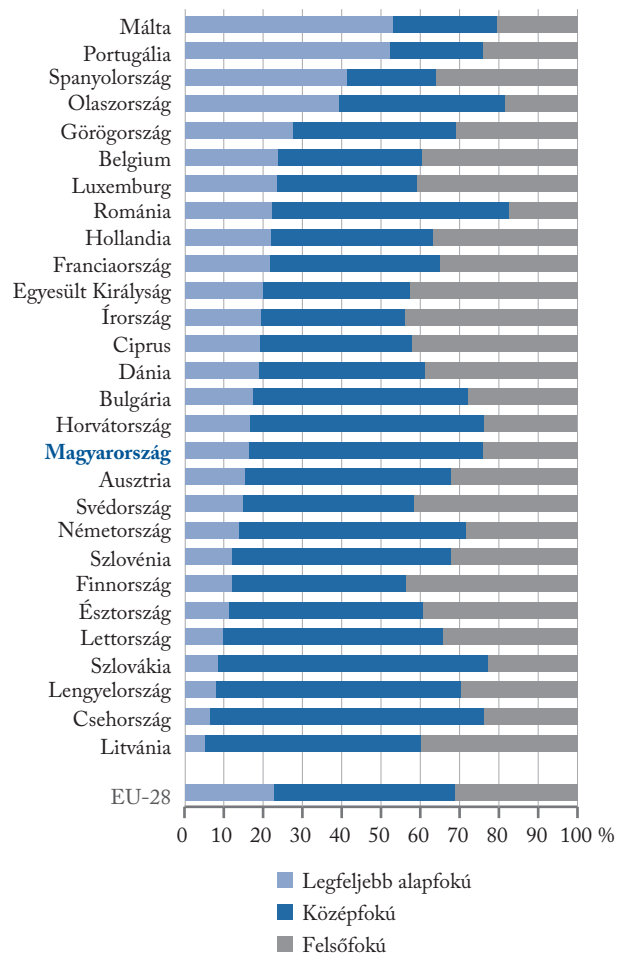
KÖZNEVELÉS, FELNŐTTKÉPZÉS, FELSŐOKTATÁS

Egy ország oktatási rendszerének állapota hatással van többek között a foglalkoztatottságra is.

A statisztikai adatok szerint az iskolai végzettség tekintetében európai összehasonlításban Magyarországot kettősség jellemzi: a 25–64 éves népességre vonatkozóan a 2017-es előzetes adatok szerint a legfeljebb alapfokú végzettségűek aránya 6,4 százalékponttal az uniós átlag alatt volt, ugyanakkor a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 7,2 százalékponttal elmaradt attól. A többi visegrádi országhoz (Csehország, Lengyelország, Szlovákia) viszonyítva Magyarországon a legmagasabb az alacsony végzettségűek aránya, a 16,2%-os arányszám 9,9 százalékponttal magasabb volt, mint a cseh érték. A visegrádi országok közül a középfokú végzettségűek aránya nálunk volt a legalacsonyabb. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők részesedése hazánkban 24,0%-ot tett ki, Lengyelországban ennél 5,7 százalékponttal nagyobb, Csehországban és Szlovákiában ugyanakkor a magyarországihoz hasonló mértéket ért el.

2.10. ábra

A 25–64 éves népesség megoszlása iskolai végzettség szerint az EU-28-tagállamokban, 2017+

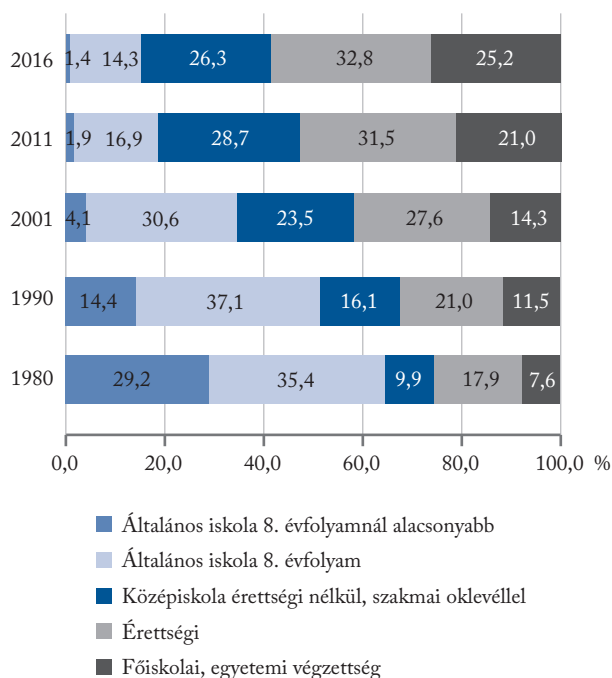

A népesség iskolai végzettsége magasabb lett

A népszámlálás adatai alapján 2001 és 2011 között a 25–64 éves népességből a legmagasabb végzettségként érettségit szerettek aránya 27,6%-ról 31,5%-ra, a diplomásoké 6,7 százalékpontot emelkedve 21,0%-ra nőtt. Ezen időszak alatt a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők száma és aránya jelentősen csökkent. Hosszabb időtávban még jelentősebb volt a változás. A 2011-es népszámlálás óta – a 2016. évi mikrocenzus-adatok alapján – tovább emelkedett a népesség iskolázottsági szintje. 2016-ban a diplomások a 25–64 éves népesség 25,2, az érettségizettek a 32,8%-át tették ki.

2.11. ábra

A 25–64 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása a népszámlálások és a 2016. évi mikrocenzus alapján

A 2016. évi mikrocenzus adatai szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 30%-a társadalomtudományok, gazdaság, jog, 23%-a oktatás, pedagógia, 18%-a műszaki területen szerzett diplomát. Az egészségügy és szociális gondoskodás, a humán tudományok és művészetek, a szolgáltatások, az agrártudományok, és a természettudományok (ideértve az állatorvosi képzést is) aránya külön-külön 5–8% körüli volt.

A 2017/2018-as tanévben az **iskolarendszerű oktatásban** – a köznevelésben és a felsőoktatásban együtt – összesen 1 millió 862 ezren tanultak, az egy évvel korábbinál 1,0, a 2012. évinél 9,1%-kal kevesebben. A leginkább érintett korcsoport, a 3–22 évesek létszáma az utóbbi időben évről évre csökkent, 2017. január 1-jén 7,1%-kal kisebb volt, mint 2012-ben. Az iskolába járók számának nagyobb fokú visszaesése mögött elsősorban a felsőoktatás korábbi expanziójának az elmúlt évtized második felében, végén bekövetkező lecsengése és a felsőoktatást meghatározó kormányzati intézkedések állnak: a felsőfokú oktatási intézményekbe nappali és nem nappali képzési formákra járók száma 2012 óta együttesen 16%-kal csökkent.

Az általános iskolát sikeresen (nappali képzés keretében) befejezők száma 2017-ben 89 ezer volt, a 2016. évitől 0,3, a 2012. évitől 5,7%-kal elmaradt. Sikeres érettségi vizsgát 68,3 ezer diák, az előző évinél 0,4%-kal kevesebb tett, kilenczetedik nappali képzésben. 2017-ben nőtt a szakmai vizsgát tett tanulók száma, összesen 50 ezer fő szerzett szakképesítést, 72%-uk nappali képzés keretében. Felsőfokú oklevelet 50 ezer hallgató kapott, közülük nappali képzésben 38 ezren. A nappali képzés növekvő súlyát mutatja az is, hogy az ebben a képzési formában felsőfokú végzettséget szerzők aránya 2012 és 2017 között 3,3 százalékponttal 75%-ra emelkedett. A felsőfokú oktatási intézmények nem nappali képzésben végzettség szerzők száma csökkent, 2017-ben 12,7 ezer fő volt, 18%-kal kevesebb, mint az előző évben.

A 2016. évi adatok alapján Magyarországon a 25–64 éves népesség 58%-a egyetlen idegen nyelvet sem beszélt, ez az arányszám a legmagasabbak közé tartozott az uniós országok között, hazánkat csak az Egyesült Királyság (65%) és Románia (64%) előzte meg. Az Oktatási Hivatal adatai szerint 2017-ben 117 ezer kísérlet történt valamilyen nyelvvizsga megszerzésére, ezek 81%-a középfokú nyelvvizsgára irányult. A kísérletek 64%-a zárult sikerrel. A sikeres nyelvvizsgák 74%-a angol, 19%-a német nyelvű volt.

Több óvodai feladatellátási hely

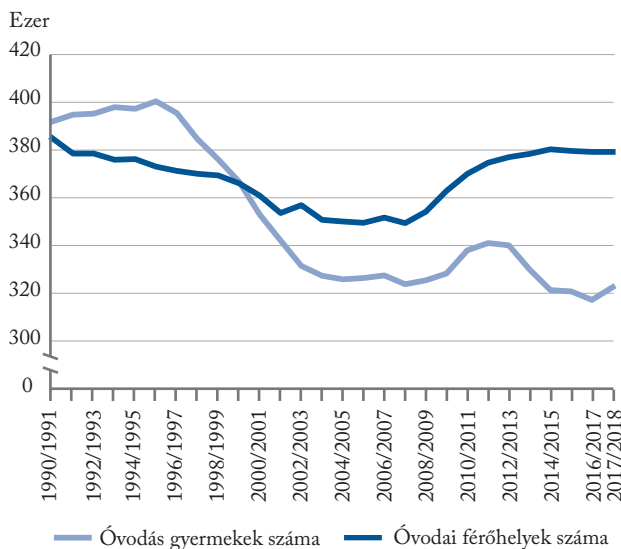
Az óvoda a köznevelés részét képezi, jelentősége nem merül ki a gyermekek felügyeletében, ugyanis kötelező iskola-előkészítő évfolyama egyrészt alapvető fontosságú a hátrányos helyzetű családok gyermekeinek szocializációja szempontjából, másrészt – hasonlóan a bölcsődei ellátáshoz – a nők gyermekgondozással töltött időszakát követően segíti a munkaerőpiacra történő visszatérést, és éppen ezért közvetve magát a gyermekvállalást is. A 3–5 éves népességből az óvodába járók aránya a 2012. évi 88,3%-ról 2017-re 91,5%-ra emelkedett, a növekvő trendhez a jogszabályi változás – miszerint 2015 szeptemberétől kezdődően öt éves kor helyett hároméves kortól kötelező óvodába járni – is hozzájárult.

Az **óvodai feladatellátási helyek száma** 2013-ig folyamatosan csökkent, ezt követően azonban emelkedésnek indult. 2017-ben összesen 4579 intézményi feladatellátási hely fogadta a gyermekeket, 5-tel több, mint egy évvel korábban. A 2012. évihez

képest 6,0%-kal nőtt a feladatellátási helyek száma. A **férőhelyek száma** 2008 óta emelkedő volt, az ezredfordulótól meghaladta az óvodás gyermekekét, bár a területi egyenlőtlenségek következtében ez nem mindenhol jelentette az igények teljes mértékű kielégítését. 2015-től azonban már nem nőtt tovább az óvodai férőhelyek száma, 2017-ben az országban – az előző évhez hasonlóan – több mint 379 ezer férőhelyet biztosítottak. Az **óvodás gyermekek** 323 ezres **száma** alatta maradt a férőhelyszámhoz, az egy évvel korábbinál 1,7, a 2012. évinél 5,1%-kal kevesebb volt. 2017-ben száz férőhelyre 85 óvodás gyermek jutott.

2.12. ábra

Az óvodás gyermekek és az óvodai férőhelyek számának alakulása

Gyógynevelésben a korábbi évekhez hasonlóan mintegy 1600 óvodás részesült. Az óvodapedagógusok száma 2008-ig csökkent, azt követően emelkedett. A 2017/2018-as tanévben – az előző évhez hasonlóan – 31 ezer óvodapedagógus dolgozott, 3,4%-kal több, mint 2012-ben. 2017-ben egy pedagógusra 10,3 gyermek jutott. Az **óvodai csoportok átlagos létszáma** 21,7 fő volt, 1,5-del kisebb a 2012. évinél.

Nemzetközi összehasonlításban a közoktatás legkorábbi szakaszában való részvétel tekintetében Magyarország 2015. évi 95%-os aránya megegyezett az EU átlagával. 100%-os volt a részvétel¹¹⁾

¹¹⁾ Az Eurostat adatai a 4 évesnél idősebb és a kötelező köznevelésben való részvétel korhatára (Magyarországon 6 éves kor) alatti gyermekpopuláció köznevelésben való részvételét mutatják. Magyarországon 2015 szeptemberétől kezdődően öt éves kor helyett három éves kortól kötelező óvodába járni.

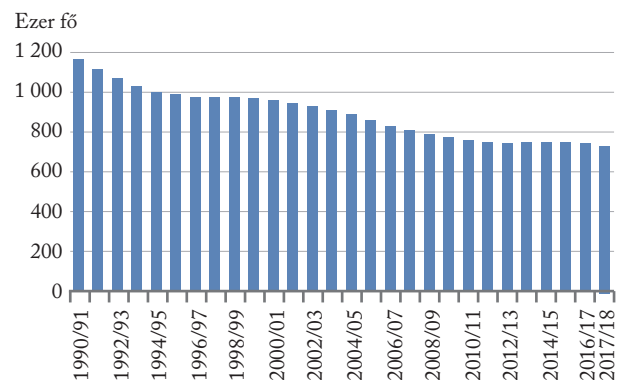
Franciaországban, Máltán és az Egyesült Királyságban, a legalacsonyabb hányad Horvátországot (74%), Szlovákiát (78%) és Görögországot (80%) jellemezte.

Tovább csökkent az általános iskolai tanulók száma

A 2017/2018-as tanévben az **általános iskola** nappali tagozatára járók száma az előző évihez képest 1,2, az öt évvel korábbihoz mérten 1,4%-kal csökkent. A beiratkozott tanulók létszáma 3585 iskolai feladatellátási helyen 732 ezer főt tett ki. Az általános iskolákban tanulók számát alapvetően az érintett gyermekkorosztály létszáma határozza meg. A 2017/2018-as tanévben az **első évfolyamot megkezdők** 89 ezer fős létszáma az egy évvel korábbinál 6,3%-kal alacsonyabb volt. Gyógynevelésben közel 16 ezer gyermek részesült.

2.13. ábra

Az általános iskolai tanulók száma a nappali képzésben

A **pedagógusok** száma az ezredfordulótól 2012-ig lényegében folyamatosan csökkent, 90 ezerről 72 ezerre esett vissza, a 2013/2014-es tanévtől számuk emelkedni kezdett. 2017-ben 7,0%-kal többen dolgoztak, mint 2012-ben, az egy évvel korábbi évhez képest viszont 0,7%-kal kevesebben, összesen 77 ezren. Az egy pedagógusra jutó diákok száma a 2012. évi 10,3-ról 2016-ra 9,5-re csökkent.

A megelőző tanévhez hasonlóan 2017/2018-ban is a nappali oktatásban részt vevő általános iskolások 56%-a részesült **nappali otthoni és tanulószobai ellátásban**. Az **iskolai étkeztetésben** részesülők

77%-os aránya 0,3 százalékponttal csökkent az előző évihez képest.

Az oktatásból, képzésből való lemorzsolódást mutatja az ún. **korai iskolaelhagyók** aránya, vagyis a 18–24 évesek közül azoké, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek, és a továbbiakban nem vettek részt sem iskolarendszerű oktatásban, sem felnőttképzésben. A lisszaboni stratégia folytatásaként 2010-ben elfogadott Európa 2020 stratégiai program egyik célkitűzése a korai iskolaelhagyók arányának uniós szinten 10%-ra történő csökkentése. (Hazánk is ezt az értéket határozta meg célkitűzésként.) Ez az arány Magyarországon 2017-ben az előzetes adatok szerint (2016. IV. negyedév–2017. III. negyedév átlagadata) az uniós átlagnál (10,6%) magasabb, 12,2% volt, a hetedik legnagyobb az Európai Unió tagállamai között. A mutató értéke 2012-höz képest 0,4 százalékponttal emelkedett, miközben az uniós átlag csökkent. Hazánkban a leszakadók aránya a nőknél (12,4%) magasabb volt, mint a férfiak esetében (12,0%). Az Európai Unióban azonban éppen fordítva alakult, ráadásul a két nem közötti különbség is nagyobb (3,1 százalékpontos) volt.

A gimnázium súlya nő a középfokú oktatásban

A hosszabb képzési idő,¹²⁾ valamint kisebb részben az iskolázottság javulása is azt eredményezte, hogy az elmúlt évtizedben a **középfokú oktatásban tanuló** száma az érintett gyermeklétszám csökkenése ellenére is kismértékben emelkedni tudott. Az új évtized elejétől azonban fordulat következett be, azóta a nappali oktatásban részt vevő tanulók száma jelentősen csökkent, 2017-ben 428 ezer főt tett ki, 1,5%-kal kevesebbet az előző és 21%-kal kevesebbet a 2012. évinél.

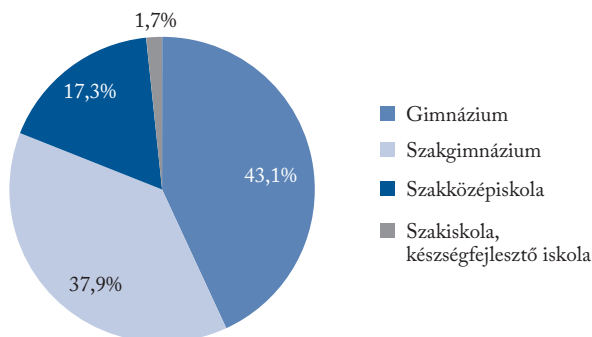
A 2016/2017-es tanévtől jelentős **átalakulás** történt a középfokú oktatásban, ami teljesen megváltoztatta a szakképzés struktúráját. Az új rendszerben szakiskolák, szakközépiskolák, szakközépiszkolák és gimnáziumok vannak. A szakiskolák a sajátos nevelési igényű tanulókat készítik fel szakmai vizsgára, a munkába álláshoz, az életkezéshez szükséges ismereteket nyújtanak számukra. A korábbi szakiskolák viselik jelenleg a szakközépiszkola nevet, ahol a diákok három év után szakmai

vizsgát tehetnek, és ha még két évig tanulnak, érettségit is szerezhhetnek. Az érettségit adó korábbi szakközépiszkolák neve szakközépiszkola lett, ahol a 9–12. évfolyam elvégzése után a diákok szakmai érettségit tesznek, és további tanulmányok után érettségihez kötött szakképesítést szerezhhetnek. A gimnáziumok esetében nem történt változás.

2017-ben a nappali oktatásban részt vevő tanulók 43%-a gimnáziumba járt, részesedésük 1,3 százalékponttal növekedett az előző évihez képest. A 185 ezer gimnazista létszáma 1,5%-kal nagyobb volt, mint az előző tanévben. A szakközépiszkolák részesedése elérte a 38%-ot, ám arányuk 0,7 százalékponttal, az idejáró tanulók létszáma pedig 3,2%-kal csökkent 2016-hoz viszonyítva. A szakközépiszkolai tanulók létszáma 5,3%-kal csökkent, míg a szakiskolai tanulóké 0,9%-kal emelkedett az előző tanévhez képest.

2.14. ábra

Középfokú, nappali oktatásban részt vevő tanulók megoszlása intézmények szerint, 2017/2018

Az **egy osztályra jutó tanulók** száma a gimnáziumban volt a legnagyobb (28,2). A szakközépiszkolákban 23,3, a szakközépiszkolákban 18,5, a szakiskolákban és készségfejlesztő iskolákban pedig 8,5 tanuló jutott átlagosan egy osztályra. Az **egy pedagógusra jutó tanulók** száma tekintetében a három intézménytípust figyelembe véve kis különbségek voltak: a szakközépiszkolákban 12,1, a gimnáziumokban 10,1, a szakközépiszkolákban 8,8 tanuló jutott egy pedagógusra, a szakiskolákban és készségfejlesztő iskolában viszont ennél jóval kevesebb, megközelítőleg 4,8 fő.

¹²⁾ A képzési idő meghosszabbodása először a szakképzésben jelent meg az 1990-es években, az iskolarendszerű szakképzés megreformálásával. Ezt követően 2004-től lehetővé vált a középfokú oktatás 9. évfolyamain nyelvi előkészítő osztály indítása, ami a gimnáziumi képzés esetében is növelte a képzésben töltött időt, a szakközépiszkolák egy részét pedig újból érintette.

Természettudományos területre a legkisebb, művészeti képzésre a legnagyobb a túljelentkezés

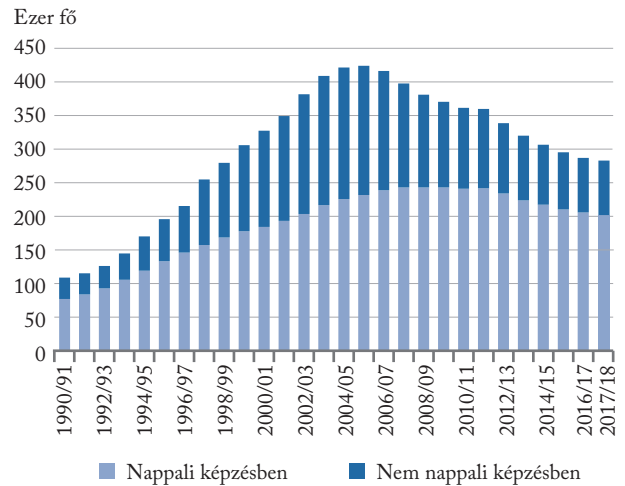
A lisszaboni stratégia folytatásaként elfogadott Európa 2020 stratégiai program – amely a korábbi lisszaboni stratégiához hasonlóan célul tűzte ki a versenyképesség növelését és a tudásalapú gazdaság és társadalom létrehozását, amelyben az oktatás kitüntetett szerepet kapott – egyik célkitűzése a felsőfokú végzettségűek arányának növelése. Ennek kulcsindikátora a 30–34 éves népességre vonatkozóan mutatja a felsőfokú végzettségűek arányát. Az egyes tagállamok által vállalt cél különböző, Magyarország esetében 34,0, az Európai Unió egészében 40%. A mutató értéke 2017-ben az előzetes adatok (2016. IV. negyedév–2017. III. negyedév átlagadata) szerint 32,3% volt, 2012 óta 2,5 százalékponttal emelkedett. Az unió átlagától 2017-ben 7,4, 2012-ben 6,2 százalékponttal maradt el a magyar arány.

A **felsőoktatásban** nappali képzés keretében a 2017/2018-as tanévben felsőfokú alapképzésre 52 ezer fő jelentkezett, akiknek 71%-a nyert felvételt. A **felvettek aránya** az előző évihez képest 2,5 százalékponttal növekedett. Mesterképzésre (és osztatlan képzésre) 23 ezren jelentkeztek, közülük 15 ezret vettek fel (64%). A felvettek száma az egyetemek és főiskolák nappali képzéseire összesen 51 ezer fő volt, az összes jelentkezőn belüli arányuk 69%-ot tett ki, 2,1 százalékponttal többet, mint egy évvel korábban. A 2017/2018-as tanév adatai szerint alapképzésre a természettudományi (94%) és a társadalomtudományi (85%) képzési területre, a mesterképzésben pedig a jogi (79%) és a tanárképzés, oktatástudomány (77%) területekre vettek fel hallgatókat a legnagyobb arányban. Mind az alapképzés, mind a mesterképzés esetében a művészetek szakterületeire volt a legnehezebb bejutni, legalábbis itt volt a legalacsonyabb a felvettek aránya az első helyre jelentkezettek százalékában (alapképzésben 35, mesterképzésben 32%).

A felsőoktatásban az 1990-es évek elején kezdődött expanzió 2004-ben lelassult, majd az évtized második felétől csökkent a hallgatói létszám (a nem nappali képzésben már 2005-től, a nappali képzésben 2009-től). Ezzel párhuzamosan a nappali képzésre járók részaránya emelkedett. 2017-ben az összesen 283 ezer **hallgató** 71%-a nappali képzésben tanult, ez 2,3 százalékponttal meghaladta a 2012. évit.

2.15. ábra

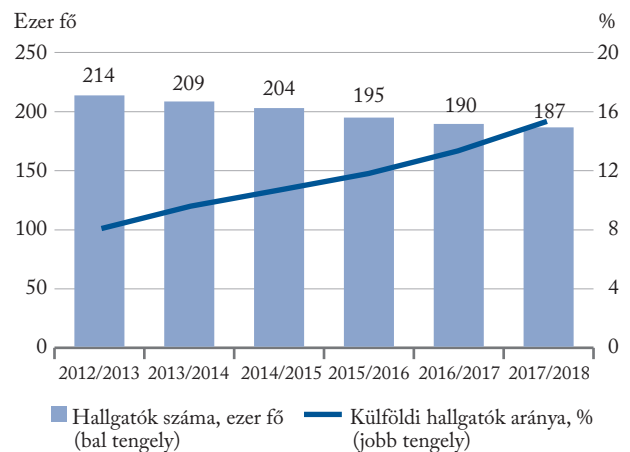
A felsőoktatásban tanulók létszáma

A **felsőfokú alap- és mesterképzésben** (egyetemi, főiskolai, és osztatlan képzésben részt vevőkkel együtt) 247 ezer hallgató vett részt 2017-ben, a 2012. évinél 18, az előző évinél 1,5%-kal kevesebben. 2017-ben a hallgatók 76%-a nappali képzés keretében folytatta tanulmányait, 4,2 százalékponttal többen, mint 2012-ben. Közülük 65% államilag finanszírozott oktatásban részesült, arányuk az utóbbi években csökkent, 2012 óta 4,8 százalékponttal. A nappali képzésre járó hallgatók között a külföldiek száma 17 ezerről 29 ezerre, aránya 7,3 százalékponttal 15,3%-ra nőtt 2012 és 2017 között.

2.16. ábra

A hallgatók* számának és a külföldi hallgatók arányának alakulása a nappali képzésben

* Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók száma az egyetemi, főiskolai, és osztatlan képzésben részt vevőkkel együtt.

A 2017. évi adatok szerint a legtöbben (3175-en) Németországból érkeztek, de viszonylag sokan – országonként 1000–2000 fő körül – jöttek Kínából, Iránból, Szerbiából, Szlovákiából, Romániából, Törökországból, Norvégiából és Nigériából is.

A hallgatók **képzési terület** szerinti megoszlása részben a korábbi trendeknek megfelelően alakult 2012 és 2017 között is, ugyanakkor némileg kiegyenlítettebbé vált. A gazdaság és irányítás képzési területen tanultak a legtöbben 2017-ben is, ám ennek a területnek a hallgatói létszámból való részesedése az öt évvel korábbihoz mért 6,1 százalékpontos csökkenés után (ami a legnagyobb mértékű volt a képzési területek közül) 16%-ot tett ki. A műszaki tudományok képzési terület is megőrizte második helyét, részesedése 2,4 százalékponttal csökkent a 2012. évihez képest. A harmadik legmagasabb arányszámmal az egészségügy, szociális terület rendelkezett 2017-ben és 2012-ben is. A legnagyobb mértékben a tanárképzés és az informatika szerepe erősödött.

2.6. tábla

Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók képzési területek szerint

Képzési terület	2012/2013-as tanév		2017/2018-as tanév	
	arány, %	rang-szám	arány, %	rang-szám
Gazdaság és irányítás	22,4	1.	16,4	1.
Műszaki tudományok	18,2	2.	15,8	2.
Egészségügy, szociális gondoskodás	10,4	3.	11,7	3.
Tanárképzés, oktatástudomány	6,7	7.	11,2	4.
Társadalomtudományok	9,1	4.	8,3	5.
Informatika	3,1	10.	7,5	6.
Szolgáltatás	8,6	5.	6,0	7.
Humán tudományok	7,0	6.	5,8	8.
Jog	4,7	8.	4,8	9.
Mezőgazdaság	2,6	11.	3,7	10.
Természettudományok	4,3	9.	3,1	11.
Művészetek	2,4	12.	2,7	12.
Képzési terület szerint nem besorolható	0,5		3,1	
Összesen	100,0		100,0	

A magyar felsőoktatás 2006-tól a korábbi duális rendszerről (a 3–4 éves főiskolai és a 4–5 éves egye-

temi képzésről) áttért a bolognai (többciklusú) képzési rendszerre. Az ebbe illeszkedő felsőfokú szakképzés és **doktori (PhD-, DLA-) képzés** már az 1990-es években megjelent, az ezekre jelentkezők és felvettek száma dinamikusan emelkedett. Az elmúlt években a doktoranduszok száma változóan alakult, 2012-höz képest számuk 4,7%-kal nőtt, a 2017/2018-as tanévben 7676 hallgató volt, akiknek több mint nyolctizede nappali képzési formában tanult.

A **felsőoktatási** (korábban felsőfokú) **szakképzés** keretei között – akár állami finanszírozás mellett – már két év után képzettség szerezhető, ami lehetőséget ad arra, hogy a később továbbtanulni szándékozók a felsőfokú alapképzésbe (BA/BSc) bekerülve a korábbi felsőfokú szakképzésben szerzett tanegységeiket beszámíthassák. Ez a képzési forma az 1990-es évek végén jelent meg, az erre jelentkezők és felvettek száma 2011-ig gyorsan nőtt, majd 2012 és 2014 között jelentősen csökkent (a tanulók száma a felére esett vissza). Számuk – különösen a nappali képzésben részt vevőké – azóta változóan alakul. 2017-ben 12 236 fő járt felsőoktatási szakképzésre, héttizedük nappali képzés keretében. A nappali képzésre járók létszáma 9,2, az összes felsőoktatási szakképzésre járóké 8,1%-kal csökkent az előző évihez képest.

Felnőttképzés, felnőttoktatás

Míg a **felnőttoktatás** szerepe a köznevelésben az elmúlt évtizedekben – már az 1980-as évektől – csökkent, addig a felsőoktatásban az elmúlt évtized első harmadáig nőtt. Az alapfokú oktatásban a felnőttoktatás részaránya mindig is alacsony volt, azonban a rendszerváltás után tovább mérséklődött, az 1990-es évek vége óta 0,3% körüli, ami az elmúlt években évente mintegy 2–2,5 ezer főt jelentett. A 2017/2018-as tanévben a felnőttoktatásban részt vevők száma (2405 fő) az előző évihez hasonló volt (5 fővel maradt el attól). Középfokon a felnőttoktatás súlya 20 éves távlatban alig módosult, ám a középfokú oktatás két évvel ezelőtti átszervezése következtében emelkedett az arányszám, 2017-ben 18%-ra. A középfokú intézmények közül a szakközépiskolákban a legmagasabb a felnőttoktatásban részt vevők aránya, a diákok 27%-a (mintegy 28 ezer tanuló) folytatta tanulmányait ilyen formában. A felsőoktatásban az expanzió alatt a nem nappali képzésben részt vevők egyre nagyobb arányt képviseltek, számuk 1993 és 2003 között gyorsab-

ban nőtt, mint a nappali képzésben részt vevőké. A nem nappali képzésre járó hallgatók aránya a 2003/2004-es tanévre 47,1%-ra emelkedett. Ezt követően visszarendeződés történt, a nem nappali képzésben részt vevő hallgatók részaránya fokoza-

tosan, évről évre csökkent. A 2017/2018-as tanévben viszont ismét kismértékben növekedett az arányuk, 29% volt, ami az 1990-es évek elején mért szintnek felelt meg. A jelenlegi tanévben 81 ezer hallgató tanult nem nappali képzésben.

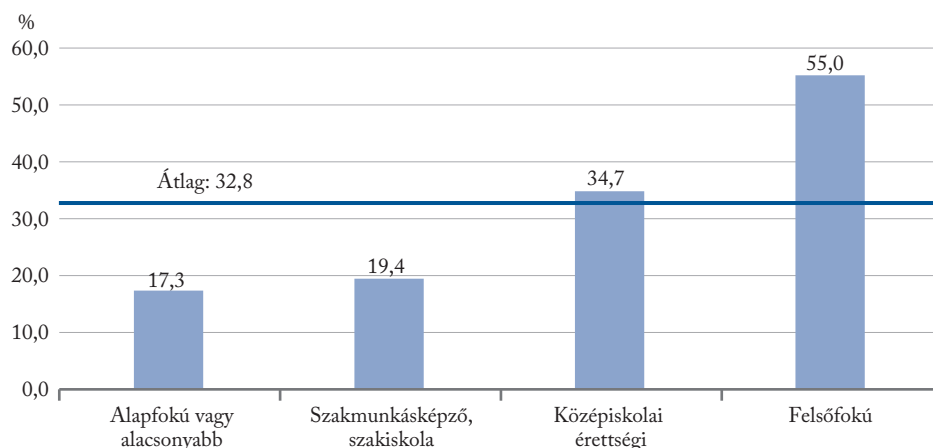
EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS – MIT MUTATNAK A SZÁMOK?¹³⁾

Az oktatás, képzés, tanulás kifejezések korábban hagyományosan a gyermekkorhoz kötődtek. Az élet minden területén tapasztalható, egyre gyorsabb ütemű változások azonban nem teszik lehetővé, hogy a felnőttkorba lépett nemzedék abbahagyja a tanulást és csupán az élete első szakaszában megszerzett ismeretekre hagyatkozzon. Az Európai Unió is felismerte az egész életen át tartó tanulás fontosságát: az Európa 2020 stratégia kiemelt céljai között szerepel az intelligens, fenntartható és befogadó gazdaság létrehozása, amihez feltétlenül szükséges a polgárok ismereteinek folyamatos bővítése, a meglévők fejlesztése. Ennek megfelelően az unió jogszabályban tette kötelezővé a felnőtt lakosság oktatásban, képzésben való részvételéről szóló adatainak gyűjtését, és meghatározta az adatgyűjtés módszertani elemeit. Ennek keretében a tagállamok statisztikai hivatalai először 2012-ben, ezt követően pedig 2017 I. negyedévében önálló felmérést hajtottak végre a 25–64 éves népesség oktatásban, képzésben való részvételéről. A felvétel kérdéseire a magyarországi magánháztartásokban élők közül 6500-an válaszoltak, az adatfelvétel kérdései az összeírást megelőző 12 hónapra vonatkoztak.

2016-ban összességében a 25–64 éves magyar népesség 32,8%-a vett részt iskolarendszerű, illetve azon kívüli oktatásban, képzésben, ami 5,6 százalékponttal több volt, mint 2011-ben. (Az oktatásban, képzésben való részvétel adatai az Eurostat módszertanától eltérően a munkavédelmi oktatásban való részvételt nem tartalmazzák, a munkavédelmi oktatásban részt vevőkkel együtt az arány 55,7%-ot tett ki 2016-ban.) A nőket nagyobb részvételi arány jellemezte, közel 34%-uk vett részt oktatásban, képzésben, míg a férfiaknál ez az arány 31,6% volt. Mindkét nem esetében növekedett a részvételi arány 2011-hez képest. A képzésben való részvétel szempontjából a legmeghatározóbb differenciáló tényező az iskolai végzettség volt, miután az iskolázottabbak jóval nagyobb arányban vettek részt felnőttképzésben, mint az alacsonyabb végzettségűek.

2.17. ábra

A felnőttoktatásban, -képzésben való részvétel a legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2016

¹³⁾ A részletes elemzést a KSH 2018-ban megjelent, a hivatal honlapjáról letölthető *Felnőttoktatás, -képzés (előzetes adatok)* című kiadványa tartalmazza.

Az iskolai végzettség mellett a gazdasági aktivitás szerint is jelentős eltérések mutatkoztak. Miközben a foglalkoztatottak csoportjában a részvételi arány 38,7%-ot tett ki, a munkanélküliek esetén 18,2% volt, az inaktív népességnél pedig ennél is kevesebb.

Iskolarendszerű oktatás keretében a felmérést megelőző egy évben a 25–64 éves népesség 4,1%-a vett részt, 0,9 százalékponttal többen a 2011-ben mértnél. Közülük a legtöbben a felsőfokú képzés megszerzését irányozták elő: mintegy 60%-uknak az alap- vagy mesterképzésben megszerzhető végzettség, közel 9%-uknak a doktori cím (PhD, DLA) elérése volt a céljuk. Az iskolarendszerű képzésben való részvétel okait vizsgálva a résztvevők a munkával kapcsolatos indokokat (kedvezőbb karrierkilátások, a képzés megszerzése, jobb elhelyezkedési esélyek) tették első helyre.

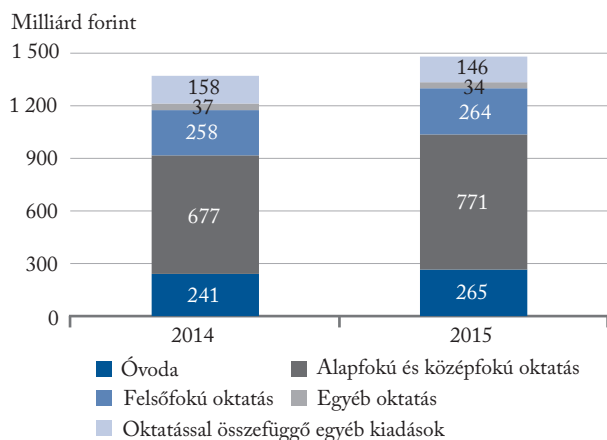
Iskolarendszeren kívüli képzésben a megkérdezettek 30,5%-a vett részt, 5,3 százalékponttal többen, mint 2011-ben. Közülük a legnagyobb létszámban – a 25–64 éves népesség 12,5%-a – képzést nem nyújtó szakmai tanfolyamokat választottak, de népszerű volt még a konferencián, szemináriumon való részvétel (7,2%), a munkához kapcsolódó betanítás (5,0%), a csapatépítő tréning (4,8%) és az OKJ-képzés (3,4%) elvégzése is.

Oktatási kiadások a költségvetésben és a magánfogyasztásban

A költségvetés oktatási kiadásai 2015-ben 1480 milliárd forintot tettek ki, a GDP 4,3%-át. Ez az összeg folyó áron 8,0%-kal volt több az előző évinél, GDP-hez viszonyított aránya pedig 0,1 százalékponttal nőtt. A költségvetés oktatási kiadásainak GDP-hez viszonyított aránya az Európai Unióban, a skandináv országokban magas, Romániában, Írországban, Bulgáriában alacsony volt 2015-ben. A visegrádi országok közül Magyarország Lengyelországgal megegyező arányszámmal rendelkezett, Szlovákiát és Csehországot kisebb érték jellemezte.

2.18. ábra

A költségvetés oktatási kiadásainak alakulása

Hazánkban az **oktatási kiadások** felét alapfokú és középfokú oktatásra, 18–18%-át óvodai nevelésre, illetve felsőfokú oktatásra szánták. Az óvodai nevelésre fordított hányad 10, az alap- és középfokú oktatásra együttesen szánt összeg 14%-kal emelkedett az előző évihez képest. A felsőfokú oktatásra fordított kiadás ezeknél kevésbé, 2,5%-kal nőtt. Ugyanakkor az egyéb oktatásra, illetve az oktatással összefüggő egyéb kiadásokra elkülönített összeg 2014-hez viszonyítva csökkent (8,6, illetve 7,9%-kal).

2016-ban oktatásra fejenként 9660, 2012-ben 6129 forintot fordítottunk.¹⁴⁾ Az oktatásra költött összeg egy főre jutó teljes fogyasztáshoz mért részesedése 2016-ban 0,9%-ot tett ki.

A háztartások oktatásra fordított fogyasztási kiadásai 2016-ban (309 milliárd forint) a GDP 0,9%-át tették ki,¹⁵⁾ ez az arány 2012 óta változatlan volt. A háztartások oktatási kiadásainak volumene 2016-ban az előző évi 4,6, a 2012. évi 34%-kal haladta meg. Az oktatási kiadások egynegyedét jelentő felsőfokú oktatási kiadások volumene 38%-kal emelkedett 2012 és 2016 között. A legnagyobb volumennövekedés (53%) az oktatási kiadásokból 2016-ban 39%-kal részesedő nem besorolható szintű oktatás (például nyelviskolai képzés) terén következett be.

¹⁴⁾ A háztartási költségvetési és életkörülmények adatfelvétel alapján.

¹⁵⁾ A nemzeti számlák előzetes adatai alapján.

3. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

Jövedelem

- A rendelkezésre álló legutóbbi adatok szerint 2016-ban a **magánháztartások egy főre jutó havi bruttó jövedelme** 125,3 ezer forint volt, folyó áron 4,4%-kal több az előző évinél. Az egy főre jutó havi **nettó jövedelem** 99,9 ezer forintot tett ki, 4,2%-kal többet, mint 2015-ben.¹
- A **háztartások** jövedelmi helyzetét a családszerkezet is meghatározza, elsősorban az, hogy **nevelnek-e gyermeket**. 2016-ban 1 millió 209 ezer háztartásban, a háztartások 29%-ában élt gyermek. E háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme továbbra is elmaradt az összes háztartás átlagától, de 2015-höz képest átlagosan 4,8%-kal nőtt, ami részben a családi adókedvezmények bővülésével magyarázható.
- 2016-ban a legnagyobb mértékben, 4,7%-kal a harmadik **jövedelmi ötödben** nőttek a nettó jövedelmek. A háztartások fejenkénti nettó jövedelme a legfelső jövedelmi ötödben emelkedett még az összes háztartás átlagánál (4,2%) nagyobb mértékben, 4,6%-kal.
- A **jövedelmi egyenlőtlenségek 2010 és 2013 közötti** emelkedése megállt, 2013 óta az S80/S20 ráta, valamint a Gini-együttható értéke stagnál, illetve utóbbi kismértékben mérséklődni látszik. Hazánk a jövedelmi egyenlőtlenség vizsgálatára használt mutatók alapján az unióban a **kevésbé egyenlőtlen országok** közé tartozott, 2015-ben – a rendelkezésre álló legfrissebb adatok szerint – az uniós átlagnál és a szomszédos országok egy részénél is kisebb volt az egyenlőtlenség mértéke.
- A teljes lakosságot tekintve a munkajövedelmek aránya 2011 és 2016 között 66%-ról 70%-ra emelkedett, a társadalmi jövedelmeké 32%-ról 28%-ra csökkent. 2016-ban az egyéb jövedelmek a havi átlagos jövedelmek nem egészen 2%-át tették ki, arányuk 2013 óta folyamatosan mérséklődik.
- 2017-ben a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó **átlagkeresete** és a családi kedvezmény figyelembevételével számított havi átlagos nettó kereset egyaránt 13%-kal nőtt az előző évhez képest.
- 2013-tól folyamatosan és egyre erőteljesebben nőtt a keresetek vásárlóereje, 2017-ben a családi kedvezmény figyelembevételével számolt **nettó reálkereset** 10%-kal haladta meg a 2016. évit.
- 2012 és 2017 között összességében 31%-kal nőtt a családi kedvezmény figyelembevételével számított reálkereset. A legnagyobb mértékben,

¹⁾ A háztartások egy főre jutó havi jövedelmének meghatározásához a teljes népességhez viszonyítottunk.

42%-kal a három vagy annál több gyermekről gondoskodók körében emelkedett a keresetek vásárlóereje.

- Uniós szinten a magyar **nyugdíjak keresetpótló képessége** jó, vásárlóereje viszont átlag alatti. A nyugdíjasok a szegénység által legkevésbé érintett csoportok közé tartoznak.

- 2013-ban a nyugdíjak reálértékének emelkedése még meghaladta a kereseteket, azóta azonban évről évre alatta marad, 2016-ban 6,4 százalékpont volt a különbség.

- Az országos átlagnál a budapestiek mellett csak a Komárom-Esztergom, a Pest és a Fejér megyeiek nyugdíja volt magasabb.

- A **szegénység vagy társadalmi kirekesztődés** kockázatának kitett népesség aránya hazánkban 2011-ben 33,5% volt, 2012-re 34,8%-ra emelkedett, 2013 óta pedig folyamatosan csökken. A rendelkezésre álló legfrissebb adatok szerint 2016-ban a teljes népesség 25,6%-a (2 millió 465 ezer fő), az előző évhez képest 0,7 százalékponttal kisebb aránya tekinthető szegénynek vagy társadalmilag kirekesztődöttnek. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mérésére az EU-előírások szerint használt összetett mutató három részindikátorból áll, amelyek mindegyike alapján 2013 óta javulás következett be. A relatív jövedelmi szegénységben élők teljes népességen belüli részaránya 1,1, a súlyosan depriváltaké 1,7, a nagyon alacsony munkaintenzitásúaké 1,2 százalékponttal mérséklődött 2015-höz viszonyítva.

A háztartások fogyasztása

- A háztartások 85,2 ezer forintos **egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadása**²⁾ 2016-ban – a fogyasztói árak alakulását is figyelembe véve – az előző évhez képest 4,0%-kal nőtt reálértéken, a 2011. évinél pedig 17,4%-kal magasabb. A háztartások kiadásainak legnagyobb, de csökkenő részét továbbra is az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra, a lakásfenntartásra, valamint a közlekedésre fordított kiadások tették ki. A háztartások 2016-ban a legtöbbet, összes kiadásuk 24,1%-át élelmiszerre költötték.

- Az **alapvető szükségletekhez kapcsolódó tételek** – mint az étkezés, lakhatás, közlekedés – kifizetése után a háztartásoknál 2016-ban átlagosan 43,3% maradt egyebekre, ami összességében az előző évit 0,4, a 2011. évit 3,3 százalékponttal haladta meg.

- A háztartások fogyasztása szoros kapcsolatban áll a jövedelmi helyzettel hiszen minél magasabb jövedelemmel rendelkezik egy háztartás, annál többet fordít fogyasztási kiadásokra. A legfelső **jövedelmi ötöd**ben élők 3,6-szer annyit költöttek 2016-ban fogyasztásukra, mint a legalsó ötödben lévő háztartások.

- A háztartások fogyasztási kiadásainak nagyságát és szerkezetét az is meghatározza, hányan élnek egy háztartásban, illetve nevelnek-e gyer-

²⁾ A háztartások egy főre jutó havi fogyasztási kiadását a teljes népességre vetítve közöljük.

meket. Az **egyszemélyes háztartások** egy főre jutó fogyasztási kiadása volt a legmagasabb, 2016-ban havonta 128,1 ezer forintot tett ki, ami a 2015. évi folyó áron 5,4%-kal haladta meg. A gyermek nélküli háztartások szinte minden fogyasztási főcsoportban az átlagosnál többet költöttek el, mint a gyermekesek. A **gyermekes háztartások** fogyasztása – a hírközlés kivételével – minden csoportban nőtt. E háztartások 64,7 ezer forintos havi átlagos egy főre jutó kiadása folyó áron 4,1%-kal több 2015 havi átlagánál. A **nyugdijas háztartások** egy főre jutó 98,0 ezer forintos havi kiadása az előző évinél 3,3%-kal volt magasabb.

- 2017-ben hazánkban gyorsult az **infláció** az előző évhez képest. A fogyasztói árak átlagosan 2,4%-kal emelkedtek, szemben a 2016. évi 0,4%-os növekedéssel. A járműüzemanyagok, a szilárd tüzelőanyagok és egyes élelmiszerek átlagosnál nagyobb mértékű drágulása, valamint a dohánytermékek után fizetendő jövedéki adó januári és júliusi emelése fokozta az árdinamikát. Ezzel szemben mérsékelte az inflációt néhány alapvető élelmiszer és szolgáltatás áfakulcsának januári leszállítása, a tartós kulturális cikkek (számítógép, televízió, telefon) árcsökkenése. Az elmúlt évben a tartós fogyasztási cikkek kivételével az egyes **kiadási főcsoportok árszínvonala** növekedett. A ruházkodási cikkek és a háztartási energia ára kismértékben nőtt, utóbbinál a főbb rezsitételek (elektromos energia, vezetékes gáz, távfűtés) ára változatlan maradt, a tűzifa viszont jelentősen drágult. A fogyasztásban nagy súlyt képviselő szolgáltatások ára átlag alatti, az élelmiszereké átlag feletti mértékben emelkedett. A megelőző öt évhez hasonlóan a szeszes italok, dohányárak árnövekedése volt a legdinamikusabb.

- A hazai **lakásállomány** növekedési üteme az ezredforduló óta tendenciájában csökkent, 2012 óta évente mindössze 0,1–0,2%-os volt. A 2018. január 1-jei 4 millió 440 ezer lakás 12 ezerrel volt több, mint egy évvel korábban.

- A hazai **lakásépítések** száma 2008 és 2015 között alig több mint kétfelére csökkent, majd a 2016-os fordulatot követően megélné: 2017-ben az előző évinél 44%-kal több, összesen 14 389 új lakást vettek használatba. Az épített lakások száma – a főváros kivételével – minden településtípusban számottevően (51–69%-kal) emelkedett.

- A használatba vett lakások **átlagos alapterülete** 2011 óta 100 m² fölötti volt, 2016-ban – az építetőkör átrendeződésének következtében – 94 m²-re csökkent, 2017-ben azonban az épített lakások számának bővülése mellett a három és annál több szobás lakások arányának emelkedésével összefüggésben az átlagos alapterület 100 m²-re nőtt.

- A 2010-et megelőző években évente átlagosan 4–5 ezer, azóta 1–3 ezer lakás szűnt meg, legtöbbször továbbra is avulás következtében. 2017-ben 2235 **lakás szűnt meg**, 10%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban.

- Tovább nőtt az építési kedv. A 2017-ben kiadott **új lakásépítési engedélykés és egyszerű bejelentések** száma az előző évinél ötödével több, közel 38 ezer volt.

Fogyasztói árak

Lakáshelyzet

- Az **ingatlanpiaci forgalom** a makrogazdasági környezet kedvező alakulásával összefüggésben 2013 óta bővül. A 2017. I–III. negyedévi előzetes adatok alapján a lakáspiaci forgalom tovább élénkült: 95 ezer lakást értékesítettek, 4%-kal többet, mint egy évvel korábban. A lakáseladások számának emelkedése továbbra is zömében a használtlakás-piacon jelentkezik. A használt lakások körében a 2017. I–III. negyedévben 7,5, a kis súllyal jelenlévő új lakások eladásában 7,8%-os áremelkedés következett be az egy évvel korábbi átlagos árszínthez képest.

- Az állami kamattámogatások rendszerében 2013 elejétől a lakáshitel-felvétel könnyítését célzó intézkedések léptek életbe. Ezt követően az **engedélyezett hitelek** száma és összege évről évre emelkedett. 2017-ben az engedélyezett hitelek száma közel 96 ezer volt, 18%-kal több, mint egy évvel korábban, összegük 642 milliárd forintot tett ki, 35%-kal nagyobbat az egy évvel korábbihoz képest. 2017. december 31-én a **lakáshitel állománya** 3015 milliárd forint volt, 3,5%-kal több, mint egy évvel korábban, ami a 2017. évi GDP 7,9%-ának felelt meg. A **lakáscélú hitelek minősítése** az utóbbi években, így 2017-ben is tovább javult. Az **átlagos futamidő** 14,8 év volt, 3 hónappal több, mint egy évvel korábban.

Egészségügy

- Hazánkban 2015-ben a GDP 7,2%-át költötték egészségügyre.

- 2016-ban 4755 **házi orvos** és 1444 **házi gyermekorvos** dolgozott az országban, számuk az ezredforduló óta 7,8, illetve 8,0%-kal csökkent.

- Az **orvosi egyetemeken** a 2000-es évek elejétől jelentősen (35%) emelkedett a **végzetek száma**, a hazai hallgatóké azonban csak 17%-kal nőtt. Az utóbbi években végzett magyar diákok száma rendre kevesebb volt, mint azoké a magyar orvosoké, akik külföldi munkavállalásra készültek.

- 2016-ban a **szakápolás** keretében közel 106 ezer esetben 57 ezer beteget gondoztak, közel 1 millió 266 ezer vizit alkalmával. 2000 óta a kezelt betegek és a vizitek száma is másfélszeresére emelkedett.

- A palliatív³⁾ ellátásban mind a betegek száma, mind az ápolásukkal töltött napok száma több mint háromszorosára nőtt 2006 óta.

- Magyarországon pangásos szívelégtelenség, asztma és krónikus obstruktív tüdőbetegség miatt nemzetközi összehasonlításban túl sokan kerülnek kórházba, a gyógyítás költségesebb szintjére.

- A **szociális védelem** társadalmi juttatásaira 2015-ben a GDP ötödét, 6769 milliárd forintot költöttek hazánkban. Az ellátásokra kifizetett összeg 4,2%-át nyújtották jövedelmi korláthoz kötve.

Szociális gondoskodás

³⁾ A súlyos, életveszélyes betegségben szenvedőknek nyújtott ellátás, amelynek célja a beteg szenvedéseinek csökkentése, életminőségének javítása, odafigyelve a beteg és a hozzátartozók fizikai, lelki, szociális, kulturális és spirituális szükségleteire.

- A **bölcsőde** mellett ezentúl számos új ellátási forma – mini, munkahelyi és családi bölcsőde – nyújt a gyermekek 3 éves koráig ellátást. Az ellátások lefedettségének és az intézmények kihasználtságának javulása ellenére továbbra is jelen van a területi egyenlőtlenség.
- 2014-től a **táppénzes napok** és az igénybe vevők napi átlagos száma is emelkedett. 2016-ban a munkavállalók összesen 1 millió 160 ezer esetben voltak táppénzen, a táppénzes napok száma meghaladta a 25 milliót.
- 2016-ban 686 **család- és gyermekjóléti szolgálat** működött az országban 639 településen és Budapest minden kerületében, tevékenységüket Magyarország összes településére kiterjesztve. A szolgáltatásokat 307 ezren együttműködési megállapodás nélkül, 217 ezren együttműködési megállapodás alapján vették igénybe.
- 2016-ban a szociális ellátásban dolgozók közül csak a vezetők bruttó havi átlagkeresete haladta meg a nemzetgazdasági átlagot.
- A **költségvetés kulturális kiadásai** 2016-ban 365,7 milliárd forintot tettek ki, a GDP 1,03%-át.
- Egy főre számítva kultúrára, szórakozásra éves szinten 68,7 ezer, hírközlésre 73,7 ezer forintot költöttek a háztartások 2016-ban. Így 2016-ban – 2014-et és 2015-öt követően – harmadszor fordult elő, hogy a háztartások már többet és az összes fogyasztási kiadásuk nagyobb hányadát költötték hírközlésre, mint kultúrára. A kultúrára, szórakozásra szánt kiadások aránya 2016-ban 6,7, a hírközlésre fordított kiadásoké 7,2%-ot tett ki.
- Mérséklődött a darabszám és a példányszám is a könyvpiacra. A **kiadott könyvek** (címek) száma 2009-től kezdődően – a 2014. és 2015. évi mérsékelt növekedés kivételével – csökkenő tendenciájú. 2017-ben 11 857 címet jelentettek meg, 3,5%-kal kevesebbet, mint az előző évben. A kiadott könyvek **példányszáma** 2014 és 2016 között növekedett, 2017-ben ez nem folytatódott, a kevesebb kiadott könyv az előző évinél 16%-kal kisebb példányszámban jelent meg. A **szabadforgalmú könyvpiac** forgalma 2017-ben 47 milliárd 836 millió forint volt, 2,0%-kal több az előző évinél. A könyvek átlagára már ötödik éve csökken, 2017-ben 11%-kal.
- 2017-ben az előzetes adatok szerint 664 **muzeális intézmény** működött, ezekben összesen 3325 kiállítást rendeztek és 10,1 millió látogatást regisztráltak. A **színházak** száma 9-cel nőtt 2016-ban az előző évhez képest, több előadást is tartottak, amelyeken összesen 7,1 millió látogatást regisztráltak, 6,1%-kal többet, mint 2015-ben. A **közművelődési intézmények** száma 2016-ban 5,1%-kal magasabb volt, mint az előző évben.
- Az internet-előfizetések növekvő számával párhuzamosan a háztartások **internetellátottsága** töretlenül emelkedik, 2017-ben 82% volt. Ez az arány uniós összehasonlításban még mindig alacsony, de közelít az

Kulturális fogyasztás

Digitális társadalom

Szubjektív jóllét

EU-28 átlagához, 2017-ben 5 százalékponttal maradt el attól. Hazánkban az emberek 69%-a naponta internetezett 2017-ben.

- Az IT-eszközök használatának módját és minőségét az egyéni ismeretek nagymértékben meghatározzák. 2017-ben a magyar lakosság 27%-a alacsony szintűnek tartotta **digitális képességeit**, 24%-a rendelkezett alaptudással, 26%-a állította magáról, hogy az alapszintnél fejlettebb digitális képessége van. Az Európai Uniót összességében a magyarországinál kedvezőbb arányszámok jellemezték.
- Az **elektronikus ügyintézés** és az **e-kereskedelem** is egyre népszerűbbé válik. 2017-ben a 16–74 évesek 47%-a az interneten keresztül lépett kapcsolatba valamely hatósággal. A közigazgatási ügyintézés a korcsoport 29%-a intézte teljes egészében elektronikusan, vagyis online kitöltötte az űrlapokat és be is küldte azokat, 9 százalékponttal nagyobb részük, mint 2012-ben. 2017-ben a 16–74 éves korcsoportba tartozók 26%-a interneten keresztül rendelt vagy vásárolt terméket vagy szolgáltatást a felmérést megelőző három hónapban, míg 2012-ben 15%-uk.
- A **szubjektív jóllét** egyik legfontosabb mutatója az **élettel való elégedettség**, amelyet egy 0-tól 10-ig terjedő skálán mértünk.⁴⁾ A válaszok átlagértéke hazánkban 2013 és 2017 között jelentősen nem változott, 2017-ben 6,09 pont volt.
- Az élettel való elégedettség megítélésére a kérdezettek neme, életkora, családi állapota, iskolai végzettsége, munkaerőpiaci és jövedelmi helyzete is hatást gyakorolt, valamint jelentős különbségeket találhatunk akkor is, ha az átlagértékeket településtípus vagy régiók szerinti bontásban vizsgáljuk meg.
- Az összes szubjektív változó közül – a korábbi évekhez hasonlóan – 2017-ben is az emberekbe vetett **bizalom** átlagértéke (4,97 pont) volt a legalacsonyabb, ami a 2013-ban mért legmagasabb átlagértékhez képest (5,27 pont) csökkent, az ezt követő évekével pedig gyakorlatilag megegyezett.
- 2013 és 2017 között folyamatosan nőtt a lakosság **biztonságérzete**. Míg 2013-ban a megkérdezettek 65%-a nyilatkozott úgy, hogy nagyon, vagy eléggé biztonságban érzi magát, ha sötétedés után a lakóhelye környékén sétál, addig négy évvel később ugyanez az arány már 79% volt.

⁴⁾ A kérdezettek egy, 0-tól 10-ig terjedő skálán (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljes mértékben elégedett) értékelték, hogy összességében mennyire voltak elégedettek az életükkel.

3.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	2014	2015	2016	2017
Alkalmazásban állók átlagkeresete, forint/hó				
bruttó	237 695	247 924	263 171	297 017
nettó	155 690	162 391	175 009	197 516
Reálkereset-index, 2012. év =100,0	106,5	111,1	119,3	131,5
Nyugdíjra, ellátásra, járadékra és egyéb járandóságra fordított kiadások a GDP százalékában	10,7	10,2	10,0	..
Öregségi nyugdíjasok havi átlagos ellátása, forint/fő ^{a)}	115 786	118 439	121 041	123 725
Fogyasztóiár-index, 2012. év =100,0	101,5	101,4	101,8	104,2
Épített lakások tízezer lakosra jutó száma	8,5	7,7	10,2	14,7
Lakáshitelállomány a GDP százalékában	10,4	8,9	8,3	7,9
Kiadott könyvek száma	11 555	12 572	12 291	11 857
Száz lakosra jutó színházlátogatás	66	68	73	78
Száz lakosra jutó múzeumlátogatás	97	97	106	104

^{a)} Januári adat.

JÖVEDELEM

A lakosság jövedelmének alakulása szorosan összefügg a nemzetgazdaság mindenkori helyzetével, annak külső környezetével és belső egyensúlyával. A gazdasági válságot követően 2010 és 2011 között kismértékben növekedett a magyar gazdaság. 2012-ben azonban csökkent a GDP, ami elsősorban a fogyasztás és a beruházások visszaesésére vezethető vissza. 2013-tól a hazai gazdaság növekedési pályára állt. A hazai munkaerőpiaci helyzet a fentiekkel együtt változott, 2011-től kezdődően a foglalkoztatási helyzet javult. A fenti folyamatok tükröződnek a háztartások jövedelmi helyzetében is. A lakossági reáljövedelem – a makrogazdasági helyzet pozitív irányú változásaival összefüggésben – 2013-tól nőtt, a bruttó reálkereset 2016-ban 5,7, 2017-ben 10,3%-kal haladta meg az előző évit.

A lakosság jövedelme három részből áll: munka-, társadalmi és egyéb jövedelmekből. A lakosság jövedelmi szerkezetén belül a 2010 előtti néhány évet a társadalmi jövedelmek arányának emelkedése jellemezte, 2010-től azonban többek között a foglalkoztatottság bővülése, az alkalmazásban állók keresetének folyamatos növekedése, valamint a munkanélküliség csökkenése miatt a munkajövedelmek részesedése évről évre nőtt, 2016-ban már a háztartások jövedelmének 70%-a munkából származott. Az egyéb jövedelmek részaránya 2014-től folyamatosan csökken, 2% alatti részarányt tett ki.

Tovább nőttek a reálkeresetek

A munkavégzésből származó jövedelem döntő többségét kitevő **kereset** változása nagy szerepet játszik a lakosság jövedelmének alakulásában. Nagyságát többek között a mindenkori gazdasági környezet és a gazdaságpolitikai intézkedések befolyásolják, mozgása rendszerint érezhető a jövedelem egészének módosulásában.

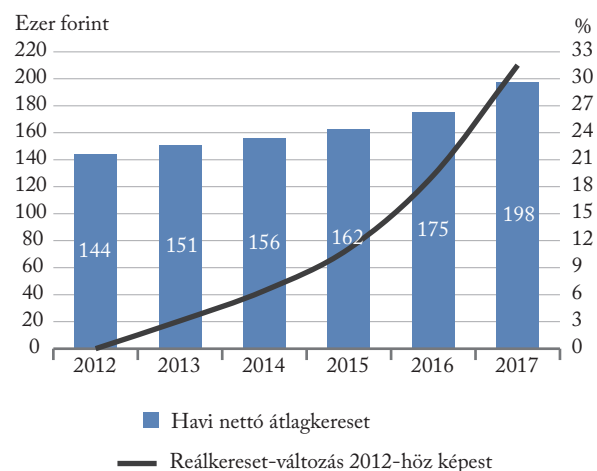
Az ezredforduló utáni években gyors ütemben nőttek a reálkeresetek, majd a költségvetési expanziót követő egyensúlyjavító intézkedések és a 2008-as gazdasági válság következtében csökkent a keresetek vásárlóereje. Míg 2000 és 2008 között 38%-kal nőtt, addig az ezt követő négy évben összességében 1,6%-kal csökkent a nettó keresetek reálértéke. A válság jövedelmekre gyakorolt kedvezőtlen hatá-

sának mérséklődésével és az adójogszabályok változása következtében 2013-tól folyamatosan és egyre erőteljesebben nőtt a keresetek vásárlóereje, a családi kedvezményt is figyelembe véve öt év alatt összesen 31%-kal. Ezen belül 2017-ben a családi adókedvezmény figyelembevételével számolt nettó **reálkereset** 10%-kal emelkedett.

A 2008. évi válsághoz eltérő módon alkalmazkodott a verseny- és a közszféra: míg a vállalkozásoknál jellemzően a foglalkoztatottak létszáma csökkent, addig a költségvetésben a bérek. Míg a versenyszférában 2008 és 2012 között 5,5%-kal nőtt a nettó reálkereset, a közszférában 17%-kal csökkent. 2013 óta a bérek vásárlóereje már a költségvetésben is folyamatosan emelkedett, öt év alatt 35, míg a vállalkozásoknál 31%-kal, ezen belül 2017-ben 13, illetve 9,0%-kal nőtt.

3.1. ábra

A havi nettó átlagkereset alakulása és reálértékének változása 2012-höz képest*

*Adókedvezmények figyelembevétele nélkül számítva.

Kiemelkedő ütemben emelkedtek a bruttó keresetek

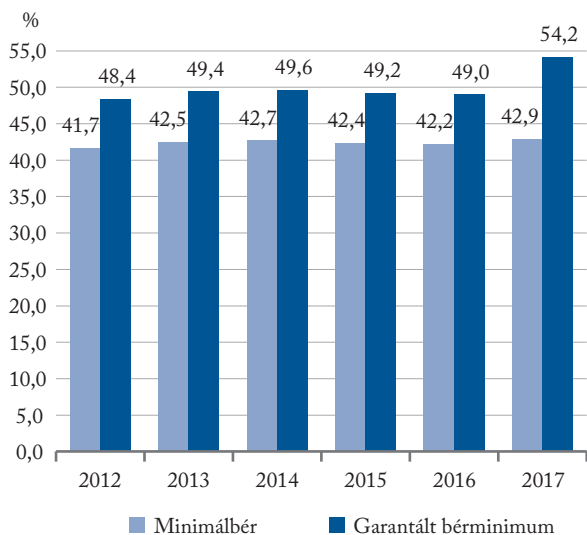
2017-ben a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi **bruttó keresete** a vonatkozási körbe tartozó szervezeteknél átlagosan 297 000 forint volt nemzetgazdasági szinten,⁵⁾ az adókedvezmények nélküli **nettó átlagkereset** pedig 197 500 forint. 2016-hoz képest folyó áron egyaránt 13%-kal emelkedtek. Ez a kiemelkedő növekedés több tényező együttes hatásának az eredménye.

⁵⁾ A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a megfigyelt nonprofit szervezeteknél.

A központi intézkedések közül a **minimálbér** és a **garantált bérminimum** 15, illetve 25%-os emelése jelentősen befolyásolta mind a verseny-, mind a közszféra keresetének az alakulását. 2017. január 1-jétől a minimálbér összege 127 500, a legalább középfokú iskolai végzettséget, illetve középfokú szakképzettséget igénylő munkakörben foglalkoztatottak garantált bérminimuma 161 000 forint volt. 2003-tól 2011-ig a minimálbér bruttó átlagkeresethez viszonyított aránya 35–37% között mozgott, majd a 2012. évi jelentősebb, 19%-os emelés óta 42–43%-ra nőtt. 2012 és 2017 között a minimálbér összege 37, a garantált bérminimumé 49%-kal emelkedett, míg a reálértékük 32, illetve 43%-kal nőtt.

3.2. ábra

A minimálbér és a garantált bérminimum bruttó átlagkeresethez viszonyított aránya

A **versenyszférában** a keresetek növekedésére a minimálbér jelentős emelésén kívül az ennek következtében fellépő bértorlódás megelőzése miatt korrekciós intézkedések, a munkavállalókért folyó verseny éleződésének keresetfelhajtó hatása, valamint az állami tulajdonú közszolgáltató vállalkozások dolgozóit érintő keresetrendezések is hatással voltak. Az állami közszolgáltató vállalkozások munkavállalói 2017-ben a vállalatokkal és a szakszervezetekkel megkötött bérmegállapodásnak köszönhetően 3 év alatt összesen 30%-os keresetemeléssel részesültek. Ennek első ütemeként 2017 I. negyedévének végén – 2017. január 1-jétől visszamenőleges hatállyal – 13–14%-kal emelkedtek a keresetek. Az érintett szervezetek között

vannak egyebek mellett a víziközmű-társaságok és a regionális közlekedési központok.

2017-ben a **költségvetésben** az átlagkereset változását számos tényező befolyásolta. A keresetek átlagának növekedéséhez hozzájárult, hogy az átlagosnál lényegesen alacsonyabb keresetű közfoglalkoztatottak száma a költségvetésben 20%-kal csökkent. Emellett a közszféra túlsúlyával jellemzett három nemzetgazdasági ágban – a közigazgatásban, az oktatásban és a humán egészségügyi, szociális ellátásban – a keresetek növekedésében néhány korábbi béremelés áthúzóó hatása, illetve 2017-ben hozott intézkedések is szerepet játszottak. A rendvédelmi és honvédelmi dolgozók illetménye 2017-ben további 5,0%-kal nőtt, és a terület közalkalmazottai is emelésben részesültek, amelyet pótlék formájában kaptak meg. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) munkatársainak bérét 2016 II. félévétől 30, majd 2017 elején további 5,0%-kal emelték. A járási hivatalokban 2016. július 1-jétől, a fővárosi és megyei kormányhivataloknál 2017. január 1-jétől növelték a dolgozók illetményét, míg 2016 októberétől a bírák, ügyészek fizetésének rendezése is megkezdődött. Az oktatás területén 2017-ben a felsőoktatási oktatók, kutatók és tanárok 2016 őszén indult bérrendezésének volt legjelentősebb hatása. A közoktatásban dolgozó pedagógusok fizetése a 2013-ban indított és 2017-ig tartó béremelési program keretében 2016 és 2017 őszén is további 3,5%-kal nőtt. A nem pedagógus végzettségű nevelést-oktatást segítő dolgozók 2016 júliusában és decemberében kiegészítő juttatásban, 2017 januárjában 10%-os fizetésemelésben részesültek. A szociális ellátásban foglalkoztatottak 2017-ben is bérkiegészítést és bérpótlékot, az egészségügyi szakdolgozók pedig a 2016 őszi, átlagosan 26,5%-os emelés után 2017 novemberében további bruttó 12%-os fizetésemelést kaptak. A fenti 3 nemzetgazdasági ágba nem tartozó kulturális terület közalkalmazottainak bére is emelkedett, 2017 januárjától átlagosan 15%-kal.

A közfoglalkoztatás hatását kiszűrve a havi bruttó átlagkereset 310 800, a nettó 206 700 forintra nőtt, mindkettő 12%-kal volt magasabb a 2016. évinél. Ezen belül a versenyszférában alkalmazottak havi nettó átlagkeresete 2016-hoz képest 11%-kal, 206 200 forintra emelkedett. A költségvetési intézményeknél és nonprofit szervezeteknél a közfoglalkoztatottak nélküli nettó bérek 13, illetve 11%-kal múlták felül az egy évvel korábbi, így az itt dolgozók 2017-ben átlagosan 211 000, illetve 187 100 forintot kaptak kézhez. A családi

kedvezmény figyelembevételével becsülhető nettó átlagkereset 205 400 forint volt, 13%-kal magasabb az előző évinél.

A költségvetési intézményeknél és a delegált állami feladatokat ellátó nonprofit szervezeteknél dolgozók azon része, akik a 2011–2012. évi adó- és járulékváltozások miatt hátrányos helyzetbe kerültek, a keresetbe nem tartozó **bérkompenzációban** részesülnek. A keresetkorrekciós intézkedések és a munkaerő cserélődése következtében tovább szűkült a jogosultak köre, 2017-ben mintegy 106 ezer fő részesült juttatásban, aminek havi átlagos összege bruttó 8700, illetve 8500 forint volt.

3.2. tábla

A havi nettó átlagkeresetek alakulása, 2017*

Megnevezés	Összesen		Közfoglalkoztatás nélkül	
	forint	változás az előző évhez képest, %	forint	változás az előző évhez képest, %
Vállalkozás	205 500	11,6	206 200	11,4
Költségvetés	183 000	15,9	211 000	13,0
Nonprofit szervezetek	171 800	11,2	187 100	10,6
Nemzetgazdaság összesen	197 500	12,9	206 700	11,7

*A teljes munkaidőben alkalmazásban állók adókedvezmények figyelembevétele nélkül számított havi nettó átlagkeresete. A legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, költségvetési intézmények és megfigyelésbe bevont nonprofit szervezetek adatai.

2017-ben a 165 ezer **közfoglalkoztatottat** is csaknem kizárólag teljes munkaidőben alkalmazták. Bruttó és nettó átlagkeresetük 81 700, illetve 54 300 forintot tett ki, mindkettő 3,5%-kal nőtt a 2016. évihez viszonyítva. A közfoglalkoztatás keretében munkát vállalók 2017-ben a minimálbér net-

tó értékének 64%-át kapták kézhez, bérlemaradásuk 7,0 százalékponttal nőtt az előző évihez képest. A közfoglalkoztatottak nettó átlagkeresete közel két és félszerese volt a foglalkoztatást helyettesítő támogatás (22 800 forint) összegének.

A fizikai foglalkozásuk bruttó keresetének növekedési üteme az előző két év után ismét meghaladta a szellemi foglalkozásukét, ez 2017-ben három kivételével (információ és kommunikáció, humán egészségügyi, szociális ellátás, művészet és szabadidő) az összes nemzetgazdasági ágra igaz volt. A fizikai munkakörűek kiemelkedő keresetnövekedési ütemében jelentős szerepet játszott a minimálbér 15, illetve a garantált bérminimum 25%-os emelkedése, különösen azokban az ágazatokban, ahol magas a minimálbéren bejelentettek aránya. A fizikai foglalkozásuk bruttó bére a művészet és szabadidő nemzetgazdasági ágban emelkedett a legnagyobb mértékben (25%-kal), ahol a minimálbér emelésén kívül a kulturális terület közalkalmazottait érintő, átlagosan 15%-os keresetemelés is szerepet játszott. Ezt követően az ingatlanügyletek (23%), a pénzügyi szolgáltatás (20%), az oktatás (19%), és a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén (18%) emelkedett legdinamikusabban a fizikai munkakörűek keresete. 2017-ben a **szellemi foglalkozásuk** bruttó átlagkeresete 392 400, a **fizikai foglalkozásuk** 209 900 forint volt, előbbi 11, utóbbi 16%-kal nőtt az előző évihez viszonyítva. A szellemi munkakörben alkalmazásban állók átlagkeresete 32%-kal magasabb, a fizikaiaké 29%-kal alacsonyabb volt a nemzetgazdasági átlagnál. 2016-hoz képest arányában mind a szellemi, mind a fizikai foglalkozásuk esetében közeledett egymáshoz a verseny- és a közszféra alkalmazottainak átlagkeresete.

AZ UNIÓS TAGÁLLAMOK TÖBBSÉGÉBEN MÉRSÉKLŐDÖTT A NŐK ÉS FÉRFIAK KERESETE KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉG

A nők és a férfiak keresete közötti különbség számos tényező függvénye, mint például az iskolai végzettség, a munkatapasztalat, a nők által végzett foglalkozások fajtája, az egyes nemzetgazdasági ágakra jellemző munkaköri és kereseti viszonyok, jogszabályi keretek.

2016-ban az Európai Unió tagországaiban a nők bruttó órábérére átlagosan 16%-kal volt kevesebb, mint a férfiaké.⁶⁾ Noha a nők átlagos keresete minden tagállamban alacsonyabb a férfiakénál, a nemek közötti kereseti rés mértéke eltérő. A legnagyobb különbség Észtországban (25%), Csehországban

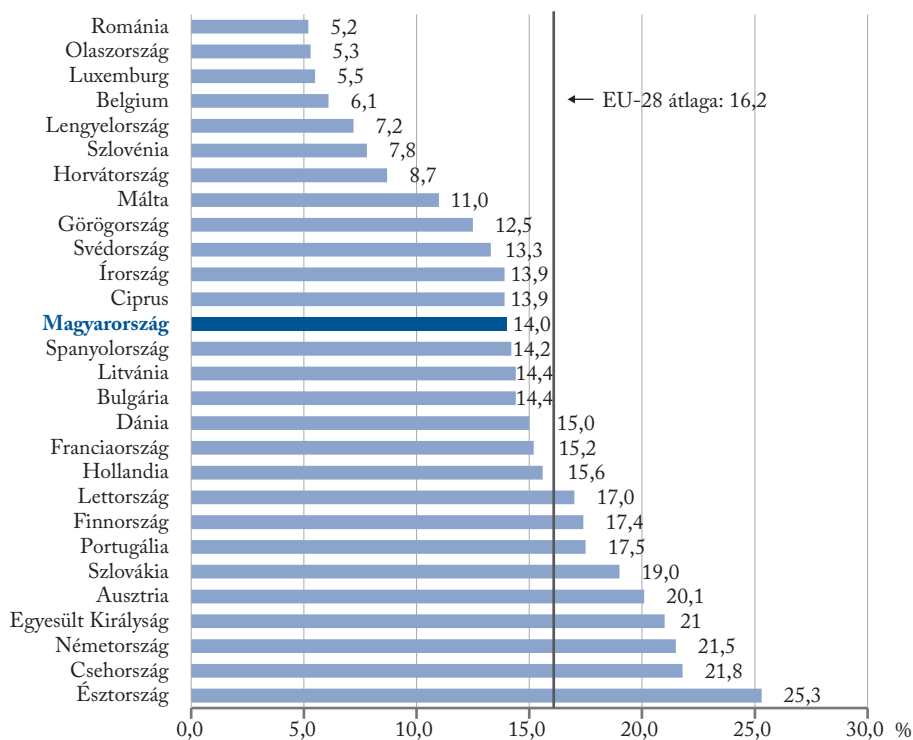
⁶⁾ A női-férfi kereseti rés számítása eltér a hazai és az európai uniós gyakorlatban. Magyarországi gyakorlat: a teljes munkaidőben alkalmazásban álló nők havi bruttó átlagkeresete hány százalékkal alacsonyabb, mint a teljes munkaidőben alkalmazásban álló férfiaké. A mutató értékének meghatározása során a teljes nemzetgazdaságon belül a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásokat, a teljes költségvetési szférát, valamint a kijelölt nonprofit szervezeteket vesszük figyelembe. Női-férfi kereseti rés az Európai Unióban: a nők és a férfiak egy órára jutó bruttó átlagkeresete közötti különbség aránya a férfiak egy órára jutó bruttó átlagkeresetéhez viszonyítva a mezőgazdaság és a közigazgatás gazdasági ágak nélküli nemzetgazdaságban a legalább 10 főt foglalkoztató szervezetek körében.

és Németországban (egyenként 22%) jellemző, míg a legkisebb Romániában (5,2%), Olaszországban (5,3%) és Luxemburgban (5,5%). Magyarországon (14%) uniós átlag alatti a kereseti rés, a tagországok közül Ciprus és Spanyolország mutatóértéke áll a legközelebb hozzá. A visegrádi országok közül Csehországban és Szlovákiában nagyobb (22, illetve 19%), Lengyelországban pedig lényegében feleakkora (7,2%) volt 2016-ban a férfiak és nők órabére közötti relatív különbség, mint hazánkban.

2011 és 2016 között az uniós egészében, ezen belül a tagállamok többségében mérséklődött a nemek közötti kereseti rés. A tagországok közül a legnagyobb mértékben Románia és Magyarország mutatója javult, 4,4, illetve 4,0 százalékponttal.

3.3. ábra

A női-férfi kereseti rés az EU-28-tagállamokban, 2016*

* Horvátország, Görögország és Írország: 2014-es adat.

A nemzetgazdasági ágak közül a pénzügyi szolgáltatás területén a legnagyobb a nemek közti kereseti rés, míg vannak olyan területek, ahol a tagországok jelentős részében a nők fizetése a magasabb. Ez jellemzően ott fordul elő, ahol a női alkalmazottak inkább a kvalifikáltabb munkaerőt igénylő állásokat töltik be, mint például a bányászatban, az építőiparban, a víz- és hulladékgazdálkodás, vagy a szállítás és raktározás területén.

Korcsoportonként vizsgálva, 2016-ban Magyarországon a 25 év alattiak esetén volt a legkisebb a férfiak és a nők órabére közti relatív különbség (3,7%), majd a 35–44 éves korcsoportig nőtt az eltérés mértéke, amelyben a nők karriermegszakításai tükröződtek. 44 éves kor felett közeledtek egymáshoz az órabérek, ám a 64 év feletti korcsoportban a kereseti rés ismét jelentős volt (22%).

A hazai módszertan alapján a versenyszférán belül a kisebb vállalkozásoknál (5–9, illetve 10–49 fős) mintegy feleakkora volt a férfiak és a nők órabére közti relatív különbség, mint a nagyobb (50–249 fős vagy ezt meghaladó létszámú) vállalatoknál, amellet, hogy 2011-hez képest a kereseti rés a kisebb vállalkozások esetén nőtt, míg a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozásoknál szűkült.

2017-ben – az előző évhez hasonlóan – valamennyi **nemzetgazdasági ágban** nőtték a keresetek. A foglalkoztatási szempontból legnagyobb súlyú ágak közül a feldolgozóiparban és a kereskedelemben 12, a humán egészségügyi, szociális ellátásban 20%-kal emelkedett a nettó átlagkereset. A legnagyobb növekedés – az egészségügy mellett – a művészet és szabadidő (27%), az ingatlanügyletek (18%), illetve az egyéb szolgáltatás (18%) nemzetgazdasági ágakat (ez utóbbin belül elsősorban az érdekképviselőket) jellemezte, míg a legalacsonyabb a két kiugróan magas kereseti átlagú területet, az információ és kommunikációt (6,5%) és a pénzügyi szolgáltatást (8,2%). A legtöbbet – a nemzetgazdasági átlag közel kétszeresét – továbbra is a pénzügyi szolgáltatás területén dolgozók keresték (373 ezer forintot), amit változatlanul az információ és kommunikáció (340 ezer forint), valamint az energiaipar (331 ezer forint) területén alkalmazásban állók nettó átlagkeresete követett. A legalacsonyabb keresete 2017-ben a szálláshely szolgáltatás, vendéglátásban dolgozóknak (126 ezer forint), valamint a közfoglalkoztatottak jelentős részét (adminisztratív okokból) magába foglaló humán egészségügyi, szociális ellátás területén dolgozóknak volt (123 ezer forint). A közfoglalkoztatottak adatait figyelmen kívül hagyva a humán egészségügyi, szociális ellátás ágban a nettó átlagkereset értéke 170 ezer forint volt.

A nemzetgazdasági ágak közti kereseti különbségek – az átlagkeresetek relatív szórása alapján – mérséklődtek: míg 2012-ben a nemzetgazdasági ágak nettó keresetei átlagosan 29%-kal tértek el az átlagtól, addig 2017-ben 27%-kal.

Valamelyest csökkentek az országon belüli bérkülönbségek

2017-ben – az előző két évhez hasonlóan – minden régióban tovább gyorsult a keresetek növekedési üteme. A béremelkedés mértéke Budapest kivételével az összes régióban meghaladta a nemzetgazdaság 13%-os átlagát. A legmagasabb nettó átlagkeresettel a Budapesten munkát vállalók rendelkeztek (251 ezer forint), köszönhetően a főváros kiemelkedő kereseti lehetőségeinek, illetve az itt jellemző ágazati, munkaköri struktúrájának. A többi régió átlagkeresete nem érte el a nemzetgazdasági átlagot, a legkevesebbet továbbra is az Észak-Alföldön ke-

restek (153 ezer forintot). Az előző évhez képest a legnagyobb mértékben Észak-Alföld relatív helyzete javult, de a régiós átlagkereset nemzetgazdasági átlagtól való eltérése alapján Észak-Magyarország, Dél-Dunántúl és Dél-Alföld – a 3 további legalacsonyabb átlagkeresetű régió – is előremozdult. Az előző évhez képest csekély mértékben, de közeledett a nemzetgazdasági átlaghoz Pest régió, Nyugat-Dunántúl és Közép-Dunántúl átlagkereseti mutatója, Budapest viszont – kiugró értéke ellenére – veszített előnyéből. A keresetekben mutatkozó területi különbségek – a nettó keresetek relatív szórása alapján is – csökkentek.

3.3. tábla

A keresetek regionális jellemzői, 2017

Régió	Nettó átlagkereset, forint	A	Változás az előző évhez képest	A
		nemzetgazdasági átlagtól való eltérés	%	nemzetgazdasági átlagtól való eltérés változása az előző évhez képest, százalékpont
Budapest	250 599	26,9	10,9	-2,3
Pest	179 887	-8,9	13,0	0,1
Közép-Dunántúl	187 305	-5,2	13,3	0,4
Nyugat-Dunántúl	187 412	-5,1	13,1	0,2
Dél-Dunántúl	166 311	-15,8	14,8	1,4
Észak-Magyarország	161 103	-18,4	15,1	1,6
Észak-Alföld	152 946	-22,6	15,6	1,9
Dél-Alföld	162 770	-17,6	14,4	1,1
Ország összesen	197 516	X	12,9	X

Ismét a két gyermeket nevelők reálkeresete nőtt a legdinamikusabban

Az új szemléletű személyijövedelemadó-rendszer keretében 2011-ben bevezetett egykulcsos adó és a gyermekek száma szerint differenciáló családi adókedvezmény hozzájárult a reálkeresetek emelkedéséhez. Ennek hatására a bevezetés évében 11%-kal nőtték a családi kedvezmény figyelembevételével korrigált nettó átlagkeresetek,⁷⁾ ami 7,3%-os reálkereset-emelkedést eredményezett. Ezt követően a reálbérek növekedési üteme messze elmaradt a 2011-es szinttől, ám 2016-ban megközelítette, majd 2017-ben meghaladta azt.

⁷⁾ A nettó keresetek – a családi adókedvezmény hatását is figyelembe vevő – gyermekszám szerinti alakulásának becslése a háztartások demográfiai és jövedelmi adatain alapuló mikroszimulációs modell segítségével történik.

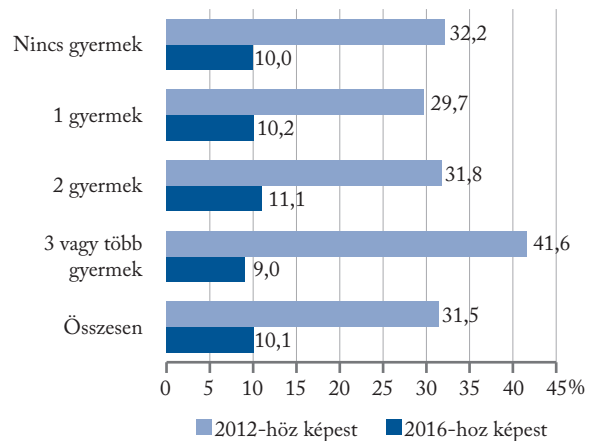
2017-ben a családi kedvezmény figyelembevételével számított nettó átlagkereset 13, a reálkereset 10%-kal nőtt.

A **családi adókedvezmény** igénybevételének 2017. évi szabályai elsősorban a kétgyermekes családok számára biztosítottak az előző évinél nagyobb kedvezményt, így a reálkereset körükben nőtt a legnagyobb mértékben, 11%-kal. A gyermekteleneknél és az egygyermekeseknél 10%-kal emelkedett a nettó kereset reálértéke, míg a legkevésbé, 9,0%-kal a háromgyermekeseknél nőtt. A családi kedvezmény figyelembevételével számított havi nettó átlagkereset 7900 forinttal volt magasabb, mint a kedvezmény figyelembevétele nélkül számított adat. 2017-ben átlagosan 205 400 forint volt a családi kedvezmény figyelembevételével becsült nettó bér, a gyermekszám szerinti különbség havi 55 600 forint többletet eredményezett a három vagy annál több gyermeket nevelőknél a gyermektelenek keresetéhez képest.

2012 óta nemzetgazdasági szinten összességében 31%-kal emelkedtek a családi kedvezmény figyelembevételével számolt reálkeresetek. 2012-höz mérten a legnagyobb mértékben, 42%-kal a három vagy annál több gyermekről gondoskodók körében nőtt a bérek vásárlóereje, míg legkevésbé, 30%-kal az egygyermekesek körében. A kétgyermekesek és a gyermektelenek esetében csekély mértékben átlag feletti volt a reálkeresetek növekedése.

3.4. ábra

A reálkereset változása az eltartott gyermekek száma szerint, 2017

A munkaerőköltség magába foglalja a munkajövedelmet, a szociális költségeket, valamint a képzési és más költségelemeket, azaz a munkaerő igénybevételéhez kapcsolódó összes, munkáltatót terhelő költséget. Az Európai Unióban 2016-ban a munkajövedelmek aránya a foglalkoztatással összefüggésben felmerülő költségek között a legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozások körében – a megfigyelt nemzetgazdasági ágakban⁸⁾ – 2015-höz hasonlóan átlagosan 76% volt. Az egyes tagországokban 67% (Franciaország) és 94% (Málta) között szóródott. Magyarország mutatója megegyezett az uniós átlaggal.

JELENTŐSEK A KÜLÖNBSÉGEK A MUNKAERŐKÖLTSÉG TEKINTETÉBEN AZ EURÓPAI UNIÓN BELÜL

A munkaerőköltség magába foglalja a munkáltatót terhelő, a munkavállalók foglalkoztatásához közvetlenül vagy közvetetten kapcsolódó összes felmerülő költséget. Legjelentősebb tétele a munkajövedelem, emellett szociális, képzési és más költségelemek tartoznak bele.⁹⁾

A 2016-ra vonatkozó adatok szerint a vonatkozási körbe tartozó¹⁰⁾ szervezeteknél – a megfigyelt nemzetgazdasági ágakban¹¹⁾ – az átlagos óránkénti munkaerőköltség az unióban 25,4 euró volt. Az egyes tagországok között jelentősek a különbségek, a munkaerő ára Bulgáriában (4,4 euró) a legalacsonyabb, és Dániában a legmagasabb (42,0 euró). A 2004 óta csatlakozott 13 országban, valamint az 1980-as években taggá vált 3 dél-európai államban átlag alatti volt a munkaerőköltség, közülük a volt szocialista blokk országaiban – Szlovéniát kivéve – az uniós átlag felét sem érte el. A visegrádi országok közül Magyarországon a legalacsonyabb (8,3 euró) a munkaerő átlagos óránkénti költsége.

⁸⁾ A megfigyelt nemzetgazdasági ágak magukban foglalják az ipari, építőipari és a szolgáltatási területet a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás kivételével.

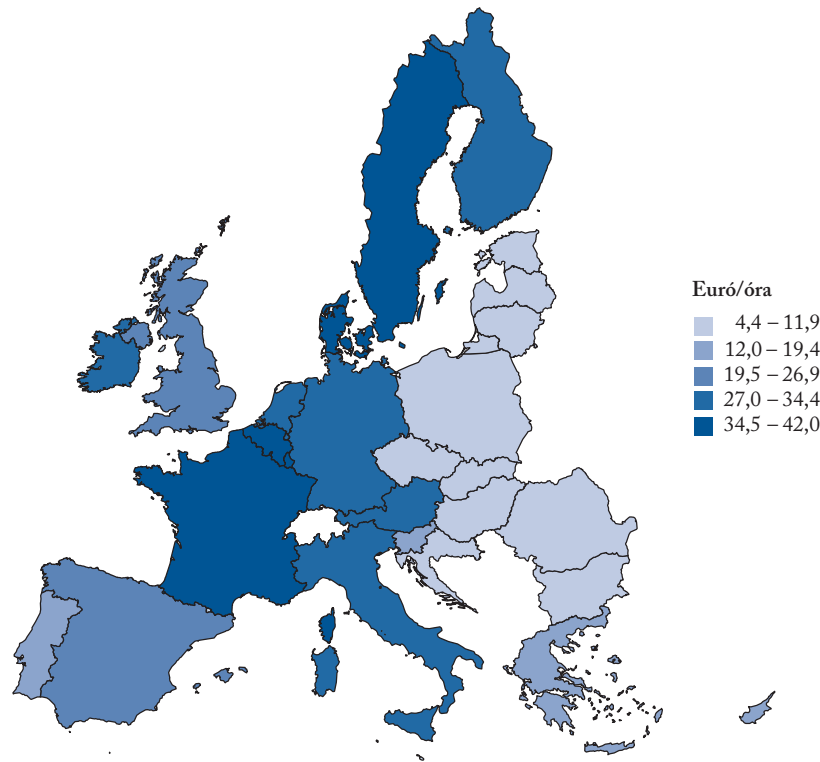
⁹⁾ Idetartozik: a bruttó kereset, az egyéb munkajövedelem, a munkáltató munkavállalóival kapcsolatos alapokba történő befizetései, a munkavállalóknak közvetlenül nyújtott, a munkavállaló érdekében teljesített szociális juttatások, hozzájárulások, szakoktatás, képzés, továbbképzés költségei és egyéb az élő munkával kapcsolatban felmerülő munkáltatót terhelő tételek.

¹⁰⁾ A legalább 10 főt foglalkoztató vállalkozások.

¹¹⁾ NACE Rev. 2 szerinti B–N és P–S nemzetgazdasági ágak.

3.5. ábra

Az átlagos óránkénti munkaerőköltség az EU-28-tagállamokban, 2016

2016-ban az EU-tagországok többségében a pénzügyi, biztosítási tevékenység, a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, valamint az információ, kommunikáció területén volt a legmagasabb az élőmunka költsége, míg a legalacsonyabb a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, és az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységágakban. E szélsőértékek közötti különbségek az egyes tagállamokban igen eltérően alakultak. Finnországban mindössze kétszerese volt a legmagasabb munkaerőköltségű területen az élőmunka átlagos óránkénti költsége a legalacsonyabbénak, Portugáliában közel négy és félszerese, Magyarországon pedig több mint háromszorosa.

Kevesebb a jövedelmi szegény a nyugdíjasok között

Az **aggregált helyettesítési ráta** mint a nyugdíj-színvonal egyik mutatója a 65–74 évesek nyugdíját viszonyítja az 50–59 évesek keresetéhez. Minél nagyobb a mutató értéke, annál nagyobb a nyugdíj keresetpótló képessége. A helyettesítési ráta értéke a legfrissebb, 2016. évi adat szerint Magyarországon 67% volt, a negyedik legmagasabb az Európai Unióban, 9 százalékponttal meghaladta a tagországok átlagát.

A **nyugdíjak vásárlóereje** az uniós országok körében nagy szóródást mutat. Az osztrák nyugdíjasok közel ötször annyi terméket vagy szolgáltatást tudtak venni havi nyugdíjukból 2015-ben, mint a bolgárok. A magyar nyugdíjak vásárlóereje uniós összehasonlításban a tagállami rangsor harmadik harmadának elején állt. Egy magyar átlagnyugdíjas 61%-kal kevesebb terméket és szolgáltatást tudott venni havi ellátmányából, mint egy osztrák, és 83%-kal többet, mint egy bolgár. A volt szocialista országok közül a cseh és a szlovák nyugdíjak vásárlóereje nagyobb a magyarénál.

IDŐSEK

Magyarországon 65 éves korukban mind a nők, mind a férfiak még 5,9 egészségben eltöltött évre, az uniós országok átlagánál (9,4 év) kevesebbre számíthatnak 2015-ben. Ugyanebben az évben a 60–69 évesek 75 ezer, a 69 év felettek 123 ezer forintot fordítottak egészségügyi kiadásokra, ami az átlagos 49 ezer forintnál jóval magasabb összeg. 2017-ben az 54 év felettek étellel való általános elégedettsége (0–10-es skálán) minden korcsoportban – 55–64 éveseknél 5,7, a 65–74 éveseknél 5,8, a 75 éves és annál idősebbek korcsoportjában 5,3 – elmaradt az átlagtól (6,1 pont). 2013 és 2017 között az emberek átlagos elégedettsége nem változott, az 55 év felettek körében azonban kismértékben ugyan, de minden korcsoportban alacsonyabb lett. Az idősek hasznosság- és biztonságérzete, valamint bizalmi szintje is átlag alatti volt 2015-ben és 2017-ben. Az 55–74 év közötti magyar népesség mindössze 2%-a nem használt soha számítógépet életében, ami az unió legkedvezőbb aránya. Az internetet nem használók aránya azonban magasabb (40%) az uniós átlagnál (27%) ugyanebben a korcsoportban.

3.4. tábla

Az idősek néhány jellemzője

Jellemző	Magyarország	EU-28	Az unió maximális értéke	Az unió minimális értéke
65 éves életkorban várható élettartam, férfi, év, 2015	14,5	17,9	Franciaország: 19,4	Bulgária: 14,0
65 éves életkorban várható élettartam, nő, év, 2015	18,2	21,2	Franciaország: 23,5	Bulgária: 17,6
65 év feletti férfiak foglalkoztatási rátája, %, 2016	3,8	8,0	Portugália: 16,8	Spanyolország: 2,4
65 év feletti nők foglalkoztatási rátája, %, 2016	1,6	3,7	Észtország: 12,3	Belgium: 1,2
Szegénység kockázatának kitett 65 évesek és idősebbek aránya, %, 2016	6,8	14,6	Észtország: 40,2	Szlovákia: 5,7
Étellel való általános elégedettség a 0–10-es skálán, 65–74 évesek, 2013	5,9	7,0	Dánia: 8,6	Bulgária: 4,3
Internethasználók aránya az utóbbi 3 hónapban, %, 55–74 évesek, 2017	48	64	Luxemburg: 93	Románia: 31

A **szegénységi mutatók** alapján a nyugdíjasok rétege a szegénység által legkevésbé érintett csoportok közé tartozik. Míg a relatív jövedelmi szegénység¹²⁾ a társadalom 13%-át, addig a nyugdíjasoknak 9,1%-át érintette 2016-ban. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának a nyugdíjasok 19%-a, az egész társadalomnak pedig több mint negyede volt kitéve.

Mérséklődött a korhatár előtt nyugdíjba vonuló nők számának növekedése

A Nyugdíjfolyósító Igazgatóság 2 millió 639 ezer főnek, a népesség 27%-ának folyósított 2017 ja-

nuárjában **nyugdíjat, járadékot** vagy valamilyen **egyéb ellátást**. Számuk valamivel kevesebb (–0,8%) lett az előző év elejéhez képest, és közel 13%-kal csökkent az utóbbi évtizedben. A korábbi nyugdíjazás lehetősége és a magasabb várható élettartamuk miatt több (61%) volt közöttük a nő. Egy ellátottnak átlagosan 112 ezer forintot folyósítottak, 2687 forinttal többet, mint 2016 elején.

Az ellátottak 78%-a – 2 millió 46 ezer fő – **öregségi nyugdíjat** kap, amelynek átlagösszege 124 ezer forint volt 2017 elején. Döntő többségük (93%) a nyugdíjkorhatár elérésével lett öregségi nyugdíjas, számuk az előző év elejéhez képest több mint

¹²⁾ A medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élők aránya. (A teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorba rendezés után a sor közepe a medián.)

3.5. tábla

Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma, 2017. január

A fő ellátás típusa	Férfi	Nő	Összes	Változás 2016 januárjához képest, %
	ellátott száma, fő			
Öregségi nyugdíj	756 437	1 289 301	2 045 738	1,5
Korbetöltött öregségi nyugdíj	754 560	1 147 005	1 901 565	1,7
Ebből: rokkantsági nyugdíjból átsorolt	145 551	184 502	330 053	-3,5
Nőknek 40 év jogosultsági idő alapján járó nyugdíj	–	141 904	141 904	1,6
Életkoron alapuló (korhatár alatti) ellátások	37 692	4 452	42 144	-35,2
Megváltozott munkaképességűeknek járó (rokkantsági és rehabilitációs) ellátások	159 079	196 109	355 188	-5,5
Korhatár alattiaknak járó rokkantsági ellátások	117 226	132 683	249 909	9,3
Özvegyi és szülői nyugdíj	4 381	74 288	78 669	-7,2
Árvaellátás	32 934	33 779	66 713	-5,2
Járadékok, pótlékok, egyéb járandóságok	26 771	23 394	50 165	2,0
Baleseti járadék	6 245	1 001	7 246	-8,6
Rokkantsági járadék	18 234	14 555	32 789	1,1
Ellátások összesen	1 017 294	1 621 323	2 638 617	-0,8
Ebből: nyugellátások összesen	793 752	1 397 368	2 191 120	1,0

31 ezerrel nőtt. 2017-ben azok kérhették öregségi teljes nyugdíj megállapítását, akik 1954 első felében születtek, legalább 20 év szolgálati idővel rendelkeztek és biztosítási jogviszonyukat megszüntették. Az előző két évhez képest – amikor kétszámjegyű növekedés történt – 2017 januárjára az egy évvel korábbihoz képest csak 1,6%-kal emelkedett azoknak a nőknek a száma, akik a 40 éves jogosultsági időt elérve éltek a korhatár előtti nyugdíjba vonulás lehetőségével, számuk 2017-ben 142 ezer volt.

A nyugdíjak reálértéke is nőtt

2016-ban nyugdíjakra, ellátásokra, járadékokra és egyéb járandóságokra 3534 milliárd forintot fordítottak, 0,9%-kal többet, mint az előző évben. A kiadások GDP-hez viszonyított aránya 0,2 százalékponttal, 10%-ra csökkent. **A nyugdíjak és egyéb ellátások legfőbb forrása** (86%) a Nyugdíjbiztosítási Alap, amelynek 2016-os kifizetései – 3054 milliárd forint – a központi költségvetés kiadásainak 18%-át jelentették. Az Egészségbiztosítási Alapból származó 316 milliárd forint 9,0, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Alapból származó 140 milliárd forint pedig 4,0%-át adta a teljes finanszírozási alapnak.

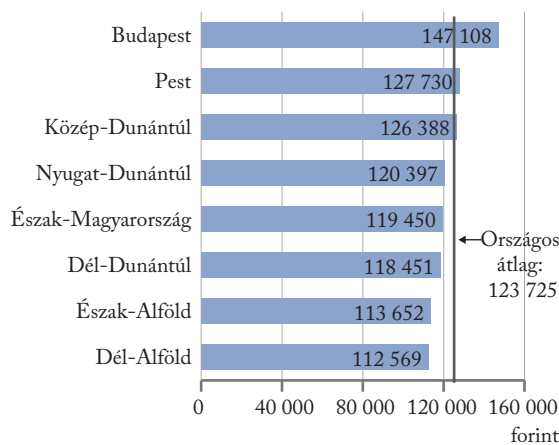
2016-ban – az infláció tervezett mértékével számolva – 1,6%-os nyugdíjemelést hajtottak végre, ugyanakkor a nyugdíjas fogyasztóiár-index 0,6%-kal emelkedett 2015-höz képest, ezen változások hatására a nyugdíjak reálértéke 1,0%-kal emelkedett. A nyugdíjak reálértéke ötödik éve nő.

Az 1993. évi XCVI. törvény a társadalombiztosítás reformjának részeként az önkéntes kölcsönös biztosító pénztárakat a hazai jogrendbe illesztette, és ezzel az öngondoskodás új, intézményes formáját teremtette meg újra. A jelenleg is funkcionáló kötelező nyugdíjbiztosítási rendszert ezek az önkéntes nyugdíjbiztosítások és egyéb megtakarítási, öngondoskodási formák egészítik ki. Az önkéntes nyugdíjpénztárak taglétszáma az utóbbi években nem változott számottevően, 2017 első félévében megközelítette az 1 millió 141 ezer főt. Kezelt vagyoniuk meghaladta az 1313 milliárd forintot, amely 60%-át magyar állampapírban fektették.

Területi különbségek az öregségi nyugdíjban

Az öregségi nyugdíjak havi átlagos összegének területi különbségei a gazdasági fejlettség és a munkaerőpiaci lehetőségek eltéréseit tükrözik. Az országos átlagnál a budapesti öregségi nyugdíjasok 19%-kal többet, a dél-alföldiek 9,0%-kal kevesebbet kaptak kézhez 2017 januárjában, a különbség több mint 35 ezer forint volt. Az országos átlagnál a Budapesten, a Pest régióban, és a Közép-Dunántúlon élők nyugdíja volt magasabb. E három régióban, valamint Nyugat-Dunántúlon a foglalkoztatási ráta is átlag feletti volt. Az egy főre jutó bruttó hazai termék az átlagnál csak Budapesten és Nyugat-Dunántúlon volt magasabb 2016-ban. Budapest gazdasági fejlettsége az országos átlag több mint kétszerese volt.

3.6. ábra
Az egy ellátottra jutó öregségi nyugdíj átlagos összege a régiókban, 2017. január

Családtámogatások¹³⁾

A **gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások** – az anyasági támogatást kivéve, amelyre a szülést követően egyszer jogosult a terhsgondozáson részt vett édesanya – bizonyos ideig tartó rendszeres juttatást jelentenek. A csecsemőgondozási díj a szülési szabadság idejére (168 nap), a gyermekgondozási díj a gyermek 2, a gyermekgondozást segítő ellátás a gyermek 3 éves koráig, a gyermeknevelési támogatás három vagy annál több gyermeket nevelők esetében a legkisebb gyermek 8 éves koráig, a családi pótlék

pedig a tankötelezettség végéig, illetve a közoktatási intézményben tanuló gyermek 20 éves koráig jár.¹⁴⁾ A gyermekét otthon nevelő szülőnek a legnagyobb anyagi segítséget a biztosítási jogviszonyhoz kötött csecsemő- és gyermekgondozási díjak jelentik, amelyek a bruttó keresethez, illetve jövedelemhez kötődnek. Előbbi egy ellátási napra jutó összege 2016-ban átlagosan 5255 forint volt, ami egy hónapra 100 ezer forint feletti juttatást jelent, akárcsak a gyermekgondozási díj egy igénybe vevőre jutó havi átlaga, ami 2016-ban 119 ezer forint volt. Azok a nők, akik nem voltak biztosítottak, nem volt keresetük a szülést megelőzően rendszeresen, csak gyermekgondozást segítő ellátásra és családi pótlékra, háromnál több gyermek nevelése esetében pedig gyermeknevelési támogatásra jogosultak. A gyēs egy segélyezettre jutó havi átlagos kiadása 2016-ban 32 ezer forint, a családi pótlék egy családra jutó havi átlagos összege pedig 24 ezer forint volt.

A csak gyest és családi pótlékot kapók támogatásainak reálértéke hosszabb időtávot tekintve csökken. A gyēs reálértéke 1990 óta ötödével, 2011 óta 4,1%-kal, a családi pótléké 1990 óta 44%-kal, 2011 óta 9,7%-kal csökkent.

Az 1996-ban megszűnt, majd 2000-tól újra bevezetett gyermekgondozási díj reálértéke 1990-hez (89%) és 2011-hez (31%) viszonyítva is jelentősen javult.

3.6. tábla

A családtámogatásokban részesülők száma és az ellátásokra kifizetett összeg

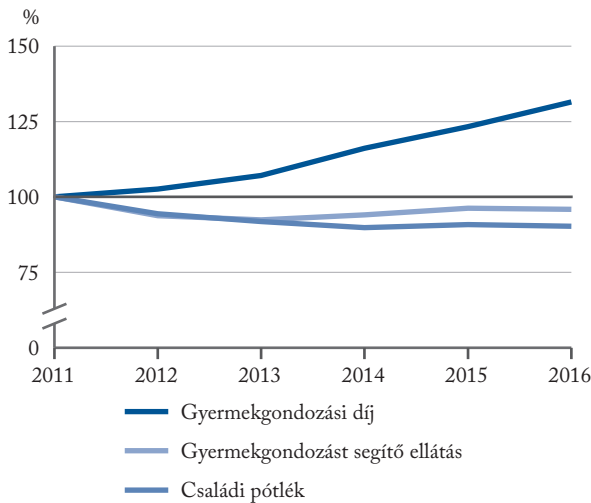
Ellátás	Ellátásban részesülők havi átlagos száma, fő		Változás 2011-hez képest, %	Ellátásokra fordított kiadások, millió forint		Változás 2011-hez képest, %
	2011	2016		2011	2016	
<i>Biztosításhoz kötött</i>						
Csecsemőgondozási díj ^{a)}	24 769	26 931	8,7	36 017	49 662	37,9
Gyermekgondozási díj	87 717	91 126	3,9	89 290	128 950	44,4
<i>Biztosításhoz nem kötött</i>						
Anyasági támogatás	7 033	7 423	5,5	5 558	5 875	5,7
Gyermekgondozási segély	169 721	162 992	-4,0	62 991	62 353	-1,0
Gyermeknevelési támogatás	37 829	33 381	-12,0	13 161	11 386	-13,5
Családi pótlék	1 933 498	1 773 047	-8,3	350 472	313 096	-10,7
Ebből: magasabb összegű családi pótlék	167 583	118 426	-29,3	47 283	31 309	-33,8

^{a)} 2015 előtt terhességi-gyermekágyi segély.

¹³⁾ A családi adókedvezményt a kereseteken belül, a családi otthonteremtési kedvezményt a lakáshelyzetten belül tárgyaljuk.

¹⁴⁾ A súlyosan beteg vagy fogyatékos gyermekek esetében más szabály érvényes.

3.7. ábra
A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások egy családra jutó reálérték-indexe (2011=100)

Tovább javult a háztartások jövedelmi helyzete 2016-ban¹⁵⁾

A háztartások jövedelmi helyzetére a makrogazdasági környezet, a GDP nagysága és növekedési üteme, valamint az adott háztartás típusa, gazdasági aktivitása és gazdálkodásának eltérő gyakorlata, a bevételi források és kiadások mennyisége és szerkezete is hatást gyakorol.

2016-ban a magánháztartások egy főre jutó havi bruttó jövedelme 125,3 ezer forint volt, folyó áron 4,4%-kal magasabb az előző évinél. Az egy főre jutó havi nettó jövedelem 99,9 ezer forintot tett ki, 4,2%-kal többet, mint 2015-ben, ez – a 2016. évi 0,4%-os átlagos fogyasztóiár-emelkedést figyelembe véve – 3,8%-os reáljövedelem-növekedést jelentett. A háztartások jövedelmében megfigyelhető pozitív irányú változás többek között a gazdaság teljesítményének bővülésével, a munkanélküliségi ráta csökkenésével, valamint a foglalkoztatási ráta emelkedésével is összefüggésbe hozható.

A háztartások jövedelmének legnagyobb része 2016-ban is munkavégzésből származott

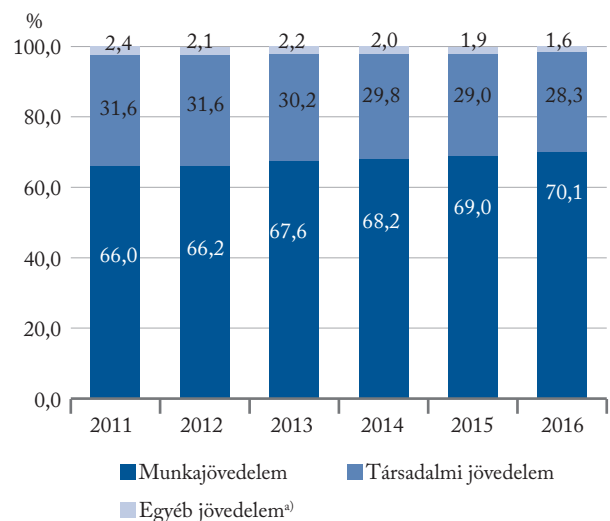
A lakosság jövedelmének három legnagyobb csoportját a munkából (munkaviszonyból és vállalkozásból) származó, a társadalmi (pl. nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások, családtámogatások, munkanélküli-ellátások, egyéb szociális és társadalmi ellátások), valamint az egyéb (pl. befektetésből származó) jövedelmek alkotják. Ezek közül a háztartások megélhetésének legfontosabb forrása a munkából származó jövedelem.

A háztartások jövedelemszerkezetében 2011 és 2016 között a munkajövedelmek aránya folyamatosan emelkedett, a társadalmi és az egyéb jövedelmeké szinte évről évre mérséklődött. 2011-ben a háztartások összes havi jövedelmének 66, 2016-ban már 70%-a munkából származott. A társadalmi jövedelmek aránya – folyamatos csökkenés mellett – 2011 és 2016 között 32-ről 28%-ra mérséklődött. 2016-ban a havi átlagos jövedelmek 1,6%-át tették ki az egyéb jövedelmek (pénzügyi bevételek, háztartások egymás közötti pénzmozgásából eredő jövedelmek), amelyek aránya 2013 óta évről évre csökken.

A háztartások jövedelemszerkezetében 2011 és 2016 között a munkajövedelmek aránya folyamatosan emelkedett, a társadalmi és az egyéb jövedelmeké szinte évről évre mérséklődött. 2011-ben a háztartások összes havi jövedelmének 66, 2016-ban már 70%-a munkából származott. A társadalmi jövedelmek aránya – folyamatos csökkenés mellett – 2011 és 2016 között 32-ről 28%-ra mérséklődött. 2016-ban a havi átlagos jövedelmek 1,6%-át tették ki az egyéb jövedelmek (pénzügyi bevételek, háztartások egymás közötti pénzmozgásából eredő jövedelmek), amelyek aránya 2013 óta évről évre csökken.

3.8. ábra

Az egy főre jutó havi bruttó jövedelmek megoszlása a jövedelmek típusa szerint

³⁾ Befektetésekből származó, illetve a háztartások egymás közötti pénzmozgásából származó jövedelmek.

2016-ban – a teljes népességre számított¹⁶⁾ – egy főre jutó havi bruttó munkajövedelem (87,8 ezer forint) 6,0%-kal volt magasabb, mint az azt megelőző évben. A munkavégzésből származó jövedelem legnagyobb része (89%-a) továbbra is munkaviszonyból származott, az egy főre jutó havi 78,6 ezer forint 2015 és 2016 között 7,1, a 2011. évihez képest 38%-kal lett magasabb. A munkajövedelmek másik csoportját alkotó vállalkozói jövedelmek 2012 óta tartó folyamatos emelkedése 2016-ra megtorpant.

¹⁵⁾ A háztartások jövedelmi helyzetének főbb jellemzőit mutatja be a KSH 2017-ben megjelent *A háztartások életszínvonalá, 2016* című kiadvány is, amely a KSH honlapján a kiadványtárból letölthető.

¹⁶⁾ Az egy főre jutó munkajövedelmek kiszámítása során a teljes népességhöz viszonyítunk, beleértve azokat is, akik nem rendelkeznek munkajövedelemmel.

A JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉGEK HAZÁNKBAN 2013 ÓTA FOLYAMATOSAN CSÖKKENNEK

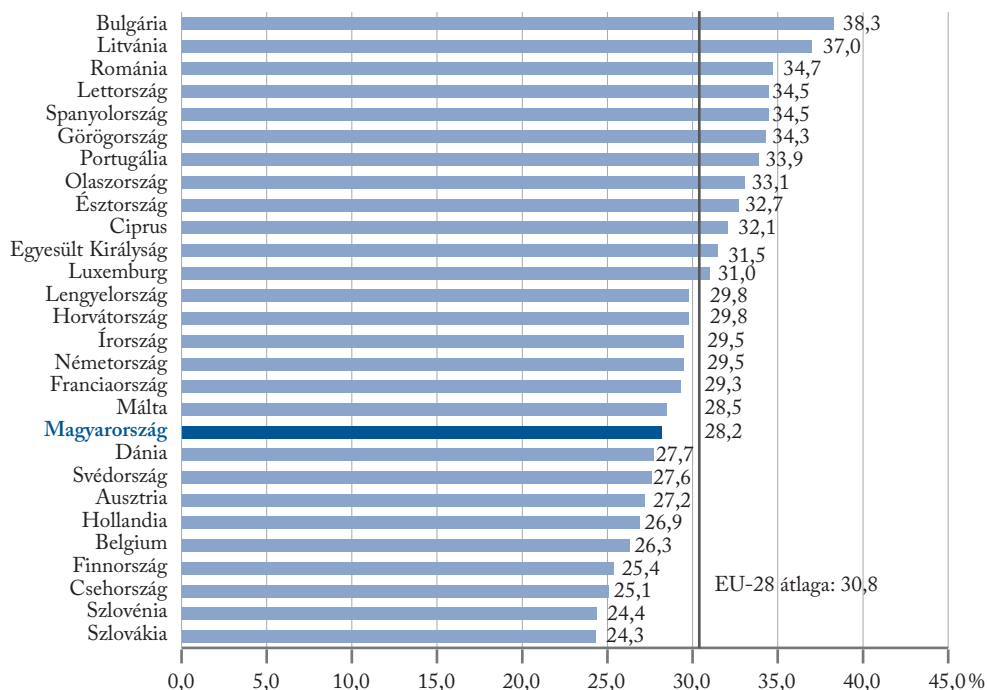
A jövedelmi egyenlőtlenségeket az S80/S20-ráta és a Gini-mutató alapján is vizsgálhatjuk. Míg az előbbi azt fejezi ki, hogy a felső és az alsó jövedelmi ötödbe tartozók jövedelme hogyan aránylik egymáshoz, addig az utóbbi azt mutatja meg, hogyan oszlik meg a népesség által birtokolt összes jövedelem a társadalom egyes csoportjai között.¹⁷⁾

Mindkét mutató alapján elmondható, hogy 2010-et követően a jövedelmi egyenlőtlenségek fokozódtak, 2013 óta azonban stagnálnak, illetve kismértékben csökkennek. Míg 2013 és 2015 között az S80/S20-ráta értéke stagnált (4,3), addig a Gini-mutatóé 28,6-ról 28,2-re csökkent.

A jövedelmi egyenlőtlenségek alakulását a Gini-együttható alapján vizsgálva – amely százalékos skálára átszámítva 0 és 100 közötti értéket vehet fel – megállapíthatjuk, hogy Magyarország a kevésbé egyenlőtlen országok közé tartozik. Az adatok értelmezésénél szem előtt kell tartanunk, hogy minél magasabb a Gini-mutató értéke, annál nagyobb egyenlőtlenséget jelez. Hazánk a 2015-ben mért értékkel (28,2%) az Európai Unió tagállamainak rangsorában a 10. legalacsonyabbnak számított, vagyis a jövedeleme egyenlőtlenségek szempontjából nemcsak az uniós átlagnál (30,8%), hanem a tagállamok többségénél **kedvezőbb mutatóval** rendelkezett.

3.9. ábra

A Gini-mutató értéke az EU-28 tagállamaiban, 2015*

*Az ábrán feltüntetett adatok a referenciaidőszakra, a 2015-ös évre vonatkoznak.

Magyarország 2015-re vonatkozó értéke¹⁸⁾ a szomszédos országok egy részénél, többek között az egyik legnagyobb jövedelmi egyenlőtlenséggel rendelkező Romániánál (34,7%), Horvátországnál (29,8%), továbbá a visegrádi országok közé tartozó Lengyelországnál (29,8%) is kedvezőbbnek számított. Az Európai Unió tagállamai közül a legkisebb jövedelmi egyenlőtlenséget Szlovákiában (24,3%), valamint Szlovéniában (24,4%) mérték, továbbá Ausztria is a magyarországinál alacsonyabb értékkel rendelkezett (27,2%).

¹⁷⁾ A Gini-mutató az eloszlások egyenlőtlenségeit méri, elsősorban a jövedelemkoncentráció vizsgálatára használják. Az együttható 0 és 1 értéket vehet fel, amelyek közül a 0 a teljes egyenlőséget jelenti, ekkor mindenki egyenlő összeggel rendelkezik, az 1-es érték ezzel szemben a teljes egyenlőtlenségre utal, amikor az összes jövedelem egyetlen személy kezében összpontosul. A Gini-indexet gyakran százalékos skálára átszámítva elemzik, amely ebben az esetben 0–100-ig terjed. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb a jövedelemkülönbség a társadalmon belül.

¹⁸⁾ A diagramon az időbeli összehasonlíthatóság miatt valamennyi ország esetében a 2015. évre vonatkozó adatokat szerepeltettük.

Egy főre havonta átlagosan 9194 forint vállalkozói jövedelem jutott, ez a 2015. évinél 1,7, a 2011. évinél pedig 0,5%-kal kevesebb.

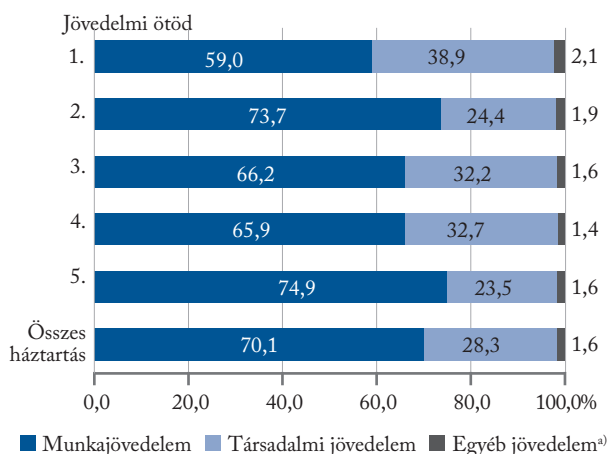
A **társadalmi jövedelmek** legnagyobb részét, 76%-át 2016-ban is a nyugdíjak, nyugdíjszerű ellátások tették ki, amelyek fejenkénti összege – a teljes népességre vetítve – havonta átlagosan 27,0 ezer forint volt, vagyis a lakosság jövedelmének 22%-a nyugdíjből származott. A társadalmi jövedelmek másik nagy csoportját (14%-át) a gyermekneveléssel összefüggő ellátások alkották, aminek az egész népességre számított, egy főre vetített havi összege az 1,1%-os emelkedés eredményeként 2016-ban 5126 forint volt.

Leginkább a harmadik és a legfelső jövedelmi ötödben élők nettó jövedelme gyarapodott¹⁹⁾

2016-ban legnagyobb mértékben a legfelső jövedelmi ötöd (5,5%) egy főre jutó **bruttó jövedelme** nőtt a 2015. évihez viszonyítva, miközben a negyedik ötödben – az összes háztartás átlagával közel azonos – 4,5%-os, a többiben ennél kisebb emelkedés következett be. A növekedés üteme a legalsó jövedelmi ötödben volt a legkisebb (1,7%). Leginkább a harmadik (4,7%), illetve a legfelső jövedelmi ötöd (4,6%) fejenkénti **nettó jövedelme** gyarapodott az előző évhez képest. A nettó jövedelmek a negyedik jövedelmi ötödben bővültek az átlagossal megegyező, 4,2%-os mértékben, a többi esetében elmaradtak attól.

3.10. ábra

A háztartások jövedelmének szerkezete jövedelmi ötödek szerint, 2016

^{a)} Befektetésekből származó, illetve a háztartások egymás közötti pénzmozgásából származó jövedelmek.

¹⁹⁾ Az első jövedelmi ötöd a legalacsonyabb, az ötödik a legmagasabb jövedelemmel rendelkezőkre vonatkozik.

A legalsó és a legfelső jövedelmi ötöd jövedelmének színvonalát és szerkezetét összehasonlítva jelentősek a különbségek. A munkajövedelmek aránya a legfelső, a társadalmi jövedelmeké a legalsó jövedelmi ötödben volt magasabb. Az egyéb jövedelem részaránya az alsó két jövedelmi ötödben is meghaladta némileg az összes háztartás átlagát (1,6%).

A gyermeket nevelő háztartásokon belül leginkább a kétgyermekesek jövedelme nőtt 2016-ban

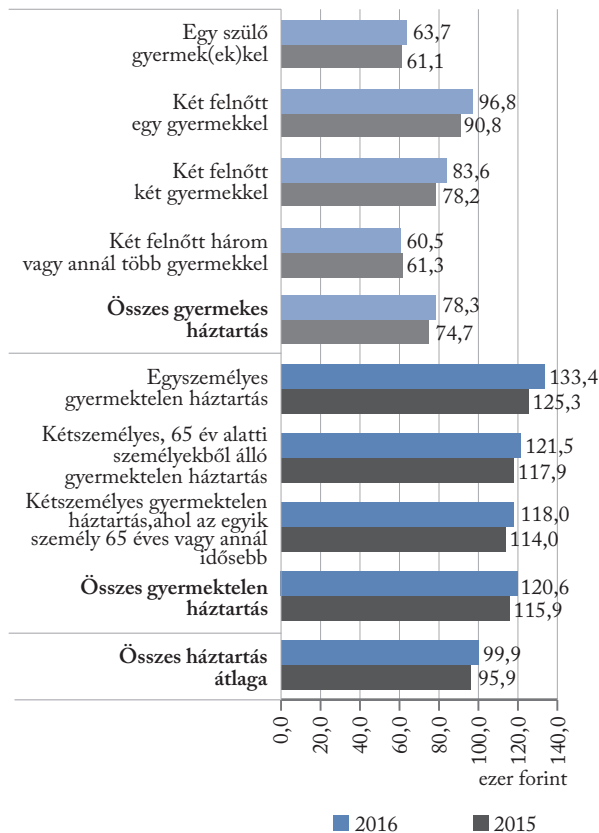
A **háztartások** jövedelmi helyzetét a családszerkezet is befolyásolja, elsősorban az, hogy **nevelnek-e gyermeket**. 2016-ban 1 millió 209 ezer háztartásban, a háztartások 29%-ában élt gyermek. Bár ezeknek a háztartásoknak az egy főre jutó havi nettó jövedelme továbbra is elmaradt az összes háztartás átlagától, annak összege 2011 és 2016 között évről évre emelkedett. 2014-től az átlagtól való eltérés némileg mérséklődött, ami a családpolitikai intézkedések hatásával, többek között az adókedvezmények bevezetésével is összefüggésbe hozható. 2016-ban a gyermekesek egy főre jutó havi átlagos nettó jövedelme 78,3 ezer forint volt, ami az összes háztartás átlagának 78%-a, az előző évi összegnél 4,8, a 2011. évinél pedig 14%-kal több.

A gyermeket nevelő háztartásokon belül 2015-höz képest leginkább, 6,9%-kal a két gyermeket nevelők jövedelmi színvonala javult, de az egygyermekeseké is csaknem azonos mértékben (6,7%-kal) emelkedett. A gyermekes háztartások közül 2016-ban a három és annál több gyermeket nevelők fejenkénti nettó jövedelme csökkent, az előző évhez képest 1,3%-kal kevesebb, összesen 60,5 ezer forint jutott havonta egy főre átlagosan. Bár az egyszülős háztartások egy főre jutó havi nettó átlagjövedelme 2016-ban meghaladta az egy évvel korábbit, még mindig jelentősen elmaradt az összes háztartás átlagától, annak mindössze 64%-át érte el. A legkedvezőbb jövedelmi helyzetben – az előző évekhez hasonlóan – az egyszemélyes háztartások éltek. Körükben a fejenkénti havi nettó jövedelem összege 133,4 ezer forint volt, ami az átlagot 33%-kal haladta meg.

Hazánkban 2016-ban 1 millió 228 ezer **nyugdíjas háztartás** élt, az összes háztartás 30%-a. Egy főre jutó havi nettó átlagos jövedelmük 109,5 ezer forint volt, az összes háztartásra vetített fejenkénti összegnél 10%-kal nagyobb.

3.11. ábra

A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme*

* A kék és a szürke eltérő színárnyalatai az összes háztartás részátlagait jelzik.

A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme Budapesten volt a legmagasabb

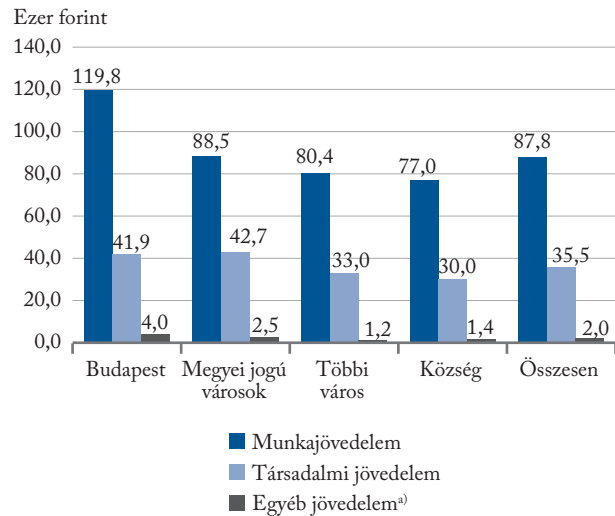
A háztartások jövedelmében jelentősek a különbségek **településtípus szerinti** bontásban. A fővárostól a községek felé haladva az átlagos havi nettó jövedelem egyre kisebb. Az egy főre jutó havi nettó jövedelem 2016-ban is a népesség 18%-át tömörítő Budapesten (129,9 ezer forint) és a megyei jogú városokban volt a legmagasabb (106,8 ezer forint). A legkevesebb fejenkénti havi nettó jövedelemmel továbbra is a népesség valamivel több mint háromtizedének otthont adó kisebb városok (91,7 ezer forint), illetve a lakosság 32%-ának lakóhelyét jelentő községek (87,3 ezer forint) lakói rendelkeztek. A háztartások jövedelmi színvonalát az egyes településtípusok eltérő munkaerőpiaci lehetőségei is meghatározzák.

A háztartások jövedelmi helyzete **regionális szinten** is jelentősen különbözik. 2016-ban a Budapesten élő háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme 30%-kal meghaladta az országos átlagot. A háztar-

tások Közép-Dunántúlon (105,6 ezer forint), valamint Nyugat-Dunántúlon (103,1 ezer forint) is az országos átlagnál magasabb, a többi régióban annál alacsonyabb havi jövedelemmel rendelkeztek. A legkedvezőtlenebb jövedelmi helyzetben továbbra is az észak-alföldi háztartások éltek, ahol a fejenkénti átlagos havi nettó jövedelem 84,5 ezer forintot tett ki.

3.12. ábra

Az egy főre jutó havi bruttó jövedelem településtípusok szerint, 2016

^{a)} Befektetésekből származó, illetve a háztartások egymás közötti pénzmozgásából származó jövedelmek.

Az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők a különböző megélhetési szinthez alacsonyabb összeget társítanak

A háztartások **szubjektív megítélésén** alapulnak azok az adatok, amelyek a különböző megélhetési szintekhez havonta szükségesnek tartott jövedelmeket mutatják be. Az adatfelvétel időpontjában, 2017. március–áprilisban az átlagos színvonalú megélhetéshez a háztartások az egy évvel korábinál 2,5%-kal többet, fejenként havonta 117 ezer forintot tartottak elegendőnek. A nagyon szűkös megélhetéshez 65 ezer, a nagyon jó szinthez 229 ezer forintnyi bevételre lenne szükségük. A háztartások jövedelmi helyzete nagyban meghatározza, hogy mennyi jövedelmet tartanak szükségesnek a megélhetés különböző szintjeinek biztosításához, ugyanis míg az alsó jövedelmi ötödbe tartozóknak 86, addig a legfelső ötödnek 159 ezer forintra lenne szüksége ahhoz, hogy az általa elvárt „átlagos” életszínvonalon éljen. Szembetűnő továbbá, hogy a különböző megélhetési szintekhez a felső jövedelmi ötödbe tartozó háztartások kétszer annyi jövedelmet párosítottak, mint az alsó jövedelmi ötödben élők.

NÖTT A VÁRATLAN KIADÁST SAJÁT FORRÁSAIBÓL FINANSZÍROZNI KÉPES HÁZTARTÁSOK ARÁNYA 2011 ÉS 2016 KÖZÖTT

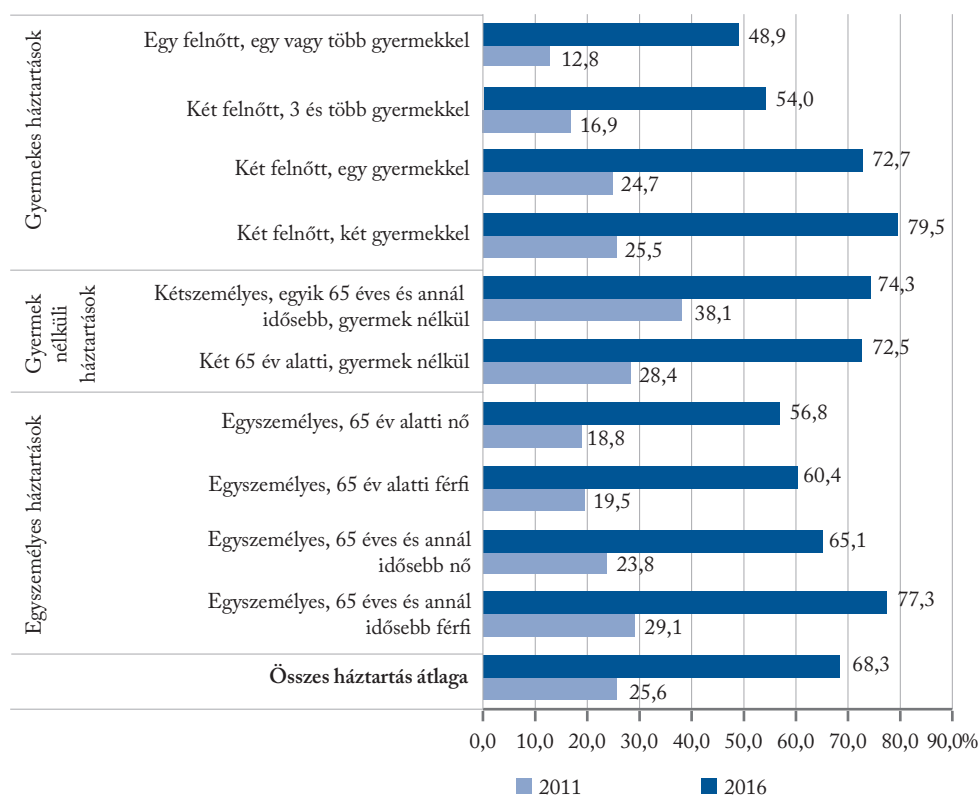
Míg 2011-ben a háztartások mindössze valamivel több mint egynegyede válaszolta azt, hogy képes lenne egy váratlan, nagyobb összegű kiadást a saját forrásaiból fedezni, addig ugyanez az arány 2016-ban már jóval nagyobb, 68% volt.

A váratlan kiadások finanszírozása a jövedelmi helyzettel egyértelmű összefüggést mutatott. A főváros (76%) és a megyei jogú városok lakói (71%) továbbra is nagyobb arányban tudnának finanszírozni egy ilyen jellegű kiadást, mint a kisebb városokban (69%) és a községekben élők (61%).

A váratlan kiadást finanszírozni tudó háztartások aránya a háztartás típusától függetlenül nőtt. Szembetűnő, hogy 2016-ban a gyermekes háztartások közül a kétgyermekesek, illetve az egy gyermeket nevelők még az összes háztartás átlagánál is nagyobb arányszámmal rendelkeztek, amelyben szerepet játszhatott, hogy az egy főre jutó havi átlagos jövedelem 2016-ban éppen ebben a körben nőtt a legnagyobb mértékben. Ezzel szemben az alacsonyabb fejenkénti jövedelemmel jellemezhető egyszülős, illetve a három és több gyermekes háztartások jóval kisebb hányada tudott volna fedezni egy ilyen jellegű kiadást a saját forrásaiból. Míg a gyermek nélküli háztartások – e szempont szerint is – mind a két vizsgált évben a gyermeket nevelők egy jelentős részénél és az átlagosnál is kedvezőbb helyzetben voltak, addig az egyszemélyes háztartások közül csupán a 65 éves és annál idősebb férfiak aránya haladta meg az összes háztartás átlagát.

3.13. ábra

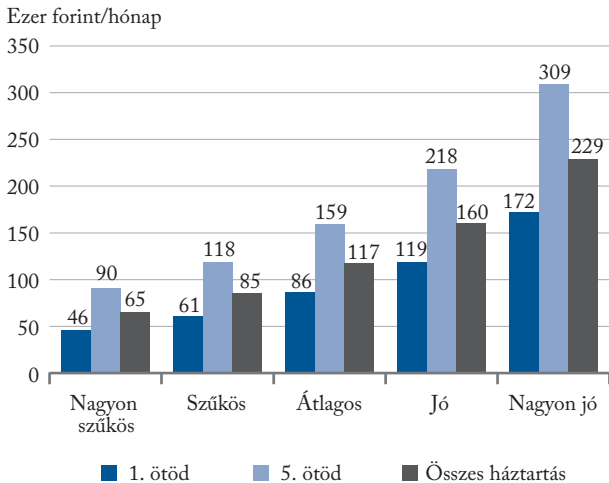
Egy váratlan kiadást saját forrásaikból fedezni képes háztartások aránya a háztartások egyes típusai szerint

A jövedelemelvárás szintje a háztartásban nevelt gyermekek száma szerint is jelentősen eltér, hiszen a gyermektelenek 143, a gyermekesek 90, azon belül a három vagy annál több gyermeket nevelő családok 72 ezer forintot társítottak fejenként az átlagos megélhetési szinthez, azonban ebben a méretgazdaságosság is szerepet játszik.

3.14. ábra

A háztartások egy főre jutó jövedelemelvárásai jövedelemkategória szerint, 2017*

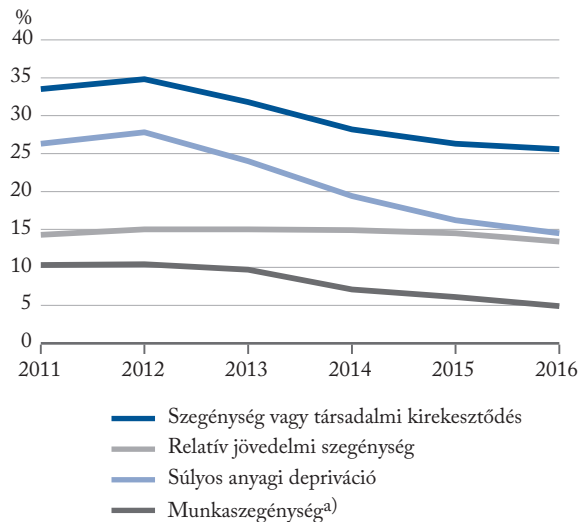
*Az ábrán feltüntetett egy hónapra vonatkozó összegek a kérdezettek szubjektív megítélésén alapulnak, amelyeket 2017. március–áprilisban, az adatfelvétel időpontjában határoztak meg.

Csökcent a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek száma²⁰⁾

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mérésére 2010 óta áll a rendelkezésünkre az az **összetett mutató**, amely nemcsak a jövedelmi egyenlőtlenségek vizsgálatát teszi lehetővé a relatív jövedelmi szegénység meghatározása révén, hanem annak használatával az anyagi nélkülözésben, valamint a munkaszegénységben élők számáról, népességen belüli érintettségéről is képet alkothatunk. A fejezet további része nem a háztartásokról, hanem az egyénekről közöl adatokat. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek arányát a teljes népességhez viszonyítva határozzuk meg, figyelembe véve, hogy a relatív jövedelmi szegénység, a súlyos anyagi depriváció, illetve a nagyon alacsony munkaintenzitás közül legalább egyben érintett-e.

3.15. ábra

A szegénység mutatószámainak alakulása

a)A teljes népesség százalékában.

Hazánkban 2011-ben a népesség 33,5%-a volt kitéve a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának, ami 2012-re 34,8%-ra emelkedett, 2013-tól azonban folyamatosan csökkent, 2013 és 2016 között mintegy 632 ezer fő került ki a **szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázata** alól. A mutató értéke 2016-ban 25,6%-ra mérséklődött, ekkor a szegénység vagy társadalmi kirekesztés kockázatával élők száma 2 millió 465 ezer fő volt, az érintettek aránya az előző évhez képest 0,7, a 2011. évinél pedig 7,9 százalékponttal alacsonyabb volt. 2015-höz képest azoknak a száma is csökkent (38%-kal 71 ezer fővel), akik mind a három dimenzióban érintettek voltak, ugyanis 2016-ban 114 ezren voltak egyszerre jövedelmi szegények, súlyosan depriváltak, illetve éltek olyan háztartásban, ahol a munkaképes korú (15–59 éves) felnőttek a teljes munkapotenciáljuk kevesebb mint 20%-át töltötték munkával.

A relatív jövedelmi szegénységi arány 0,9 százalékponttal alacsonyabb a 2011. évi értéknél

A **relatív jövedelmi szegénység** mutatójának a viszonyítási pontját a szegénységi küszöb jelenti. Ennek meghatározásához először a mediánjövedelmet határozzák meg: ez az a jövedelemszint, amelynél ugyanannyi személynek alacsonyabb a jövedelme,

²⁰⁾ A nemzetközi adatok forrása az Eurostat, amelyek bemutatása során nem az adatok felvételének az évét, hanem azok referencia-, vonatkozási időszakát tüntették fel.

mint ahányának magasabb. Az Európai Unióban elfogadott módszertan szerint a szegénységi küszöb az adott országra vonatkozó mediánjövedelem 60%-ának megfelelő jövedelem, az ennél alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők számítanak szegénynek. A mutató az egyén szegénységét a társadalom többi tagjához való viszonyítással határozza meg.

3.7. tábla

A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos néhány mutatószám

Megnevezés	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Szegénységi küszöb, ezer forint/hónap						
Egyszemélyes háztartás	65,6	64,4	67,0	70,3	73,9	77,7
Két felnőtt, kétgyermekes háztartás	137,8	135,1	140,7	147,7	155,2	163,1
Relatív jövedelmi szegénységi arány, %						
Teljes népesség	14,3	15,0	15,0	14,9	14,5	13,4
<i>Háztartástípusok szerint</i>						
Gyermektelen	9,6	10,1	9,2	10,8	11,3	12,5
Gyermekes	18,8	19,7	20,7	18,9	17,6	14,1
Egy szülő gyermekkel/gyermekkel	28,2	33,2	32,4	37,5	37,5	31,2
Két szülő egy gyermekkel	12,3	12,8	13,9	13,3	13,1	16,2
Két szülő két gyermekkel	13,3	12,3	14,1	14,3	13,7	12,2
Két szülő három vagy annál több gyermekkel	34,4	35,6	33,0	27,6	25,2	14,2
<i>Gazdasági aktivitás szerint</i>						
Foglalkoztatott	5,7	7,0	6,7	9,3	9,6	10,2
Munkanélküli	49,6	53,2	54,0	54,4	48,5	51,0
Nyugdíjas	5,5	5,6	4,8	5,0	7,1	9,1
Egyéb inaktív	22,6	23,3	23,6	24,5	23,5	19,5

Hazánkban 2016-ban a szegénységi küszöb az egyszemélyes háztartásokra vonatkozóan az előző évinél 5,1%-kal magasabb, havi szinten 77,7 ezer forint volt. Ugyanez az összeg a két felnőttből és két gyermekből álló háztartások esetében havonta átlagosan 163,1 ezer forintot jelentett. A jövedelmi szegények aránya 2010 és 2012 között emelkedett, 2013-ban az előző évvel megegyezett, ezt követően azonban csökkent. 2016-ban a teljes népesség 13,4%-a, azaz 1 millió 293 ezer fő volt relatív jö-

vedelmi szegény, arányuk 2015-höz képest 1,1, a 2011. évihez viszonyítva pedig 0,9 százalékponttal csökkent.

A jövedelmi szegénység kockázatát a munkaerőpiaci aktivitás jelentősen befolyásolja. Magyarországon – az előző évekhez hasonlóan – a munkanélküliek között minden második ember a szegénységi küszöb alatti jövedelemből élt. A jövedelmi szegények aránya a foglalkoztatottak körében 2013 és 2016 között évről évre nőtt. Ugyanebben az időszakban a közfoglalkoztatás keretében alkalmazásban állók száma 129,1 ezer főről 202,5 ezer főre emelkedett, a havi átlagos bruttó keresetük 2013-ban 77 ezer, 2016-ban 79 ezer forint volt, valamivel kevesebb, mint az egyszemélyes háztartásokra vonatkozó szegénységi küszöb havi szintre vetített összege (77,7 ezer forint). Bár a szegénységi arány a gyermekes háztartások tagjainak körében az előző évhez képest 3,5 százalékponttal csökkent, a 2016. évi adatok szerint továbbra is az összes háztartás átlagánál többen (14,1%) tartoztak e szempont szerint a szegények közé.

Leginkább a súlyosan depriváltak aránya csökkent 2011-hez képest

A szegénység mérésére használt másik részindikátor a **súlyos anyagi depriváció**, amely azt mutatja meg, hogy a népesség hány százaléka nélkülöz egyes meghatározott javakat, illetve nem rendelkezik a vizsgált szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel legalább négy esetben. A szegénység mutatói közül leginkább a súlyos anyagi deprivációban élők aránya csökkent 2011-hez viszonyítva. 2016-ban a lakosság 14,5%-a tartozott ebbe a csoportba, ami 1,7 százalékponttal alacsonyabb az előző évinél, 2011-hez képest pedig 11,8 százalékpontos a csökkenés.

A nagyon alacsony munkaintenzitásuk aránya 60 év alatti népességen belül 2011-hez képest 7,0 százalékponttal csökkent

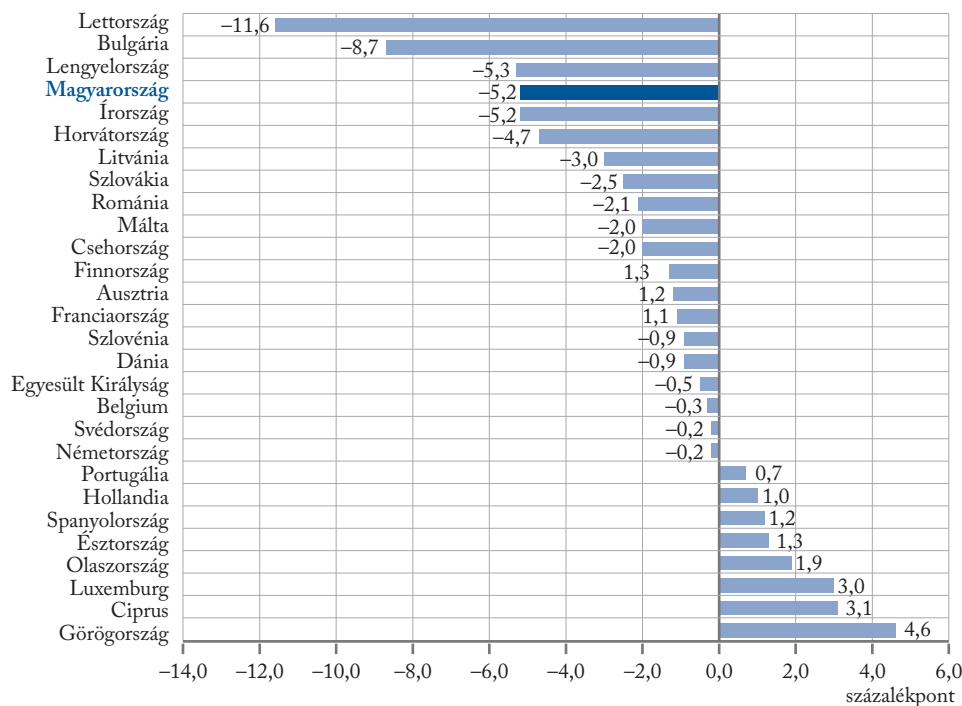
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés harmadik dimenzióját a **munkaszegénység** jelenti, amely a háztartások munkaképes korú tagjai körében azt vizsgálja, hogy a lehetséges munkaidő mekkora részét töltik munkavégzéssel. E megközelítésmód értelmében a munkaszegénység azokat a személyeket veszélyezteti, akiknél az előbb említett, munkával töltött idő aránya nem éri el a 20%-ot. 2016-ban Magyarországon a teljes népesség 4,9%-a tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak közé.

A SZEGÉNYSÉG VAGY TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS KOCKÁZATÁNAK KITETTEK ARÁNYA 2010-HEZ KÉPEST MAGYARORSZÁGON CSÖKKENT AZ EGYIK LEGNAGYOBB MÉRTÉKBEN²¹⁾

Az Európai Unió teljes lakosságának 23,5%-a (118 millió fő) volt kitéve 2015-ben a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának. Az érintettek aránya 2010-hez képest a tagállamok többségében csökkent, a legnagyobb mértékben Lettorszáiban (12 százalékponttal), Bulgáriában (8,7 százalékponttal), Lengyelországban (5,3 százalékponttal), Írorszáiban és Magyarországon (egyenként 5,2 százalékponttal). Hazánkban 2015-ben a népesség 26,3%-át érintette a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata. Bár ez az arány 2013 óta évről évre mérséklődik, az uniós átlagnál valamelyest magasabb és a tagállamok rangsorában a 10. legmagasabb érték. A tagállamok közül a legfrissebb adatok szerint is Csehország rendelkezett a legalacsonyabb arányszámmal (13,3%), a legmagasabbal pedig Bulgária (40,4%) és Románia (38,8%).

3.16. ábra

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek arányának változása Európai Unió tagállamaiban, 2010–2015*

* Az adatok forrása az Eurostat. A feltüntetett évszám – az Eurostat gyakorlatával szemben nem az adatfelvétel, hanem – az adatok vonatkozási (referencia)évet jelöli.

A jövedelmi szegénység aránya hazánkban az előző évek növekedését és stagnálását követően a 2015-ös referenciaévben 0,4 százalékponttal csökkent az előző évhez képest (2015-ös referenciaévben 14,5% volt), ami az EU-28 átlagánál (17,3%) kisebb, az uniós rangsorban a 9. legalacsonyabbnak számított. Az Európai Unió tagállamai közül a népesség legnagyobb része Romániában (25,3%) és Bulgáriában (22,9%) élt a szegénységi küszöb alatt. A legalacsonyabb arányszámmal Csehország (9,7%), Finnország (11,6%), illetve Dánia (11,9%) rendelkezett.

²¹⁾ A szegénységi adatok elemzésénél érdemes megjegyezni, hogy míg azok publikálásakor az Eurostat az adatfelvétel évét, addig a KSH a referencia-időszakot szokta megjelölni. A nemzetközi összehasonlítás során a hazai adatközlési gyakorlatot követjük, így a rendelkezésre álló legfrissebb, 2015. évre vonatkozó adatok alapján mutatjuk be a szegénység jellemzőinek alakulását az Európai Unió tagállamaiban. Az adatok dátuma így nem a felvétel, hanem a referencia évről vonatkozik. Nemzetközi szinten a tagállamok túlnyomó többségére a 2015. évi adat áll rendelkezésre.

Hazánkban – a 2015-ös referenciaév adatai alapján – a súlyosan depriváltak aránya 16,2% volt, ami meghaladta az uniós átlagot (7,5%), de 2010-hez képest a legnagyobb mértékű csökkenés Lettország (18,2 százalékpont) és Bulgária (11,7 százalékpont) után nálunk következett be (7,2 százalékpont). A magyarországi arány az Európai Unió tagállamai közül a Bulgáriában (31,9%), a Romániában (23,8%), illetve a Görögországban (22,4%) mértéknél számított kedvezőbbnek.

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya a 2015-ös referenciaévben, a 0–59 évesek százalékában Magyarországon alacsonyabb volt (8,2%), mint az Európai Unió tagállamainak átlaga (10,5%). Az uniós átlag 2014-hez képest 0,2 százalékponttal alacsonyabb, a 2010-es referenciaévhez képest változatlan volt. A tagállamok közül a 2010 és a 2015-ös referenciaévek között Írország és Lettország után leginkább Magyarországon csökkent a nagyon alacsony munkaintenzitásúak aránya.

Ez az arány a foglalkoztatottság bővülésének, a munkanélküliség csökkenésének, valamint a közfoglalkoztatottak számának emelkedése miatt a korábbi évhez képest 1,2, 2011-hez viszonyítva 5,4 százalékponttal csökkent. A munkaszegénységet a 60 év alatti népességhez viszonyítva is meghatározhatjuk, e szerint a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya 2016-ban 6,5%-ra tehető, az egy évvel ezelőtti értéknél 1,7 százalékponttal, a 2011. évinél pedig 7,0 százalékponttal alacsonyabb volt.

A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA²²⁾

A lakosság életkörülményeiről a fogyasztási kiadások nagysága, valamint belső szerkezete alapján is képet alkothatunk.

A magánháztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásai – a **háztartási költségvetési és életkörülmény felvétel** (HKÉF) adatai szerint – 2000 és 2006 között jelentősen emelkedtek, ezt követően többek között a válság miatt fokozódó munkanélküliség, valamint az infláció hatására 2012-ig csökkentek, illetve stagnáltak. 2013-tól a gazdasági növekedés, valamint a javuló munkaerőpiaci mutatók eredményeként a fogyasztás színvonala is növekedésnek indult, ami az alacsony inflációs környezetben 2016-ban is folytatódott.

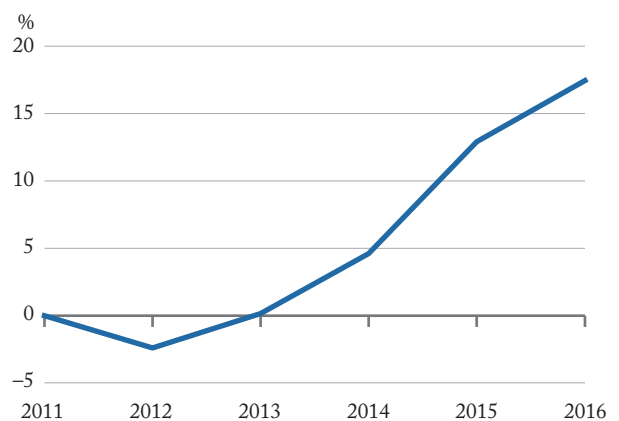
Többet költöttek 2016-ban a háztartások

A háztartások fogyasztása 2011 és 2016 között folyó áron évről évre emelkedett. Az egy főre jutó havi átlagos **fogyasztási kiadás a rendelkezésre álló legfrissebb adatok szerint** 2016-ban 85,2 ezer forintot

tett ki, folyó áron 4,4, – a fogyasztóiár-indexet figyelembe véve – reálértéken 4,0%-kal többet az egy évvel korábbinál. A kiadások 2016-ban mért értéke a 2011. évinél is magasabb volt, folyó áron 26,4, reálértéken 17,4%-kal haladta meg azt.

3.17. ábra

A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásainak változása reálértéken 2011-hez képest

A háztartások **három legnagyobb kiadási tételét** továbbra is az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra, a lakásfenntartásra és háztartási energiára, valamint a közlekedés és a szállításra fordított kiadások jelentették, amelyek közül havonta egy főre vetítve **élelmiszerre** 20,5 ezer, **lakásfenntartásra** 18,0 ezer, **közlekedésre** 9792 forintot költöttek a háztartások 2016-ban.

A lakossági fogyasztás értéke 2016-ban folyó áron valamennyi fogyasztási főcsoport esetében emelkedett a 2011. és a 2015. évihez képest. A re-

²²⁾ A háztartások fogyasztásának főbb jellemzőit részletesen mutatja be a KSH *A háztartások életszínvonala, 2016* című kiadványa, amely a hivatal honlapján a kiadványtárból tölthető le.

álfogyasztás 2015-höz képest a legnagyobb mértékben, 10,7%-kal a közlekedés főcsoportban nőtt. Az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra, valamint a lakásfenntartásra fordított egy főre jutó havi kiadások reálértéken számítva az előző év havi átlagát 2,5, illetve 2,1%-kal haladták meg.

3.8. tábla

A háztartások egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadásai

Fogyasztási főcsoportok	2015		2016	
	fogyasztási kiadás, forint		változás reálértéken, ^{a)} %	
			2011-hez képest	2015-höz képest
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	19 976	20 544	22,7	2,5
Szeszes italok, dohányárúk	2 692	2 798	-7,4	1,8
Ruházat és lábbeli	3 379	3 586	34,4	5,6
Lakásfenntartás és háztartási energia	17 505	17 976	14,9	2,1
Lakberendezés, háztartásvitel	3 253	3 420	27,2	4,5
Egészségügy	4 120	4 278	13,6	1,6
Közlekedés	9 106	9 792	26,6	10,7
Hírközlés	5 850	6 139	29,0	4,1
Kultúra, szórakozás	5 364	5 728	9,8	5,2
Oktatás	747	805	40,8	7,4
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	2 963	3 181	17,4	4,5
Egyéb termékek és szolgáltatások	6 604	6 931	32,3	3,9
Fogyasztási kiadások összesen	81 560	85 178	17,4	4,0

^{a)} A fogyasztói árak alakulását figyelembe véve.

Az **élelmiszer** főcsoporton belül arányaiban a legtöbbet, 27,5%-ot, fejenként havonta 5643 forintot húsrá és hús-készítményekre fordítottak a háztartások, csaknem ugyanannyit, mint az előző évben. Nőtt a zöldségfélékre és burgonyára (2180 forint/fő), valamint a gyümölcsökre kiadott átlagos havi összeg is (1426 forint/fő).

A kenyér és cereália fogyasztásának mennyisége a vizsgált időszak alatt némileg ingadozott, 2016-ban egy főre jutóan havonta átlagosan 7,2 kilogramm volt, 0,2 kilogrammal több, mint egy évvel koráb-

ban. A sertéshús egy főre jutó havi mennyisége 0,1 kilogrammal nőtt, miközben a baromfihús stagnált. A gyümölcs és a zöldség elfogyasztott fejenkénti mennyisége – az árak emelkedésének hatása mellett – az előző évhez képest némileg csökkent, a 2011. évit valamelyest meghaladta.

3.9. tábla

Az egy főre jutó havi átlagos élelmiszer-fogyasztás mennyisége

Élelmiszer	(mennyiség/fő/hónap)		
	2011	2015	2016
Cereáliák, kenyér, kilogramm	7,0	7,0	7,2
Húsfélék, kilogramm	4,4	5,1	5,3
Ebből: sertéshús, kilogramm	1,3	1,4	1,5
baromfihús, kilogramm	1,4	1,6	1,6
Tojás, darab	12	12	12
Tej, liter	4,3	4,4	4,4
Olaj és zsiradék, kilogramm	1,4	1,5	1,4
Gyümölcs, kilogramm	3,3	3,8	3,7
Burgonya, kilogramm	2,4	2,5	2,4
Zöldség (burgonyán kívül), kilogramm	4,2	4,4	4,3
Cukor, kilogramm	1,1	1,2	1,1

A **lakásfenntartás és a háztartási energia** egy főre jutó havi kiadása folyó áron 2,7%-kal nagyobb volt, mint az egy évvel korábbi. 2016-ban havonta egy főre vetítve átlagosan vezetékes gázra 3779, elektromos energiára 3606, meleg vízre, távhőre 1025 forintot költöttek a háztartások.

A **közlekedés és szállítás** egy főre vetített átlagos havi kiadásai folyó áron az előző évinél 7,5%-kal magasabbak voltak. A közlekedési kiadások 60,1%-át – havonta átlagosan 5883 forintot – 2016-ban üzemanyag-vásárlásra fordították.

2016-ban is élelmiszere és alkoholmentes italokra költöttek átlagosan legtöbbet a háztartások

A kiadások nagyságán túl annak **belső szerkezeti változása** is az életszínvonal szemléletes mutatója. Minél alacsonyabb az összkiadáson belül az **élelmiszer-ráfordítások** hányada, annál kedvezőbb egy adott ország életszínvonala.²³⁾

²³⁾ A COICOP osztályozási rendszer élelmiszerek főcsoportja csak a vásárolt és otthon elfogyasztott élelmiszerekről tartalmaz adatokat, a vendéglátóegységekben, házon kívül elköltött étkezések adatai – amelyekre 2016-ban havonta fejenként 3200 forintot fordítottak a háztartások a vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás főcsoportban jelennek meg.

Magyarországon az **élelmiszerre és alkoholmentes italokra** fordított kiadások aránya az összkiadásból hosszú évek átlagában csökkent, részesedése 2000-ben 29,1%-ot tett ki, ezt követően jelentősen visszaesett, minimumát 2005-ben érte el (22,6%). Az arány némi hullámzást követően 2010 és 2013 között 22,8 és 23,3% között alakult, 2014 óta (23,1%) újra emelkedni kezdett. Bár 2016-ban az előző évhez képest 0,4 százalékponttal kevesebbet, az összes kiadásuk 24,1%-át fordították a háztartások élelmiszerre, a legnagyobb kiadási tételüket továbbra is ez a termékcsoport jelentette.

A **háztartási energiaköltségek** 2007-től jelentősen megnöttek, és az átlagos árváltozást jóval meghaladó drágulás nagymértékben befolyásolta a lakossági fogyasztást is. A lakásfenntartási kiadások összege 2009-től egészen 2013-ig meghaladta az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra fordítottakat, de ez 2014-től – az energiahordozó- és fűtőanyagárak 12%-os csökkenésének hatására – nagymértékben megváltozott, csökkentek a háztartások rezsikiadásai. 2014-től már nem lakásfenntartásra és háztartási energiára, hanem élelmiszerekre és alkoholmentes italokra költöttek arányaiban a legtöbbet a háztartások.

A **közlekedéssel, szállítással kapcsolatos kiadások** 2016-ban havi szinten az összkiadás 11,5%-át tették ki, ez az arány 0,3 százalékponttal nőtt 2015-höz képest, a 2011. évinél pedig 0,4 százalékponttal alacsonyabb.

Az **alapvető szükségletekre** – mint az étkezés, lakhatás, közlekedés – fordított összegek kifizetése után 2011 és 2016 között évről évre több, 2016-ban havonta átlagosan 43,3% maradt egyéb kiadásokra (pl. kultúrára, szórakozásra), ami a 2015. évit 0,4, a 2011. évit 3,3 százalékponttal haladta meg.

Jelentős az összefüggés a háztartások fogyasztása és a jövedelmi helyzete között

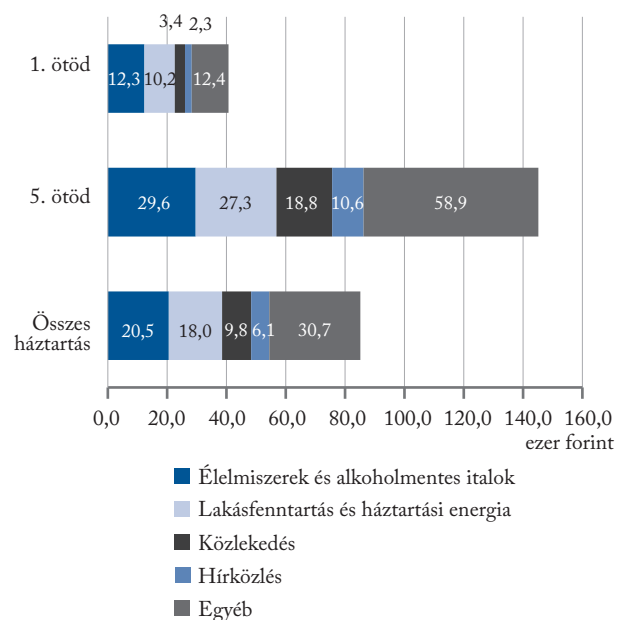
A legfelső jövedelmi ötödben élők havi szintű fogyasztási kiadása 2016-ban 3,6-szer annyit tett ki, mint a legalsó ötödben lévőké, ami kisebb, mint az egy főre jutó jövedelmek közötti 4,3-szeres különbség. A legfelső jövedelmi ötödbe tartozók jövedelmük kisebb részét költik fogyasztásra.

A jövedelmek alapján az alsó 20%-ba tartozók étkezéssel és lakhatással kapcsolatos havi kiadásai összkiadásuk több mint felét (55,5%-át) tették ki, miközben ez az arány a felső 20% esetében 39,2% volt.

A legfelső és a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók közötti különbség az élelmiszerre fordított összegek esetében 2,4-szeres. A legalsó és a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók között az egészségüggyel kapcsolatban 5,3-szeres a különbség, de ennél is nagyobb például az eltérés a közlekedésre (5,5-szeres), valamint a kultúrára és szórakozásra fordított összeg (7,9-szeres) között.

3.18. ábra

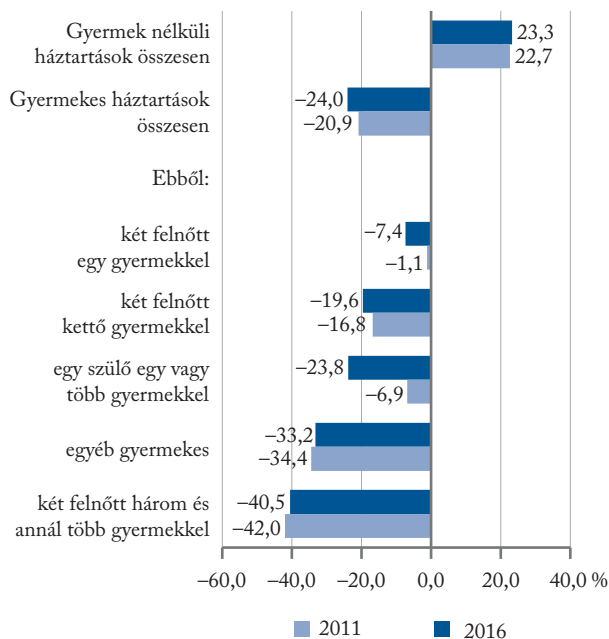
A háztartások egy főre jutó havi kiadásai a legalacsonyabb és legmagasabb jövedelmi csoportokban, 2016

A gyermekes háztartások fogyasztási kiadásai szinte valamennyi csoportban emelkedtek

A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásainak nagyságát és szerkezetét az is meghatározza, hogy hányan élnek a háztartásban és nevelnek-e gyermeket. A háztartástípusok közül az egyszemélyes háztartások fogyasztási kiadása volt a legmagasabb, 2016-ban havonta 128,1 ezer forintot tett ki, ami az előző évhez képest 5,4, a 2011. évihez mérten pedig 21,4%-kal nőtt. Ugyanez az összeg a két felnőttből és két gyermekből álló háztartások esetében 2016-ban egy főre számítva havonta 68,5 ezer forint volt, kisebb, mint az összes háztartás (havonta 85,2 ezer forintos) átlagos kiadása. A gyermek nélküli háztartások szinte minden fogyasztási főcsoportban az átlagosnál többet költöttek el, mint a gyermekesek. Az összes gyermek nélküli háztartás 2016-ban egy főre vetítve a 2015. évinél folyó áron 4,9%-kal többet, havonta átlagosan 105,0 ezer forintot költött.

3.19. ábra
Az egy főre jutó fogyasztási kiadások átlagától való eltérése az egyes háztartástípusokban

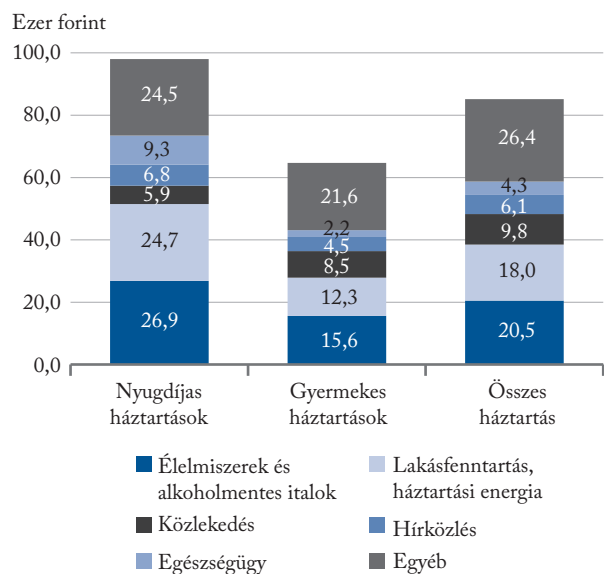
A **gyermeket nevelő háztartások** fogyasztási kiadásai 2016-ban szinte minden csoportban növekedtek, különösen ruházkodásra, lábbelire költöttek többet, mint 2015-ben (reálértéken 11,4%-kal). Háztartásaik egy főre jutó átlagos havi fogyasztása havonta 64,7 ezer forint volt, folyó áron 4,1, reálértéken 3,6%-kal magasabb az előző évinél. Mivel a gyermekes háztartások átlagos taglétszáma (3,9 fő) az összes háztartás átlagánál (2,3 fő) magasabb, egy főre jutó havi kiadásai nagysága többnyire alacsonyabb értéket mutat az átlagnál. Az egy főre jutó kiadások nagyságában az eltérés – a méretgazdaságosságból adódóan – a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások terén szembevetendő, aminek egy főre vetített értéke 2016-ban a gyermekeseknél mindössze 68,2%-át teszi ki az átlagnak. A ruházkodásra és a lábbelire fordított fejenkénti kiadások havi szinten 2,2, az oktatási kiadások 29,2%-kal haladták meg az átlagot.

A **gyermektelen háztartások** havi kiadása 2016-ban – 2011-hez hasonlóan – 23,3%-kal (egy főre jutóan 19,8 ezer forinttal) meghaladta az összes háztartás átlagát. Lakásuk fenntartására havonta 5523, háztartásaikban elfogyasztott élelmiszerre 4773, egészségügyre 2019, hírközlésre 1579, kultúrára, szórakozásra 1263, közlekedésre 1221 forinttal költöttek többet fejenként, mint az átlag.

A különbségek részben demográfiai, életkori tényezőkkel, részben az eltérő fogyasztási és háztartásvezetési szokásokkal magyarázhatók. A gyermekes háztartások alacsonyabb fogyasztása jellemzően az élelmiszerek és alkoholmentes italok, a lakásfenntartási kiadások és az egészségügy területén jelentős. Az alacsonyabb élelmiszer-fogyasztás háttérében a gyermekek kisebb kalóriaszükséglete és a költségek tudatos visszafogása állhatnak. A lakhatási költségek esetében – a fajlagos kiadás alacsonyabb szintje révén – a magasabb átlagos taglétszámra vezethető vissza, hogy alacsonyabb az egy főre jutó kiadás. Ugyanakkor bizonyos gyermekneveléshez kötődő kategóriában, mint például az oktatás tekintetében a gyermekes háztartások egy főre jutó havi kiadásai meghaladták az átlagot.

A **nyugdíjas háztartások** aránya 2016-ban az összes háztartáson belül 30,0% volt. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk 98,0 ezer forintot tett ki, az egy évvel korábbinál folyó áron 3,3, reálértéken 2,9%-kal többet. E háztartástípusban élők fogyasztási kiadásai évről évre meghaladják az átlagot, 2016-ban 15,1%-kal.

3.20. ábra
A nyugdíjas, a gyermekes, valamint az összes háztartás egy főre jutó havi kiadásai, 2016

A nyugdíjasok fogyasztási szerkezetének további sajátossága, hogy az átlagosnál többet fordítanak lakásfenntartásra (2016-ban 4,1 százalékponttal), az egészségügyre (2016-ban 4,5 százalékponttal), valamint élelmiszerre és alkoholmentes italokra (2016-ban 3,3 százalékponttal). Egészségügyre az

átlagosnál 2,2-szer többet (9291 forintot), ezen belül gyógyszerekre 6765 forintot adtak ki fejenként havi szinten, az átlag 2,3-szeresét. A számukra biztosított jelenleg ingyenes, illetve kedvezményes tömegközlekedés, továbbá azért, mert körükben alacsonyabb a gépkocsihaszználók aránya, az átlagosnál 39,9%-kal kevesebbet költöttek 2016-ban közlekedésre.

A fogyasztási kiadások régióként is jelentősen különböznek

Ha a háztartások fogyasztási kiadásainak alakulását régiók és településtípusok szerint vizsgáljuk meg, jelentős különbségeket találhatunk. 2016-ban az egy főre jutó havi szintű fogyasztási kiadás Budapesten volt a legmagasabb, amelyeket a dunántúli régiók követtek. A háztartások mindegyik régióban egy főre jutóan 2016-ban többet költöttek fogyasztásra, mint 2015-ben, illetve 2011-ben.

3.10. tábla

Az egy főre jutó havi átlagos fogyasztás alakulása régióként, 2016

Régió	Kiadások, forint	A fogyasztási szint átlagtól való eltérése, %	A fogyasztási kiadás változása folyó áron, %	
			2011=100	2015=100
Budapest	112 732	32,3	21,8	2,4
Nyugat-Dunántúl	86 252	1,3	38,1	0,3
Közép-Dunántúl	85 781	0,7	37,7	4,2
Dél-Dunántúl	81 814	-3,9	34,8	4,5
Dél-Alföld	80 775	-5,2	23,6	9,5
Pest	77 390	-9,1	8,9	3,1
Észak-Magyarország	76 939	-9,7	32,4	8,1
Észak-Alföld	70 412	-17,3	24,7	5,6
Összesen	85 178	-	26,4	4,4

A régiók közül Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon, valamint Észak- és Dél-Alföldön volt kisebb a háztartások fogyasztási kiadása, mint az országos átlag, ami részben a gazdaságilag inaktívák és munkanélküliek magasabb arányával is összefüggésbe hozható.

Településtípusok szerinti összehasonlításban is lényeges különbségek vannak a fogyasztásban, ami nagyrészt az eltérő fejlettségből és a munkaerőpiaci, jövedelmi helyzetből, illetve az eltérő fogyasztási lehetőségekből és szokásokból fakad. A budapesti háztartások egy főre jutó fogyasztása (112,7 ezer fo-

rint) mintegy másfélszerese volt a községekben és a kisebb városokban élőkének.

A háztartások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága tovább javult

A háztartások tartós javakkal való felszereltsége folyamatosan javul, számos cikk esetében megközelíti, vagy meg is haladja a teljes ellátottságot. A hazai háztartások döntő része már rendelkezik a mindennapi életvitelben használatos műszaki termékekkel, ugyanakkor az újabb és minőségben is különböző fogyasztási cikkek elterjedtsége továbbra is szorosán összefügg a háztartások anyagi, jövedelmi helyzetével. A felsőbb jövedelmi kategóriákba tartozók a lényegesen korszerűbb fogyasztási cikkek könnyebben meg tudják vásárolni, körükben például a mosogatógéppel, a plazma-, LCD-, LED-televízióval, a digitális kamerával és fényképezőgéppel, illetve a lappal való ellátottság lényegesen nagyobb, mint a többi magyarországi háztartásban.

3.11. tábla

A tartós fogyasztási cikkek száz háztartásra jutó éves átlagos állománya, 2016

Magnevezés	1.	5.	Összes háztartás
	jövedelmi ötöd		
Mikrohullámú sütő	82	91	87
Mosogatógép	17	22	17
Televízió, színes	159	150	156
Ebből: plazma-, LCD-, LED-televízió	62	79	66
Digitális fényképezőgép	34	51	38
Asztali számítógép (PC)	49	55	48
Hordozható számítógép (laptop)	49	63	50
Saját előfizetéses és kártyás mobiltelefon	209	158	180
Összes mobiltelefonból okostelefon	76	61	61
Személygépkocsi	62	75	63
Ebből: saját	59	70	59

2016-ban mosógéppel és televízióval szinte minden háztartás rendelkezett. Az utóbbi években a hagyományos televíziókészülékekkel szemben az LCD-, LED- és plazmatévék előfordulása jelentősen emelkedett, 2016-ban már a háztartások 50,1%-ában volt ilyen eszköz, száz háztartásra összesen 66 darab jutott. Szintén jelentősen nőtt a hordozható számítógépek, laptopok, illetve notebookok száma, a száz háztartásra jutó átlagos számuk a 2016. évi adatok szerint 50 darab volt.

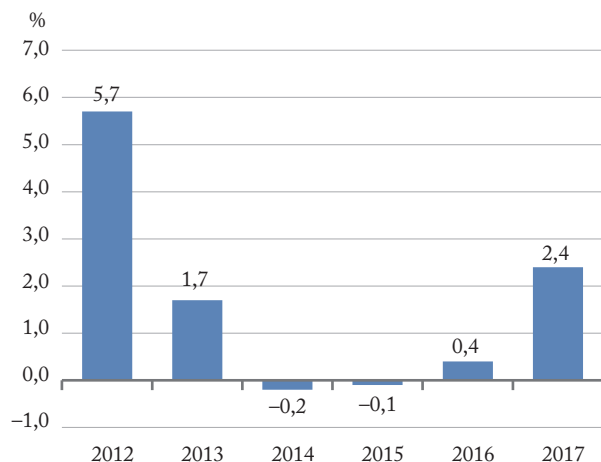
A legnehezebb anyagi helyzetű háztartások helyzete is javult az elmúlt években, körükben is nőtt a korszerű tartós fogyasztási cikkek elterjedtsége. Míg 2015-ben a legrosszabb jövedelmi helyzetben lévő háztartások esetében száz háztartásra 37 plazma-, LCD- vagy LED-televízió jutott, addig 2016-ban már 62.

FOGYASZTÓI ÁRAK, INFLÁCIÓ

A **fogyasztói árak** éves átlagos változásának üteme 2012-től 2014-ig lassult, 2014–2015-ben történelmi mélypontra süllyedt, elsősorban a szabályozottan végrehajtott energia- és közműszolgáltatási árak csökkentése és az alacsony világpiaci nyersanyagárak miatt. Az árszínvonal ezt követően lassú növekedésnek indult, többek között a dohánytermékekre kivetett jövedéki adó többszöri emelése, a járműüzemanyagok és néhány fogyasztásban nagyobb súlyt képviselő termék és szolgáltatás átlagot meghaladó drágulása következtében. A fogyasztói árak 2016-ban összességében 0,4, 2017-ben 2,4%-kal magasabbak voltak az egy évvel korábbinál.

3.21. ábra

A fogyasztói árak változása
(az előző évhez képest)

A **maginfláció** kiszűri a fogyasztóiár-indexből az átmeneti, egyszeri vagy nem piaci eredetű hatásokat (pl. időjárás, hatósági intézkedés), ezáltal feltárja az alapinfláció alakulását. Az alapdrágulás 2013 és 2016 között magasabb volt, mint a fogyasztóiár-index, mivel nem szerepelt benne a fontosabb energiatípusok és közműszolgáltatások hatósági árcsökkentése és a járműüzemanyag-árak visszaesése. A maginfláció 2017-ben majdnem az általános árszínvonal szintjére emelkedett (2,3%), amihez a megemelt jövedéki adó miatt dráguló dohányárak is hozzájárultak.

Az inflációt az árak ellentétes irányú változása alakította

2017-ben a fogyasztói árak növekedési üteme az előző évihez képest gyorsult, összességében azonban alacsony maradt. Az árszínvonalat ellentétes hatások alakították. A dohánytermékek jövedéki adójának januári és júliusi emelése, a járműüzemanyagok, a szilárd tüzelőanyagok, egyes élelmiszerek és szolgáltatások átlagosnál nagyobb mértékű drágulása növelte az árdinamikát. Ezzel szemben néhány alapvető élelmiszer és szolgáltatás általános forgalmi adó kulcsának januári leszállítása, bizonyos műszaki cikkek árcsökkenése mérsékelte az inflációt. A gyorsuló gazdasági növekedés, az erőteljes bérkiáramlás és a bővülő kiskereskedelmi forgalom fokozta, az alacsony kamatkörnyezet az inflációs várakozások hűtésével visszafogta az infláció mértékét.

2017 egyes hónapjaiban a fogyasztói árak 12 hónap alatti növekedési üteme 1,9 és 2,9% között ingadozott, amiben a bázishatás is szerepet játszott. Az árindex az év első két hónapjában nőtt, márciustól júniusig mérséklődött, az év második felében hullámzóan alakult. Decemberben az árak átlagosan 2,1%-kal voltak magasabbak az egy évvel korábbinál.

3.12. tábla

A fogyasztói árak változása kiadási főcsoportok szerint, 2017

Kiadási főcsoport	Változás		Súlyarány (%)
	az előző	a 2012.	
	évhez képest		
Élelmiszerek	2,8	6,9	25,9
Szeszes italok, dohányárak	4,8	30,2	9,9
Ruházkodási cikkek	0,5	-0,2	3,6
Tartós fogyasztási cikkek	-0,3	-1,4	6,9
Háztartási energia	0,8	-21,0	7,6
Egyéb cikkek, üzemanyagok	3,6	-3,3	18,4
Szolgáltatások	1,5	10,7	27,8
Összesen	2,4	4,2	100,0

2017-ben a fogyasztási javak főbb csoportjai közül a **tartós fogyasztási cikkek** ára kissé mérséklődött (-0,3%). A műszaki fejlődés és a választék bővülése nyomán a tartós kulturális cikkekért (számítógép, televízió, telefon) átlagosan 3,5%-kal kevesebbet kellett fizetni, mint 2016-ban. A tartós háztartási cikkek ára 1,2%-kal nőtt, a járművek nem változott, utóbbiak közül az új személygépkocsikat 1,9%-kal drágábban, a használtakat 4,7%-kal

olcsóbban lehetett megvásárolni. A **ruházkodási cikkek** árszínvonala 0,5%-kal nőtt, ezen belül a férfiruházaté 0,7, a nőié 0,3%-kal emelkedett, a gyermekruházaté változatlan maradt. A **háztartási energia** ára 0,8%-kal növekedett, ezen belül az árszabályozásba vont energiatípusoké (elektromos energia, vezetékes gáz, távfűtés) nem módosult. A palackos gáz és a szilárd tüzelőanyagok ára nőtt, különösen a tűzifa drágult jelentősen (7,6%) a kereslet növekedése és a forgalmazás szigorítása révén kialakult hiány miatt. A fogyasztói kosárból 28%-kal részesedő **szolgáltatások** árváltozása (1,5%) azonos volt az egy évvel korábbival. A ruhahajvítás, kölcsönzés 4,9, a háztartási szolgáltatás 4,8, az üdülési szolgáltatás 4,3, a szerencsejáték 4,1, a testápolási, egészségügyi szolgáltatás 3,5, a kulturális és szabadidő szolgáltatás 2,7, a közlekedési szolgáltatás 0,9%-kal került többbe, mint 2016-ban. A lakbér, lakásszolgáltatás átlagos mértékben (1,5%) drágult. A hírközlés ára 2,8%-kal csökkent, részben amiatt, hogy az internetszolgáltatás áfakulcsa 2017. januárban 18%-ra mérséklődött.

2017-ben a fogyasztói kosár több mint egynegyedét kitevő **élelmiszerek** ára az átlagosnál nagyobb ütemben (2,8%) növekedett, a főcsoporton belül azonban jelentős volt a szóródás. A vágósertés termelői árának első félévi emelkedése begyűrűzött a fogyasztói árakba, ezáltal a sertéshús 10%-kal drágult. Ezzel szemben a baromfi 15%-kal olcsóbb lett, miután 2017 januárjában áfakulcsát 5%-ra leszállították. Az élelmiszerek közül a vaj, vajkrém 9,4, a sajt 7,5, a párizsi, kolbász 6,0, a cukor 5,9, a péksütemények 5,6, a kenyér 4,9, a tojás 3,8, a tej 1,1%-kal drágult. A tej és tojás ára annak ellenére nőtt, hogy áfakulcsuk januárban 5%-ra mérséklődött. A tej áremelkedését alapvetően a tehéntej felvásárlási árának növekedése, a tojásét az európai tojáskínálat állategészségügyi okokból történt visszaesése idézte elő. A friss hazai és déligyümölcsért 4,6, a friss zöldségért 2,6%-kal többet kellett fizetni. A burgonya 4,5%-kal kevesebbe került, elsősorban felvásárlási árának csökkenése miatt. A tartósított zöldség, a liszt, az édesipari lisztesáru, a csokoládé, kakaó és a belsőségek ára szintén mérséklődött. A házon kívüli étkezés 3,5, ezen belül a nem előfizetéses éttermi étkezés 4,7%-kal drágult, annak ellenére, hogy az étkezőhelyi vendéglátás áfakulcsa januárban 18%-ra mérséklődött. 2017-ben a megelőző öt évhez hasonlóan a **szeszes italok**, dohányárak ár-növekedése volt a legdinamikusabb (4,8%), alapvetően a

dohányárak után fizetendő jövedéki adó januári és júliusi emelése miatt. A szeszes italok ára 2,2, a dohányáraké 7,3%-kal magasabb volt, mint 2016-ban.

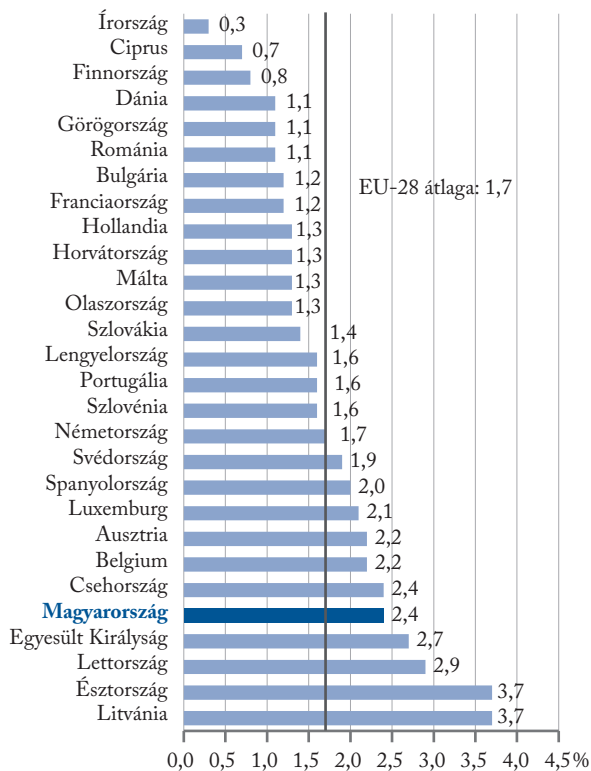
Hosszabb időszak távlatában az átlagos árszínvonal 2017-ben 4,2%-kal felülmúlta a 2012. évit. Öt év alatt a legnagyobb mértékben a szeszes italok, dohányárak drágultak (30%). A gyógyszerek, gyógyárak ára 2012-höz képest 13%-kal nőtt. A szolgáltatási díjak ugyancsak átlagon felüli mértékben emelkedtek (11%), leginkább a lakásjavítás, -karbantartás, az egészségügyi, a postai, a háztartási és egyes kulturális és szabadidős szolgáltatások 20%-os vagy a feletti drágulása következtében. Az élelmiszerárak 2012-höz viszonyítva 6,9%-kal növekedtek, ezen belül – az időszak során néhány esetben bekövetkezett nagyarányú drágulás miatt – 20%-ot meghaladó ütemben nőtt a burgonya, a friss zöldség, a száraz hüvelyesek és a friss hazai és déligyümölcs ára. A ruházkodási cikkek árszínvonala alig változott (–0,2%). A tartós fogyasztási cikkek a műszaki fejlődéssel és a bővülő választékkal együtt járó árverseny hatására 2017-ben 1,4%-kal olcsóbban lehetett megvásárolni, mint 2012-ben. Öt év alatt a háztartási energia ára 21%-kal csökkent, ezen belül a palackos gázé és a hatósági árintézkedés által érintett energiatípusoké 23–25%-kal visszaesett, miközben a szén, a brikett és a kocsz 12, a tűzifa 23%-kal drágult. A járműüzemanyagokért 2017-ben átlagosan 16%-kal kevesebbet kellett fizetni, mint 2012-ben.

Az Európai Unióban kismértékben gyorsult a fogyasztói árak emelkedése

A 28 tagú **Európai Unióban** 2011 és 2015 között lassult a fogyasztói árak növekedési üteme, 2016-tól a magyarországinál mérsékeltebb ütemben nőtt az árszínvonal. Az országok közötti összehasonlítást biztosító harmonizált fogyasztóiár-index (HICP) alapján az Európai Unióban 2017-ben 1,7% volt az infláció, szemben a 2016. évi 0,3%-kal. Az elmúlt évben valamennyi tagállamban nőtt a fogyasztói árszínvonal az egy évvel korábbihoz képest, vagy növekedés váltotta fel a 2016. évi árcsökkenést. A legnagyobb mértékben Észtországban, Litvániában (3,7–3,7%) és Lettországban (2,9%) emelkedtek az árak, a legkevésbé Írországban (0,3%), Cipruson (0,7%) és Finnországban (0,8%). A Visegrádi Együttműködés országai közül Csehországban hazánkéval azonos (2,4%) volt a fogyasztóiárindex, Lengyelországban 1,6, Szlovákiában 1,4%-kal emelkedtek az árak.

3.22. ábra

A fogyasztói árak változása az EU-28 tagállamokban, 2017*
(az előző évhez képest)

* A harmonizált fogyasztóiár-index alapján.

Az Európai Unióban 2017-ben az **egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása** (COICOP) alapján a közlekedés ára nőtt a legnagyobb mértékben (3,2%), a járműüzemanyagok 7,0%-os drágulása következtében. Ezen kívül a vendéglátás és szálláshelyszolgáltatás, a szeszes italok, dohányárúk, az élelmiszerek és alkoholmentes italok, valamint a lakásszolgáltatások és háztartási energia ára is átlagon felül növekedett. A távközlés volt az egyetlen főcsoport, ahol csökkentek (1,1%-kal) az árak. Magyarországon 2017-ben a távközlés ára 3,1%-kal mérséklődött, a többi területen az árnövekedés üteme 0,2 (lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás) és 5,0% (szeszes italok, dohányárúk) között mozgott. Hazánkban a ruházat és lábbeli, a lakásszolgáltatások és háztartási energia, a lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás főcsoportokban a drágulás az uniós átlagnál alacsonyabb volt. 2017-ben az egészségügy árnövekedési üteme csupán Csehországban volt magasabb a magyarországinál, miközben a távközlésé az

5., a lakásszolgáltatások és háztartási energiáé a 7. legalacsonyabb értéket érte el a tagállamok rangsorában.

Nemzetközi kitekintésben alacsony a magyarországi árszínvonal

A fogyasztási kiadások 2016. évi adatai szerint az Európai Unióban a relatív árszínvonal²⁴⁾ országonként jelentősen különbözött. A legmagasabb árszínvonalú tagállamok Északnyugat-Európában (Dánia, Írország, Luxemburg, Svédország), a legalacsonyabb árszínvonalúak Kelet-Közép-Európában (Lengyelország) és Délkelet-Európában (Bulgária, Románia) találhatók.

3.13. tábla

Magyarország árszínvonal az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása szerint az Európai Unióban, 2016

Kiadási főcsoport	Relatív árszínvonal, EU-28 =100	Országsorrendbeli helyezés (legalacsonyabb árszínvonalú = 1.)
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	80	4–5.
Szeszes italok, dohányárúk	67	2.
Ruházat és lábbeli	85	2.
Lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok	40	4.
Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás	70	4.
Egészségügy	40	3.
Közlekedés és szállítás	79	9.
Távközlés	89	11.
Szabadidő és kultúra	62	4.
Oktatás	46	5.
Vendéglátás és szálláshelyszolgáltatás	59	4.
Egyéb termékek és szolgáltatások	53	4.
Háztartások fogyasztási kiadásai összesen	60	4.

2012 és 2015 között a magyarországi árszínvonal az EU-28 átlagához képest 61%-ról 58%-ra mérséklődött, 2016-ban azonban újból megközelítette a 60%-ot. Ezzel hazánk az utolsó vizsgált évben Bulgária, Románia és Lengyelország után a 4. legalacsonyabb árszínvonalú tagállamnak bizonyult. A távközlés, valamint a közlekedés és szállítás kiadási főcsoport kivételével Magyarország az alacsony árszínvonalú országok közé tartozott az unióban.

²⁴⁾ A **relatív árszínvonal** az egyes országok árszínvonalának összehasonlítására alkalmas mutató. Az Európai Összehasonlítási Program esetében a vásárlóerő-egységhez (PPS-hez) mért vásárlóerő-paritásán és az adott ország nemzeti valutája euróval szembeni éves átlagos jegybanki árfolyamának a hányadosaként számítható.

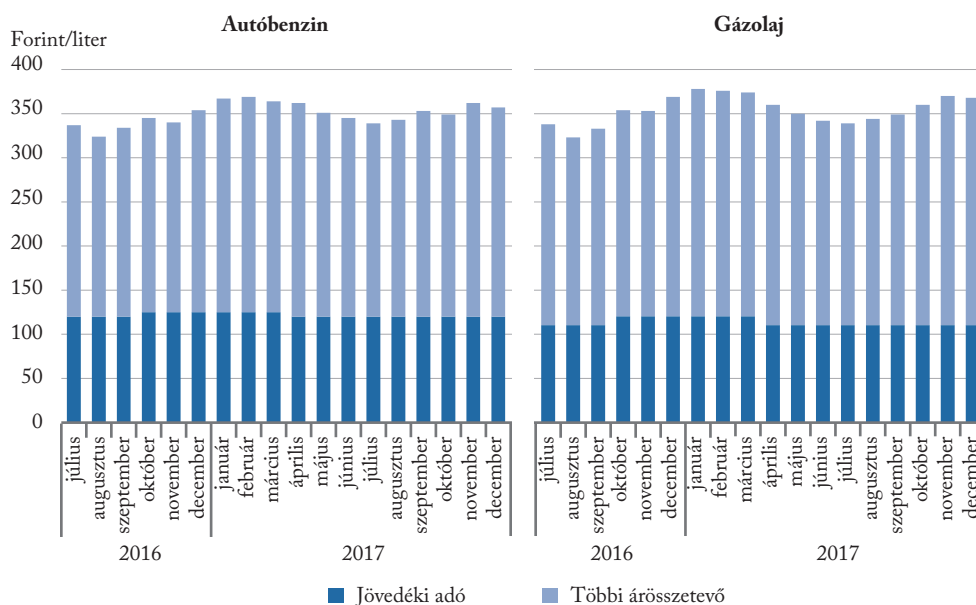
A JÖVEDÉKIADÓ-SZABÁLYOZÁS VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSA A JÁRMŰÜZEMANYAGOK ÁRAIRA

A 2016. június 7-én elfogadott, a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény szerint a járműüzemanyagok jövedéki adójának mértékét 2016. október 1-jétől a Brent típusú kőolaj világpiaci áráról teszik függővé²⁵⁾. Ha a nyersolaj hordónkénti átlagára a tárgynegyedévet megelőző 3 hónap átlagában a jogszabályban rögzített számítás alapján 50 dollár felett volt, az autóbenzin jövedéki adója literenként 125-ről 120 forintra, a gázolajé 120,35-ről 110,35 forintra csökkent. Ha az olajár az említett érték alatt marad, a jövedéki adó a benzinnél 5, a gázolajnál 10 forinttal nő.

A jogszabály alapján 2016. október 1-jétől a járműüzemanyagok jövedéki adója nőtt. 2016. szeptemberben az autóbenzin literenkénti fogyasztói átlagára 334, októberben 345 forint volt. Az általános forgalmi adóval együtt számított egy havi 11 forintos áremelkedés 58%-át (6,35 forint) a jövedéki adó emelése, 42%-át (4,65 forint) egyéb tényezők okozták. Ezen időszak alatt a gázolaj literenkénti fogyasztói átlagára 333-ról 354 forintra emelkedett, a bruttó 21 forint növekmény 60%-át (12,7 forint) az adóemelés, 40%-át (8,3 forint) más hatások idézték elő. 2017. január és március között a jövedéki adó összege nem változott, mivel 2016 utolsó negyedévében az olaj hordónkénti árfolyama néhány centtel 50 dollár alatt maradt.

3.23. ábra

A járműüzemanyagok jövedéki adója és fogyasztói átlagára

2017 első negyedévében a kőolaj világpiaci átlagára hordónként 55 dollár volt, így április 1-jétől a 2016. szeptemberi szintre csökkent a jövedéki adó. Márciusban a benzinért literenként 364 forintot kellett fizetni, áprilisban 362 forintot, így a bruttó 6,35 forintos adócsökkentés hatását valamivel több mint kétharmad részben piaci folyamatok ellensúlyozták. Ezzel szemben a bruttó 12,7 forint adócsökkentés teljes egészében megjelent a gázolaj fogyasztói árában, azon felül további 1,3 forinttal mérséklődött.

A következő hónapokban júliusig bezárólag az olaj árának csökkenése miatt a járműüzemanyagok fogyasztói ára mérséklődött, ezen belül a gázolajnál volt nagyobb a visszaesés. A nyár közepétől az év végéig folyamatosan emelkedő kőolajár az év második felében begyűrűződött a fogyasztói árakba. Mivel a nyersolaj hordónkénti átlagára végig 50 dollár felett maradt, a jövedéki adó mértéke az év hátralévő időszakában nem változott. A gázolaj literenkénti fogyasztói átlagára októberben, a benziné novemberben újból elérte az áprilisi értéket, majd decemberben mindkét üzemanyagfajta ára valamelyest csökkent. Ennek következtében az év végén az alacsonyabb jövedéki adó árszabályozó szerepe ismételtelen jelentősebben érvényesült.

²⁵⁾ A tárgynegyedévre vonatkozó jövedéki adó mértékét a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a honlapján teszi közzé.

LAKÁSHELYZET

A lakásállomány gyarapodásának üteme kissé élénkült

A hazai lakásállomány meghatározó hányada (mintegy nyolctizede) a rendszerváltozást megelőző időszakban épült, így napjainkban is magán hordozza az akkori évtizedek szerkezeti, minőségi sajátosságait. A lakásállományt a lakásmegszűnéseket meghaladó építések gyarapítják. 2012–2017 között összesen 58 206 lakás épült és 11 878 lakás szűnt meg, azaz az épített lakások 20%-a megszűnt lakásokat pótol.

Magyarországon 2018. január 1-jén a lakásállomány 4 millió 440 ezer volt, 2017-hez képest 0,3 (12 154 lakással), 2012 óta 1,1%-kal gyarapodott. Az ezredforduló óta a növekedési ütem lassult, és 2012-től évente mindössze 0,1–0,2%-os volt. Az utóbbi évek visszaszorult lakásépítését lecsökkent és tartósan alacsony szinten maradt lakásmegszűnés kísérte.

A hazai lakásállomány nagysága területi egységenként eltérő irányban és mértékben változott. 2012 óta Pest régióban és a Nyugat-Dunántúlon dinamikusabban (2,4, illetve 2,3%-kal) nőtt a lakások száma. 2018 elején Észak-Magyarországon azonban alig volt több (0,2%) lakás, mint 7 évvel korábban.

Továbbra is a községek lakásai a legsűrűbbek

A laksűrűség 2017-ben a lakásállomány növekedése és a népesség számának csökkenése következtében tovább javult. 2018 elején száz lakásban országos átlagban 220 fő élt, 6-tal kevesebb, mint 2012-ben és 1 fővel kevesebb, mint 2017-ben.

Száz lakásra a legtöbb lakos a községekben, a legkevesebb a fővárosban jutott. Területi egységenként – Pest kivételével – minden régióban folyamatosan csökkent a laksűrűség. Észak-Alföldön és Pest régióban éltek a legtöbben lakásonként.

A hazai lakásállomány **szobaszám** szerinti összetétele a mennyiségi változás következtében némileg átrendeződött. 2010 óta az egy- és kétszobás lakások aránya 1,8, illetve 2,3 százalékponttal csökkent, a három és annál több szobásoké 4,2 százalékponttal nőtt. 2018. január 1-jén a lakások 10%-a egyszobás, 38%-a kétszobás, 52%-a három és annál több szobás volt.

Nemzetközi összehasonlításban a Magyarországon 2016-ban egy lakóra átlagosan jutó 1,2 szoba kevesebb az EU-28 1,6 szobás átlagánál. A V4 országai közül Lengyelországban és Szlovákiában az egy személyre jutó átlagos szobaszám 1,1, Csehországban 1,5 volt.

Az ezredfordulót követően a hazai lakásépítési piacot az állami hitelprogramok fokozatosan élénkítették, ezek eredményeként 2004-ben már közel 44 ezer lakás épült. Az építések intenzitásában azonban 2005-től nagyobb fokú mérséklődés kezdődött, ami 2007-ben megtorpant, 2008-tól pedig – a gazdasági válság kibontakozásával összefüggésben – csökkenésbe fordult. A használatbavételek száma 2009-től nagymértékben visszaesett. A 2014. évi átmeneti élénkülés ellenére 2013 óta a hazai lakásépítések évenkénti száma 10 ezer alatt maradt. 2016-ban azonban a lakásépítés elmozdult a mélypontról, amit 2017-ben az építőipari tevékenység látványos növekedésének részeként markáns élénkülés követett.

Tovább élénkült a lakásszektor

A magyarországi lakásépítési piac a 2016-os fordulat után 2017-ben tovább bővült: 14 389 új lakás épült, 44%-kal több, mint egy évvel korábban. Az élénkülés hátterében továbbra is a családok otthoneremtését segítő vissza nem térítendő állami támogatás bevezetése és elterjedése, valamint a háztartások jövedelmi helyzetének javulása áll. 2017-ben a megyei jogú városokban 51%-kal több lakás épült, a többi városban és a községekben ennél is jelentősebben (69, illetve 65%-kal) emelkedett a **lakásépítések** száma az előző évhez képest. Ugyanakkor a fővárosban az értékesítésre és bérbeadásra épített lakások számának csökkenése (8,7%) a korábbi növekedés megtorpanását okozta. Ezt a – kisebb arányban jelenlévő – főleg természetes személyek által saját használatra épített lakások számának növekedése (31%) sem tudta ellensúlyozni. A 2017-ben kiadott **új lakásépítési engedélyek és az egyszerű bejelentések** együttes száma közelített a 2008 előtti évek szintjéhez. Az építeni tervezett lakások száma (37 997) 2,6-szerese volt a használatba vett új otthonokénak.

2017-ben – Budapesten kívül – minden régióban emelkedett az épített lakások száma Dél-Dunántúlon megduplázódott.

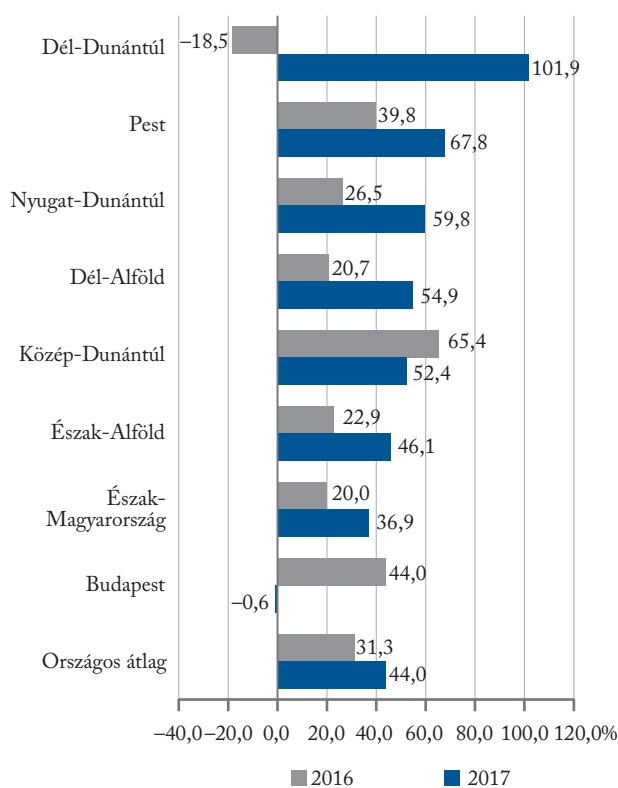
3.14. tábla

A használatba vett lakások, az új lakásépítési engedélyek és az egyszerű bejelentések száma településtípusonként, 2017

Településtípus	Használatba vett lakások		Kiadott új lakásépítési engedélyek és egyszerű bejelentések	
	száma	előző év=100,0	száma	előző év=100,0
Budapest	2 761	99,4	14 632	156,3
Megyei jogú városok	4 162	150,7	8 151	91,0
Többi város	4 761	169,2	9 727	109,2
Községek	2 705	164,8	5 487	126,6
Összesen	14 389	144,0	37 997	120,4

3.24. ábra

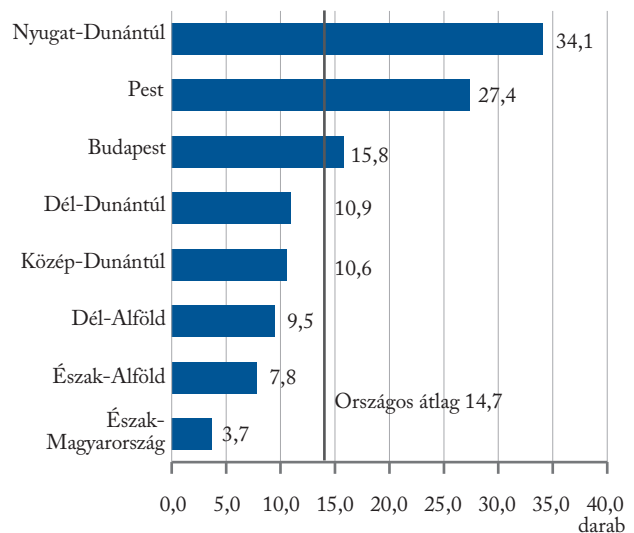
Épített lakások számának változása régióként (az előző évhez képest)

2017-ben a lakásépítések intenzitása (tízezer lakosra jutó száma) továbbra is a gazdaságilag fejlett középső térségben és egyes nyugati országrészekben volt átlag (14,7) feletti.

3.25. ábra

Tízezer lakosra jutó épített lakás régióként, 2017

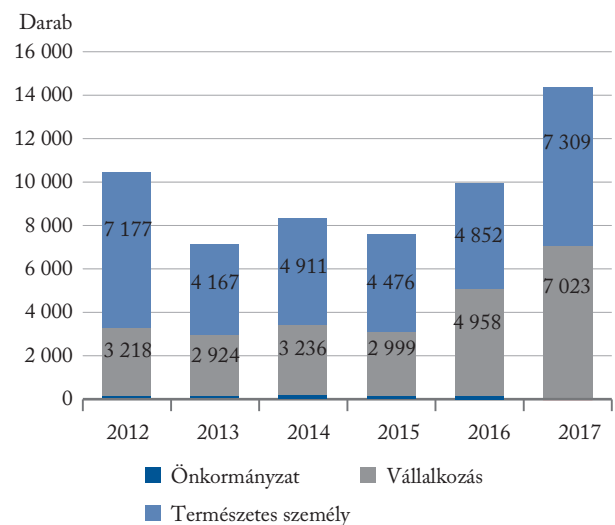

A vállalkozások építetói tevékenysége továbbra is a fővárosban a legjellemzőbb

A lakásépítés elhúzódó válsága a **természetes személyek** és a **vállalkozások** építetói tevékenységét egyaránt érzékenyen befolyásolta. 2011-től jellemzően a természetes személyek voltak nagyobb arányban jelen a hazai lakásépítésben, 2016 óta részesedésük kiegyenlítettőbb, mintegy fele-fele arányú (2017-ben előbbi 51, utóbbi 49%-ot tett ki). Ugyanakkor Budapesten évek óta a vállalkozások építetói aktivitása a meghatározó (2017-ben 71% volt az arányuk).

3.26. ábra

Lakásépítés

Az épített lakások átlagos **alapterülete** 2010-ig 100 m² alatti, 2011–2015 között 101–107 m² volt. A 2016-ban épült lakások átlagos alapterülete – a vállalkozói lakásépítéseknek a természetesen személyekénél dinamikusabb bővülése következtében – 8 m²-rel, 94 m²-re csökkent. 2017-ben a használatba vett lakások átlagos alapterülete (6 m²-rel) 100 m²-re emelkedett a három és annál több szobás lakások arányának emelkedésével összefüggésben. Észak-Alföldön (121 m²) és Észak-Magyarországon (120 m²) épültek a legnagyobb átlagos alapterületű új lakások, Nyugat-Dunántúlon (87 m²) és Budapesten (83 m²) épültek a legkisebbek.

Tovább emelkedtek a lakásépítés költségei

A lakásépítési költség az építető oldaláról felmerülő becsült költség, tartalmazza a kivitelezés közvetlen és közvetett költségeit. Az 1 m²-re jutó lakásépítési költség 2000 óta – 2010 kivételével – változó ütemben évről évre emelkedett, 2016-ban 2015-höz képest kissé mérsékeltebben, 1,7%-kal. Az építkezéssel kapcsolatos **munkaerőköltségek** (közvetlen bérköltségek) 2012 óta gyorsabb ütemben nőttek, mint az **anyagköltségek**: előbbiek 2016-ban 2,3, utóbbiak 1,5%-kal emelkedtek.

A lakáspiaci forgalom tovább élénkült

A lakásépítés elhúzódó válságát követően a **lakáspiac** fellendülését több tényező befolyásolta az utóbbi években: a hosszú távú munkaerőpiaci kilátások javultak, a háztartások jövedelmének vásárlóereje a reálbérek emelkedésével nőtt. Az alacsony kamatkörnyezet növelte a lakhatási, illetve a befektetési célú keresletet a piaci szegmensben, a devizahitelek forintosításával pedig megszűnt az árfolyamkockázat is. A családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) bevezetésével pedig javult a lakáshoz jutás lehetősége.

Az **ingatlanpiaci forgalom** a 2012-es mélypont után 2013 óta bővül, 2016-ban 146 ezer lakást értékesítettek, ami 9,1%-kal meghaladta az egy évvel korábbit. 2017 I–III. negyedében a lakáspiaci forgalom tovább élénkült, nagysága tovább közelítette a válság előtti (2008-as) szintet, 95 ezer lakást értékesítettek, 4%-kal többet, mint egy évvel korábban. A lakáseladások számának emelkedése továbbra is túlnyomó többségében a használtlakás-piacon jelentkezik.

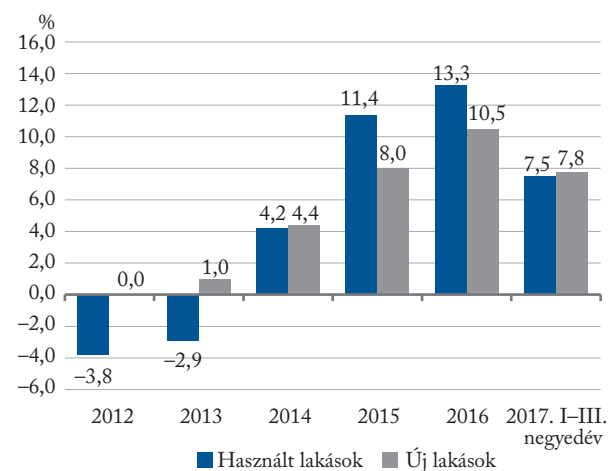
Lassult a lakásárak növekedése

Az ingatlanpiacon az utóbbi években gyors áremelkedés bontakozott ki a makrogazdasági és szabályozási környezet kedvező alakulásával összefüggésben. A **használt lakások ára** 2015-ben 11,4, 2016-ban további 13,3%-kal emelkedett. 2017-ben a korábbi évekhez képest lassult a lakásárak növekedése: 2017. I–III. negyedében az előzetes adatok alapján 7,5%-os tiszta áremelkedés következett be az egy évvel korábbi árszínthez képest. (A tiszta áremelkedés azt jelenti, hogy ennyivel kerültek volna többre a lakások, ha ebben az évben is ugyanazokat adták volna el, mint egy évvel korábban. Mivel az időszak folyamán értékesített használt lakások összetétele az alacsonyabb értékű lakások felé tolódott el, a ténylegesen eladott használt lakások ára kisebb mértékben emelkedett, 2,8%-kal lett magasabb, mint 2016-ban.)

A lakás piacon az új lakások továbbra is kis súlyt képviselnek, azonban az újlakás-piacon is töretlen az árak emelkedése, 2017. I–III. negyedében 7,8%-kal emelkedtek az előző évhez képest. A lakások reálértékének változását a 2017. évi fogyasztóiárindex kissé tompította: az új lakások 16, a használt lakások átlagosan 19%-kal kerültek többre, mint 2015-ben, ha az árváltozás mértékét a fogyasztóiárindexszel korrigáljuk.

3.27. ábra

Tiszta lakásárváltozás (az előző évhez képest)

2017 I–III. negyedében a Budapesten eladott **használt lakások átlagos ára** 23,3 millió forint volt, 2,1 millió forinttal több, mint egy évvel korábban. A megyeszékhelyeken ezalatt 1,1 millió, a kisebb városokban átlagosan 200 ezer forinttal kerültek

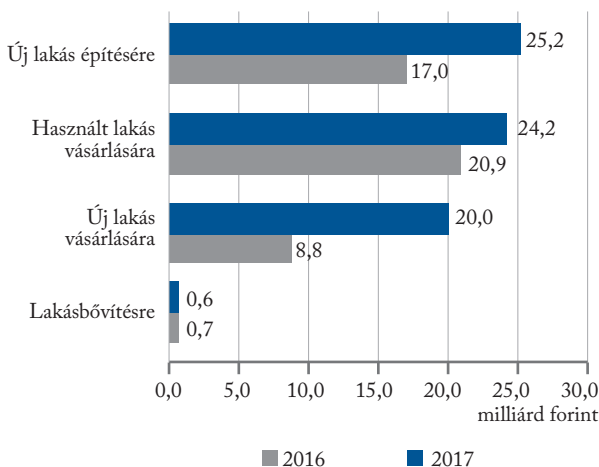
többségre a lakások. Míg a községekben nem mutatható ki növekedés a lakások teljes árában, addig a négyzetméterárak tekintetében kisebb emelkedés (72-ről 74 ezer forintra) volt.

Közel másfélszeresére emelkedett az igénybevett családi otthonteremtési kedvezmény összege

A **családi otthonteremtési kedvezmény** (CSOK), amely elsősorban a gyermekvállalást kívánja ösztönözni és segíteni, 2015. január 1-jétől igényelhető. (A vissza nem térítendő lakástámogatást – meghatározott feltételek mellett – új, illetve használt lakás vásárlására, új lakás építésére és meglévő lakás bővítésére lehet felhasználni.) A 2016. január 1-jétől indult otthonteremtési program a bővített csok mellett több fontos elemet (a lakásépítési áfa csökkentése, áfa-visszaigénylés lehetősége és államilag támogatott hitel) is tartalmaz. 2017-ben a rendelkezésre álló adatok szerint a családi otthonteremtési támogatások száma több mint 29 ezer, összege mintegy 70 milliárd forint volt. Az igénybevett támogatások száma 40, összege 48%-kal nőtt egy év alatt. A támogatásokat 40%-ban új lakás vásárlására és építésére, 58%-ban használt lakások vásárlására vették igénybe. A támogatások összegét tekintve fordítottak az arányok: nagyobb részüket, 65%-ukat új, 35%-ukat használt lakásokra fordították.

3.28. ábra

Folyósított családi otthonteremtési kedvezmény összege

A **jelzálogtörlesztés** miatt súlyosan eladósodott családok helyzetének rendezésére is kiterjed a lakáshitelezés 2013. január 1-jétől érvényes szabályozása. Ennek keretében a Nemzeti Eszközkezelő

megvásárolja a törlesztési képtelen hiteladósok lakóingatlanát, amelyet azt követően az adósok bérlőként tovább használhatnak. 2013. január 1. és 2017. december 31. között 32 146 fedezeti lakóingatlan²⁶⁾ vásároltak meg, ezen belül 2017-ben 6328-at, 2,3%-kal többet az egy évvel korábbinál.

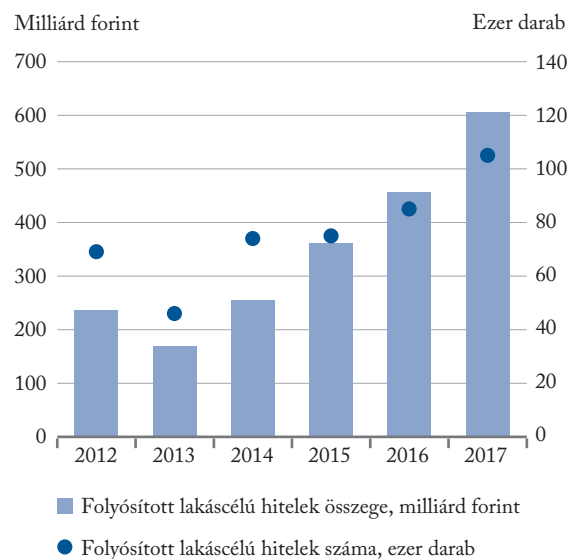
A lakáscélú hitelek tovább emelkedtek

Az **engedélyezett hitelek** száma és összege 2017-ben tovább emelkedett 2016-hoz képest. A növekedés egyaránt megfigyelhető volt mind az állami támogatással, mind a támogatás nélkül odaítélt hitelek számában és összegében. Az engedélyezett hitelek száma közel 96 ezer volt, 18%-kal több, mint egy évvel korábban, összegük 642 milliárd forintot tett ki, ami 35%-os emelkedést jelent az előző évhez képest.

A **folyósított lakáscélú hitelek** összege 2008-ban érte el a tetőpontját (887 milliárd forint), az ezt követő csökkenés mélypontja 2013-ban volt (168 milliárd forint). 2014 óta a hitelek száma és összege évről évre emelkedik: a 2017-ben folyósított lakáscélú hitelek száma 105 ezer, összege 605 milliárd forint volt, 23, illetve 33%-kal több a 2016. évinél. A hitelek túlnyomó többségét évek óta **használt lakás vásárlására** veszik igénybe. Az átlagos folyósításra jutó összeg 5,8 millió forint volt, 400 ezer forinttal több, mint egy évvel korábban.

3.29. ábra

Folyósított lakáscélú hitelek

²⁶⁾ Fedezeti lakóingatlan: a lakáshitel-szerződésből eredő hiteltartozás biztosítására jelzálogjoggal terhelt lakóingatlan, ha a lakáshitel-szerződésből eredő lejárt tartozás megfizetése tekintetében több mint 90 napos késedelem áll fenn.

EGYRE KORSZERŰBB LAKÁSOKBAN ÉLÜNK

A korszerű építési módok, technológiák alkalmazásával és a régebbi építésű lakások korszerűsítésével folyamatosan javul a lakásállomány felszereltsége és komfortossága. Míg 1990-ben a lakott lakások körében az összkomfortos és a komfortos lakások együttes aránya 70% volt, addig 2001-re részesedésük már meghaladta a 80, 2011-re pedig a 90%-ot is, és a 2016. évi mikrocenzus adatai szerint a lakott lakások 95%-a tartozott e két legmagasabb komfortfokozat egyikébe.

A lakások minőségének megőrzése, illetve javítása érdekében 2006 és 2016 között a lakott lakások 85%-ánál végeztek karbantartási, illetve 64%-ánál korszerűsítési munkálatokat. Ebben a tíz évben a karbantartás leggyakoribb formája a belső festés volt (a lakott lakások 81%-ánál). Külső tatarozásra a lakások háromtizedénél, burkolatcserére 43, a gépészeti berendezések cseréjére a lakások 27%-ánál került sor. Ezek a karbantartási munkálatok az 1970 és 1980 között épült, illetve az összkomfortos, vagy a négy és annál több szobás lakásoknál voltak a leggyakoribbak. Az önkormányzati tulajdonban lévő lakásoknál kisebb arányban végeztek karbantartási munkálatokat, mint a magánszemély vagy egyéb szervezet tulajdonában lévőkénél.

A korszerűsítésre irányuló fejlesztések közül az energiamegtakarítást is eredményező munkálatok voltak a leggyakoribbak: a lakott lakások 38%-ánál nyílászárót cseréltek, minden negyedik lakásban hőszigetelést végeztek, a lakások 17%-ánál a fűtési rendszert korszerűsítették, vagy megújuló fűtőanyag használatára tértek át.

A fővárosban, illetve a nagyvárosokban lakók korszerűsítették leginkább lakásaikat. A községek lakásaiban elvégzett korszerűsítési munkák aránya elmarad az országos átlagtól. A községekben a közművek alacsonyabb szintű kiépítettsége miatt a vizsgált tíz évben a lakott lakások 21%-ánál történt közműépítés, ami közel duplája az országos átlagnak. A községekben az átlagnál nagyobb arányban volt jellemző a lakások bővítése, újabb helyiségek kialakítása.

3.15. tábla

A lakásban végzett felújítási munkálatok a lakók korcsoportja szerint, 2016

Felújítási munkálatok 2006–2016 között						(%)
	–14	15–29	30–59	60–69	70–	Összes lakó
	éves					
Karbantartás:						
belső festés, mázolás	85,5	85,0	84,0	81,9	75,5	83,1
burkolatok cseréje, javítása	48,0	44,9	46,1	44,1	34,3	44,5
külső tatarozás	29,2	27,4	29,7	32,9	29,8	29,7
gépészeti berendezések cseréje	29,5	27,1	28,8	28,5	24,2	28,0
Korszerűsítés:						
új mérőórák felszerelése	14,0	11,9	12,8	11,0	9,6	12,2
klíma felszerelése	13,5	10,6	12,7	10,6	7,2	11,5
közművek kiépítése	13,2	12,7	12,8	12,6	11,3	12,6
megelevő közművek fejlesztése	18,5	15,1	16,9	14,4	11,5	15,8
újabb helyiségek kialakítása	12,5	8,6	8,4	5,0	3,6	8,0
Energiamegtakarítást eredményező						
hőszigetelés	26,4	23,5	25,7	25,9	19,5	24,7
fűtési rendszer	22,0	18,2	19,8	18,2	13,7	18,9
nyílászáró cseréje	38,9	37,1	39,0	41,3	35,7	38,6

A gyermekes, fiatalabb lakók az átlagnál nagyobb arányban végeztek felújítási munkálatokat, a 70 év feletti lakók voltak a legkevésbé érintettek benne. Azokban a lakásokban, amelyekben gyermekek (15 év alattiak) is laktak, leginkább újabb helyiségeket alakítottak ki, klímát szereltek fel vagy a fűtési rendszert korszerűsítették, azokban pedig, amelyekben 69 év feletti laktak, jellemzően külső tatarozást végeztek, nyílászárót cseréltek, vagy belső festést hajtottak végre.

A felújításokban érintett lakók 83%-a élt olyan lakásban, ahol belső festést végeztek, 45%-uk lakásában burkolatot cseréltek, 39%-uknál nyílászárót. A gyermekes, fiatalabb lakók az átlagosnál nagyobb arányban végeztek felújítási munkálatokat, a 69 év feletti lakók voltak a legkevésbé érintettek benne.

A **lakáshitel-állomány** a rendszerváltást követően 2010-ben érte el csúcspontját, amit lassulás, nagyarányú visszaesés, majd stagnálás követett. A **devizahitelek** forintra váltása következtében a lakáshitel-állomány szerkezete teljesen átalakult: a forinthitelek aránya a 2014. év végi 48-ról 2015 végére megközelítette a 100%-ot. A devizaalapú hitelállomány 2017 végén 4,3 milliárd forint volt, és a hitelállomány 0,1%-át tette ki.

2017. december 31-én a lakáscélú hitelek állománya 3015 milliárd forint volt, 3,5%-kal több, mint egy évvel korábban, és a 2017. évi GDP 7,9%-ának felelt meg.

aránya a 2014. évi 79-ről 93%-ra, az összegből való részesedése 68%-ról 91%-ra emelkedett 2017 végére. A külön figyelendő hitelek aránya tovább csökkent, a számuké 12-ről 2,5%-ra, az összegüké 17-ről 2,6%-ra. A kétes és rossz minőségű hitelek száma együttesen 4,0, összege 6,3%-os arányt képviselt.

A folyósított **lakáshitelek átlagos futamideje** 2008-ig emelkedett (akkor 15 év volt), 2010-től 2014-ig csökkent, az utóbbi években pedig ismét közelít a válság előttihez: 2017-ben 14,8 év volt.

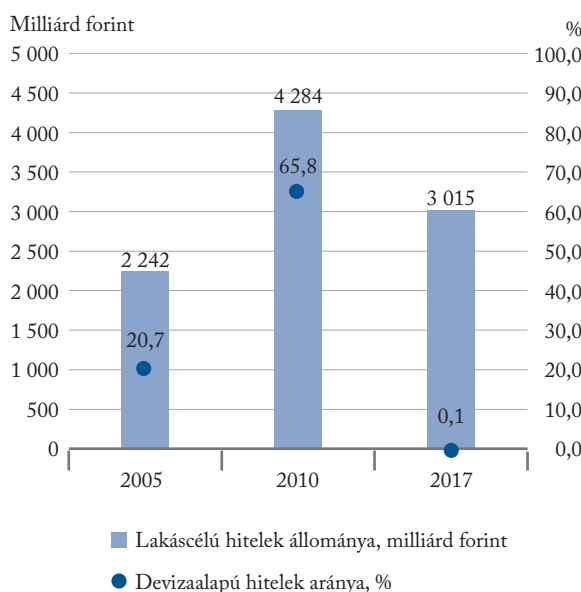
EGÉSZSÉGÜGY

2017-ben kedvezőtlenek voltak a halálózási mutatók

A 2015. évi nemzetközi adatok szerint a magyarok százezer lakosra jutó halálózása Bulgáriát és Romániát követően a harmadik legkedvezőtlenebb az unióban. A nők halálózási gyakorisága Bulgária és Románia után a harmadik, a férfiaké Litvániát, Bulgáriát és Lettországot követve a negyedik legmagasabb.

3.30. ábra

Lakáscélú hitelek állománya

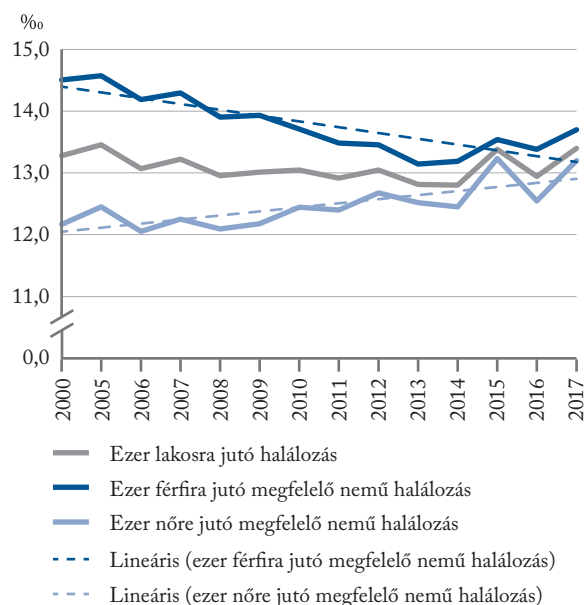

A lakáshitelek folyósítását az ezredfordulótól 2010-ig 70–85%-ban bankok bonyolították, majd 2011-től a lakástakarék-pénztárak és a jelzáloghitelintézetek egyre nagyobb szerepet vállaltak, 2017-ben a hitelek összegének 50%-át bankok, 47%-át együttesen a jelzáloghitel-intézetek és lakástakarék-pénztárak folyósították.

A **lakáscélú hitelek minősítése** 2017-ben is tovább javult. A problémamentes hitelek szám-

3.31. ábra

Ezer lakosra jutó halálózás

2016-ról 2017-re mindkét nem **halandósága** emelkedett. Az ezredforduló óta az ezer lakosra jutó összes halálozás hazánkban alig változott – 2017-ben 13,5 volt –, miközben a női halálozás trendje emelkedő (2017-ben 13,2), a férfiaké pedig csökkenő (2017-ben 13,7). 2010 óta – ellentétben az azt megelőző évekkel – minden évben több nő halt meg, mint férfi, a halálozások ezer megfelelő neműre jutó száma azonban továbbra is a férfiaknál volt magasabb. A halálozások több mint háromnegyedét daganatok (26%) és a keringési rendszer betegségei (49%) okozták 2016-ban. A daganatok miatti halálozás százezer megfelelő neműre jutó száma a férfiak – 392 (nők: 298) –, a keringési betegségeké a nők körében – 681 (férfiak: 596) – volt magasabb. 50 év felett minden korcsoportban több férfi hal meg százezer megfelelő neműre vetítve daganatokban és keringési betegségeken is.

Nő a házi orvosok leterheltsége

2016-ban 4755 **házi orvos** és 1444 **házi gyermekorvos** dolgozott az országban. Számuk az ezredforduló óta folyamatosan, összesen 7,8, illetve 8,0%-kal csökkent. A legnagyobb csökkenés a községekben volt, ahol a házi orvosok száma 27, a házi gyermekorvosoké 45%-kal lett kevesebb. A rendelőkben lebonyolított egy orvosra jutó betegforgalom a házi orvosok esetében 26, a házi gyermekorvosoknál 18%-kal nőtt 16 év alatt, ezzel párhuzamosan 69, illetve 64%-kal kevesebb lett a rendelőn kívüli ellátások száma, amelynek aránya 2016-ra már csak néhány százalékra csökkent. Egy-egy felnőtt házi orvos több mint kétszer annyi beteget irányított EKG-ra, röntgenre vagy laborvizsgálatra, ugyanakkor kórházba csak valamivel (2,8%) kevesebbet utalt, mint 2000-ben.

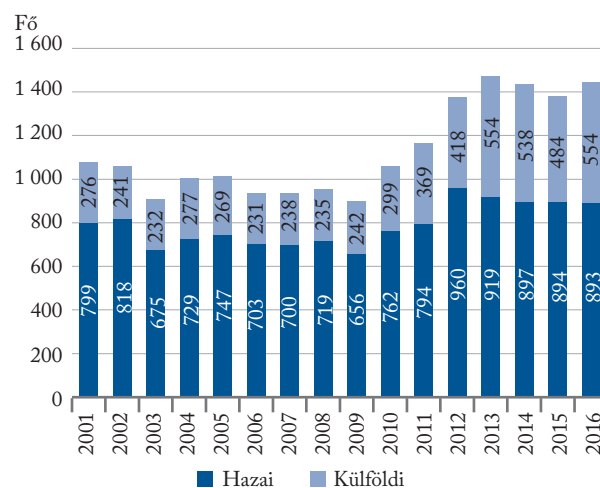
2016-ban több mint 43 ezer **orvosi állás** volt az országban: 96%-uk be volt töltve és 45%-ukban vállalkozóként dolgoztak az orvosok. Az orvosi állások

35%-a a fekvőbeteg-ellátásban, 31%-a a járóbeteg-ellátásban, ötöde az alapellátásban, míg 13%-a a fogorvosi ellátásban volt betöltve.

2016-ban 6596 házi orvosi és házi gyermekorvosi praxis volt az országban, 127-tel kevesebb a 2008. évinél. 397 praxisban helyettesítve látták el a betegeket, ezeknek a praxisoknak a 86%-ában nem volt állandó orvos. Ez utóbbi praxisok száma 2,6-szeresére nőtt 2008 óta. A helyettesítésben ellátott praxisok száma legnagyobb mértékben – négyszeresére, illetve 3,4-szeresére – Budapesten és Nyugat-Dunántúlon emelkedett (számuk 22-vel nőtt), míg Észak-Magyarországon 52-vel, Dél-Alföldön 44-gyel lett több 8 év alatt. A legtöbb praxisba Észak-Magyarországon (83) Észak- (60) és Dél-Alföldön (58) kerestek orvost.

3.32. ábra

Az orvostudományi egyetemeken végzett hallgatók száma

Orvosi egyetemünk általános orvosi karán a végzetek száma. Míg azonban 85%-kal több külföldi fejezte be az egyetemet, addig a hazai hallgatók

3.16. tábla

Szakképesítésük külföldön történő elismerése céljából hatósági bizonyítványt kérők száma

Településtípus	2012	2013	2014	2015	2016	2016. I. félév	2017. I. félév
Orvos	1 106	951	954	941	823	419	324
Fogorvos	255	268	245	252	258	108	78
Gyógyszerész	65	78	89	71	54	23	19
Szakkolgozó	518	655	680	707	631	359	327
Összesen	1 944	1 952	1 968	1 971	1 766	909	748

Forrás: Állami Egészségügyi Ellátó Központ.

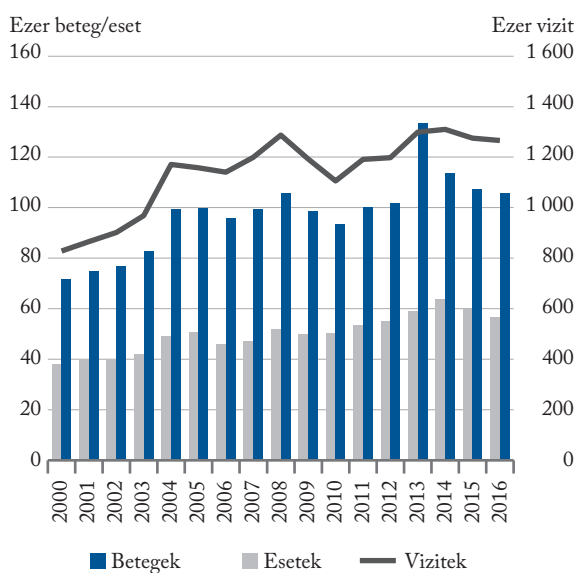
száma csak 17%-kal emelkedett. Az utóbbi években végzett magyar diákok száma rendre kevesebb volt, mint azoké a magyar orvosoké, akik hatósági bizonyítványt kértek szakképesítésük külföldön történő elismerése céljából, azaz akik külföldi munkavállalásra készültek.

Egyre több a beteg a szakápolásban

2016-ban a **szakápolás** keretében közel 106 ezer esetben 57 ezer beteget gondoztak, közel 1 millió 266 ezer vizit alkalmával. A vizitek 60%-ában szakápolást végeztek, 36%-ában gyógytornára került sor, 3,9%-ában fizioterápiás kezelést adtak, és 0,2%-ában logopédiai foglalkozást tartottak. 2000 óta a kezelt betegek és a vizitek száma is másfélszeresére emelkedett. Ugyanezen idő alatt, a gyógytornát igénylő betegek aránya 17 százalékponttal emelkedett (49%-ra), míg a szakápolást és a fizioterápiát igénylőké 8–8 (46 és 5,6%-ra), a logopédiai fejlesztést igénylőké fél százalékponttal csökkent. A vizitek legnagyobb arányban az alsó végtag fekélye (18%) és felfekvés (9,5%) miatt volt szükség, 6,9%-ban a csípő-, 6,4%-ban a térdízület porckopása és 5,0%-ban combcsonttörés volt a látogatás oka. Tízezer lakosra számítva 58 beteg kapott szakápolást 2016-ban, a legtöbb beteget Dél- (69) és Nyugat-Dunántúlon (68) gondozták, míg a legkevesebbet Észak-Alföldön (50).

3.33. ábra

Betegek, esetek, vizitek száma a szakápolásban

A palliatív ellátásra az öregedő – elsősorban felnőtt – társadalmakban egyre nagyobb az igény, ahol mind a haldoklók, mind a hozzátartozók inkább választanák kórházak helyett a betegek otthoni, vagy speciális intézményi ápolását. A modern nyugati egészségügynek ezen a területén (a halál felé kísérés) érvényesül leginkább a holisztikus szemlélet és a multidiszciplináris csapatmunka a beteg érdekében. 2016-ban közel 6 ezer beteget ápoltak közel 176 ezer napon keresztül a hospice ellátásban Magyarországon. Mind a betegek, mind az ápolásukkal töltött napok száma több mint háromszorosára nőtt 2006 óta. A hospice gondozásban részesülők döntő többsége rosszindulatú daganatban szenvedett, harmaduk a hörgő és tüdő, az emlő vagy a belek daganatai miatt.

OECD összehasonlításban Magyarországon sok a kórházba utalás

A pangásos szívelégtelenség, az asztma és a krónikus obstruktív tüdőbetegség (COPD) széles körben elterjedt **krónikus betegségek**. A pangásos szívelégtelenség – amikor a szív nem képes elegendő vért pumpálni a testbe – leggyakrabban magas vérnyomás, diabétesz vagy szívkoszorúér-betegség következménye. Az asztma és a COPD is légzési nehézségeket okoz, de amíg az előző betegség időszakosan jelentkezik és akár visszafordítható állapot, addig az utóbbi súlyos progresszív betegség. A WHO adatai szerint a szívkoszorúér-betegségek, a COPD és a diabétesz a világ 10 vezető haláloka között szerepelnek, a diabétesz mintegy 422, a COPD 251, az asztma pedig 235 millió embert érint a világon.

3.17. tábla

A házi orvosoknál bejelentkezettek betegségei, 2015

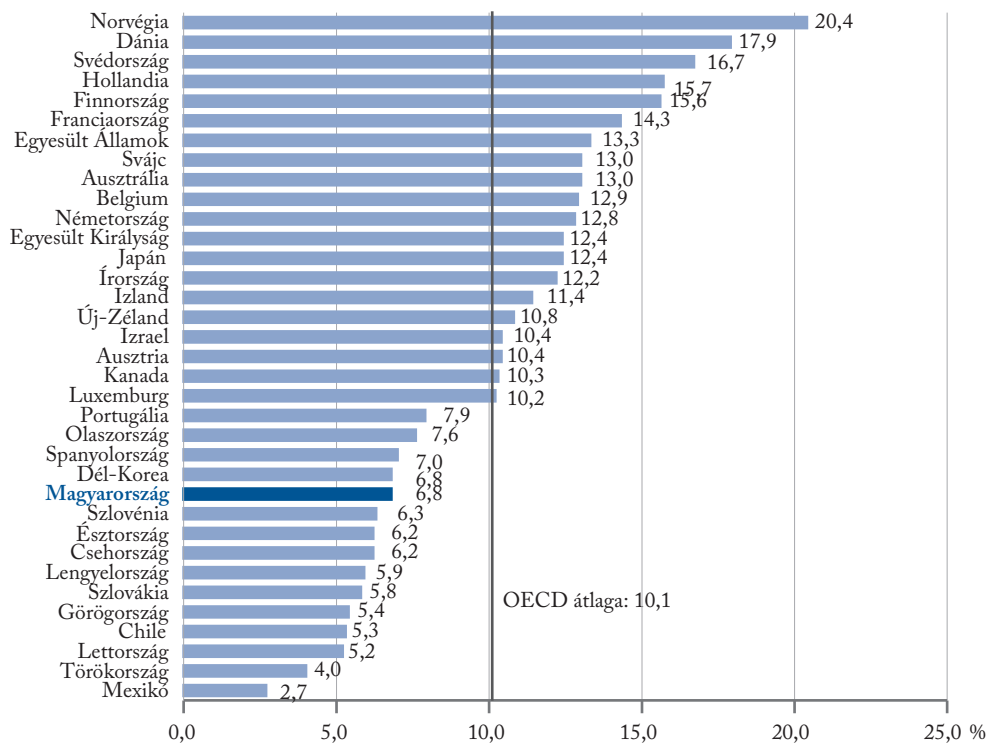
Év	Tízezer lakosra jutó megbetegedés		Változás 1999 és 2015 között, %	
	0–18 éves	19 éves és idősebb	0–18 éves	19 éves és idősebb
Magas vérnyomás	65	3 855	100	71
Szívkoszorúér-betegség	..	1 523	..	70
Diabétesz	26	1 243	141	171
Idült alsó légúti betegség	..	679	..	77
Asztma	626	453	238	229

NÖVEKVŐ IGÉNY A GYÓGYÍTÁSRA, ÁPOLÁSRA²⁷⁾

A várható élettartam növekedése nyomán korosodó társadalmakban egyre nagyobb igény mutatkozik a munkaintenzív egészségügyi és szociális ellátásban tevékenykedő munkaerőre. Az ezeken a területeken dolgozók száma világszerte egyre nagyobb részét adja a foglalkoztatottnak. Az OECD-országok körében ez az arány 10% volt 2015-ben, és 1,7 százalékponttal nőtt 2000 és 2015 között. A skandináv országokban, Finnországban és Hollandiában a foglalkoztatottak 15–20%-át már az egészségügyi és szociális szférában dolgozók tették ki, arányuk legnagyobb emelkedését pedig Japánban, Írországban és Dél-Koreában lehetett megfigyelni. Az OECD-országokban az e két területen foglalkoztatottak számának növekedése 2000 és 2015 között 42%-os volt.

3.34. ábra

Az egészségügyben és szociális ellátásban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból

2000-ben az OECD-országok körében az orvosok ötöde, 2015-ben már harmada – Olaszországban és Izraelben több mint fele – 55 évesnél idősebb volt. Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban és Ausztriában ezen idő alatt megduplázódott az arányuk. Az Egyesült Királyságban és Dél-Koreában ugyanakkor csak 15–17%-os a részesedésük, ami összefügg az ezen országokban utóbbi évtizedben diplomázók nagy számával. Az orvoshiányra reagálva 2000 óta az OECD-országok egészségpolitikai döntéshozói szorgalmazzák az orvosképzés keretszámainak növelését. Kanadában az alapellátást javítandó 2000 és 2013 között megduplázták a családi orvosokat posztgraduálisan képző oktatási férőhelyek számát. Az orvosi diplomát szerzők 100 ezer lakosra jutó száma országonként nagy változatosságot mutat. Írországban (23,7), Dániában (19,5) és Szlovéniában (17,4) a legmagasabb, Izraelben (5,5) és Japánban (6,4) a legalacsonyabb, Magyarországon (13,4) az OECD átlagához (12,1) közeli.

²⁷⁾ Forrás: OECD Health at a Glance.

A DEMENCIA GYORSABBAN TERJED A FEJLETT VILÁGBAN

A demencia sokféle rendellenességet foglal magába, de elterjedtségének meghatározására – elsősorban az idős populációkban – az Alzheimer-kórban megbetegedettek, meghaltak számát használják általánosan. Megjelenése a fiatalabb korösszetételű társadalmakban ritkább, és a diagnosztizáltak fele fejlett országok lakója. A World Alzheimer Report 2015-ben 47 millióra becsülte számukat világszerte, ami 2050-re 132 millióra is emelkedhet. A gyors terjedés miatt a szakemberek arra figyelmeztetnek, hogy a kezelési hatékonyság és a palliatív ellátás fejlesztése mellett fontos lenne az alapellátás reagáló képességének növelése a betegség észlelésével kapcsolatban. Azonban jelenleg még a fejlett egészségügyi rendszerrel rendelkező országok alapellátásának szakértelme is kevés a sokasodó esetek kiszűréséhez. Az alapellátás bevonása a szűrésbe és kezelésbe becslések szerint akár 40%-kal is csökkenthetné a kezelés költségeit a fejlett világban. Ugyanakkor a fejlett világban érvényes kezelési protokollok nehezen kivitelezhetőek a kevésbé fejlett egészségügyi rendszerekben.

Ezen betegségek egy része már a fiatalabb populációban is megjelenik. A magyar 18 évesek és fiatalabbak közül közel 5 ezren küzdenek diabéteszszel, közel 12 ezer fiatalnak magas a vérnyomása, és 114 ezren asztmások. A betegségek jelenléte a felnőtt populációban sokkal erőteljesebb. A magas vérnyomással élők száma több mint 3 millió, a szívkoszorúér-betegké meghaladja az 1 milliót, a diabéteszeseké megközelíti azt. Krónikus alsó légúti betegséggel 544 ezren, asztmával 363 ezren élnek együtt. Az alapellátásban történő hatékony terápia lassíthatja vagy akár meg is állíthatja az állapot rosszabbodását ezen betegségek esetén, és csökkentheti a szükségtelen kórházi kezelések számát. Magyarországon jelenleg túl sokan kerülnek e betegségek miatt kórházba, a gyógyítás egy költségesebb szintjére. Az OECD adatai szerint 2015-ben százezer lakosra számítva 428 kórházi felvétel történt asztma vagy COPD miatt hazánkban, ami a legmagasabb az országekörben, és jóval az OECD-átlag (237) feletti. Pangásos szívelégtelenség miatt is az átlagnál (228) jóval több, százezer lakosra számítva 441 magyar került kórházba. Ennél csak Litvániában és Lengyelországban volt több kórházba utalás.

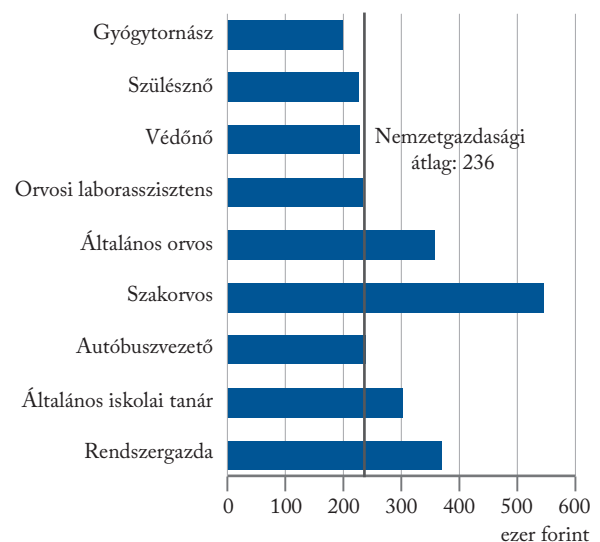
Nemzetgazdasági átlag alatti az egészségügy bruttó átlagkeresete

A humán egészségügyi ellátásban dolgozók **bruttó havi átlagkeresete** 2012 óta közelíti a nemzetgazdasági átlagot (akkor több mint 26 ezer forint volt a különbség), de még 2017-ben sem érte el (96%-a volt), ekkor 285 ezer forint volt, 12 ezer forinttal alacsonyabb az átlagnál. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által az egészségügyben megfigyelt szakmákban 2016-ban csak az orvosok bruttó átlagkeresete haladta meg a nemzetgazdasági átlagot.

zeti Foglalkoztatási Szolgálat által az egészségügyben megfigyelt szakmákban 2016-ban csak az orvosok bruttó átlagkeresete haladta meg a nemzetgazdasági átlagot.

3.35. ábra

Bruttó havi átlagkeresetek, 2016

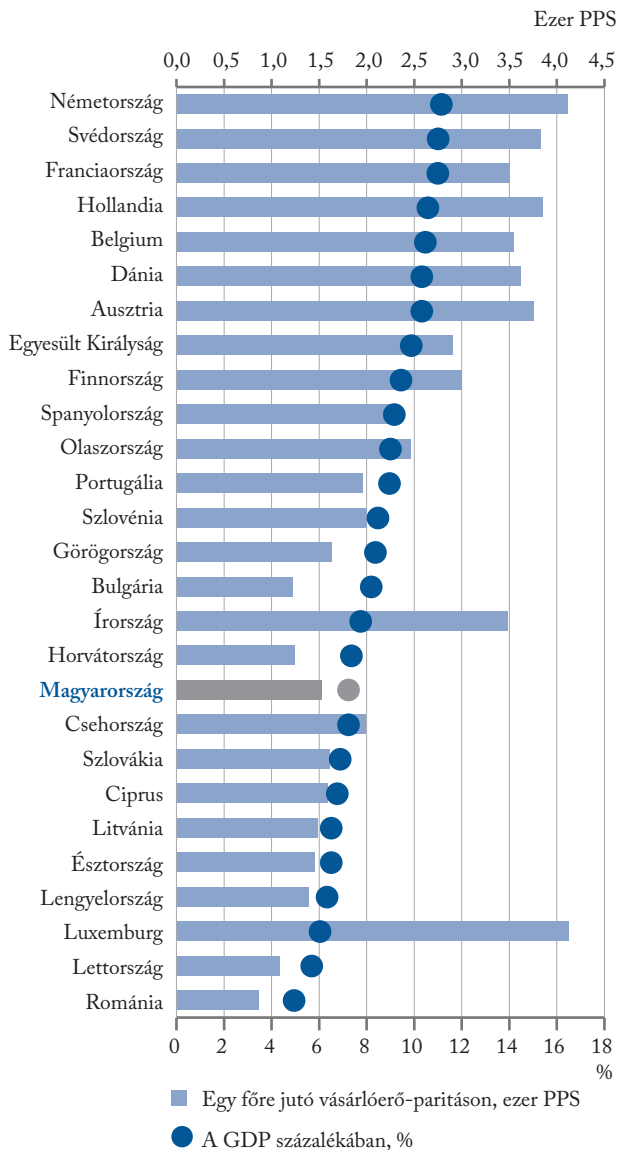
Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat.

Hazánkban a GDP 7,2%-át költik egészségügyre

A visegrádi négyek közül Magyarország költi GDP-jének legnagyobb részét az egészségügyre. A vásárlóerő paritáson számított egy főre jutó érték Csehországban és Szlovákiában magasabb a hazainál, míg Lengyelországban alacsonyabb. Az egy főre számítva legtöbbet költő országok a magyarországinál két és félszer, vagy annál is többet szánnak egészségügyre.

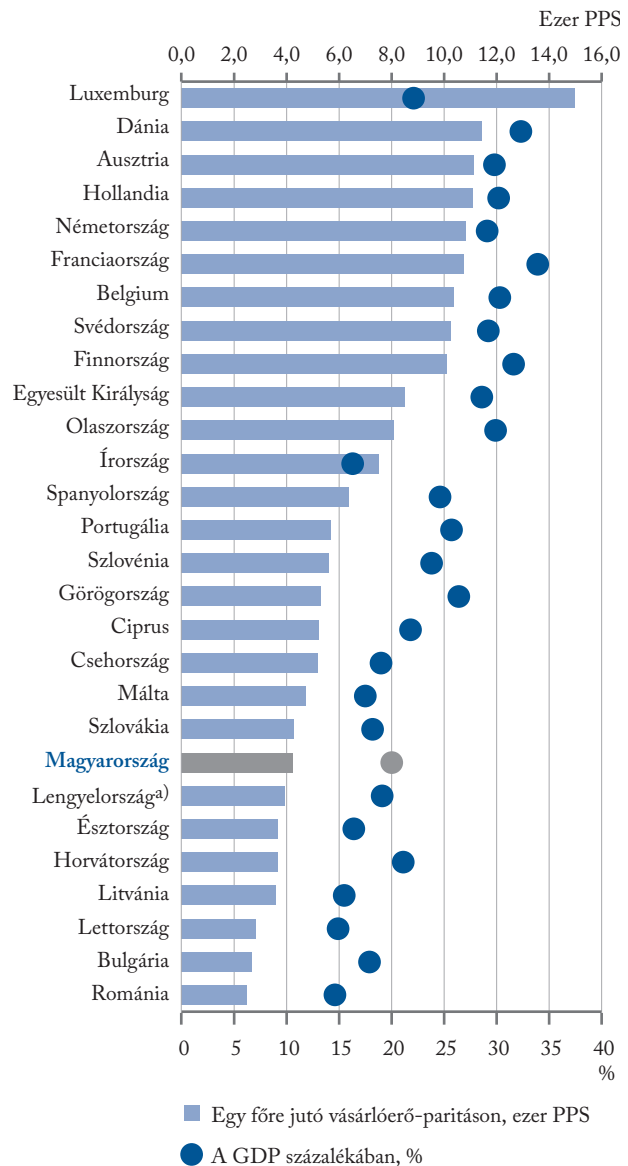
3.36. ábra

Egyszésgügyi kiadások az EU-28 tagállamaiban, 2015

3.37. ábra

A szociális védelem társadalmi juttatásai az EU-28 tagállamaiban, 2015

a) 2014. évi adat.

SZOCIÁLIS ELLÁTÁS

Magyarországon a szociális védelem társadalmi juttatásai a GDP ötödét tették ki 2015-ben. Ez a 2004-ben és később csatlakozott országok körében Szlovéniát, Ciprust és Horvátországot követően a negyedik legmagasabb részesedés, és jóval alacsonyabb a nyugat- és észak-európai országok 30%-ot közelítő vagy azt meghaladó arányainál. A kiadások vásárlóerő-paritáson számolt egy főre jutó szintjével az utolsó harmadot nyitjuk, kiadásaink 70%-kal meghaladják a románait, és 28%-át teszik ki a luxemburginak, 37%-át a dániaiaknak.

A **szociális védelem társadalmi juttatásaira** 2015-ben 6769 milliárd forintot költöttek hazánkban. A jövedelemhez kötött ellátások részesedése az uniós arány fele, és időben is csökkenő a részesedése, 2000-ben még 6,8% volt. A kiadások legnagyobb hányadát az időskori ellátások (44%) és a betegséggel, egészséggondozással összefüggő juttatások (35%) tették ki. Az egyes funkciók közül Magyarországon az időskori ellátásokra, valamint család- és gyermekvédelemre a juttatásoknak az uniós átlagnál nagyobb, míg a munkanélküliség kezelésére, a lak-

hatás segítésére és a társadalmi kirekesztődés enyhítésére kisebb aránya került kifizetésre.

Rugalmasabb ellátási formák a gyermekvédelmi törvény módosítása után

A gyermekvédelmi törvény 2017. január 1-jétől érvényes módosításának célja az volt, hogy a munkaerőpiaci adottságokhoz és a települések kis-

gyermekkorai népességszámához igazodva a 3 évesnél fiatalabb gyermekek napközbeni ellátása mind teljesebben valósulhasson meg. Az új jogszabály szerint 2018 végéig minden olyan településen meg kell szerveznie az önkormányzatnak az ellátás valamelyik formáját, ahol 40-nél több 3 éven aluli él, vagy legalább 5 gyermek esetében igény jelentkezik az ellátásra.

BIZTOS KEZDET GYEREKHÁZ – KORAI SEGÍTSÉG A RÁSZORULÓKNAK²⁸⁾

A leszakadó társadalmi rétegek felzárkóztatása annál eredményesebb lehet, minél korábbi életkorban kezdik el a szakemberek a prevenciók segítségnyújtást az érintett gyermeknek és szüleinek a szocio-kulturális hátrányok leküzdéséhez. A Biztos Kezdet Gyerekház kezdeményezés keretében elsősorban az óvodás kort még el nem ért gyermekek fejlődési lemaradását próbálják csökkenteni a szülői kompetenciák erősítésével, de segítséget nyújtanak a munkavállalásban is. A házak szolgáltatásait a gyermekek egyedül is igénybe vehetik, a fő cél azonban a szülők bevonása. A gyermekek 77%-a 2 éves vagy fiatalabb, 96%-uk étkezést, 28%-uk mosási lehetőséget is igénybe vesz. A gondozottak 81%-a a Dunától keletre fekvő 3 régióban él.

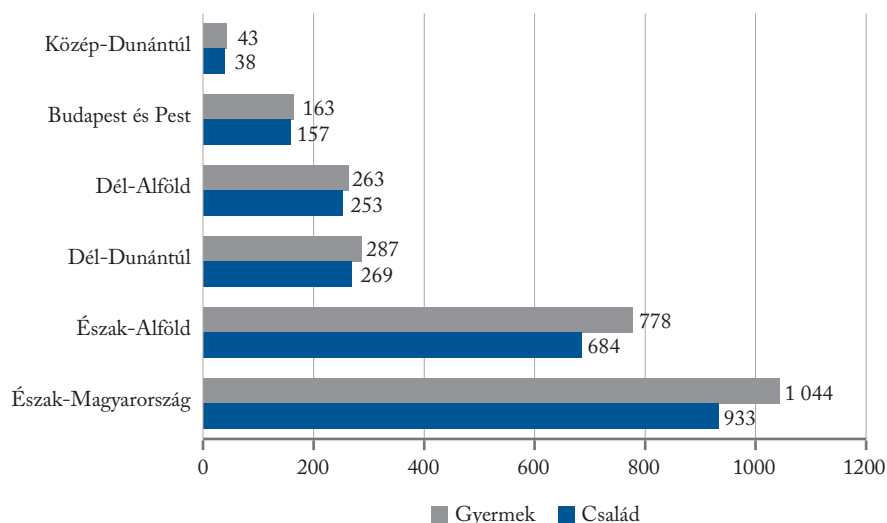
3.18. tábla

Biztos Kezdet Gyerekházak és gondozottjak

Év	Házak	Gondozott gyermekek	Gondozott családok
	száma		
2013	58	1441	1312
2014	114	2507	2341
2015	111	2463	2211
2016	112	2578	2334

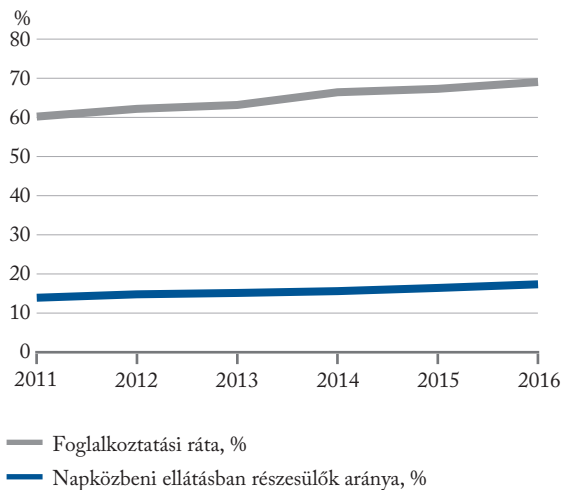
3.38. ábra

A Biztos Kezdet Gyerekházakban gondozott családok és gyermekek száma régióként, 2016

²⁸⁾ Nyugat-Dunántúlon nem működik Biztos Kezdet Gyerekház.

3.39. ábra
A gyermeket nevelő 15–49 éves nők foglalkoztatási rátája, és az ellátásban részesülő 3 éven aluli gyermekek aránya

A **bölcsőde** mellett ezentúl számos új ellátási forma – mini, munkahelyi és családi bölcsőde – nyújt a gyermekek 3 éves koráig ellátást, és speciális tanácsadás, időszakos gyermekfelügyelet, gyermekhotel és a gyermeknevelést támogató segítő szolgáltatás is igénybe vehető náluk. 16 éves korig napközbeni gyermekfelügyelet és alternatív napközbeni ellátás egészíti ki a szolgáltatások körét.

A bölcsőde és a mini bölcsőde intézményes keretek közt látja el a gyermekeket, a családi és munkahelyi bölcsőde szolgáltatásként vehető igénybe. A korábbi családi napköziből alakult családi bölcsődékben 5–7, a mini bölcsődékben 7–8 fős csoportokkal dolgoznak. Az ellátások lefedettségének és az intézmények kihasználtságának javulása elle-

nére továbbra is jelen van a területi egyenlőtlenség. 2017-ben 2610 olyan település volt az országban, amelyeken összesen több mint 70 ezer gyermek – az érintettek 25%-a – számára helyben nem volt elérhető az ellátás. Az intézmények 70%-a tízezer főnél népesebb településen működött, míg 499 főnél kisebb lélekszámún csak összesen 11. A 46 475 férőhelyre 44 903 gyereket írtattak be, és 2879 gyermeket kénytelenek voltak elutasítani.

Újra emelkedik a táppénzesek száma

2003-at követően mind a **táppénzen levők** átlagos száma, mind a **táppénzek** átlagos **hossza** csökkenni kezdett, ami összefüggött a táppénzszabályok szigorításával, amivel a jogosulatlan táppénzkifizetéseket próbálták visszaszorítani. A válság ideje alatt a folyamatokat felerősítette a jogosultak körének csökkenése, és a munkavállalók állásuk elvesztésétől való félelme. A válság után növekedett a foglalkoztatottság, a táppénzes esetek száma, 2014-től pedig a táppénzes napok és az igénybe vevők napi átlagos száma is. 2016-ban a munkavállalók összesen 1 millió 160 ezer esetben voltak táppénzen, a táppénzes napok száma meghaladta a 25 milliót. A növekedés 2014-hez viszonyítva 21, illetve 17%-os volt. A táppénzen levők napi átlagos száma 17%-kal, 69 ezerre nőtt.

A táppénzes esetek közel negyede a csont- és izomrendszer, közel ötöde a légző rendszer megbetegedéséből, 13%-a fertőző betegségekből adódott 2016-ban. Az emésztőrendszer betegségeit (8,4%) követően az igénybevétel ötödik leggyakoribb okai a terhességgel, szüléssel és gyermekágyval kapcsolatos állapotok voltak.

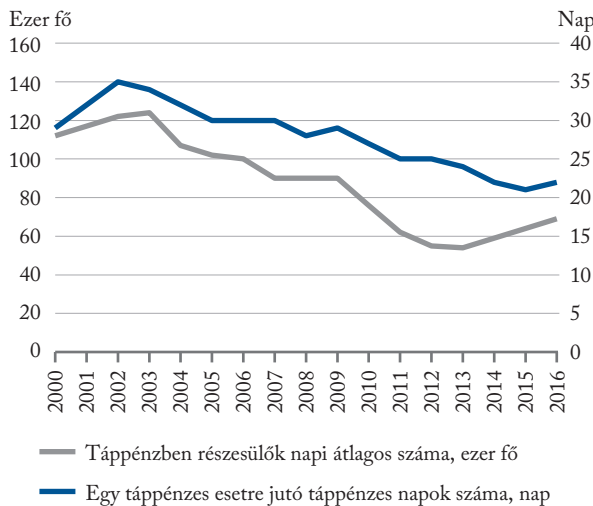
3.19. tábla

A gyermekek napközbeni ellátását biztosítók adatai, 2017. május 31.

Megnevezés	Intézmények	Férőhelyek	Beíratott gyermekek	Elutasított gyermekek	Kisgyermek-nevelők	Szolgáltatást nyújtók	Dajkák
Bölcsőde	754	40 040	37 977	2 201	7 346	X	1 517
Míni bölcsőde	50	354	346	27	73	X	43
Családi bölcsőde	938	6 032	5 732	651	648	1 513	X
Munkahelyi bölcsőde	7	49	38	–	14	17	X
Összesen	1 746	46 475	44 903	2 879	8 081	1 530	1 560
Napközbeni gyermekfelügyelet	138	X	792	..	X	271	X

3.40. ábra

A táppéNZ igénybevétele

Integrált családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás

Az 1993. évi III. törvény és az 1997. évi XXXI. törvény módosítása nyomán 2016. január 1-től valósult meg a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatások teljes integrációja, amely keretében településszinten a család- és gyermekjóléti szolgálatok, járási szinten a család- és gyermekjóléti központok jöttek létre. A szolgálatok által nyújtott családsegítés immár nem lakosságszámhoz kötött, minden önkormányzatnak biztosítania kell. A járási székhelyek önkormányzati működtetik a központokat, amelyek elsősorban hatósági feladatokhoz kapcsolódó tevékenységet látnak el és speciális szolgáltatásokat biztosítanak.

2016-ban 686 **szolgálat** működött az országban 639 településen és Budapest minden kerületében, tevékenységét Magyarország összes településére kiterjesztve. A szolgáltatásokat 307 ezren együttműködési megállapodás nélkül, 217 ezren együttműködési megállapodás alapján vették igénybe. Ez utóbbiak között többségben (54%) voltak a felnőttek, akik leggyakrabban anyagi okokból keresték fel a szolgálatokat, míg a 18 év alattiak leginkább elhanyagolás miatt részesültek valamilyen szolgáltatásban.

A 201 központban 35 ezren **speciális szolgáltatásokat**, 75 ezren pedig hatósági intézkedéshez kapcsolódó **esetmenedzseri tevékenységet** vettek igénybe. Ez utóbbiak között 57 ezer gondozott gyermekkorú volt, 56%-ukat a központ hatósági eljárás következményeként védelembe, 38%-ukat nevelésbe vette.

2016 folyamán 7447 gyermek részesült átmeneti gondozásban, többségüket (86%) családok átmeneti otthonában helyezték el. Az átmeneti elhelyezést kiváltó okok közül a szülők életvezetési problémája az esetek ötödében, az elégtelen lakhatási körülmények 19, a hajléktalanná válás 16, a bántalmazás és a családi konfliktusok 12–12%-ában játszottak szerepet.

Nőtt a védelembe vett és a hátrányos helyzetű gyermekek száma, de kevesebben vannak halmozottan hátrányos helyzetben

Arról, ha egy nehéz helyzetbe került családban a gyermekek valamilyen formában segítséget szenvednek, közvetlenül vagy a jelzőrendszerből érkező jelzés nyomán a helyi önkormányzatok által fenntartott család- és gyermekjóléti szolgálatok értesülnek először. Ezen gyermekek számára az önkormányzatok jegyzői egy speciális pénzbeli juttatást, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt ítélnak meg, valamint kérelemre megállapíthatják a hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetet is. Ebben a körben a szülők ingyenes étkezést is igényelhetnek gyermekük részére az iskolai szünetek időtartamára az önkormányzattól. Ha a szülő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások igénybevétele ellenére sem tudja megszüntetni, de a fejlődése segítséggel még családi körben biztosítható, a gyermeket a járási gyámhivatal védelembe veszi, miközben a járási család- és gyermekjóléti központ családgondozót jelöl ki mellé.

3.20. tábla

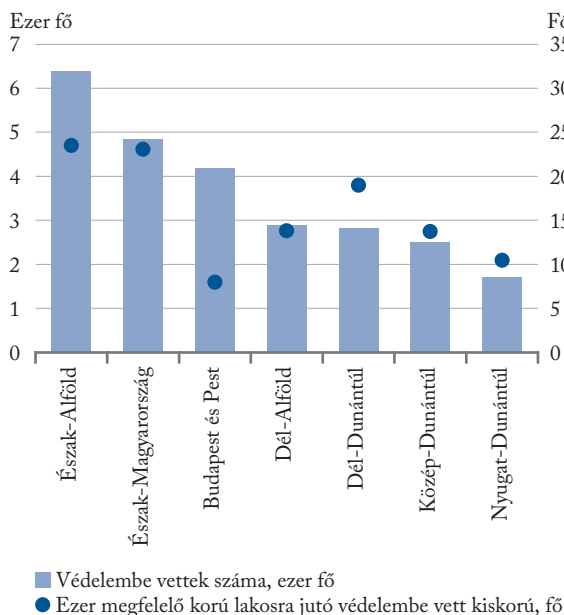
A gyermekvédelmi ellátórendszerrel kapcsolatba került gyermekek ezer megfelelő korúra jutó száma

Megnevezés	2014	2015	2016
Védelembe vett	13,3	13,6	14,8
Hátrányos helyzetű	42,0	42,3	54,8
Halmozottan hátrányos helyzetű	78,3	70,9	66,9
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő	285,0	245,3	228,8
A nyári szünetben ingyenes étkezést kapó	86,3

A **védelembe vett és a hátrányos helyzetű gyermekek** ezer megfelelő korúra jutó száma 2014 és 2016 között nőtt. 2016-ban közel 101 ezer gyermekről állapították meg, hogy hátrányos helyzetű. Ennek oka leggyakrabban (75%) a szülő alacsony iskolai végzettsége volt. A halmozottan hátrányos helyzetűek száma ugyanakkor csökkent, mert a hátrányos helyzet egyik körülménye, a szülők alacsony

3.41. ábra

Védelembe vettek régióinként, 2016

foglalkoztatottsága a közmunka terjedése és a javuló munkaerőpiaci lehetőségek miatt ritkábban fordul elő. 2016. december 31-én több mint 25 ezer gyermek volt védelembe véve, 9,0%-kal több, mint az előző év végén. Az esetek 41%-ában a gyermeknek,

38%-ában a szülőnek felróható okok, 19%-ában a környezet és 2%-ában a gyermek bántalmazása miatt került sor az intézkedésre. A védelembe vett kiskorúak ezer megfelelő korúra jutó száma Észak-Alföldön (24), Észak-Magyarországon (23) és Dél-Dunántúlon (19) haladta meg legjobban az átlagot (15).

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek több mint fele 5 ezer főnél kisebb lélekszámú településen él

A szociális segélyezés jövedelempótló támogatásait – amelynek legnagyobb tételét a foglalkoztatást helyettesítő támogatás és az ápolási díj jelenti – pénzbeli juttatásként kapják meg a rászorulóak. A természetbeni juttatások elsősorban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez és a települési támogatáshoz kötődnek. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény a kiemelés elkerülését, a gyermek családi környezetben való ellátását támogatja. Az ingyen tankönyv és étkezés mellett az évi két alkalommal – augusztusban és novemberben egyaránt 5800 forint – kapott Erzsébet-utalványt étel, ruházat és tanszer vásárlására lehet fordítani. 2016 végén 192 ezer családban 388 ezer gyermek volt jogosult erre a támogatásra, 55%-uk 5000 főnél kisebb lélekszámú településen élt.

3.21. tábla

Jövedelempótló támogatások

Támogatás	2011	2015	2016
Támogatásban részesítettek havi átlagos száma, fő			
Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás ^{a)}	-	14 018	18 126
Foglalkoztatást helyettesítő támogatás ^{b)}	209 918	158 138	115 568
Alanyi jogon járó ápolási díj, éves átlag	44 750	55 357	53 969
Időskorúak járadéka	5 907	6 784	6 958
Felhasznált összeg, millió forint			
Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás		3 997	5 691
Foglalkoztatást helyettesítő támogatás	63 325	43 242	31 721
Alanyi jogon járó ápolási díj, éves átlag	16 781	24 884	24 566
Időskorúak járadéka	1 913	2 228	2 244
Egy főre jutó havi átlagos összeg, forint			
Egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás		28 517	26 164
Foglalkoztatást helyettesítő támogatás	25 139	22 787	22 874
Alanyi jogon járó ápolási díj, éves átlag	31 251	37 459	37 931
Időskorúak járadéka	26 994	27 362	26 870

^{a)} 2015. március 1-jén vezették be, a 2015. évi adatok a március–december közötti időszakra vonatkoznak.

^{b)} A 2015. március 1-jei jogszabályváltozások miatt az adatok korábbi évekkkel való összehasonlíthatósága korlátozott, a 2015. évi adatok a március–december közötti időszakra vonatkoznak.

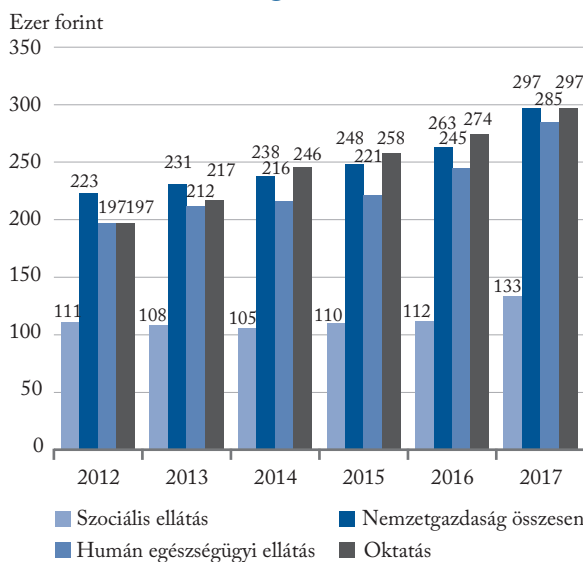
A települési támogatásban részesítettek 38%-a kapta természetben a juttatást, ami a felhasznált összeg 35%-át tette ki. A természetbeni juttatás egy főre jutó átlagos értéke 22 ezer forint volt.

Bérek a szociális szférában

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat 2016. évi adatai szerint a szociális ellátásban dolgozók közül csak a vezetők **bruttó havi átlagkeresete** haladta meg a nemzetgazdasági átlagot. Mind a szociális munkásoké, tanácsadóké, mind a szociális segítőké elmaradt tőle. Egy általános orvos bruttó keresete 61, egy általános iskolai tanáré 35%-kal magasabb, mint egy szociális munkásé. Míg a többi segítő területen – oktatás, egészségügy – az utóbbi években emelkedtek a keresetek, a szociális szférában nem.

3.42. ábra

Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete

KULTURÁLIS FOGYASZTÁS

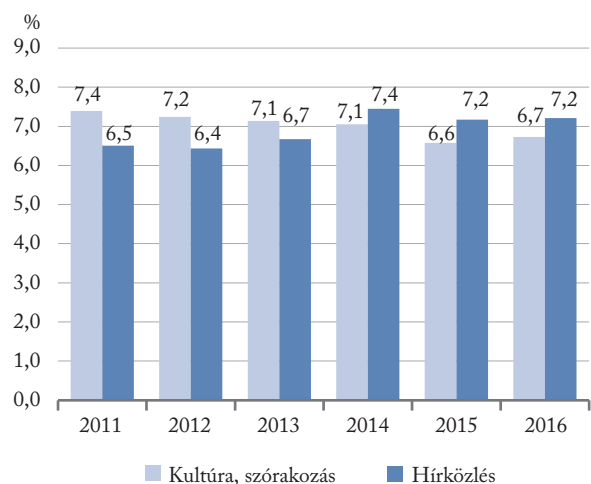
A költségvetés kulturális kiadásai 2016-ban 365,7 milliárd forintot tettek ki, a GDP 1,03%-át.

A háztartás-statisztika fogyasztásra vonatkozó adatai szerint az egy főre jutó éves összes kiadás 2011 és 2016 között 26%-kal, 1 millió 22 ezer forintra emelkedett. Ebből kultúrára, szórakozásra éves szinten 68,7 ezer, hírközlésre 73,7 ezer forintot költöttünk 2016-ban. A háztartások 2011 és 2015 között összes kiadásuk egyre kisebb hányadát fordították kultúrára, szórakozásra, a 2016-os 6,7%-os arány ugyan valamelyest meghaladta az előző évet, de így is 0,7 százalékponttal kisebb volt, mint a 2011. évi.

A hírközlésre fordított kiadások aránya 2011 és 2016 között 0,7 százalékponttal, 7,2%-ra nőtt. (A vizsgált időszak minden évében a hírközlés, és a kultúra, szórakozás árai emelkedtek az előző évihez képest, az utóbbi három évben mindkettő esetében a fogyasztói árak átlagos változását meghaladóan.) A jövedelemszint jelentősen befolyásolja a kiadások mértékét, a két szélső jövedelmi tized kultúrára és szórakozásra fordított kiadásai közötti különbség 11,4-szeres, az internet-előfizetést, mobiltelefon díját, illetve a készülékek vásárlását is magában foglaló hírközlés esetében 5,1-szeres volt. (Összehasonlításképpen: az összes fogyasztási kiadás átlagos különbsége a két szélső jövedelmi tized között 2016-ban 4,5-szeres volt.) A leggazdagabbak és legszegényebbek fogyasztásbeli különbsége mind a kultúrára, szórakozásra, mind a hírközlésre fordított kiadások terén nőtt, előbbi esetében 11,0-szeres, utóbbi esetében 4,4-szeres volt az eltérés 2011-ben.

3.43. ábra

A kultúra, szórakozás és a hírközlés aránya az egy főre jutó fogyasztásban

A háztartások típusa szerint is jelentősek az eltérések, 2016-ban az egy főre jutó, kultúrára, szórakozásra fordított összeg a gyermek nélküli háztartásokban átlagosan 84 ezer (ezen belül az egyszemélyes háztartásokban 111 ezer forint), a gyermekes háztartásokban 53 ezer forint volt. Hírközlésre egy fő a gyermek nélküli háztartásokban átlagosan 93 ezer forintot fordított, 39 ezer forintra többet, mint a gyermekes háztartásokban. Az egygyermekes, két- vagy háromgyermekes családokban fejenként átlagosan 1,4-szer költöttek többet kultúrára, szórakozásra, és 2,4-szer többet hírközlésre, mint a három vagy annál több gyermekes családokban.

Csökken a darabszám és a példányszám is a könyvpiacon

A **kiadott könyvek** (címek) száma 2009-től kezdődően – a 2014. és 2015. évi növekedés kivételével – csökkenő tendenciájú. 2017-ben 11 857 címet jelentettek meg, 3,5%-kal kevesebbet, mint az előző évben. A könyvek **példányszáma** már az 1990-es évektől kezdődően erőteljesen visszaesett, majd kisebb ingadozások után a válság évei alatt tovább mérséklődött. 2014 ebben a tekintetben is fordulatot hozott, ekkor az előző évhez képest 2,9, 2015-ben 3,9, 2016-ban 11%-kal gyarapodott a könyvek példányszáma. A növekedés 2017-ben nem folytatódott, a kevesebb kiadott könyv az előző évinél 16%-kal kisebb példányszámban (26,2 millió) jelent meg.

A címek száma a tudományos és az ismeretterjesztő könyvek esetében csökkent legnagyobb mértékben (40, illetve 21%-kal). A példányszámok a tankönyvek esetében estek vissza a legnagyobb mértékben, 32%-kal.

A **tudományos, ismeretterjesztő és szakirodalmi műveket** összesen tekintve 8,0%-kal kevesebb cím jelent meg 2017-ben, a természettudomány, matematika, a vallás, hittudomány és az irodalomtudomány kategórián kívül valamennyi tématerületnél csökkent a címek száma, a legnagyobb mértékben (30%) a nyelvészet, nyelvtudomány témánál. Példányszámuk összességében 11%-kal mérséklődött, a nyelvészet, nyelvtudomány 35%-os visszaesése

mellett az alkalmazott tudományok témájú könyvek példányszáma csökkent jelentősen (21%-kal) az előző évhez képest. Ezzel szemben a természettudomány, matematika kategóriában 31%-kal emelkedett a példányszám.

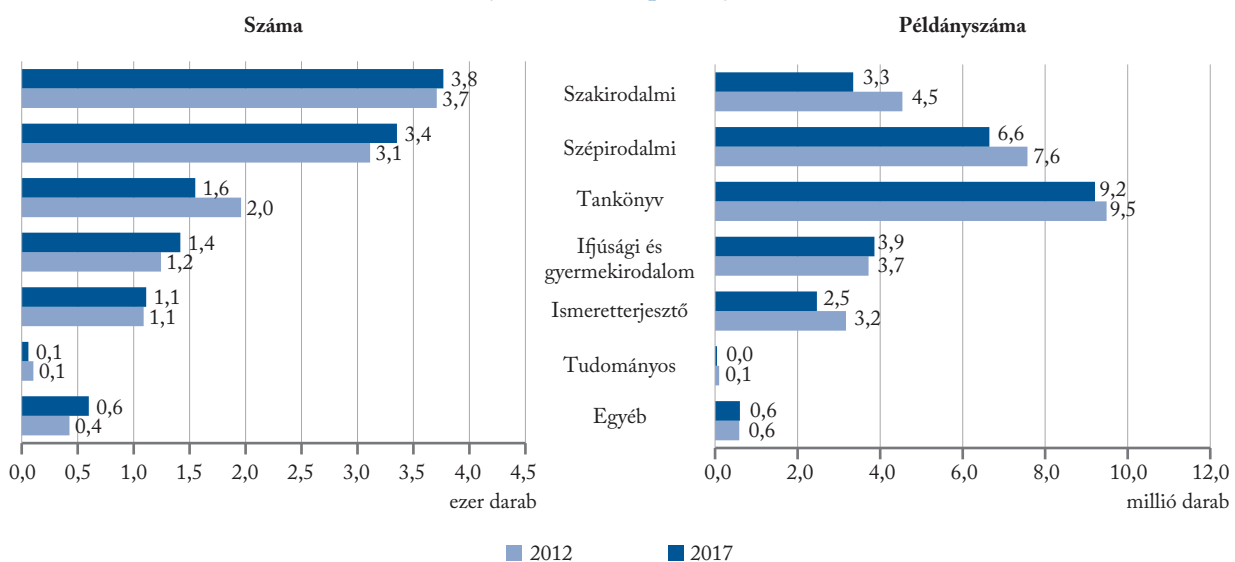
2017-ben a megjelent **szépirodalmi művek** címszáma 2,5%-kal meghaladta az előző évit, a megjelent 3353 könyv héttizede regény, illetve elbeszélés volt, számuk 2,0%-kal csökkent 2016-hoz viszonyítva. A színműveket tartalmazó kötetek száma 38-ról 35-re mérséklődött. A verses művek, antológiák száma egy év alatt 18, az egyéb szépprózáké 16%-kal emelkedett. A 2017-ben megjelent szépirodalmi művek 55%-a magyar, 30%-a amerikai szerző tollából származott. A szépirodalmi művek példányszáma lényegében nem változott az előző évhez képest. A legjelentősebb változás a verses műveket, antológiákat tartalmazó köteteket jellemezte, példányszámuk 60%-kal emelkedett 2016-ról 2017-re.

A könyvpiac a 2017. évi adatok alapján tovább erősödött. A szabadforgalmú (közoktatási tankönyveket figyelmen kívül hagyó) **könyvpiac forgalma** 2017-ben 47 milliárd 836 millió forint volt, 2,0%-kal több az előző évinél.²⁹⁾ A könyvek átlagára már ötödik éve csökken, 2017-ben 11%-kal.

A **nyomatott sajtótermékek** példányszáma a 2000-es évek közepétől mérséklődött, ez alól néhány napilap, hetilap, illetve magazin jelentett kivételt. Ennek legfőbb oka az internetes publikációs formák

3.44. ábra

Könyvek száma és példányszáma

²⁹⁾ Forrás: Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Országos Egyesülete.

elterjedése, de az évtized végi gazdasági válság éveitől az életkörülmények romlása is hozzájárulhatott ehhez. Mindezek miatt az újságok és a folyóiratok ára 2007-től jelentősen nőtt, 2009-től az általános fogyasztóiár-emelkedést meghaladó mértékben. Az elmúlt években a folyóiratok és újságok ára tovább emelkedett, 2017-ben átlagáruk 7,7%-kal több volt az előző évinél.

Az 1990-es évek elején – főként a munkahelyi könyvtárak megszűnésével – a **könyvtárak** száma jelentősen, mintegy harmadával visszaesett. A folyamat az ezredfordulóra megállt, ezt követően a könyvtárak száma összességében keveset változott. A könyvtárhasználat ma is jellemzően az egyik legolcsóbb kulturálódási és kikapcsolódási forma. A 2016-ban működő, több mint 7300 könyvtár csaknem fele települési (3574), további kétötöde iskolai (2954) volt. A települési könyvtárakból napjainkra szinte minden településen található szolgáltató hely. Az ezekhez tartozó könyvtárak mennyisége és az olvasók száma az elmúlt években lényegesen nem változott, ám a kikölcsönzött könyvtári egységek száma öt év alatt 17%-kal kevesebb lett. A kölcsönzési aktivitás az ezredfordulót követően lényegesen csökkent, amiben az e-könyvek növekvő népszerűsége mellett a korábban jelentős VHS- és CD-kölcsönzés visszaesése is szerepet játszhatott. 2016-ban a települési könyvtáraknak 1,5 millió, a nemzeti és országos szakkönyvtáraknak 60 ezer, az egyéb szak- és munkahelyi könyvtáraknak 637 ezer olvasója volt. A kikölcsönzött könyvtári egységek száma a települési könyvtárakban 21,9 millió, az egyéb szak- és munkahelyi könyvtárakban 3,8 millió, a nemzeti és országos szakkönyvtárakban – a helyben kölcsönzéssel együtt számítva – 0,6 millió volt.

A **levéltárak** száma az 1990-es évek második felében jelentősen, majd kismértékben emelkedett. 2016-ban 93 levéltári tagintézményük volt, 2-vel kevesebb, mint az előző évben, a 2011. évit viszont 9-cel haladta meg. A fondok és gyűjtemények száma összesen közel 74 ezer volt, 8,1%-kal több az öt évvel korábbinál. Az intézményekben megforduló kutatók – az érdeklődő diákokkal, hallgatókkal, magánszemélyekkel együtt vett – száma (közel 21 ezer fő) 2011-hez képest 29, az előző évhez képest 39%-kal bővült.

Túlnyomórészt növekvő kereslet a kulturális szolgáltatások iránt

A **muzeális intézmények** száma 2012 és 2015 között emelkedett, azt követően csökkent. 2017-

ben az előzetes adatok szerint 664 muzeális intézmény működött, ebből 85 Budapesten. A múzeumok szervezésében rendezett 3325 kiállítás 15%-a a fővárosban volt. A 10,1 millió látogatásból ennél még nagyobb, 36% volt Budapest részese.

2017-ben 5974 **hangverseny**-előadást tartottak. A látogatások száma 2,6%-kal több volt az egy évvel korábbinál, a több mint 2 millió látogató fele budapesti előadásokat nézett meg.

2016-ban összesen 491 ezer **mozielőadást** tartottak, ezek felét a fővárosban. Az előadásokon 14 millió 293 ezer látogatást regisztráltak, ebből Budapesten 7 millió 511 ezret. Ezer lakosra 1456 látogatás jutott, a magyar filmeket látogatók aránya 3,8% volt. Az egy látogatásra jutó jegybevétel 1362 forintot tett ki. Az országban található 402 mozi terem (37%-a budapesti) teljes befogadóképessége megközelítőleg 72 ezer fő (a fővárosban 26 ezer fő) volt.

A regisztrált **táncgyűjtések** száma a színházhoz hasonlóan a nyilvántartási és finanszírozás rendszer változásait tükrözően alakul, 2009–2010 között az előadó-művészeti törvény hatására jelentősen emelkedett. 2017-ben 55 volt (35 a fővárosban), 11-gyel több, mint az előző évben. 2017-ben 2001 előadást tartottak, a látogatások száma 651 ezer volt. Az előadások hattizedére Budapesten került sor.

A **közművelődési intézmények**ként számba vehető szervezetek köre 2016-ban 5735 volt, 5,1%-kal több, mint az előző évben. 2016-ban az intézményekben tartott rendezvények, előadások közül továbbra is a közösségi rendezvények (73 ezer) és a művészeti események (66 ezer) száma volt a legmagasabb, előbbi 1,9, utóbbi 19%-kal több volt, mint 2015-ben. Az ismeretterjesztő rendezvények száma 2016-ban 48 ezer volt, 4,6%-kal kevesebb, mint az előző évben. A szórakoztató rendezvények száma 6,6%-kal lett több a 2015. évinél, így 35 ezer ilyen jellegű rendezvényt tartottak. 2016-ban közel 19 ezer kiállítást rendeztek meg. Az alkotó művelődési közösségek száma régebben növekvő tendenciát mutatott – bár 2011 és 2013 között keveset változott –, 2016-ban 14 ezret regisztráltak, 16%-kal kevesebbet, mint az előző évben. A részvételi számok alapján a közösségi rendezvények állnak az első, a szórakoztató rendezvények a második, a művészeti események a harmadik helyen.

„SZÍNHÁZ AZ EGÉSZ VILÁG”³⁰⁾

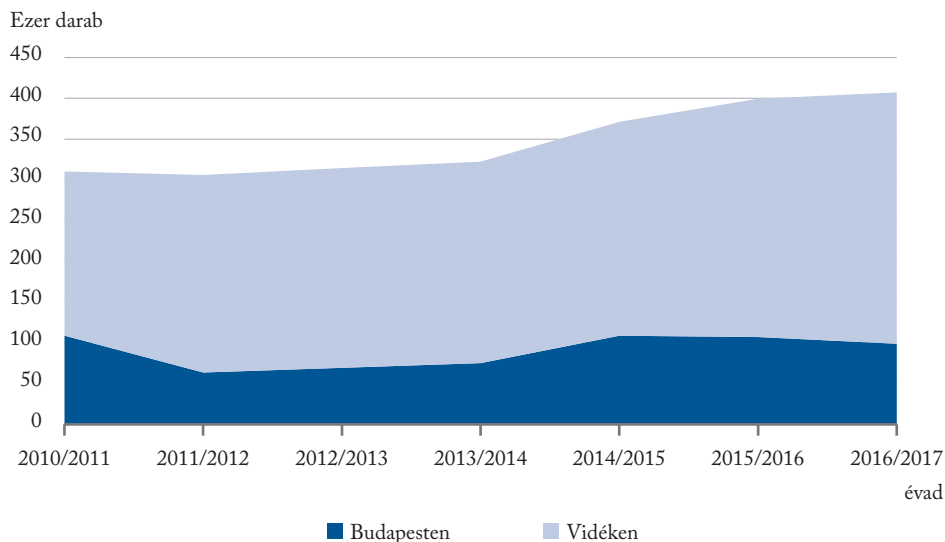
Az elmúlt évtized végétől a színházak száma jelentősen gyarapodott, alapvetően az előadó-művészeti törvény (2008. évi XCIX. törvény az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól) nyomán megváltozott működési, nyilvántartási és finanszírozás rendszernek köszönhetően. A törvény alapján ugyanis a különböző formában (állami fenntartású, alapítványi, egyesületi) működő, de ilyen tevékenységet folytató szervezetek egységes elbírálás alá esnek. Így az eddig csak marginálisan jelen lévő kategóriák is megjelentek: pl. a befogadó színház, amelynek van játszóhelye, viszont nincsen saját társulata, vagy a produkciós színház, amely rendelkezik saját társulattal, de nincs előadásra alkalmas épülete.

A színházak számának ugrásszerű növekedése miatt az előadások és látogatók száma is jelentősen emelkedett. 2016-ban 179 önálló színház működött, a 2010. évinél 36-tal, a 2015. évinél 9-cel több. Ebből 99 Budapesten, 71 a többi városban, 9 a községekben várta a látogatókat. 2016-ban közel 29 ezer színházi előadást tartottak, másfélszer annyit, mint 2010-ben, és 8,3%-kal többet az előző évinél. Az előadások több mint felét – a korábbi évekhez hasonlóan – a fővárosban rendezték meg. Az év során 7,1 millió látogatót regisztráltak, a 2010. évinél 56, a 2015. évinél 6,1%-kal többet.

Az előadások és a látogatók számának jelentős növekedéséből adódóan a színházak jegybevétele szintén nőtt, 2016-ban csaknem 25 milliárd forintot tett ki, több mint háromszorosát a 2010. évinek. Egyre többen vásárolnak bérletet, a 2016/2017-es évadban az összes eladott színház- és operabérlet száma meghaladta a 400 ezret, ami 31%-kal volt több, mint a 2010/2011-es évadban. A 407 ezer bérletből 99 ezer budapesti színházakban, ezen belül 28 ezer az Operaházban és az Erkel Színházban talált gazdára.

3.45. ábra

Eladott színház- és operabérletek száma

Forrás: EMMI.

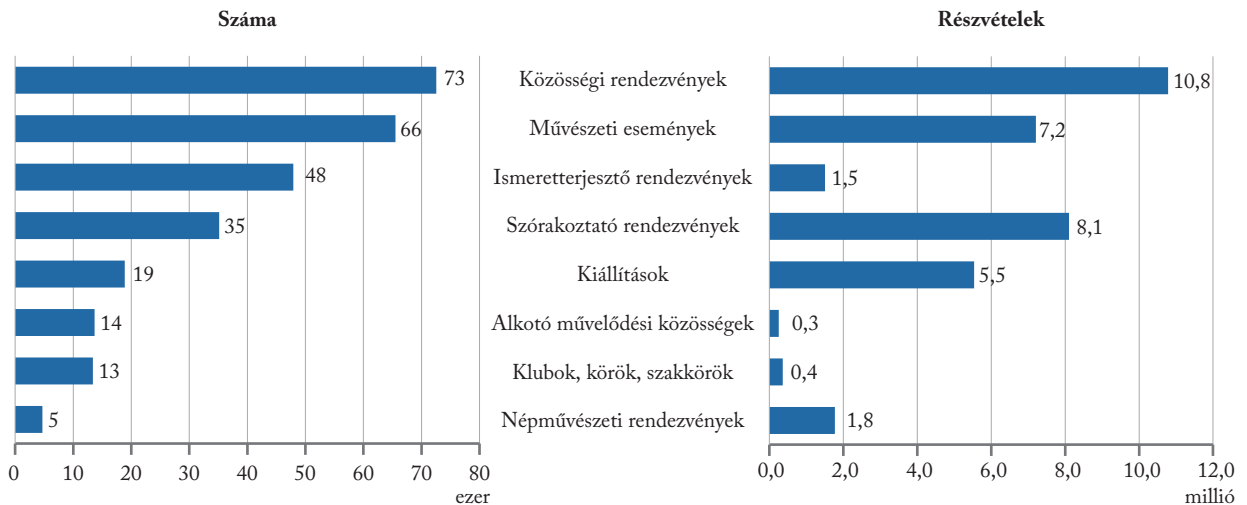
A technológiai fejlődés következtében a jegyvásárlási szokások jelentősen átalakultak az utóbbi években. A pénztári jegyvásárlások továbbra is mintegy felét teszik ki az összesnek, a közönségszervezőktől való vásárlás viszont veszített jelentőségéből, ezzel szemben az internetes jegyvásárlás egyre elterjedtebb, 2016-ban már minden ötödik jegyhez így jutottak hozzá.³¹⁾

³⁰⁾ Forrás: William Shakespeare: Ahogy tetszik II. felvonás 7. szín. Fordította Szabó Lőrinc.

³¹⁾ A részletes elemzést a KSH 2017-ben megjelent, a hivatal honlapjáról letölthető, *Színházi szórakoztatás, 2016* című kiadványa tartalmazza.

3.46. ábra

Közművelődési intézmények adatai, 2016

DIGITÁLIS TÁRSADALOM

A folyamatosan fejlődő információtechnológia nemcsak az egymás közötti kommunikációra, hanem a mindennapi szokásokra is hatással van. Ez többek között az internethasználat gyakoriságában, módjában és céljában is megmutatkozik.

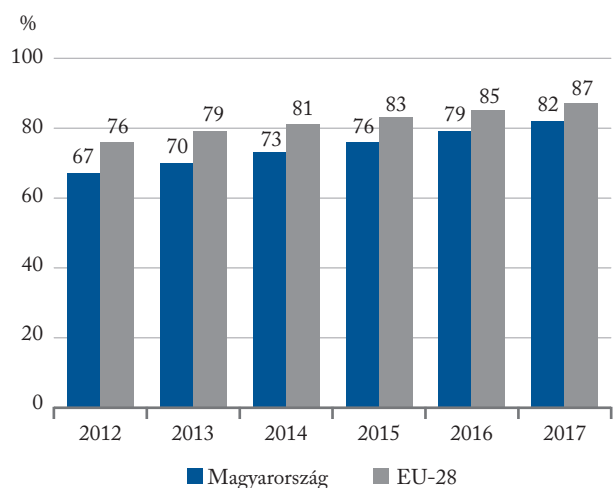
Az emberek héttizede napi rendszerességgel internetezik

Az internet-előfizetések növekvő számával párhuzamosan a **háztartások internetellátottsága** folyamatosan emelkedik: 2012-ben a hazai háztartások 67%-a, 2017-ben 82%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel, ami uniós összehasonlításban még mindig alacsony, de közelít az EU-28 átlagához. A hazai és az uniós ellátottság között 2012-ben 9, 2017-ben 5 százalékpont volt a különbség. A visegrádi országok közül a háztartások internetellátottsága hazánkéhoz hasonló volt 2017-ben: Csehországban 83, Lengyelországban 82, Szlovákiában 81%.

A jövedelmi negyedeket tekintve 2017-ben az alsó jövedelmi negyedhez tartozó háztartások 45%-a tudott a világhálóra csatlakozni, ami jelentősen elmaradt a 70%-os uniós átlagtól. Az alsó jövedelmi negyedről a felső negyed felé haladva egyrészt növekszik a hazai háztartások internetellátottsága, másrészt csökken az uniós átlagtól való elmaradásuk. A legmagasabb jövedelmi negyed háztartásai közül 2017-ben Magyarországon százból átlagosan 96, az unióban 98 rendelkezett internettel.

2012-höz képest mindegyik jövedelmi kvartilisben emelkedett az internetellátottság.

3.47. ábra

Az internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya az összes háztartásból

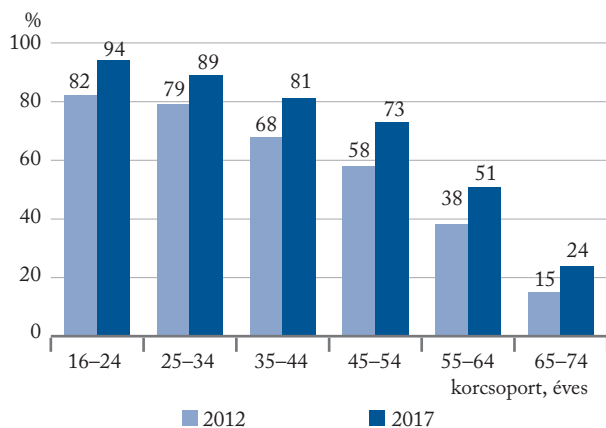
Az internetkapcsolattal rendelkező háztartásokon belül a helyhez kötött szélessávúinternet- és a szélessávúmobilnet-kapcsolattal rendelkező háztartások aránya 94, illetve 79% volt 2017-ben. Utóbbi rendkívül gyorsan terjed, 2012-ben az internetkapcsolattal rendelkező háztartásoknak még csak 26%-a alkalmazta ezt a lehetőséget a világháló elérésére.

Az internetellátottság és az okostelefonok egyre nagyobb mértékű elterjedtsége miatt napjainkra könnyen elérhetővé vált a világháló. Hazánkban a

16–74 éves népesség 83%-a már használta az internetet élete során, ezen belül 2017-ben 69%-uk napi rendszerességgel böngészett a neten. (2012-ben 58% volt ez az arány.) Az **internethasználat** aránya a fiatalok körében magas, az idősebbek esetében alacsony. (Az arányok az uniós átlaggal nagyjából megegyeznek, egyedül az 65–74 évesek korcsoportjában van jelentősebb elmaradásunk.) A napi rendszerességgel történő internetezést elősegíti az egyre megfizethetőbb mobilinternet és az arra alkalmas okostelefonok terjedése. 2017-ben az emberek 58%-a használta mobiltelefonját internet eléréséhez, öt évvel korábban 10%-uk. (2016-ban száz háztartásra átlagosan 61, saját tulajdonú okostelefon jutott.³²⁾)

3.48. ábra

Napi rendszerességgel internetezők aránya korcsoportok szerint

Napjainkra az internet a kulturális fogyasztás egyik fontos csatornájává vált. 2017-ben a felmérést megelőző 3 hónapban internetet használók 90%-a e-mailezett, 85%-a híreket olvasott, 84%-a közösségi oldalakat látogatott vagy aktívan használt, 59%-a telefon- vagy videohívást bonyolított, 49%-a interneten keresztül intézte a pénzügyeit. Ezen **internetes tevékenységeket** végzők aránya az elmúlt években jellemzően emelkedő tendenciát mutatott. Az Európai Bizottság 2016. évi felmérése³³⁾ szerint a Magyarországon megkérdezettek (15–45 év közötti internethasználók) 74%-a egy héten egynél többször használja az internetet, hogy hozzáférjen zenéhez, zenei videóhoz, 64%-a azért, hogy hozzáférjen képekhez (fényképek, festmények, rajzok), 53%-a pe-

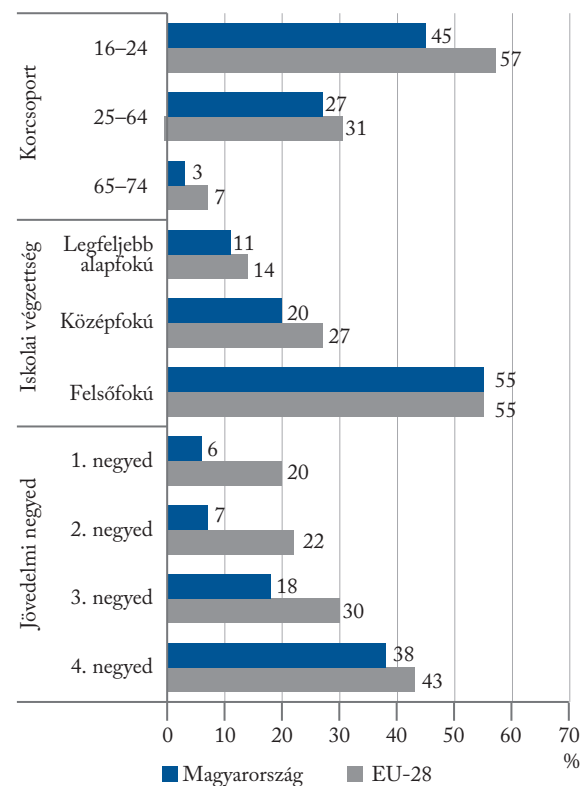
dig azért, hogy filmeket, sorozatokat nézzen online. Magyarország a fenti mutatókat tekintve sorrendben 4., 8., illetve 14. helyen állt a tagállamok között.

Minden második magyar legalább alapszintű digitális képességekkel rendelkezik

Az IT-eszközök használatának módját és minőségét az egyén képességei nagymértékben meghatározzák. 2017-ben a magyar lakosság 27%-a alacsony szintűnek tartotta **digitális képességeit**,³⁴⁾ illetve 24%-a rendelkezett alaptudással. A 16–74 évesek 26%-a állította magáról, hogy az alapszintnél fejlettebb a digitális képessége. Az EU-28 egészében a lakosság 26%-ának alacsony, 26%-ának alapszintű, 31%-ának ennél magasabb digitális tudása volt. (Hazánkban 23, uniós szinten 16% nem tudta besorolni magát egyik csoportba sem, mert a felmérést megelőző három hónapban nem használta az internetet.)

3.49. ábra

Alapszintnél magasabb digitális tudással rendelkezők aránya különböző dimenziók szerint, 2017

³²⁾ A háztartási költségvetési és életkörülmények adatfelvételből származó adat.

³³⁾ Forrás: Internet users' preferences for accessing content online. Flash Eurobarometer 437. European Commission, 2016. szeptember.

³⁴⁾ A digitális képesség felmérése négy részmutató segítségével történt: információkezelési képesség (például állományok mozgatása, információkeresés a világhálón), kommunikációs képesség digitális környezetben (például e-mail fogadása/küldése, saját készítésű tartalom megosztása weblapon), problémamegoldási képesség (például állomány másolása számítástechnikai eszköz és adathordozó között, online vásárlás/értékesítés), valamint szoftverhasználati képesség (például prezentáció készítése, programkód írása valamely programnyelv segítségével).

A ROBOTOK ÉS A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA MEGÍTÉLÉSE

A digitális technológia egyre nagyobb hatással van a gazdaságra, a társadalmi életre, kezdve a robotok³⁵⁾ és a mesterséges intelligencia növekvő használatától, egészen az e-egészségügy és e-közigazgatás egyre nagyobb népszerűségéig. A technológiai fejlődés mellett ugyanakkor az is fontos, hogy az emberek képesek legyenek magabiztosan használni az újfajta technológiákat, bízzanak e rendszerekben és használják ki a bennük rejlő lehetőségeket.

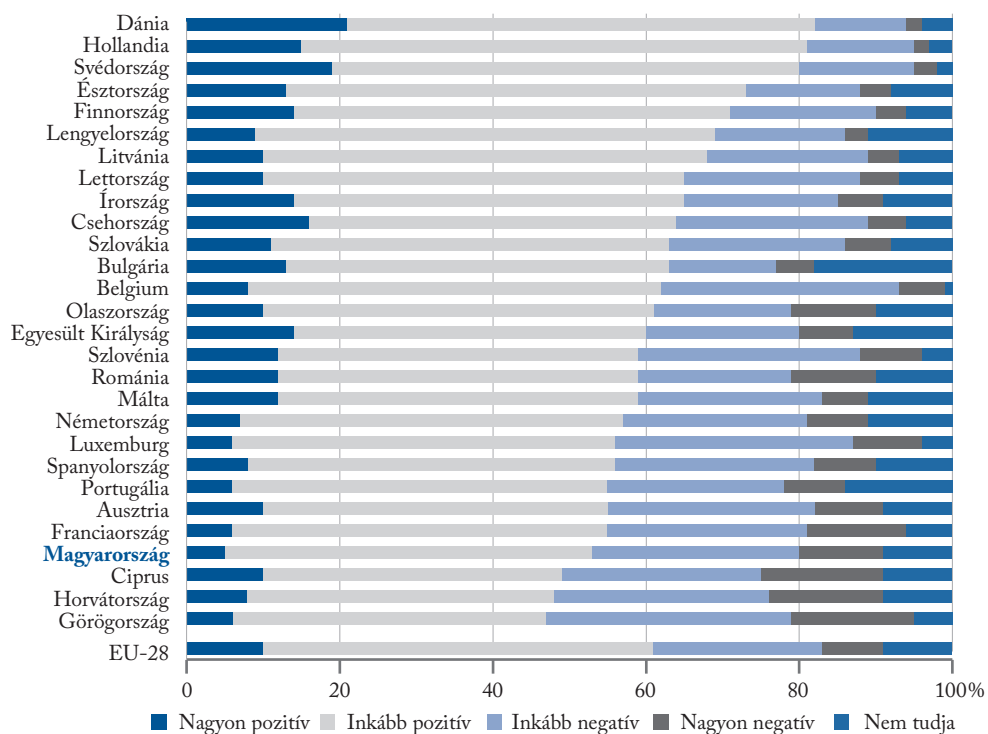
2017 márciusában az Európai Bizottság kérdőíves felmérést hajtott végre, amely a digitalizálás és az automatizálás hatását vizsgálta a mindennapi életre vonatkozóan. Az EU-28 tagállamaiból összesen mintegy 28 ezer főt, Magyarországon 1053 főt kérdeztek meg. Az eredményeket elemzésben³⁶⁾ foglalták össze, ami sokfajta témát mutat be, ezek közül a robotok és a mesterséges intelligencia megítélésének témakörére fókuszálunk.

A megkérdezettek többsége, az EU-ban átlagosan 85%-a, Magyarországon 89%-a még sosem használt ilyen technológiát. A használók között az EU-ban az otthoni alkalmazás jellemzőbb volt, mint a munkahelyi (9% és 6%), miközben Magyarországon megegyezett a két arányszám (4–4%).

Alapvetően pozitív ezen technológiák megítélése az EU-ban: Dániában, Hollandiában és Svédországban a válaszadók nyolctizede pozitívan nyilatkozott a robotokról és a mesterséges intelligenciáról általában véve, Magyarországon csak minden második válaszadó volt hasonló véleményen.

3.50. ábra

A robotok és a mesterséges intelligencia általános megítélése az EU-28 tagállamokban, 2017

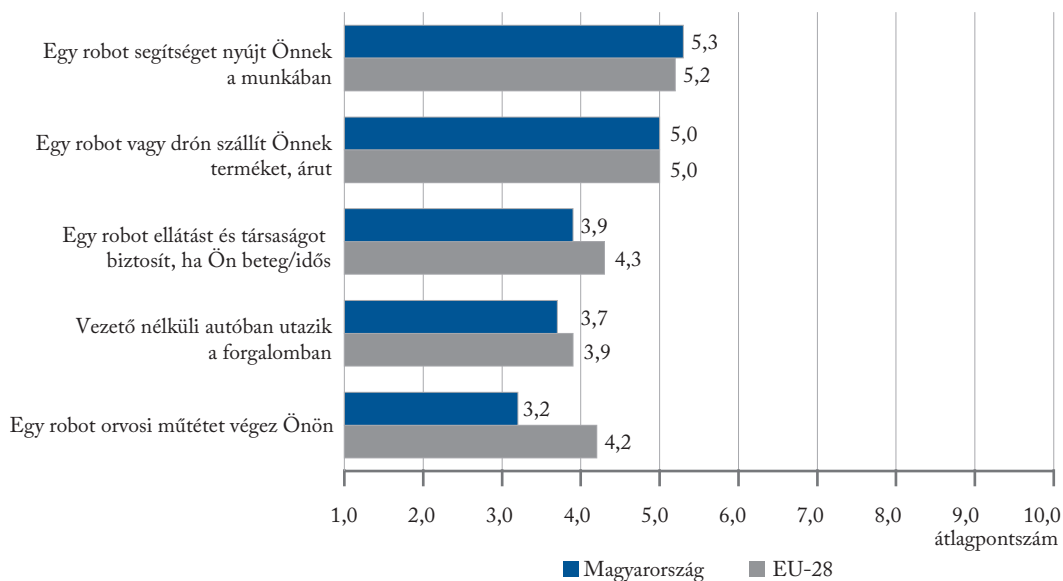
³⁵⁾ A robot egy olyan gépezet, amely támogatja az embereket a mindennapi feladatok elvégzése során, állandó utasítás vagy útmutatás nélkül, pl. úgy, mint egy munkatárs, aki segít a gyártási folyamatban, vagy mint egy robotporszívó, vagy mint aki közreműködik olyan helyzetekben, amelyek az ember számára veszélyesek (pl. keresés és mentés katasztrófák idején). A robotok sokféle alakot ölthetnek és többféle méretben is megjelenhetnek, némelyikük az emberekre is hasonlíthat. A mesterséges intelligencia olyan rendszerek leírására használt kifejezés, amelyek bizonyos mértékben az emberekhez hasonlóan érezni, érzékelni, gondolkodni és cselekedni tudnak, racionálisan viselkednek. Mesterséges intelligenciát használnak például a vezető nélküli autók vagy a drónok, vagy a lakásokban az automata fűtés beállításánál, vagy az egészségügyben az orvosi diagnosztikus javítása céljából.

³⁶⁾ Forrás: Attitudes towards the impact of digitisation and automation on daily life. Special Eurobarometer 460. European Commission, 2017. május.

A felmérést végrehajtók megkérdezték a válaszadóktól, hogy mit éreznének azokban a helyzetekben, amelyek során robotok működnek közre. Az EU-ban és Magyarországon is leginkább a munka során nyújtott segítségnyújtást éreznék kellemesnek. Hazánkban legjobban a robot által elvégzett műtéttől, az EU-ban pedig a vezető nélküli autóban utazástól tartanak a válaszadók.

3.51. ábra

Robotok közreműködésével kapcsolatos érzések átlagpontszáma*

*A válaszadóknak 1-től 10-ig terjedő skálán kellett pontozniuk (1: teljes mértékben kényelmetlen, kellemetlen érzés, 10: teljes mértékben kényelmes, kellemes érzés).

A jelenlegi munkafolyamatok robotokkal vagy mesterséges intelligencia segítségével történő elvégzését Magyarországon a megkérdezettek 53%-a (6%-uk szerint teljes egészében, 16%-uk szerint többnyire, 31%-uk szerint csak részben), míg az unióban 44%-a tartja lehetségesnek a jövőben. Magyarországon és az unió egészében is a válaszadók mintegy háromnegyede szerint ezen technológiák elterjedésével több állás fog megszűnni, mint amennyi keletkezik. Ennek ellenére mind az unióban, mind nálunk tíz válaszadóból 8-an nyilatkoztak úgy, hogy a robotok szükségesek, mert olyan munkát is elvégeznek, amely az ember számára túl nehéz vagy túl veszélyes, tizből 7-en pedig alapvetően hasznosnak ítélték ezt a technikát a társadalom számára.

Az alapszintnél magasabb digitális tudással rendelkezők aránya a 16–24 évesek körében a legmagasabb (45%), és ez az arány az életkor emelkedésével párhuzamosan csökken. A korcsoportok mellett az iskolai végzettség, illetve a jövedelemszint (az egyén melyik jövedelmi negyedbe tartozó háztartásban él) szerint is jelentős különbségek rajzolódnak ki a digitális tudás alapján.

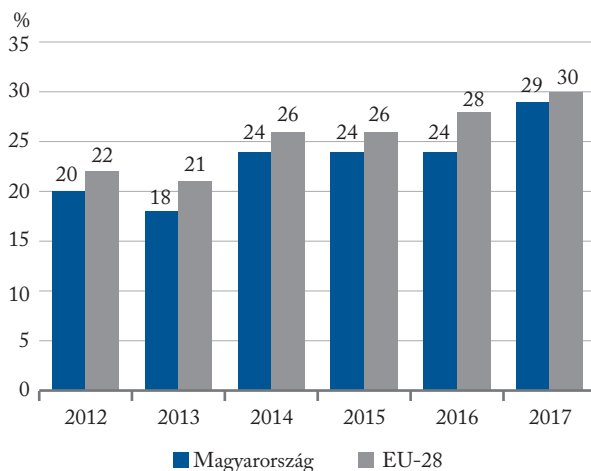
Egyre többen intézik elektronikusan az ügyeiket, vásárolnak online

Az információtechnológia fejlődésével párhuzamosan a közigazgatás is fokozatosan digitalizálódik, a lakosság jelentős része veszi igénybe az e-közigaz-

gatás szolgáltatásait. Az egyre fejlettebb **e-közigazgatás** egyaránt idő- és költségmegtakarítást jelenthet az ügyintézési folyamat mindkét oldalán, kényelmesen, gyorsabban igénybe vehető szolgáltatásokat, jobb információellátást nyújt. A folyamatot egyaránt erősíti az internetes alkalmazások fejlődése, a takarékoság, valamint a felhasználók részéről jelentkező használati igény. 2017-ben a 16–74 évesek 47%-a interneten keresztül lépett kapcsolatba valamely hatósággal a felmérést megelőző egy éven belül, ez 5 százalékponttal több, mint a 2012. évi érték. A korcsoportba tartozók 43%-a keresett információt közigazgatási szervezet honlapján, 31%-a letöltötte, 29%-a online kitöltötte az űrlapot és be is

küldte. (Utóbbi teljes egészében elektronikus ügyintézés jelent.) Mindhárom mutató tekintetében közel azonos a hazai és az uniós arány.

3.52. ábra
A teljes körű elektronikus ügyintézés igénybe vevők aránya a 16–74 éves népességből

Az elektronikus ügyintézésben egyáltalán nem érintettek aránya 2012 óta csökken, 2017-ben a lakosság 14%-a nem küldött vissza elektronikusan beadványt a közigazgatási szerveknek. A 2017. évi felmérés szerint a 16–74 évesek 10%-a elektronikus ügyintézéshez szükséges képesség hiánya, 12%-a személyiségi adatok védelmével kapcsolatos aggályok miatt nem vette igénybe az e-közigazgatást. A lakosság 19%-ánál az ügyintézés során másik, megbízott személy (például adótanácsadó, könyvelő) járt el. A 16–74 évesek 9%-a jelölte meg problémaként az elektronikus aláírás hiányát vagy az elektronikus személyazonosítás problémáját.

Az e-közigazgatás mellett az **e-kereskedelem** is egyre népszerűbb. 2017-ben a felmérést megelőző három hónapban a 16–74 éves korcsoportba tartozók 26%-a interneten keresztül rendelt, illetve vásárolt terméket vagy szolgáltatást, 2012-ben pedig 15% volt ez az arány.

SZUBJEKTÍV JÓLLÉT³⁷⁾

A lakosság életkörülményeinek jellemzőit nemcsak a kiadványban már bemutatott objektív indikátorok – a lakáskörülmények, a jövedelmi helyzet és a fogyasztási szokások –, hanem szubjektív tényezők mentén is érdemes vizsgálni. Az utóbbiak az egyén által megélt, szubjektív megítélésen alapulnak, így a lakosságnak az életkörülményekkel kapcsolatos érzéseit tükrözik.

A szubjektív jóllét mutatóinak középpontjában az emberek élettel, annak meghatározott területeivel való elégedettsége, mentális egészsége, valamint jellemző érzelmi állapota áll. A szubjektív jóllét – az OECD definíciója szerint – „az embereknek a velük történt eseményekkel, a testükkel, a gondolataikkal és az életkörülményeikkel, összességében az életükkel kapcsolatos különböző értékelések gyűjtőfogalma”,³⁸⁾ legfontosabb mutatója az élettel való elégedettség, valamint a különböző érzelmi állapotok vizsgálata.³⁹⁾

A fiatalok a legelégedettebbek az életükkel

A 16 éves és annál idősebb megkérdezettek 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelhették, hogy mennyire elégedettek az életükkel. Minél magasabb értéket adtak, annál inkább az elégedettségüket fejezték ki. A válaszok átlagértéke 2013 és 2017 között érdemben nem változott. A 16 éves és annál idősebb magyar lakosság **élettel való átlagos elégedettsége** 2017-ben 6,09 pont volt, a korábbi években mért átlagértékekkel gyakorlatilag megegyezik.

A mutató értéke nemenként eltért egymástól, a férfiak élettel való elégedettsége (6,18 pont) magasabb volt, mint a nőké (6,02 pont). A vizsgált változók közül az életkor, a családi állapot, az iskolai végzettség, a munkaerőpiaci, valamint a jövedelmi helyzet esetében is markáns összefüggések mutathatók ki.

Az élettel való elégedettség – a korábbi évekhez hasonlóan – 2017-ben is a 16–24 évesek körében volt a legmagasabb (6,75 pont), a mutató értéke az életkor előrehaladtával szinte folyamatosan csökkent. A 75 éves vagy annál idősebb korosztály volt a legkevésbé elégedett az életével (5,29 pont).

³⁷⁾ A lakosság szubjektív jóllétével a KSH következő kiadványai is foglalkoznak, amelyek a hivatal honlapján a kiadványtárban ingyenesen letölthetőek: *Érdekességek a szubjektív jóllét (well-being) magyarországi vizsgálatából*. Statisztikai tükör, VIII. évfolyam, 2014/2.; *A jóllét magyarországi indikátorrendszere, 2013.*; *A szubjektív jóllét vizsgálatának eredményei nemzetközi összehasonlításban*. Statisztikai Tükör 2015/39.; *A háztartások életszínvonala, 2014.*; *A háztartások életszínvonala, 2015.*; *A háztartások életszínvonala, 2016.*

³⁸⁾ *Forrás: A háztartások életszínvonala, 2016.* Központi Statisztikai Hivatal, 2017 (49. o.).

³⁹⁾ A 2017-es adatfelvétel az egyének által megélt különböző érzelmi állapotokról nem tartalmazott kérdéseket.

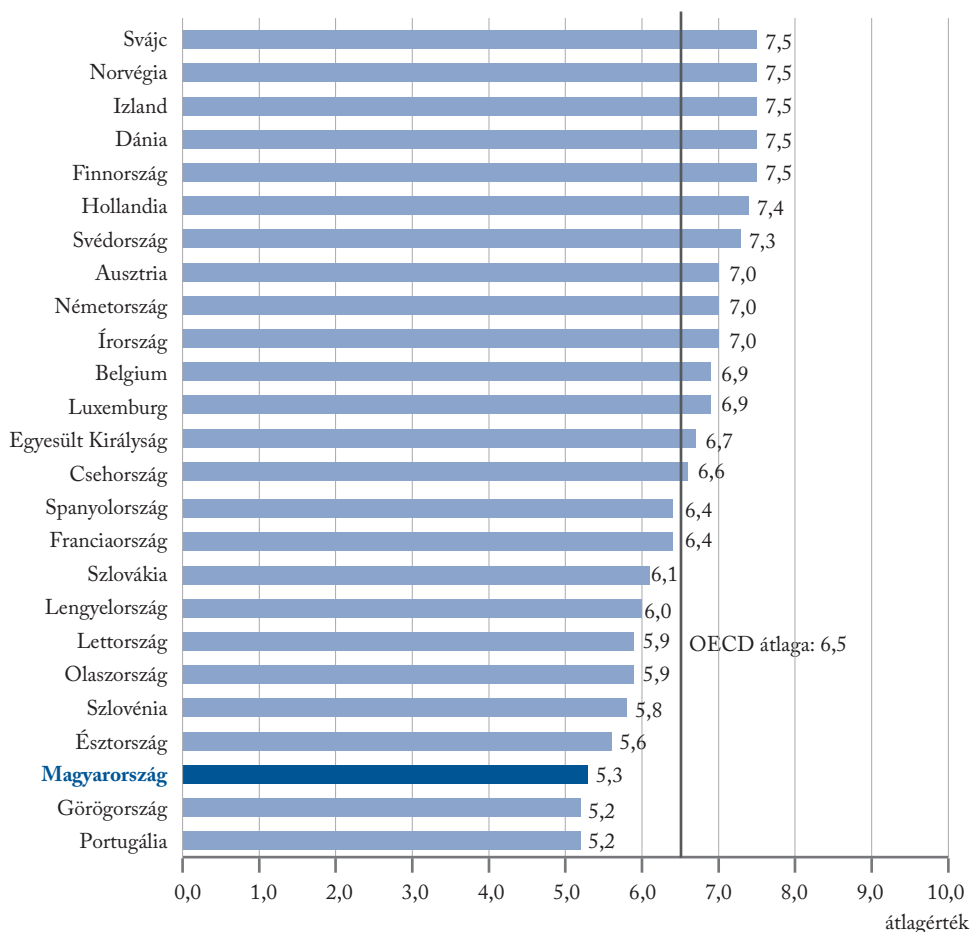
A MAGYAR LAKOSSÁG ÉLETTEL VALÓ ELÉGEDETTSÉGE NEM VÁLTOZOTT

A lakosság élettel való elégedettségét az EU-SILC lakossági adatfelvétel mellett az OECD által vizsgált, úgynevezett „jobb élet indexszel” (Better Life Index) is mérhetjük, nemzetközi összehasonlításokat végezhetünk.

A kérdezettek mindkét adatfelvétel során egy 0-tól 10-ig terjedő skálán nyilatkozhattak arról, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel. Az OECD legfrissebb, 2017-re vonatkozó adatai szerint az átlagos életelégedettség Magyarországon az egy évvel korábbihoz képest nem változott, 5,3 pont volt.⁴⁰⁾ A hazai átlagérték továbbra is az OECD-átlag (6,5 pont) alatti, nálunk kevésbé elégedettek életükkel a portugál és a görög válaszadók.⁴¹⁾

3.53. ábra

Az élettel való elégedettség átlagértékei az OECD „jobb élet indexe” alapján az OECD európai tagországaiban, 2017

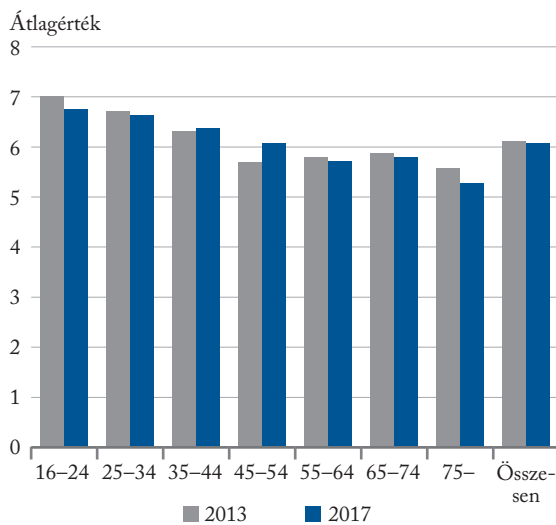
Forrás: OECD.

⁴⁰⁾ Módszertani különbségek miatt az Eurostat és az OECD által közölt átlagértékek eltérnek egymástól.

⁴¹⁾ Forrás: OECD.

3.54. ábra

Az élettel való elégedettség átlagértékei korcsoportok szerint*

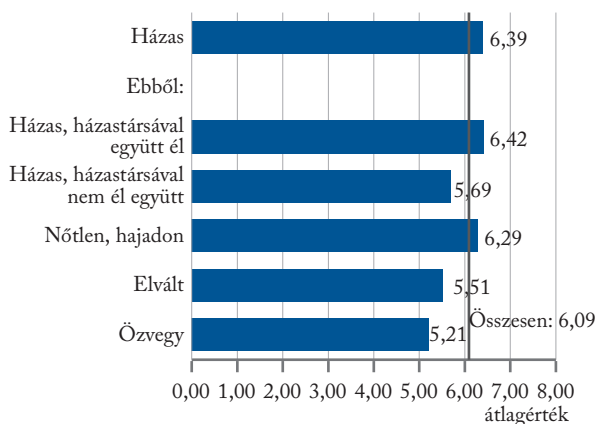
* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A házastársukkal együtt élők elégedettebbek

Ha az élettel való elégedettség megítélését családi állapot szerint vizsgáljuk, akkor 2017-ben – a korábbi évekkel szemben – nem a nőtlen, hajadon családi állapotúak (6,29 pont), hanem a házások körében (6,39 pont) találjuk a legmagasabb átlagpontszámot, azonban továbbra is az özvegyek (5,21 pont) a legkevésbé elégedettek az életükkel. Amennyiben azt is figyelembe vesszük, hogy a házasság családi állapotúak egy háztartást alkotnak, azt látjuk, hogy a házastársukkal együtt élő házasság családi állapotúak elégedettebbek az életükkel, mint a külön háztartásban élők.

3.55. ábra

Az élettel való elégedettség átlagértékei családi állapot szerint, 2017*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

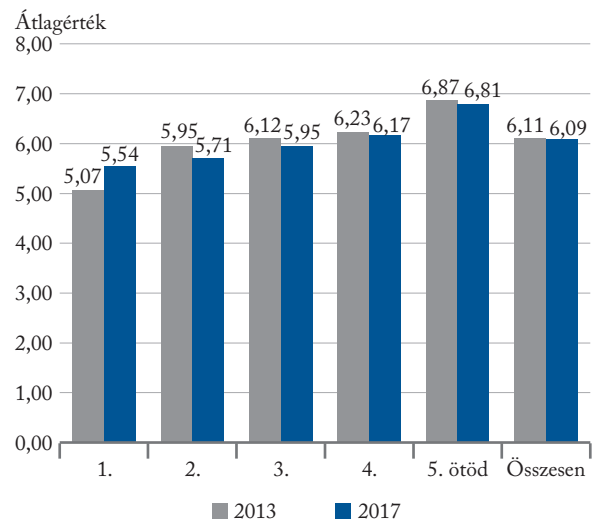
Az iskolai végzettség szintjének növekedésével párhuzamosan nőtt az élet általános szubjektív megítélése: a legkevésbé elégedettek – a korábbi évekhez hasonlóan – 2017-ben is a legfeljebb alacsonyfokú képzettségűek (5,27 pont), a legelégedettebbek pedig a befejezett felsőfokú végzettséggel rendelkezők (7,03 pont) voltak.

A munkaerőpiaci helyzet szempontjából nézve az egyéni és a társas vállalkozók voltak a leginkább elégedettek az életükkel (6,88 pont). A munkahelytel nem rendelkezők közül a tanulók adták a legmagasabb átlagpontszámot (7,21 pont). Az életelégedettség a fogyatékossgal élő, egészségügyi okok miatt munkaképtelenné vált személyek (4,35 pont), valamint a munkanélküliek (4,39 pont) körében volt a legalacsonyabb.

Az élet szubjektív megítélése a jövedelmi helyzettel is összefüggést mutatott. A jövedelmi szinttel párhuzamosan az élettel való elégedettség is folyamatosan emelkedett. A legalsó és a legmagasabb jövedelmi ötödbe tartozók átlagértéke közötti különbség 2013 és 2017 között évről évre csökkent. Az életelégedettség a jövedelmi helyzet alapján a legfelső 20%-ba tartozók körében volt a legmagasabb (6,81 pont), a legalsó 20%-ba tartozók esetében a legalacsonyabb (5,54 pont).

3.56. ábra

Az élettel való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödök szerint*

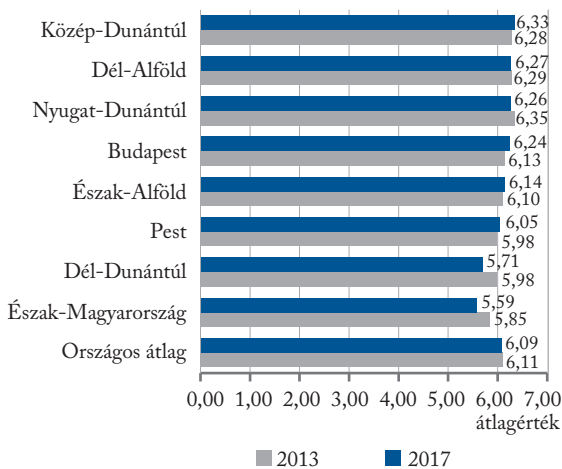
* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Településtípus szerint mindegyik évben a községekben élők voltak a legkevésbé, a megyeszékhelyeken vagy megyei jogú városokban élők pedig a leginkább elégedettek az életükkel. Régióként vizs-

gálva az átlagértékeket 2013-ban a nyugat-dunántúliak (6,35 pont), 2015-ben a Közép-Dunántúlon élők (6,49 pont), 2016-ban Dél-Alföld (6,42 pont), 2017-ben pedig újra Közép-Dunántúl lakosai voltak a legelégedettebbek. A legkevésbé mindegyik évben a Dél-Dunántúlon és az Észak-Magyarországon élők voltak megelégedve az életükkel.

3.57. ábra

Az élettel való elégedettség átlagértékei régiók szerint*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A jövedelemnek fontos szerepe van az elégedettségben

A 16 éves és annál idősebb népesség elégedettségének fontos tényezője az **anyagi helyzetük** megítélése, amit – az élettel való elégedettséghez hasonlóan – egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelhettek a megkérdezettek, a magasabb értékek a nagyobb elégedettséget jelezték. A mutatóra adott átlagpontszám 2013 és 2017 között szinte változatlan maradt. A háztartás anyagi helyzetének megítélése a 16 éves és annál idősebb lakosság körében 2013-ban átlagosan 5,17, négy évvel később 5,18 pont volt. Az anyagi körülmények szubjektív megítélésére a kérdezettek neme, családi állapota, legmagasabb befejezett iskolai végzettsége, valamint a munkaerőpiaci és a jövedelmi helyzete is hatást gyakorolt.

A 2017-es adatfelvétel alapján megállapítható, hogy a férfiak elégedettebbek (5,24 pont) a háztartásuk anyagi helyzetével, mint a nők (5,13 pont). Ugyanez az összefüggés a korábbi évek esetében nem mutatható ki.

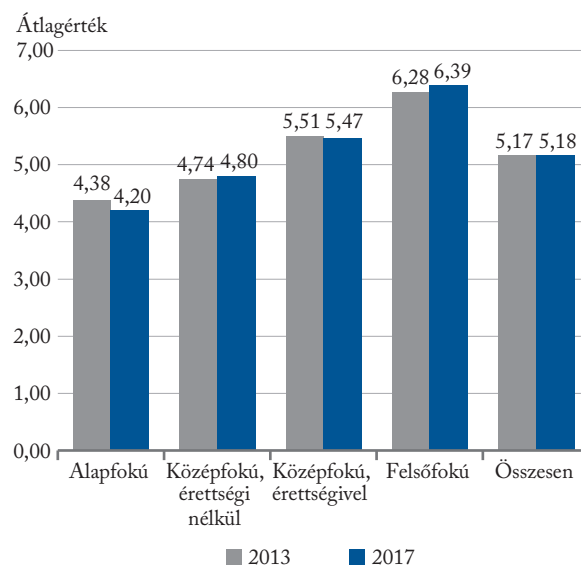
A **családi állapot szerinti** bontásban – hasonlóan a korábbi felmérések eredményeihez – a legmagasabb átlagértékkel 2017-ben is a házassági

állapotú megkérdezettek (5,49 pont), a legalacsonyabbal pedig az elváltak (4,53 pont) rendelkeztek. A házasságok között érdemes azt is megkülönböztetni, hogy a házastársak együtt élnek-e, ugyanis az adatok – akárcsak az életelégedettségnél – arra utalnak, hogy a külön háztartásban élő házassági állapotúak (4,71 pont) csupán az elváltaknál adtak magasabb átlagpontszámot.

Mind a négy év adatfelvétele alapján elmondható, hogy a legmagasabb iskolai végzettség szintjének emelkedésével párhuzamosan az anyagi helyzettel való átlagos elégedettség is nő.

3.58. ábra

Az anyagi helyzettel való elégedettség átlagértékei iskolai végzettség szerint*

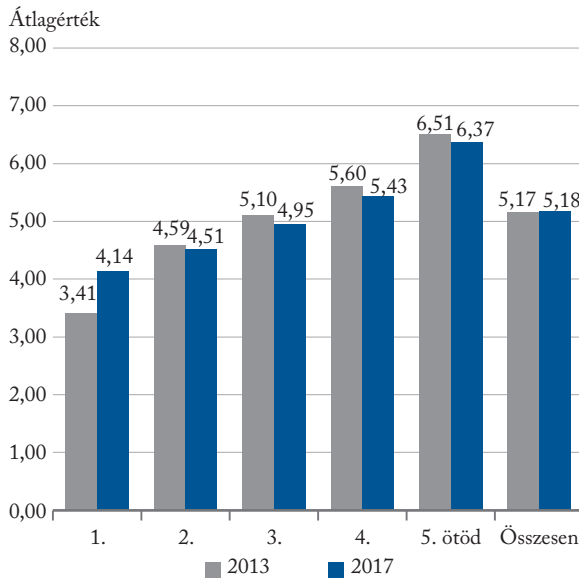
* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Munkaerőpiaci helyzet szempontjából továbbra is az egyéni és a társas vállalkozók (6,08 pont) adták a legmagasabb átlagpontszámot, a legalacsonyabbat pedig a munkanélküliek (2,99 pont). A jövedelmi szinttel párhuzamosan az anyagi helyzettel való elégedettség is emelkedett. A legfelső és a legalsó jövedelmi ötödbe tartozók átlagos elégedettsége közötti különbség évről évre mérséklődött.

A nagyobb városokban élők nemcsak az életükkel, hanem anyagi helyzetükkel is elégedettebbek voltak. Míg 2017-ben a községben élő személyek átlagértéke 4,83, addig a megyeszékhelyeken vagy megyei jogú városban élőké 5,56 pont volt. A régiók közül a Közép- és a Nyugat-Dunántúlon élők voltak a legelégedettebbek, a legkevésbé Észak-Magyarország és Pest régió 16 éves és annál idősebb lakossága.

3.59. ábra

Az anyagi helyzettel való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödök szerint*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

Továbbra is bizalmatlan a lakosság

Életminőségünket nagyban meghatározza, hogy bízhatunk-e másokban, szükség esetén számíthatunk-e mások támogatására és segítségére. Az emberekkel történő pozitív együttműködés, az emberekbe vetett bizalom a társadalmi tőkével, a társadalmi integrációval, valamint a jólléttel is összefüggésbe hozható.

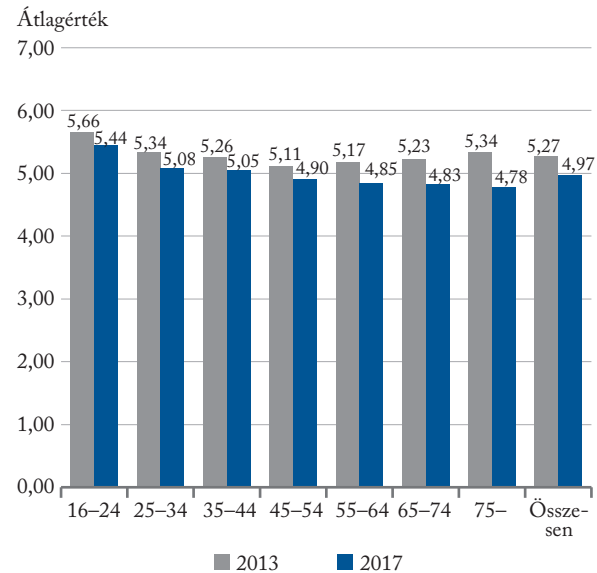
A 0-tól 10-ig terjedő skálán az emberek iránti **bizalom** az összes szubjektív változó közül továbbra is a legalacsonyabb átlagértéket (4,97 pont) mutatta, ami a 2013-ban mért 5,27-es átlagértékhez képest csökkent, a 2015. (4,95 pont) és a 2016. évvel (5,00 pont) pedig gyakorlatilag megegyezett. Mindegyik vizsgált évben a fiatalok (16–24 évesek) bizalmi szintje volt a legmagasabb, a 75 éves és idősebbeké a legalacsonyabb. A kérdésre adott pontok átlaga a korábbi adatfelvételek esetében jellemzően a 40-es, 50-es életévek végére jelentősen visszaesett, ezt követően pedig hullámozóan alakult, a 2017. évi felmérés eredményei alapján ezzel szemben már egyértelműen kimutatható, hogy az életkor előrehaladtával csökken az emberekben való általános bizalom.

Az iskolai végzettség növekedésével nő a más emberek iránti bizalom mértéke. Míg 2017-ben a legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező 16 éves és annál idősebb népesség átlagosan 4,63,

addig a felsőfokú végzettségűek 5,46 pontot adtak az erre vonatkozó kérdésre.

3.60. ábra

Az emberek iránti bizalom átlagértéke korcsoportok szerint*

* 0-tól 10-ig terjedő skálán.

A nagyvárosokban élőket nagyobb bizalom jellemezte: 2017-ben – az azt megelőző évhez hasonlóan – a Budapesten élők átlagértéke (5,21 pont) volt a legmagasabb, már a megyeszékhelyeken és a megyei jogú városokban élőket (5,15 pont) is meghaladta. Továbbra is a kisvárosokban (4,71 pont), valamint a községekben élők (4,97 pont) bíztak a legkevésbé egymásban.

Tovább nőtt a lakosság biztonságérzete

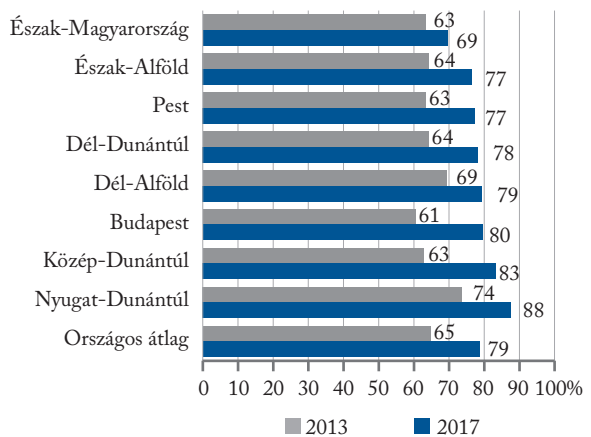
A lakóhely környéki **közterületen való biztonságérzetre** nem csak az gyakorol hatást, hogy az egyén mennyire bíz a szűkebb környezetében, hanem a lakóhely környezete, a közbiztonság helyzete is befolyásoló tényező lehet. A 16 éves és annál idősebb lakosság biztonságérzetének jellemzőit mind a négy évben annak a kérdésnek a megválaszolásán keresztül vizsgáltuk, hogy mennyire érzik a megkérdezettek magukat biztonságban, ha sötétedés után a lakóhelyük környékén sétálnak.

Az adatfelvételek tapasztalatai alapján a lakosság biztonságérzete évről évre nőtt hazánkban. Míg 2013-ban a válaszadók 65%-a számolt be arról, hogy nagyon, vagy eléggé biztonságban érzi magát

sötétedés után az utcán, addig a 2017-es felmérés során ez az arány már 79%-ot tett ki.

A lakosság biztonságérzete mindegyik településtípus esetében javult, azonban továbbra is a községekben élők biztonságérzete volt a legmagasabb (83%), a megyeszékhelyek 16 éves és annál idősebb lakosságáé pedig a legalacsonyabb (75%). A magukat biztonságban érzők hányada 2013-hoz képest a leginkább (egyaránt 19 százalékponttal) Budapesten és a megyeszékhelyeken emelkedett. Ugyanez az arány a régiók közül – az előző évhez hasonlóan – 2017-ben is a Nyugat-Dunántúlon élők körében volt kiugróan magas (88%). Észak-Magyarországon viszont a megkérdezettek valamivel több mint egyharmada válaszolta azt, hogy kisebb vagy nagyobb mértékben, de veszélyben érezte magát sötétedés után egyedül az utcán.

3.61. ábra
A lakosságon belül azok aránya, akik biztonságban érezték magukat közterületen sötétedés után, régiók szerint

4. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZET

Nemzetközi gazdaság

• A **globális gazdaság** teljesítménye – a Nemzetközi Valutaalap becslése szerint – 2017-ben 3,7%-kal bővült az előző évhez képest. A világgazdasági folyamatok középpontjában leginkább az Egyesült Államokkal kapcsolatos gazdaságpolitikai döntések álltak. A növekedés jelentős mértékben az ázsiai országok teljesítményével függött össze. A meghatározó globális szereplők közül az **Egyesült Államok** gazdasági teljesítménye 2,3, **Kínáé** 6,9, **Japáné** 1,7%-kal bővült.

• A szűkebb nemzetközi környezetünkbe tartozó **Európai Unióban** a gazdasági fellendülés erősödött, az EU-28 esetében a GDP volumene 2,4, a hazánk legjelentősebb külgazdasági partnerének számító Németországban 2,2%-kal növekedett 2017-ben.

• Részben a gyengülő amerikai dollár hatására a **nyersanyagpiacokat** alapvetően áremelkedés jellemezte. 2017-ben a globális élelmiszerár-index FAO által számított értéke 8,1, a Brent piaci átlagára 24%-kal magasabb volt a 2016. évinél.

• A több mint négy éve tartó konjunktúra 2017-ben folytatódott a magyar gazdaságban. A **bruttó hazai termék volumene** 2017-ben 4,0%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest, ezzel a növekedéssel az uniós rangsor középmezőnyébe tartoztunk.

• A **felhasználási oldalon** egyrészt a 2016. évinél 4,1%-kal többet fogyasztó háztartások, másrészt a 17%-kal nagyobb bruttó állóeszköz-felhalmozás okozta a gazdasági növekedést, ugyanakkor a külkereskedelem teljesítménye visszafogta a GDP bővülését.

• A GDP növekedését jelentősen támogatta az egy évvel korábbi alacsony bázishoz képest 17%-kal bővülő **beruházási teljesítmény**. A beruházások bővülésében szerepet játszott, hogy a vállalkozások kapacitásnövelő beruházásainak élénkülése mellett a 2014–2020-as uniós költségvetési ciklus elindított projektjeinek tényleges megvalósítása is nagyobb lendületet vett, valamint az ingatlanberuházási aktivitás is emelkedett.

• A **termelési oldalon** a legtöbb nemzetgazdasági ág teljesítménye nőtt. A bővülés húzóereje a piaci szolgáltatások, a feldolgozóipar és az építőipar voltak, ugyanakkor a mezőgazdaság teljesítménye visszafogta a GDP bővülését.

• 2017-ben a termékek exportjának **volumene** 5,8, az import 8,2%-kal nőtt 2016-hoz képest. A kivitel növekedési üteme megegyezett a 2013–2016. évek átlagával, a behozatalé 2,0 százalékponttal meghaladta azt.

Makrogazdasági folyamatok Magyarországon

Külkereskedelem

Kormányzati szektor

2017-ben a kivitel **értéke** 100,6 milliárd euró volt, 8,2%-kal több, mint 2016-ban. A behozatal értéke 92,5 milliárd eurót tett ki, ami 11%-kal meghaladta az egy évvel korábbit.

- Külkereskedelmünk 8,1 milliárd eurós többlettel zárta a 2017-es évet, a **mérleg** 1,6 milliárd euróval romlott az egy évvel korábbihoz képest. A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege 2009 óta mutat többletet, az aktívum összege 2012–2014-ben évente 6–7 milliárd euró között változott, 2015-ben és 2016-ban pedig egyaránt rekord nagyságra nőtt.

- 2017-ben a **forgalom forintban mért árszínvonala** exportban 1,5, importban 1,9%-kal haladta meg a 2016. évit. A **cserearány** 0,4%-kal romlott, ezzel megszakadt a 2013–2016. évek javuló tendenciája. 2017-ben a **forint** kismértékben erősödött, így a külkereskedelmünk **devizaárszintje** nagyobb mértékben emelkedett, mint a forintárszintje.

- 2017-ben a **szolgáltatások exportjának értéke** 23,8 milliárd, az import 15,8 milliárd euró volt. Exportbevételeink 7,3, importkiadásaink 6,7%-kal nőttek a 2016. évihez képest. 2017-ben a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunkban 8,1 milliárd eurós többlet keletkezett, az egyenleg 0,6 milliárd euróval javult 2016-hoz képest. A mérleg a 2010-es években folyamatosan kedvezőbbé vált, a javulás mértéke 2012-höz viszonyítva 3,9 milliárd eurót tett ki.

- A **kormányzati szektor hiánya** 2017-ben 746 milliárd forint volt, ami a GDP 2,0%-ának felelt meg. A deficit 157 milliárd forinttal, GDP-arányosan pedig 0,3 százalékponttal nőtt a 2016. évihez képest. A hiány bruttó hazai termékhez viszonyított aránya 2012-től 2017-ig mindegyik évben alacsonyabb volt, mint a 3,0%-os maastrichti hiánykorlát. 2017 végén a **kormányzati szektor adóssága** – a Magyar Nemzeti Bank adata szerint – a GDP 73,6%-át tette ki, ami az egy évvel korábbinál 2,4, a 2012. év végénél 4,0 százalékponttal alacsonyabb volt. A csökkenés ellenére a maastrichti kritérium 60%-os határértéke még nem teljesült. Az adósság forintban számított értéke az elmúlt öt évben 26%-kal nőtt, és 28,1 ezer milliárd forintot tett ki 2017 végén.

4.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	2014	2015	2016	2017
Bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe, 2012=100,0	106,4	110,0	112,4	116,9
Egy főre jutó GDP, az EU-28 átlaga = 100,0 ^{a)}	68	68	67	..
Beruházás volumenindexe, 2012=100,0	126,3	136,4	118,7	138,6
Háztartások tényleges fogyasztásának volumenindexe, 2012=100,0	102,9	106,3	110,4	114,8
A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege, millió euró	6 274	8 595	9 725	8 082
Behozatal volumenindexe, 2012=100,0	114,2	121,4	127,4	137,8
Kivitel volumenindexe, 2012=100,0	111,4	120,1	125,4	132,6
Kormányzati szektor egyenlege, a GDP %-ában	-2,6	-1,9	-1,7	-2,0
Kormányzati szektor adóssága, a GDP %-ában	76,6	76,7	76,0	73,6

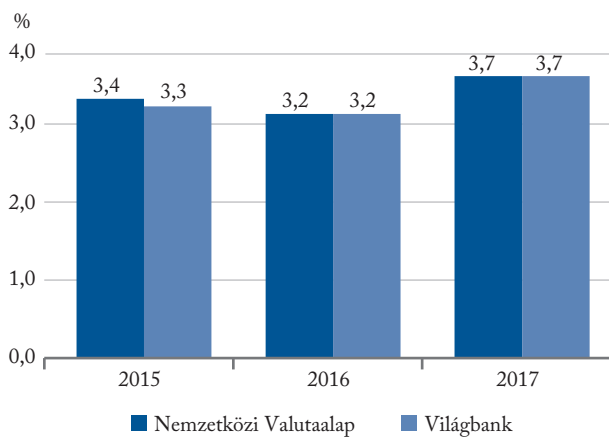
^{a)} Vásárlóerő-paritáson számolva.

NEMZETKÖZI GAZDASÁG

A **globális gazdaság** a pénzügyi-gazdasági válságot követően 2010-ben dinamizálódott, a Nemzetközi Valutaalap becslése szerint 5,4%-kal bővült az egy évvel korábbihoz mérten.¹⁾ 2011-ben és 2012-ben a növekedési ütem csökkenő tendenciát mutatott, ezt részben az euróövezet gazdasági és monetáris problémái és az átalakuló gazdasági szerkezete miatt lassuló teljesítménynövekedést realizáló Kína okozták. 2012 és 2016 között a világgazdaság 3,2 és 3,6% közötti mértékben bővült, 2017-ben a korábbi évekhez képest valamelyest lendületesebben, 3,7%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Ezen belül a fejlett országok gazdasági teljesítménye összességében 2,3, a felzárkózó és fejlődő országokat tömörítő országcsoporté 4,7%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Mindkét növekedés nagyobb volt az előző évinél. A globális folyamatokra 2017-ben a leginkább az Egyesült Államokban meghozott gazdaságpolitikai döntések és a velük kapcsolatos várakozások voltak hatással.

4.1. ábra

A globális GDP volumennövekedése* (az előző évhez képest)

* Becsült adat.

Forrás: Nemzetközi Valutaalap, Világbank.

Fejlett országok – már érezhető az adórendszerreform hatása az Egyesült Államok teljesítményében

A **fejlett országok** (például az Egyesült Államok, az Európai Unió tagállamai, Japán, Kanada) teljesít-

ménybővülése több mint 10 éve elmarad a világgazdaság átlagától, 2012 óta 1,2–2,2% között mozgott, 2017-ben 2,3%-os volt.²⁾

Az **Egyesült Államok** gazdasági teljesítménye 2017-ben 2,3%-kal bővült az egy évvel korábbi, visszafogottabb növekedést követően. (A 2016. évi 1,5%-os GDP-emelkedés a 2009. évi visszaesés óta a legalacsonyabb növekedési ütem volt.) Az év második felében a dinamikusabb teljesítményhez már hozzájárultak az adórendszerreform, így a vállalati adóteher-csökkentések hatásai is. 2017-ben a háztartások és a háztartásokat segítő nonprofit szektor együttes fogyasztása, valamint a bruttó állóeszköz-felhalmozás (2,8, illetve 3,4%-os) növekedése segítette a gazdasági fejlődést, ugyanakkor a kormányzat fogyasztási kiadásai stagnáltak (+0,1%). A külkereskedelem visszafogta a GDP bővülését: az import volumennövekedése (4,0%) meghaladta az exportét (3,4%), a külkereskedelmi deficit (572 milliárd dollár) 2011 óta a legnagyobb volt. Termelési oldalon az ipari termelés – kétévi csökkenést követően – 1,6%-kal emelkedett a 2016. évihez viszonyítva. A gazdasági élénkülés következtében 2017-ben a munkanélküliségi ráta (4,4%) tovább mérséklődött, a fogyasztói árak (2,1%-os) emelkedése gyorsult az egy évvel korábbihoz képest. Ezzel párhuzamosan a jegybank szerepét betöltő Fed – részben kamatemelés formájában – szigorított a monetáris politikán.³⁾

Japán gazdasági teljesítménye 2017-ben 1,7%-kal bővült az egy évvel korábbihoz képest, ez 2013 óta a legmagasabb növekedési ütem. 2017-ben a háztartások és a háztartásokat segítő nonprofit szektor együttes fogyasztása 1,1, a bruttó állóeszköz-felhalmozás 2,5%-kal nőtt, ugyanakkor a kormányzati fogyasztási kiadások gyakorlatilag stagnáltak (+0,1%). A japán gazdaság termékei és szolgáltatásai iránti külső kereslet élénkült, a kivitel volumene 6,8%-kal növekedett az egy évvel korábbihoz képest. Ennek ellenére a külkereskedelmi egyenleg romlott, miután a behozatali szerkezetben nagyobb részarányt képviselő energiahordozók miatt az importárak nagyobb mértékben emelkedtek. Az exportfolyamatokkal összhangban 2017-ben az ipari termelés – a megelőző két év csökkenését követően – 4,4%-kal nőtt. A japán gazdaságpolitika középpontjában – az alapkamat változtatlansága mellett – továbbra is a likvi-

¹⁾ Forrás: World Economic Outlook, Nemzetközi Valutaalap. Az adatbázis 2017-re vonatkozó adatai részben becsléseken alapulnak.

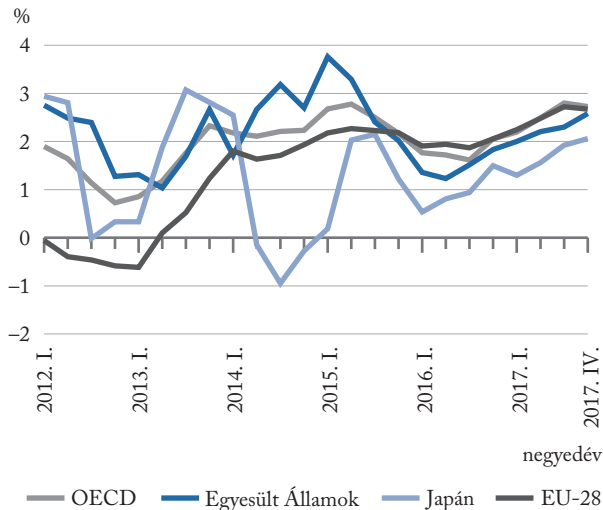
²⁾ Forrás: World Economic Outlook, Nemzetközi Valutaalap.

³⁾ Az Egyesült Államokra vonatkozó adatok forrása az OECD adatbázisa.

ditás bővítése állt, ezzel párhuzamosan 2017-ben a fogyasztói árak átlagosan 0,5%-kal meghaladták az egy évvel korábbit.⁴⁾

4.2. ábra

A GDP volumenváltozása a fejlett országokban (szezonálisan kiigazított, az előző év azonos negyedéhez képest)

Forrás: az OECD adatbázisa.

Fejlődő és felzárkózó országok – növekedési pályára állt a brazil gazdaság

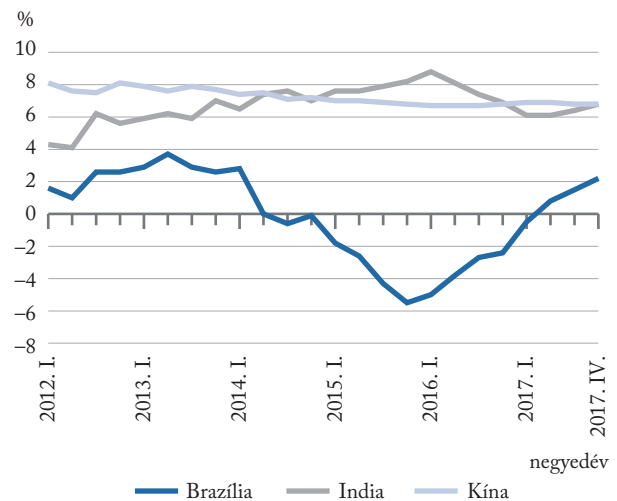
Az elmúlt években a fejlődő és a felzárkózó országok jóval nagyobb mértékben járultak hozzá a világgazdasági növekedéshez, mint a fejlett országok, így részesedésük is nagyobb lett a globális termelésből. A **fejlődő és a felzárkózó országok** együttes teljesítménye⁵⁾ 2012 és 2016 között lassuló, de a globális átlagot meghaladó ütemben növekedett. Az országcsoport együttes GDP-je 2017-ben a korábbi évekhez képest valamelyest gyorsabban, 4,7%-kal emelkedett. A fejlődő és felzárkózó országok közül a gazdasági súlyt tekintve kiemelkedett Brazília, India és Kína, amelyek mindegyike a világ tíz legnagyobb nemzetgazdasága közé tartozott.

2017 folyamán véget ért a több mint két évig tartó recesszió **Braziliában**: a GDP volumene 1,0%-kal nőtt az egy évvel korábbi, alacsony bázishoz képest. 2015-ben és 2016-ban a brazil gazdaság teljesítmé-

nye egyaránt 3,5%-kal visszaesett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Ebben a (leginkább bányai és infrastrukturális) beruházások elmaradása mellett az elmélyülő politikai-társadalmi feszültségek szintén jelentős szerepet játszottak. A 2017. évi teljesítménynövekedést segítették az alap- és nyersanyagpiaci folyamatok és a fogyasztás újbóli bővülése is.⁶⁾

4.3. ábra

A GDP volumenváltozása néhány fejlődő országban (szezonálisan kiigazított, az előző év azonos negyedéhez képest)

Forrás: az OECD adatbázisa.

India gazdasági teljesítménye 2012 és 2016 között fokozatosan gyorsult, 2016-ban 7,9%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. 2017-ben a globális folyamatokkal szemben az indiai gazdaság lassult, a GDP volumene 6,4%-kal meghaladta az előző évi, magas bázist. A visszafogottabb növekedést részben a beruházási ütem lanygulása és a növekvő importfelhasználás okozta.⁷⁾

2017-ben – az import terén az egyik legfontosabb külkereskedelmi partnerünknek számító – **Kínában** a GDP volumene 6,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A korábbi éveket jellemző növekedés lanygulása megállt, amiben fontos szerepet játszott a kedvezőbb világgazdasági környezet és a központi kormányzati intézkedések. A nemzetgazdaság főbb területein emelkedett a hozzáadott érték, közülük a feldolgozóiparé 7,0, a kereskedelemé 7,1%-kal

⁴⁾ Japánra vonatkozó adatok forrása az OECD adatbázisa.

⁵⁾ Forrás: World Economic Outlook, Nemzetközi Valutaalap.

⁶⁾ A Brazíliára vonatkozó adatok forrása az OECD adatbázisa.

⁷⁾ Az Indiára vonatkozó adatok forrása az OECD adatbázisa.

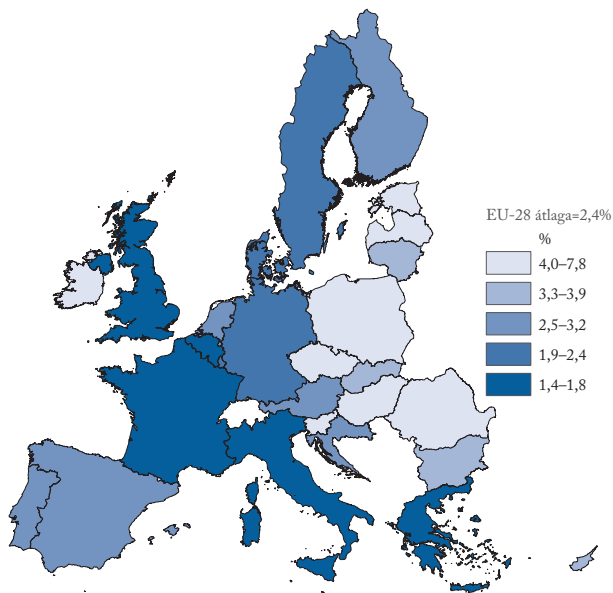
nőtt az előző évhez viszonyítva. Az ázsiai ország exportforgalma – folyó áron – 11, importforgalma 19%-kal emelkedett az előző évhez képest. A külkereskedelmi többlet mértéke a GDP arányában 3,5%-os volt.⁸⁾ Az erőteljesen növekvő importfelhasználás összefügg a lakossági fogyasztás alakulásával, amely növekvő tendenciát mutatott, és szerkezetében az importtermékek egyre nagyobb részt képviseltek.

Dinamizálódott az uniós gazdaság⁹⁾

A hazánk szűkebb nemzetközi környezetét jelentő **Európai Unió** (EU-28) gazdasági teljesítménye 2012 és 2014 között az OECD átlagánál kedvezőtlenebbül alakult, 2015 óta viszont azt meghaladó ütemben növekszik. A 2012. évi, a dél-európai tagországok fiskális válsága által okozott recessziót követően az uniós gazdaság 2013-ban bővülésnek indult.

4.4. ábra

A GDP volumenváltozása az EU-28-tagállamokban, 2017
(az előző évhez képest)

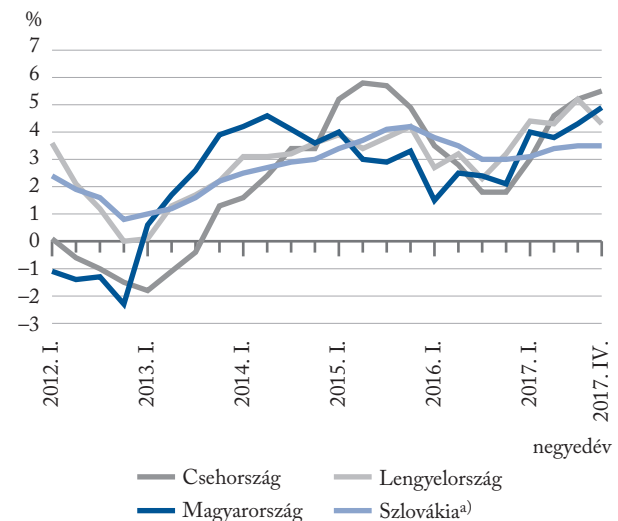
2017-ben a GDP volumene 2,4%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest, ennél gyorsabban utoljára 2007-ben bővült az EU gazdasága. Az uniós legnagyobb nemzetgazdaságának számító Németország gazdasága dinamizálódott, 2,2%-kal nőtt az egy

évvel korábbihoz képest, ehhez hozzájárult a háztartások fogyasztásának 1,9 és a bruttó állóeszköz-felhalmozásnak a 3,3%-os bővülése. A legjelentősebb nemzetgazdaságok közül az Egyesült Királyságban, Franciaországban és Olaszországban szintén emelkedett a GDP volumene, de annak üteme elmaradt az uniós átlagtól. A leggyorsabb növekedést Írország mellett jellemzően a 2004 óta csatlakozott tagállamok érték el.

A visegrádi országok több éve tartó gazdasági konjunktúrája 2017-ben folytatódott, a növekedés mértéke (4,3%) magasabb volt az uniós átlagnál (2,4%). Hazánkban 4,0, Lengyelországban 4,6, Csehországban 4,4, Szlovákiában 3,4%-kal nőtt a GDP volumene.

4.5. ábra

A GDP volumenváltozása a visegrádi országokban
(szezonálisan és naptárhatással kiigazított, az előző év azonos negyedéhez képest)

a) Szezonálisan kiigazított.

A 19 tagállamot tömörítő **eurózóna** gazdasági teljesítménynövekedése 2017-ben gyorsult: a GDP volumene a 2016. évi 1,8%-os emelkedést követően 2017-ben 2,4%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A térség gazdasági teljesítményére hatással van az élénkítő monetáris politika is. A defláció elkerülése és a stabil gazdasági növekedés érdekében 2016 márciusában az Európai Központi Bank (EKB) 0,05%-ról 0,00%-ra csökkentette a jegybanki

⁸⁾ Forrás: a National Bureau of Statistics of China honlapja.

⁹⁾ Az Európai Unió gazdasági folyamatait meghatározó mutatók (ipar, ipari termelői árak, építőipar, kiskereskedelem, külkereskedelem, munkaerőpiac, fogyasztói árak) alakulásáról az adott témakör részletes áttekintésében írunk.

alapkamat mértékét, ami azóta változatlan. Viszont az euróövezet jegybankja számos, hitelpiacot élénkítő intézkedést hozott.¹⁰⁾ (Részben ez is segítette az alacsony hazai kamatkörnyezet kialakulását.)

2016 utolsó két hónapjában az **euró** az elmúlt 15 év leggyengébb **árfolyamszintjén** mozgott az amerikai dollárral szemben, ahonnan 2017 szeptemberéig – kisebb hullámmal – számottevően felértékelődött. Szeptemberben az euró a megelőző két és fél év legerősebb árfolyamszintjét érte el. Az amerikai dollár annak ellenére gyengült, hogy az Egyesült Államok gazdasága fellendült. Egy euróért 2017-ben átlagosan 2,1%-kal több amerikai dollárt kellett fizetni az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

A gazdasági fejlettséget tekintve az Európai Unió és az Egyesült Államok között számottevő különbség van: az Egyesült Államok – vásárlóerő-paritáson számolt – egy főre jutó GDP-je 2016-ban 45%-kal meghaladta az uniós átlagot, ez az arány gyakorlatilag nem változott 2012 óta. Japán gazdasági fejlettsége szintén (2012 és 2016 között 5–7%-kal) magasabb szinten van az unióénál.¹¹⁾

A kőolaj ára újra emelkedett

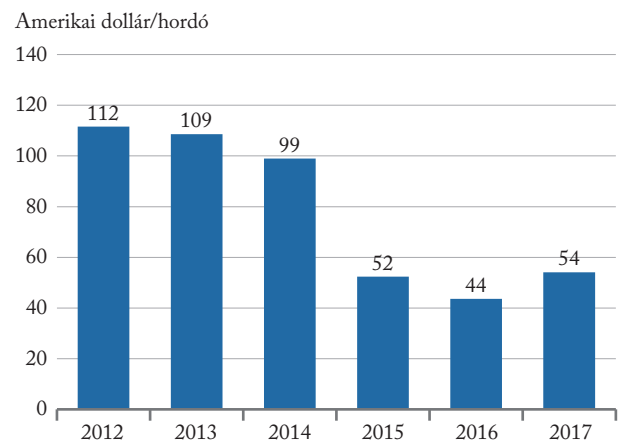
A 2008–2009-es pénzügyi-gazdasági válságot követő gyors kilábalás következtében a nyers- és alapanyagpiacokon 2011-re rekord magas árszintek alakultak ki, ezt követően, 2012 és 2016 között az árak mérséklődtek. 2017 folyamán a globális **nyers- és alapanyagpiacokat** az árszínvonal emelkedése jellemezte, ami a legtöbb nemzetgazdaságban, így hazánkban is, hozzájárult a termelői árak növekedéséhez. (2017-ben az EU egészében az ipari termékeket átlagosan 3,1, hazánkban 3,3%-kal drágábban állították elő.) A Nemzetközi Valutaalap által kalkulált, minden fontosabb alapanyagot tartalmazó árindex (*Primary Commodity Price Index*) 2017-ben 12, ezen belül az ipari alap- és nyersanyagokat lefedő árindex 13%-kal magasabb volt az egy évvel korábbinál.

Az Európában irányadó **Brent** típusú kőolaj árát jellemző, 2016 januárja óta tartó emelkedő tendencia 2017 elején megállt. Mindez annak ellenére történt, hogy 2016. november végén az OPEC-tagállamok¹²⁾ megállapodtak a kitermelés visszafogásában, amihez szervezetten kívüli országok (például

Oroszország) is csatlakoztak. A Brent hordónkénti ára 2017 januárjában és februárjában 55 dollár körül mozgott, március–júniusban – nagyobb hullámmal – mellett – csökkenő tendenciát mutatott. 2017 júliusától a kőolaj erőteljesen drágult, ehhez az OPEC-megállapodás fenntartása és az amerikai dollár gyengülése egyaránt hozzájárult. 2017 végén egy hordó olajért 66,73 dollárt fizettek, ennél magasabb szinten több mint három éve nem járt a kőolaj ára. 2017-ben a Brent piaci átlagára (54,12 dollár/hordó) összességében 24%-kal magasabban mozgott az egy évvel korábbi alacsony szintnél. (A világpiaci folyamatokkal összhangban az üzemanyagok hazai fogyasztói ára 2017-ben 7,2%-kal emelkedett az előző évihez képest.)

4.6. ábra

A Brent nyers kőolaj éves világszintű átlagára

Forrás: U.S. Energy Information Administration.

Az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezetének (FAO) számításai szerint a **globális élelmiszerárak**¹³⁾ 2017-ben 8,1%-kal növekedtek az egy évvel korábbi, alacsony bázishoz viszonyítva. Az alindexek közül a legnagyobb mértékben (31%-kal) a tejtermékek ára nőtt az egy évvel korábbihoz képest. (Ezzel párhuzamosan a tej hazai termelői ára is számottevően, 24%-kal emelkedett az egy évvel korábbi, alacsony bázishoz viszonyítva.) Az olajok, a gabonafélék, valamint a húskészítmények ára szintén emelkedett (3,1, 3,2, illetve 8,9%-kal). 2016 őszén a cukor ára több mint 4 éves

¹⁰⁾ Forrás: az Európai Központi Bank honlapja.

¹¹⁾ Az Európai Unió Összehasonlítási Program referenciaként figyelembe veszi az Egyesült Államok és Japán adatait, amelyeket az OECD számolt ki.

¹²⁾ Az OPEC a Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének rövidítése.

¹³⁾ A FAO az élelmiszerár-indexen belül alindexeket tesz közzé a gabonafélék, az olajok, a cukor, a tejtermékek, valamint a húskészítmények árváltozásáról. Az indexeket 55 nyersanyag áralakulása alapján állítják össze, és havonta jelentetik meg.

rekordra nőtt, majd 2017 első felében jelentős mértékben zuhant. Ennek eredményeként a cukor átlagára 2017-ben 11%-kal alacsonyabb volt az egy évvel korábbi, magas bázisnál. Az ár alakulását a kedvező terméskilátások mellett a jelentős termelőnek számító Brazília devizájának leértékelődése és a visszafogottabb kínai import is meghatározta. (A világszertei folyamatokkal összhangban a cukor hazai fogyasztói átlagára 2017 január–szeptemberében lassuló ütemben emelkedett, október–decemberben pedig csökkent az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest.)

MAKROGAZDASÁGI FOLYAMATOK MAGYARORSZÁGON

Négy éve tart a gazdasági konjunktúra

A gazdasági–pénzügyi világválságot követően a magyar gazdaságban egy rövid ideig tartó konjunktúra bontakozott ki, ami az exportorientált ipar termelésnövekedésén alapult. A bővülés mértéke viszont elmaradt az ezredfordulót követő évektől: 2010-ben 0,7, 2011-ben az EU-28 átlagával megegyező mértékben, 1,7%-kal emelkedett a GDP volumene. 2011-ben az uniós gazdasági környezet mellett – a kedvező időjárás következtében – a mezőgazdaság is számottevően hozzájárult a növekedéshez. A konjunktúra ellenére a belső keresletben elmaradt a pozitív fordulat: a gazdasági szereplők jellemzően csak a pótló beruházásokat hajtották végre, a háztartások pedig mérlegkiigazításra törekedtek. 2012 folyamán a dél-európai országokban tovább mélyült az adósságválság, egyúttal megtorpant az uniós gazdaság növekedése is. A kedvezőtlen külső környezet mellett – részben a magas bázissal összefüggésben – a csökkenő mezőgazdasági teljesítmény is visszafogta hazánk gazdasági teljesítményét, amely ennek következményeként 2012-ben 1,6%-kal mérséklődött az előző évihez képest.

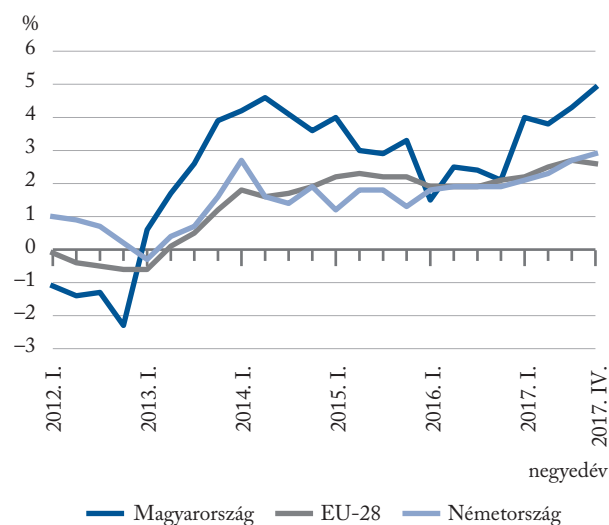
A recesszió 2013 elején véget ért, a hazai gazdaság gyorsabb növekedési pályára állt, a GDP volumene 2013-ban 2,1, 2014-ben 4,2%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Ebben az időszakban a bővülés hajtómotorja az exportorientált járműipar és a hozzá kapcsolódó beszállító ágazatok mellett elsősorban a gazdaság szinte minden területét érintő beruházások voltak. A következő két évben a magyar gazdaság továbbra is növekedési pályán

mozgott, de a bővülés üteme veszített a lendületéből: Magyarország bruttó hazai terméke 2015-ben 3,4, 2016-ban 2,2%-kal növekedett az előző évhez képest. Ezzel párhuzamosan a konjunktúra forrása is megváltozott, a termelési oldalon a járműipar helyett a piaci jellegű szolgáltatások járultak hozzá leginkább a GDP bővüléséhez. A felhasználási oldalon szintén más lett a növekedés pillére: az uniós forrásból finanszírozott fejlesztések volumene visszaesett, viszont a háztartások fogyasztása dinamikusan emelkedett.

2017-ben több tényező eredményeként újra lendületet kapott a magyar gazdaság. A növekvő belső kereslet továbbra is hajtómotorja volt a piaci szolgáltatások bővülésének, ugyanakkor az ipari termelés dinamikusabban nőtt, valamint az építőiparban is pozitív irányú fordulat következett be. A javuló külső környezet mellett a teljesítmény növekedéséhez hozzájárult a háztartások kedvező pénzügyi helyzete: a reálbérek megugrottak, a hitelállomány pedig gyakorlatilag stagnált. Mindezek eredményeként a **GDP volumene 2017-ben 4,0%-kal nőtt,¹⁴⁾** a korábbi két évhez képest a növekedési ütem emelkedett.

4.7. ábra

A GDP volumenváltozása
(az előző év azonos negyedéhez képest, szezonálisan és munkanaphatással kiigazítva)

2012 és 2017 között a hazai GDP volumene alapvetően nőtt, a 2017. évi teljesítmény 17%-kal meghaladta a 2012. évi, ami az uniós tagországok

¹⁴⁾ A nemzeti számlákra vonatkozó 2017. évi adatok a negyedéves információk alapján becsült, nem végleges értékek, a 2016. évi adatok pedig előzetesek.

között a hatodik legnagyobb volt. A visegrádi országok gazdaságiteljesítmény-bővülése közel hasonló, 15–17% közötti. (A magyar GDP volumene 2017-ben 21%-kal nagyobb volt a 2004. évinél, ez

az elmúlt évek konjunktúrája ellenére a 2004-ben csatlakozott tagállamok közül – az erőteljes pénzügyi válságon áteső ciprusi gazdaságot megelőzve – a második legalacsonyabb növekedési ütem volt.)

REKORDMÉRTÉKŰ A KÜLFÖLDNEK FIZETENDŐ TULAJDONOSI JÖVEDELEM VISSZAFORGATOTT ARÁNYA

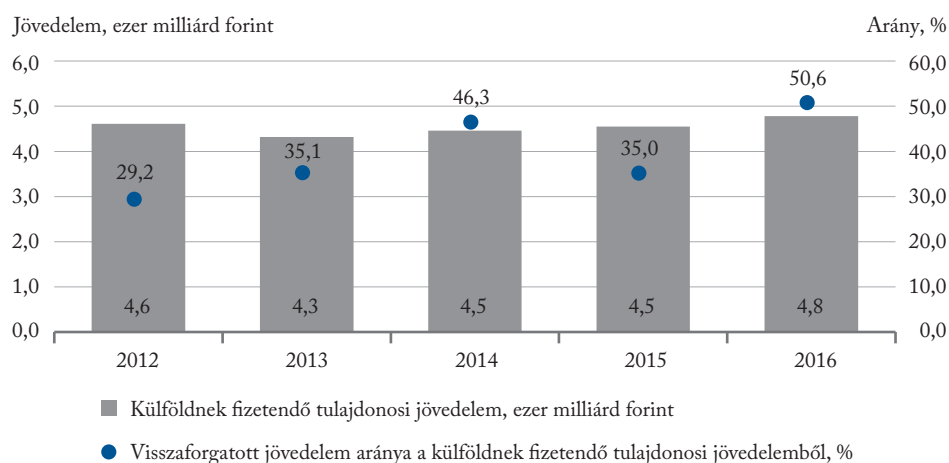
A rezidens gazdasági szereplők külfölddel szembeni elsődleges jövedelmeinek egyenlegével korrigált bruttó hazai termék (GDP), avagy a **bruttó nemzeti jövedelem** (GNI) volumene 2010 óta – a 2012. évi 1,0%-os mérséklődés kivételével – emelkedik, 2016-ban 4,3%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. A többévi bővülésnek köszönhetően a GNI 2016-ban 14%-kal meghaladta a 2012. évi szintet. A GNI nagysága (folyó áron 34,5 ezer milliárd forint) 2016-ban 2,5%-kal elmaradt a GDP-től, vagyis a kiáramló elsődleges jövedelmek értéke meghaladja a beáramlókét.

A GDP és a GNI közötti különbséget leginkább a külföldi tulajdonú vállalatok profitjának hazavi tele (tőkeremigráció) okozza. 2016 folyamán a külföldről kapott tulajdonosi jövedelem és a külföldnek fizetendő tulajdonosi jövedelem egyaránt emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. 2016-ban a külföldnek fizetendő tulajdonosi jövedelemből a visszaforgatott jövedelem aránya 51% (2,4 ezer milliárd forint) volt, ez 1995 óta a legmagasabb részesedés.

A külföldről kapott és a külföldnek fizetendő munkavállalói jövedelmek egyenlege – az elmúlt évekhez hasonlóan – 2016-ban is rekord mértékű volt. A külföldről kapott munkajövedelem összege (1,1 ezer milliárd forint) – az előző évek folyamatos növekedését követően – korábban nem tapasztalt értékűre emelkedett, de a külföldnek fizetendő munkajövedelem (184 milliárd forint) is nagyobb lett az előző évekhez mérten. (2012-ben a külföldről kapott munkajövedelem értéke 685 milliárd forint volt, 2016-ig évente átlagosan 13%-kal növekedett.)

4.8. ábra

A külföldnek fizetendő tulajdonosi jövedelem

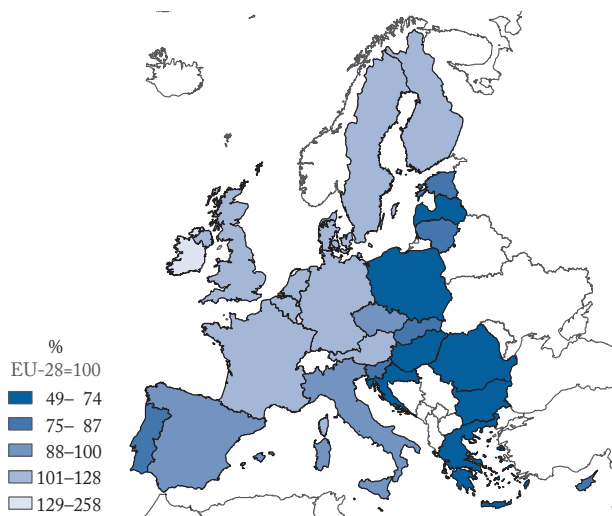

Az EU-tól kapott termék- és termelési támogatások és az uniónak fizetett adók (döntően importadók és -vámok) egyenlege (2016-ban 380 milliárd forint) a csatlakozás óta pozitív, növelve a GNI értékét. 2016-ban 436 milliárd forintnyi uniós támogatást kaptunk, ugyanakkor az EU közös költségvetésébe 55 milliárd forintnyi adót kellett befizetnünk.

Magyarország **egy főre jutó GDP**-je (vásárlóerő-paritáson számítva) 2004-ben az uniós átlag 61, 2012-ben 66, 2016-ban 67%-át érte el. Ezzel a 2016. évi uniós rangsorban hazánk a 24. helyet foglalta el. Az unióhoz 2004 óta csatlakozott 13 tagország közül 2016-ban 8 hazánknál magasabb fejlettségi szinten állt. 2012-höz képest a magyar gazdaság kismértékben (1 százalékponttal) közelebb került az uniós átlaghoz, viszont az új tagállamok közül 6 (Bulgária, Csehország, Lettország, Litvánia, Málta, Románia) ennél gyorsabb ütemben fejlődött.

4.9. ábra

Az uniós tagországok vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP-je az EU-28 átlagában, 2016

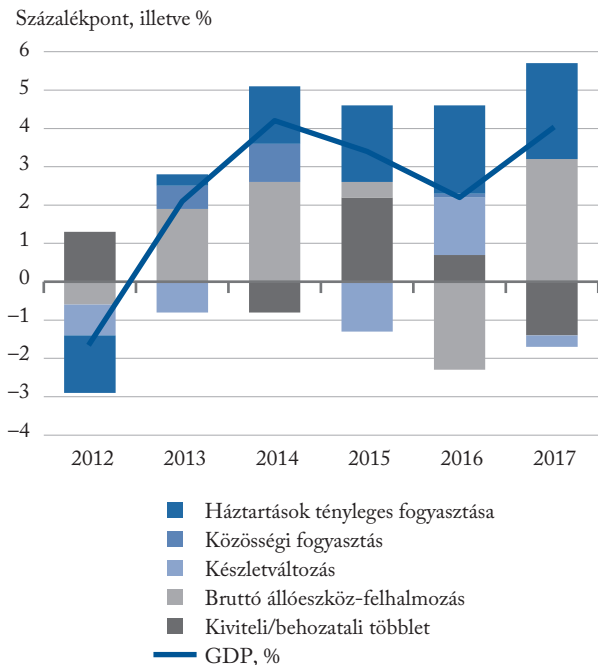
A fogyasztás és a beruházások egyaránt húzták a gazdaságot

2010 és 2012 között a külső keresleten, azóta viszont már alapvetően a belső keresleten van a hangsúly a GDP volumenváltozásához való hozzájárulás tekintetében. 2009 és 2012 között a **belföldi felhasználás** – a restriktív fiskális politika mellett a hitelpiaci folyamatok miatt a háztartások és vállalkozások kisebb kereslete következtében – visszafogta, 2013 óta viszont már jobban támogatta a GDP bővülését. 2017-ben a belföldi felhasználás volumene – a 2016. évi 1,6%-os növekedést követően – 6,0%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest, a 2012. évit pedig 18%-kal meghaladta. A növekedés forrásának a gazdaság szinte minden terüle-

tét érintő beruházások és a háztartások bővülő fogyasztása bizonyult.

4.10. ábra

Hozzájárulás a GDP változásához a felhasználási oldalon

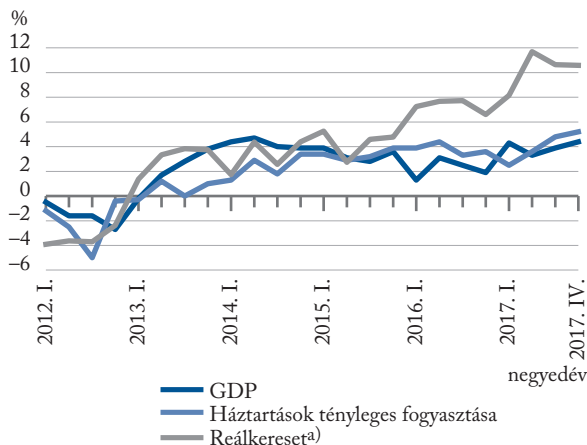
A javuló munkaerőpiaci környezet és a reálbérnövekedés mellett a háztartások 2017-ben is többet fordítottak fogyasztásra. A belső felhasználás legnagyobb részét, a GDP közel felét jelentő **háztartások fogyasztási kiadásainak** volumene 2012-ben még 2,4%-kal csökkent, ezt követően egyre gyorsabban, 2017-ben 4,7%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A fogyasztási kiadási csoportok mindegyikében nőtt a volumen. Az elmúlt öt évben a háztartások mérlegkiigazításra való törekvése (a hitelállomány leépítése, a megtakarítások növekedése) egyre kevésbé volt meghatározó. A bővülő fogyasztást a háztartások hitelkeresletének élénkítése is támogatta, miközben a nettó pénzügyi vagyoni rekordszintre bővült.¹⁵⁾ A háztartások fogyasztásának részét képező **természetbeni társadalmi juttatások** a korábbi évekhez hasonlóan szintén emelkedtek: a nagyobb részesedésű, kormányzattól kapott természetbeni társadalmi juttatások volumene 2017-ben 0,9, a kisebb súlyú, háztartásokat segítő nonprofit intézményektől kapott juttatásoké 7,0%-kal nőttek.

¹⁵⁾ Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

A fogyasztási kiadások és a transferek együttes hatására a **háztartások tényleges fogyasztása** – a 2016. évi 3,8%-os növekedés után – 2017-ben 4,1%-kal emelkedett az előző évihez képest. A háztartások fogyasztási szintje 15%-kal meghaladta a 2012. évit, ennek ellenére a GDP-n belüli súlyuk mérséklődött: a 2012. évi 64%-kal szemben 2017-ben 60%-kal részesedtek a bruttó hazai termékből.

4.11. ábra

A GDP, a háztartások tényleges fogyasztása és a reálkereset alakulása (változás az előző év azonos negyedéhez képest)

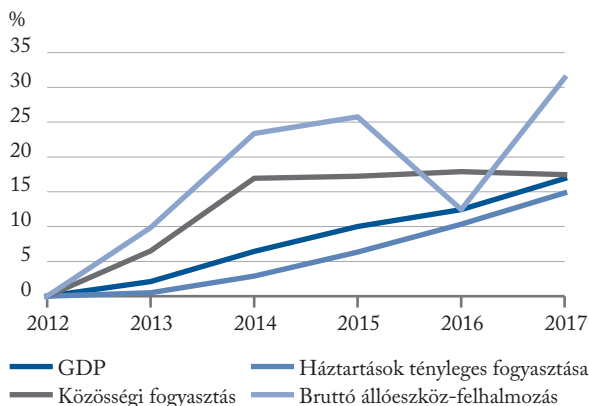

a) A családi adókedvezmény figyelembevétele nélkül.

A GDP tizedét adó **közösségi fogyasztás** volumene a 2013–2014. évi dinamikus növekedést követően 2015–2016-ban mérsékelten emelkedett, 2017-ben pedig 0,4%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

4.12. ábra

A GDP és a belső kereslet tényezőinek volumenváltozása (2012-höz képest)

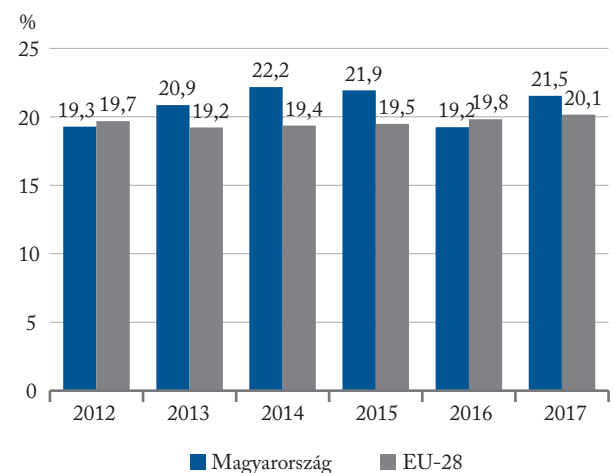

A háztartások tényleges fogyasztása és a közösségi fogyasztás együtteséből számított, a GDP hétéztizedét kitevő **végső fogyasztás** 2017-ben 3,4%-kal nőtt.

A 2012. évi csökkenést követően a **bruttó állóeszköz-felhalmozás** volumene 2013 és 2015 között növekedett, számottevően hozzájárulva ezzel a GDP bővüléséhez. A felhalmozás dinamizálódásában jelentős szerepe volt az uniós források felhasználásának, a hitelpiaci folyamatoknak (többek között kevésbé szigorú hitelezési feltételek, csökkenő kamatlábak), valamint a kkv-szektor megcélzó Növekedési Hitelprogramnak. 2015 végére a 2007–2013-as uniós költségvetési ciklus támogatásából finanszírozott beruházások befejeződtek, viszont a 2014–2020-as költségvetési ciklus uniós forrásainak felhasználása még alacsony szinten volt. Ezek hatására 2016-ban a bruttó állóeszköz-felhalmozás volumene 11%-kal visszaesett. 2017-ben a nemzetgazdaság egészét számottevően növekvő beruházási aktivitás jellemezte, ennek köszönhetően a gazdasági növekedéshez nagymértékben hozzájárult a 17%-kal bővülő bruttó állóeszköz-felhalmozás volumene. A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya hazánkban 2017-ben 21,5% volt.

4.13. ábra

A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya

Az elmúlt években az uniós források jelentősen hatottak a fejlesztések alakulására

A bruttó állóeszköz-felhalmozás alakulását alapvetően meghatározó (2017-ben 78%-kal részese-

dő) **nemzetgazdasági beruházások**¹⁶⁾ – négyévnyi csökkenést követően – 2013-ban emelkedésnek indultak. A beruházási teljesítmény 2013-ban 5,9, 2014-ben 19, 2015-ben 7,9%-kal bővült az egy évvel korábbihoz képest. A növekedést elsősorban az uniós források felhasználása és a Növekedési Hitelprogram támogatta. 2015 végére az uniós támogatásokból finanszírozott fejlesztések többsége befejeződött, ennek következtében 2016-ban a beruházások volumene 13%-kal visszaesett. 2017-ben a vállalkozások kapacitásnövelő beruházásainak élénkülése mellett a 2014–2020-as uniós költségvetési ciklus elindított projektjeinek tényleges megvalósítása is nagyobb lendületet vett, és az ingatlanberuházási aktivitás is emelkedett. Ezek eredményeként a nemzetgazdasági beruházások volumene az egy évvel korábbi szintet 17, a 2012. évit 39%-kal meghaladta.

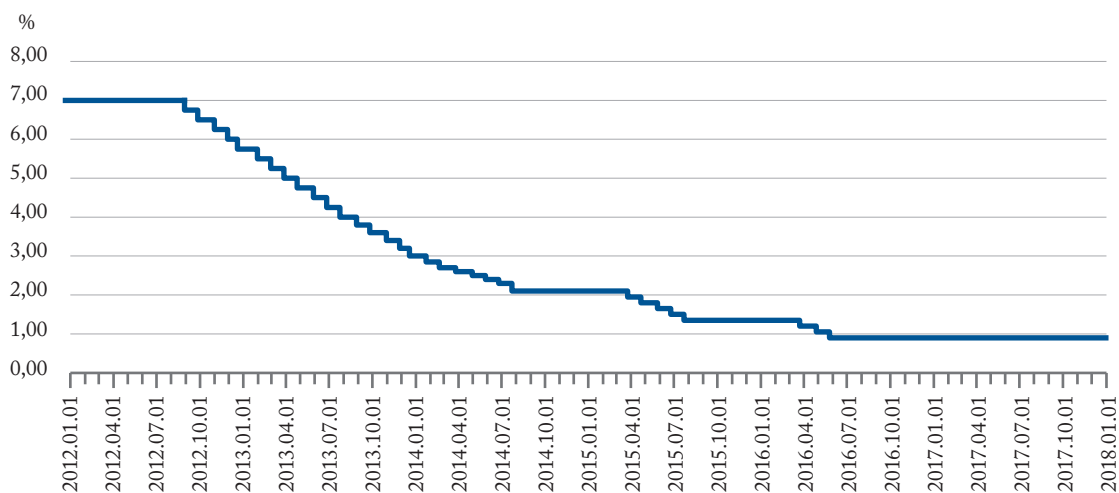
A 2017. évi növekedést részben a költségvetési szervek magas fejlesztési aktivitása okozta. A 2016. évi 61%-os csökkenést követően a **költségvetés** beruházási kereslete 2017-ben 59%-kal nagyobb volt az egy évvel korábbinál. Az ingadozó beruházási teljesítményben jelentős szerepet játszott az uniós költségvetés ciklusváltása. A 2007–2013-as uniós költségvetési ciklusban lekötött uniós támogatásokból megvalósuló fejlesztések jelentős része 2015 folyamán fejeződött be, az új ciklus forrásaiból fi-

nanszírozott beruházások pedig 2017-ben kezdtek el realizálódni. A legalább 50 főt foglalkoztató **vállalkozások** körében a beruházási teljesítmény 2016-ban – három év növekedést követően – 0,8%-kal mérséklődött az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest, amit elsősorban az állami tulajdonú vállalatok csökkenő beruházásai okoztak. 2017-ben a vállalkozások beruházási aktivitása 14%-kal újra emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A cégek élénkülő fejlesztési kedve elengedhetetlen része a versenyképesség javításának és a rövidtávú gazdasági teljesítménynövekedésnek. A vállalatok beruházásainak kedveznek a hitelpiaci folyamatok, elsősorban az alacsony hitelkamatlábak és a kvv-szektorra megcélzó hitelprogramok (a Növekedési Hitelprogram kifutása után a Piaci Hitelprogram).

A beruházások anyagi-műszaki összetételét tekintve a nagyobb súlyú **építési beruházások** teljesítménye – az uniós költségvetési ciklusok támogatásainak felhasználásával összefüggésben – az elmúlt években ingadozott. Az új ciklus forrásaiból finanszírozott fejlesztések 2017-ben elkezdtek realizálódni, így az építési beruházások volumene 2017-ben az előző évhez viszonyítva 21, 2012-höz képest 33%-kal emelkedett. Ez is hozzájárult az építőipar 2017. évi jelentős növekedéséhez. A **gép- és berendezésberuházások** volumene 2016 kivételé-

4.14. ábra

A jegybanki alapkamat alakulása

Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

¹⁶⁾ A nemzetgazdasági beruházásokra vonatkozó 2017. évi adatok a negyedéves információk alapján számított, nem végleges értékek. A 2016. évi adatok előzetesek.

vel 2011 óta emelkedett, 2017-ben 13%-kal nőtt. A gépberuházások elsősorban importból valósulnak meg.

A beruházási volumen 2017-ben az adminisztratív szolgáltatás területén a lízingtársaságok év eleji, jelentős gépjárműimportja ellenére enyhén mérséklődött (0,4%-kal), a többi nemzetgazdasági ágban nőtt. A nagyobb súlyú területek közül a leginkább a szállítás, raktározás beruházásainak volumene bővült (24%-kal), elsősorban az uniós forrásból finanszírozott útpépítések és -felújítások újbóli megindítása következtében. Ehhez hasonló mértékben, 23%-kal emelkedett az ingatlanügyletek beruházási teljesítménye, ahol a lakásépítések és az üzleti célú ingatlanfejlesztések egyaránt növekedtek. A legjelentősebb beruházó területnek számító feldolgozóipar beruházási teljesítménye 7,3%-kal magasabb volt az előző évinél, ehhez leginkább az ipari termelésben meghatározó járműgyártás és elektronikai ipar növekvő fejlesztései járultak hozzá. A beruházások koncentrációja magas volt, a nemzetgazdaság három – feldolgozóipar, ingatlanügyletek és szállítás, raktározás – területén együttesen az összberuházások 59,2%-a realizálódott. A koncentráció kismértékben (0,7 százalékponttal) mérséklődött az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

Elsősorban az uniós forrásból történő fejlesztések újbóli megindulása következtében 2017 során a legnagyobb mértékben a nagyobb részt közösségi finanszírozású területek beruházásai emelkedtek: a közigazgatási – az uniósforrás-felhasználás, valamint a határvédelemmel és a középület-felújításokkal kapcsolatos kiadások jelentős szerepe mellett – 65, az oktatási 67, az egészségügyi szolgáltatásokéi 66%-kal növekedtek az egy évvel korábbi, alacsony bázishoz képest. A beruházások volumene 2017-ben a csekély súlyú bányászat területén 52%-kal emelkedett, elsősorban a szénhidrogén-kutatások és -feltárások ráfordításai miatt. A művészet, szabadidő területén a 37%-os beruházásnövekedést nagyobb részt a versenysporttal kapcsolatos fejlesztések, kisebb részt a kultúrával összefüggő nagyberuházások okozták. A nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben bővültek a beruházások az információ, kommunikáció (19%) és – az informatikai beszerzések következtében – a pénzügyi szolgáltatás (22%) területén. A növekvő turisztikai forgalommal párhuzamosan a szálláshely-szolgál-

tatás, vendéglátásban a szállodaépítések és -felújítások segítették a beruházási volumen 29%-os emelkedését. A mezőgazdaság beruházásai – főként mezőgazdasági munkagépek (traktorok, kombájnok, permetezőgépek) beszerzései miatt – 12%-kal gyarapodtak. A kereskedelemben 2015 végén indult beruházási hullám az áruházfejlesztések befejeződésével 2017 végére kifulladásra került. Ennek eredményeként a kereskedelmi beruházások volumene 2017-ben összességében alig változott (+0,4%) az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest.

4.2. tábla

A 10 legnagyobb beruházó nemzetgazdasági ág beruházási teljesítménye,* 2017

Nemzetgazdasági ág, anyag, műszaki összetétel	Beruházási érték megoszlása	Volumenváltozás	
		előző évhez képest	2012-höz képest
Feldolgozóipar	29,2	7,3	34,8
Ingatlanügyletek	16,4	22,5	59,0
Szállítás, raktározás	13,5	24,1	34,7
Kereskedelem	6,0	0,4	36,8
Közigazgatás	5,8	65,2	95,1
Mezőgazdaság	4,8	11,5	20,8
Információ, kommunikáció	3,5	18,7	42,0
Energiaipar	3,0	5,7	21,6
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	2,7	-0,4	85,3
Művészet, szabadidő	2,7	36,9	277,9
Nemzetgazdaság összesen	100,0	16,7	43,6
Ebből:			
építési beruházások	50,9	21,3	33,4
gép, berendezés, jármű	47,8	12,8	55,6

* A negyedéves adatgyűjtésből származó adatok alapján.

Jelentősen nőtt az importfelhasználás¹⁷⁾

Az elmúlt években hazánk **külkereskedelmi teljesítményén** jól tükröződött a fontos uniós exportpiacok gazdasági teljesítőképessége. Az Európai Unió recessziója következtében 2012-ben a magyar export volumene hároméves mélypontra került, 2013 folyamán viszont – részben a járműipari konjunktúrával összefüggésben – újra élénkült, 2014-ben pedig tovább gyorsult a kivitel. Az import volumene ugyanakkor az exporténál is gyorsabban emelkedett, amiben a magas importtar-

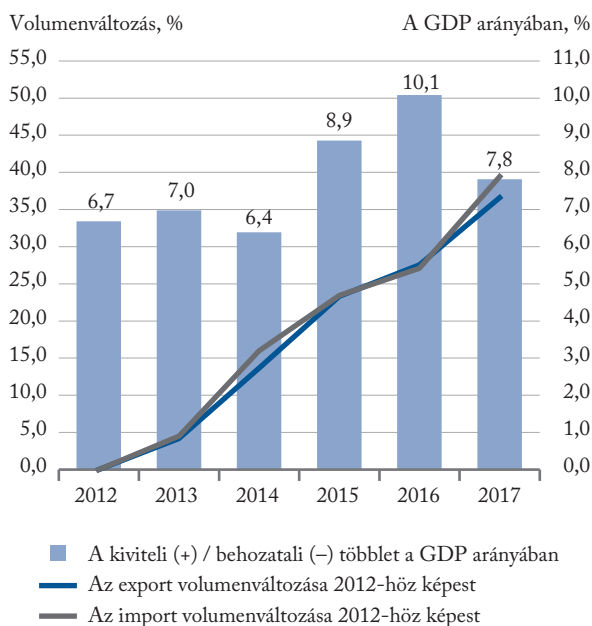
¹⁷⁾ Az alfejezetben szereplő, külkereskedelemmel kapcsolatos statisztikai adatok az ESA2010 módszertan alapján számítottak, eltérhetnek a „Külkereskedelem” alfejezet adataitól.

talmú kivitel mellett a külföldről vásárolt gépek beruházásai és az élénkülő lakossági fogyasztás is szerepet játszott. Ennek eredményeként 2014-ben a – korábbi években a növekedés húzóerejének bizonyuló – külkereskedelem teljesítménye visszafogta a GDP növekedését, amire 2004 óta nem volt példa. 2015-ben megfordult a tendencia: alacsonyabb növekedési ütem mellett az export volumennövekedése meghaladta az importtét. 2016-ban a folyamat folytatódott, ezáltal 2015-ben és 2016-ban a külkereskedelem egyaránt pozitívan járult hozzá a gazdaság bővüléséhez. A növekvő fogyasztás mellett 2017-ben a beruházások újból élénkültek, és a jelentős importigénnyel bíró ipari termelés is dinamikusabban nőtt. Mindezek együttes hatására a behozatal 9,7, a kivitel 7,1%-kal bővült. A külkereskedelem döntő részét adó áruforgalom és a szolgáltatás- külkereskedelem mindkét irányban egyaránt nőtt.

A romló cserearányok mellett hazánk **külkereskedelmi** forgalmában 2017-ben – az egy évvel korábbihoz képest 0,6 ezer milliárd forintos csökkenés mellett – 3,0 ezer milliárd forintos többlet keletkezett. Az egyenleg alakulását nagymértékben meghatározta az importált energiahordozók világpiaci árainak változása. A külkereskedelmi aktívum GDP-hez viszonyított aránya 7,8% volt, 2,3 százalékponttal alacsonyabb a 2016. évinél.

4.15. ábra

A külkereskedelem teljesítményének alakulása

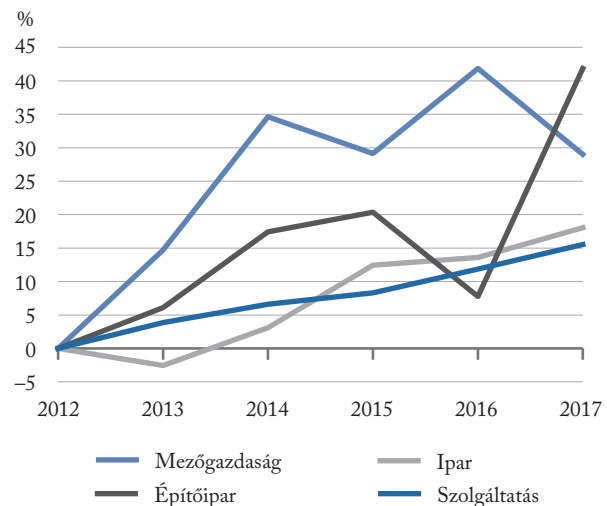
Magyarországot nagymértékű **gazdasági nyitottság** jellemzi, ami nemzetgazdaságunkat sebezhetővé teszi a külső konjunkturális hatásokkal szemben. (A jelentős többlet ugyanakkor hozzájárul a fizetési mérleg szufficitjéhez és egyben a külfölddel szembeni befektetési pozíció javulásához.) A külső kereslet alakulásával szembeni növekvő kockázatot mutatja, hogy az export értéke 2017-ben a GDP 90,1%-át érte el, 1995 óta a második legmagasabb arányt.

Több lábon álló bővülés a termelésben

A termelési oldalon 2017-ben a gazdaság húzóereje a piaci szolgáltatások, a feldolgozóipar és az építőipar voltak, a mezőgazdaság teljesítménye ugyanakkor visszafogta a GDP bővülését. A **bruttó hozzáadott érték** volumene 4,0, ezen belül az árutermelő ágazatoké (mezőgazdaság, ipar, építőipar) 5,2%-kal meghaladta a 2016. évit. 2012 és 2016 között – a bővülő ipari termelés következtében – a gazdaság szerkezete kismértékben eltolódott az árutermelő ágazatok irányába, 2017-ben a bruttó hozzáadott érték 35,2%-a itt keletkezett, ez 0,6 százalékponttal meghaladta a 2012. évit.

4.16. ábra

A hozzáadott érték volumenváltozása az egyes ágazatcsoportokban (2012-höz képest)

Az árutermelő nemzetgazdasági ágak közül a **mezőgazdaság** hozzáadott értéke az elmúlt években az időjárás változékonysága miatt erőteljesen ingadozott, ez az uniós tagállamok közül hazánkban volt az egyik legerőteljesebb. 2017-ben az agrárszektor teljesítménye visszafogta a GDP növekedési üte-

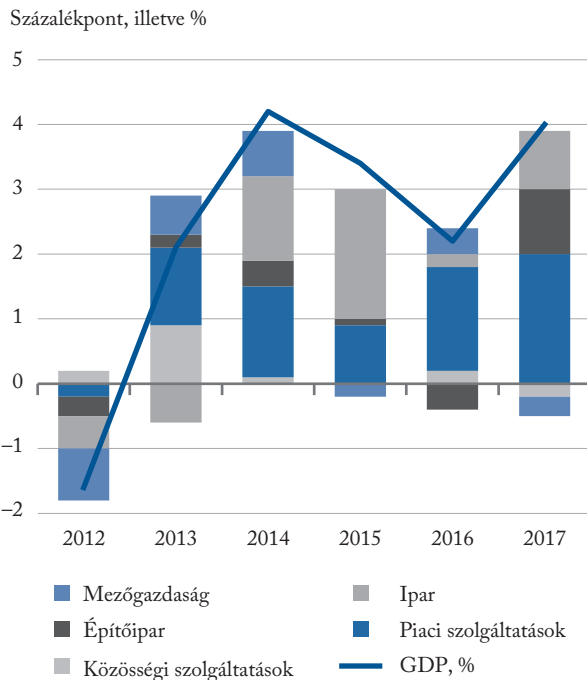
mét, az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest a hozzáadott érték volumene 9,0%-kal visszaesett.

Az exportorientáltsága révén az uniós konjunktúrával szoros kapcsolatban álló **ipar** teljesítménye 2017-ben újra jelentősen támogatta a GDP növekedését. Elsősorban az élénk külső kereslet miatt az ipar hozzáadott értéke 3,9, ezen belül a termelés döntő részét adó **feldolgozóipar** 4,9%-kal emelkedett, az energiaiparé csökkent.

Az elmúlt négy év emelkedésének köszönhetően 2012 és 2017 között az ipar teljesítménye összességében 18%-kal nőtt. Ebben jelentős szerepet játszott előbb a járműipari konjunktúra, majd az elektronikai ipar erősödése. A teljesítménynövekedéssel párhuzamosan az ipar részesedése kismértékben, 26,4%-ra emelkedett a bruttó hozzáadott értéken belül.

4.17. ábra

Hozzájárulás a GDP változásához a termelési oldalon

Az **építőiparban** – a 2011. évi, átmenetinek bizonyuló emelkedéstől eltekintve – a 2006 óta tartó csökkenést 2013-ban növekedés váltotta fel. A fordulatban elsősorban az uniós forrásból megvalósuló beruházások játszottak fontos szerepet. 2015 végére az infrastrukturális fejlesztések jelentős része befejeződött, aminek következtében az építőipar teljesítménye 2016-ban 11%-kal visszaesett az előző évihez

képest. Részben az új uniós költségvetési ciklus keretében elinduló beruházások, részben az ingatlanpiaci fellendülés hatására a hozzáadott érték volumene 2017-ben 32%-kal nőtt az egy évvel korábbi, alacsony bázishoz viszonyítva. (Az ingadozó teljesítmény mellett a nemzetgazdasági ág hozzáadott értéke 2017-ben 42%-kal magasabb volt a 2012. évi mélypontnál.) A hozzáadott érték a nemzetgazdasági ág mindegyik ágazatában jelentősen meghaladta az egy évvel korábbit, a leginkább az egyéb építmények (például a köz- és vasútépítések) körében. A kormányzati intézkedések és a hitelpiaci viszonyok alakulásának következtében a lakásépítések száma (14,4 ezer darab) 2017-ben (44%-kal) tovább emelkedett, ezzel párhuzamosan a lakásépítési kedv is nőtt. 2017 során a kiadott lakásépítési engedélyk és az egyszerű bejelentések együttes száma 38,0 ezer volt, az egy évvel korábbit 20%-kal meghaladta.

Folytatódott a szolgáltatások több éve tartó bővülése

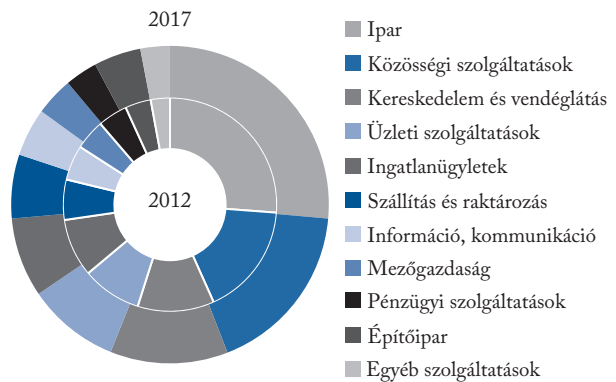
A gazdasági teljesítmény közel kétharmadát realizáló **szolgáltatászektor** 2017-ben – a megelőző négy évhez hasonlóan – nagymértékben hozzájárult a GDP volumennövekedéséhez, teljesítménye 2013 óta folyamatosan emelkedik, 2017-ben 3,3%-kal. A bővülő belső kereslettel összhangban a legtöbb piaci szolgáltató ágazat átlagon felül teljesített. Az elmúlt évek növekedésének köszönhetően – az ágazatok sokszínűsége mellett – a szolgáltatások együttes hozzáadott értéke 2017-ben 16%-kal meghaladta a 2012. évi szintet, ugyanakkor a szektor nemzetgazdaságon belüli súlya 0,5 százalékponttal, 64,8%-ra mérséklődött.

2017-ben a legtöbb szolgáltatóágazat gazdasági teljesítménye növekedett, a legnagyobb mértékben (7,2%-kal) az **üzleti szolgáltatások**é. Szintén jelentős mértékben (6,2%-kal) nőtt a hozzáadott érték a **kereskedelem, szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás** területén, amihez a hazai lakosság emelkedő vásárlási és utazási kedve, valamint a bővülő külföldi divendég-forgalom egyaránt hozzájárult. (2012 óta a szolgáltatászektoron belül a kereskedelem, szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágcsoport érte el a legnagyobb volumennövekedést: a hozzáadott érték volumene 2017-ben 25%-kal meghaladta a 2012. évit.) Az **információ, kommunikáció** nemzetgazdasági ág teljesítménye több éve folyamatosan bővül, 2017-ben 6,1%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az **ingatlanügyletek** hozzáadott értéke 2,3%-kal nagyobb lett, miután a lakásépítések felfu-

tása mellett folytatódott a használtkás-piac élénkítése is. Részben az ipari folyamatokkal összhangban a szállítás, raktározás teljesítménye 4,5, a kis súlyú **művészet és szabadidő** ágé 5,0%-kal emelkedett. A **pénzügyi szolgáltatások** teljesítménye 2017-ben 0,7%-kal meghaladta az egy évvel korábit, ennek ellenére 5,7%-kal elmaradt a 2012. évitől. 2012 és 2017 között a terület nemzetgazdasági súlya is mérséklődött, 1,3 százalékponttal 3,3%-ra csökkent. A pénzügyi szektorra kedvezőtlenül hatottak a devizaalapú hitelekkel kapcsolatos jogszabályi előírások. A szolgáltatászektorban mindössze a – jellemzően az államháztartás által finanszírozott – **közösségi szolgáltatások** (közigazgatás, oktatás, egészségügyi, szociális ellátás) hozzáadott értéke mérséklődött (1,3%-kal) az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

4.18. ábra

A bruttó hozzáadott érték megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint

2017-BEN MEGÁLLT A FORINT LEÉRTÉKELŐDÉSE¹⁸⁾

Hazánk jelentős exporttevékenységéből és nagyfokú importkitettségből kifolyólag a gazdasági szereplők számára a forint árfolyamának alakulása kockázati forrás. A magyar fizetőeszköz árfolyama az euróval szemben 2017 folyamán a 302–315 forint/eurós árfolyamsávban mozgott. A kurzust nemzetközi tényezők és hazai monetáris politikai intézkedések egyaránt alakították. Az átlagárfolyam 2017-ben 309,21 forint/euró volt, az egy évvel korábinál 0,7%-kal alacsonyabb. (2016-ban 1 euróért átlagosan 311,46 forintot kellett fizetni, ami a 2011 óta tartó folyamatos leértékelődés következtében az euró bevezetése óta a leggyengébb éves átlagos árfolyamszintet jelentette.) Az időszak folyamán a visegrádi országok devizái közül – a 2017. évi átlagárfolyamok alapján – a cseh korona 2,6, a lengyel zloty 2,4%-kal erősödött az egy évvel korábbihoz képest. 2012-höz viszonyítva a cseh és a lengyel fizetőeszköz szintén kevesebbet ért 2017-ben, viszont a leértékelődés mértéke (4,7, illetve 1,7%) jóval kisebb volt, mint a forint esetében.

Az amerikai dollárral szemben a forint szintén erősödött: a 2017. évi átlagárfolyam (274,27 forint/amerikai dollár) 2,5%-kal alacsonyabb volt az egy évvel korábinál. Az év második felében az amerikai dollár jelentősen veszített értékéből, az év utolsó napján egy dollárért 258,82 forintot kellett fizetni. A folyamatot alapvetően az euró dollárral szembeni árfolyama alakította, amiben meghatározóak voltak az Egyesült Államokban meghozott gazdaságpolitikai döntések.

4.3. tábla

Árfolyamok, 2017

Megnevezés	Árfolyam					Átlagárfolyam	
	év elején	minimum értéke	maximum értéke	év végi		értéke	változása az előző évhez képest, %
				értéke	változása az előző évhez képest, %		
Forint/euró	309,40	302,84	314,62	310,14	-0,3	309,21	-0,7
Forint/amerikai dollár	295,06	252,77	297,38	258,82	-11,9	274,27	-2,5

¹⁸⁾ Forrás: Magyar Nemzeti Bank.

Nyugat-Dunántúl gazdasága fejlődött a legtöbbet¹⁹⁾

A gazdasági teljesítmény több mint harmadát előállító Budapest a legfejlettebb régió hazánkban, egy főre jutó bruttó hazai terméke 2016-ban kétszerese volt az országos átlagnak. (Budapest **régió fejlettségi szintje** – és a nemzetgazdaságon belüli súlya – 2011 és 2016 között mérséklődött.) Az országos átlagot ezenkívül még a legtöbbet fejlődő Nyugat-Dunántúl egy főre jutó GDP-je haladta meg (9,5 százalékponttal), a járműipari központnak számító Győr-Moson-Sopron megye teljesítményének köszönhetően.

2011 és 2016 között nagymértékben (6,3, illetve 6,1 százalékponttal) közeledett az országos átlaghoz Közép-Dunántúl és Észak-Magyarország gazdasági fejlettsége, miáltal a két régió egy főre jutó GDP-je 2016-ra az országos átlag 94,8, illetve 66,3%-át érte el. Észak-Magyarország 2011-ben még a gazdaságilag legelmaradottabb régióknak számított a 8 régió közül, 2016-ban viszont már Dél-Dunántúlt és Észak-Alföldet megelőzve a hatodik legfejlettebbnek bizonyult. Hazánk legkevésbé fejlett térségének 2016-ban Észak-Alföld (63,7%) számított, a régió helyzete 2011 és 2016 között romlott.

2011-hez képest 2016-ra a gazdaságilag legfejlettebb (Budapest) és a legkevésbé fejlett régió (2012-ben Észak-Magyarország, 2016-ban Észak-Alföld) közötti fejlettségi szakadék mérséklődött: a két régió között – a 2011. évi 3,6-szeres után – 3,2-szeres különbség volt 2016-ban. Árnyalja a képet, ha a fejlettségi különbséget a második legfejlettebb régióhoz viszonyítjuk: ilyen viszonylatban kissé nőtt a távolság Nyugat-Dunántúl és a rangsor utolsó helyezettje között.

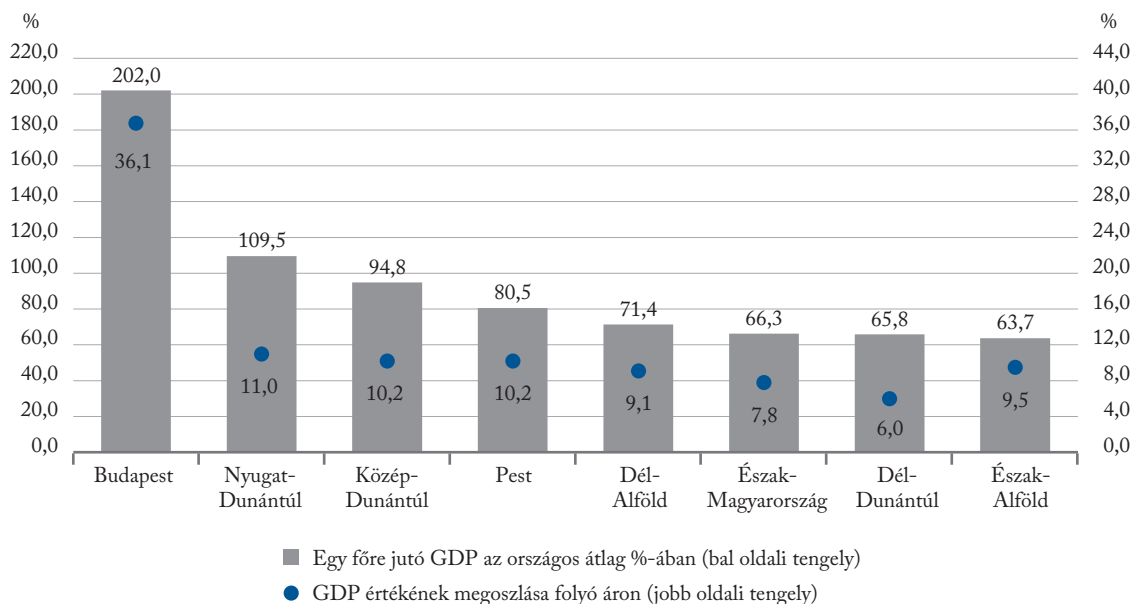
KÜLKERESKEDELEM

2017-ben gyorsult a külkereskedelem növekedési üteme, az aktívum az elmúlt három év során a legkevésbé volt

2017-ben a **termékexport volumene** – előzetes adatok szerint – 5,8, az importé 8,2%-kal nőtt 2016-hoz képest. A növekedési ütem a forgalom mindkét irányában gyorsult a 2016. évihez viszonyítva. Az elmúlt öt évben összességében az export volumene 33, az importé 38%-kal emelkedett.

4.19. ábra

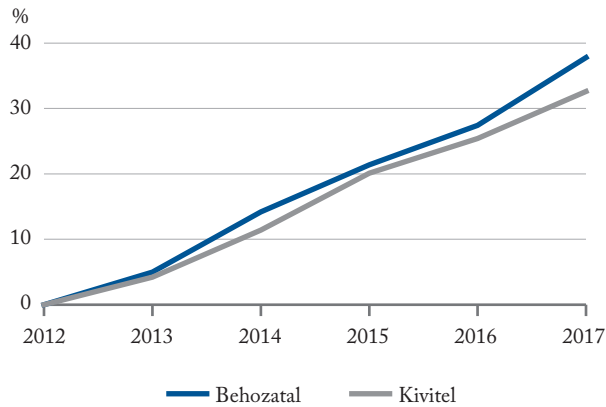
A GDP régiós jellemzői, 2016

¹⁹⁾ Székely szerinti adatok alapján.

4.20. ábra

A külkereskedelmi termékforgalom volumenének változása (2012-höz képest)

2017-ben a kivitel értéke 100,6 milliárd euró volt, 8,2%-kal több, mint 2016-ban. A behozatal értéke 92,5 milliárd eurót tett ki, 11%-kal megha-

ladta az egy évvel korábbit. A forgalom 2017. évi növekedési üteme exportban az elmúlt hat, importban az elmúlt hét év legnagyobbika volt. (A kivitel éves átlagos növekedési üteme 2012–2016-ban 3,1, a behozatalé 2011–2016-ban 4,0% volt.) Külkereskedelmünk 8,1 milliárd eurós többlettel zárta az esztendőt, az **egyenleg** 1,6 milliárd euróval romlott a 2016. évi, rekord mértékű aktívumhoz képest. A 2017. évi kereskedelmi többlet mindazonáltal nemcsak a megelőző évinél, hanem a 2015-ösnél is kevesebb volt (félmilliárd euróval). A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege 2009 óta mutat többletet, az aktívum összege 2012–2014-ben 6–7 milliárd euró között váltakozott, 2015-ben pedig 8,6 milliárd euró volt.

2017-ben a forgalom **forintban mért árszínvonal**a nőtt a megelőző évihez képest, a változás mértéke az exportban 1,5, az importban 1,9% volt. Az import árszínvonalának az exportét meghaladó mértékű növekedése hatására a **cserearány**²⁰⁾ kedvezőtlenül változott, a romlás 0,4%-os volt.

4.4. tábla

Külkereskedelmi termékforgalom, 2017

Megnevezés	Export		Import		Egyenleg	
	érték	előző év=100,0	érték	előző év=100,0	érték	változás az előző évhez képest
Milliárd forint	31 103	107,4	28 602	110,3	2 501	-528
Millió euró	100 581	108,2	92 499	111,1	8 082	-1 642
Millió dollár	113 384	110,1	104 292	113,1	9 092	-1 700

4.5. tábla

A külkereskedelmi árszintváltozás fontosabb mutatói

Év	Forintáriszint		Árfolyamindex	Devizaáriszint ^{a)}		Cserearány-mutató ^{b)}
	kivitel	behozatal		kivitel	behozatal	
Előző év=100,0						
2013	100,0	99,4	102,1	98,0	97,4	100,6
2014	101,1	100,1	104,0	97,3	96,3	101,0
2015	99,7	98,9	103,4	96,4	95,6	100,8
2016	99,0	97,5	100,5	98,5	97,0	101,5
2017	101,5	101,9	99,0	102,5	102,9	99,6
2012=100,0						
2017	101,3	97,8	109,2	92,8	89,5	103,5

^{a)} A devizaáriszinet a forintáriszint és az árfolyamindex hányadosaként számítjuk ki.

^{b)} A cserearány-mutatót a kiviteli és a behozatali áriszint hányadosaként számítjuk ki.

²⁰⁾ A cserearányt a kiviteli és a behozatali áriszint hányadosaként számítjuk ki.

Ezzel megszakadt a 2013–2016. évek javuló tendenciája. A **forint** 2017-ben az euróhoz és a dollárhoz képest egyaránt erősödött (0,7, illetve 2,5%-kal). Egy euróért 2014–2017 között éves átlagban mintegy 310 forintot kellett adni, szemben az ezt megelőző évekkel, amikor 300 forintnál kevesebbet.

Öt év alatt a külkereskedelem **forintban mért árszintje** nem változott számottevően: kivitelben 1,3%-kal nőtt, behozatalban 2,2%-kal mérséklődött. A **forint** ugyanennyi idő alatt 9,2%-kal gyengült a kiemelt devizákhoz képest, így a kereskedelem **devizaárszintje**²¹⁾ csökkent, exportban 7,2, importban 10%-kal. A 2017. évi **cserearány** 3,5%-kal kedvezőbb volt a 2012. évinél.

Külkereskedelmünk legfontosabb árufőcsoportja továbbra is a gépek és szállítóeszközök, de 2017-ben az energiahordozók forgalma nőtt a legerőteljesebben

Külkereskedelmünk legfontosabb árufőcsoportját a **gépek és szállítóeszközök** jelentik, amelyek több mint felét teszik ki a forgalomnak. Részesedésük az exportban hagyományosan nagyobb, mint az importban, 2017-ben a kivitelben elért arányuk 7,5 százalékponttal meghaladta a behozatalban mértet.

A gépek és szállítóeszközök változatlan áron számított kivitele 4,2, a behozatala 8,3%-kal bővült a 2016. évi szinthez képest, a növekedés üteme exportban a legalacsonyabb volt az árufőcsoportok között. 2017-ben az árufőcsoportok közül egyedül a gépek és szállítóeszközök külkereskedelmének forintárszínvonalja nem nőtt. Exportjukat lényegé-

ben az egy évvel korábbival megegyező, importjukat pedig 1,2%-kal alacsonyabb áron bonyolították le, amelyek együttesen mérsékeltek a cserearányromlás mértékét.

Exportban a legnagyobb forgalmú árucsoportot a közúti járművek jelentették, ezek 17,1 milliárd eurós 2017. évi kivitele 2,9%-kal haladta meg a megelőző évit. A csoport kivitele 2012-höz képest 2,2-szeresére nőtt, a növekedés túlnyomó része a 2013–2015. évekhez köthető. A termékkör 2017. évi exportjának 35%-a Németországba került, ezt – tőle jelentősen lemaradva – Kína követte a rangsorban. A közúti járművek behozatala 9,7 milliárd euró értékű volt 2017-ben, 9,4%-kal több a 2016. évinél. Az árucsoport euróban számított, 2017. évi importja 2,0-szerese volt az 5 évvel korábbinak, a növekedés behozatalban is 2013–2015 során volt két számjeggyű. A legfontosabb kereskedelmi partnerünk a forgalom ezen irányában is Németország, részesedése hasonló az exportban tapasztaltnak. A villamos gép, készülék és műszer árucsoport 2017-ben is az export második legnagyobb, az importnak pedig a legnagyobb forgalmú termékköre volt. 2017 során kereskedelmük euróértéke a kivitelben 6,8, a behozatalban pedig 13%-kal nőtt. Az árucsoport behozatalában a legfontosabb termékeket az elektronikus integrált áramkörök és mikroszerkezetek, kivitelében pedig az elektromos vezérlésre vagy elektromosság elosztására szolgáló kapcsolótáblák, -panelek, -tartók, -asztalok, -dobozok és -foglatok jelentették. Az energiatechnológiai gépek és berendezések euróban számított forgalma 2–3%-kal mérséklődött 2017-ben. Az árucsoport kereskedelme a 2010-es évek során 2017-ben

4.6. tábla

A külkereskedelmi termékforgalom alakulása árufőcsoportok szerint, 2017

Árufőcsoport	Kivitel			Behozatal		
	volumenindex	értékindex ^{a)}	megoszlás ^{a)}	volumenindex	értékindex ^{a)}	megoszlás ^{a)}
	2016=100,0			2016=100,0		
Élelmiszerek, italok, dohány	107,2	110,5	7,2	104,8	110,5	5,4
Nyersanyagok	108,4	114,9	2,4	108,6	118,5	2,2
Energiahordozók	122,2	148,1	2,5	111,3	135,6	7,8
Feldolgozott termékek	107,2	111,1	32,1	108,0	111,0	36,3
Gépek és szállítóeszközök	104,2	104,8	55,8	108,3	107,8	48,3
Összesen	105,8	108,2	100,0	108,2	111,1	100,0

^{a)} Euróadatokból számítva.

²¹⁾ A devizaárindexet a forintárindex és az árfolyamindex hányadosaként számítjuk ki.

csökkent először, 2015-ben még két számjegyű növekedés volt megfigyelhető, ami a rákövetkező évben a kereskedelem mindkét irányában egy számjegyre mérséklődött. 2017-ben a híradástechnikai, hangrögzítő és -lejátszó készülékek euróban számított forgalma a kivitelben 9,9, a behozatalban 7,3%-kal bővült. Az árucsoport forgalma 2011–2014-ben jelentősen csökkent, 2017-ben a kereskedelem euróban számított értéke a forgalom mindkét irányában 30%-kal kevesebb volt az 5 évvel korábnál. Az árucsoport volumenhordozó termékeit 2017-ben is a mobiltelefonok és alkatrészeik, ezeken kívül exportban a televíziókészülékek jelentették.

2017-ben a külkereskedelmünk mintegy harmadát a **feldolgozott termékek** jelentették. Az árucsoport volumene kivitelben 7,2, behozatalban 8,0%-kal nőtt 2016-hoz képest. A feldolgozott termékek forgalma az elmúlt fél évtizedben az átlagosnál gyorsabban, kivitelben 36, behozatalban 45%-kal bővült. Utóbbi növekedés a legerőteljesebb volt az 5 árucsoport között.

Az idetartozó árucsoportok közül 2017-ben is a gyógyszer és gyógyszerészeti termékekből bonyolítottuk le a legnagyobb forgalmat. A kereskedelem euróban számított értéke kivitelben 8,2%-kal, 4,8 milliárd euróra, behozatalban 8,8%-kal, 3,8 milliárd euróra bővült. Gyógyszereket a legnagyobb értékben 2017-ben is Franciaországból importáltunk, miközben legfontosabb célpiacunkká újra Oroszország vált, 2016 után visszaelőzve Németországot. (Az Oroszországba irányuló 2017. évi gyógyszerexport ugyanakkor még mindig harmadával kevesebb volt, mint a – 2010-es évek legnagyobb forgalmát jelentő – 2013. évi.) A feldolgozott termékek közül a második legjelentősebb értékű forgalmat exportban a szakmai, tudományos ellenőrző műszerekből, importban pedig az egyéb fémtermékekből bonyolítottuk le, amelyek kereskedelmének euróértéke 12, illetve 9,1%-kal meghaladta a 2016. évit.

2017-ben az **élelmiszerek, italok, dohánytermékek** exportvolumene 7,2, az importé 4,8%-kal magasabb volt, mint 2016-ban. Az árucsoport változatlan áron számított forgalma 2012-höz viszonyítva az átlagtól elmaradó mértékben, kivitelben 13, behozatalban 18%-kal növekedett. Agrár jellegű behozatalunk forintárszínvonala az elmúlt öt évben összességében 16%-kal nőtt, az árucsoportok közül a legnagyobb mértékben. Ennek is tulajdonítható, hogy az árucsoport kereskedelmére számított cserearány évről évre romlik,

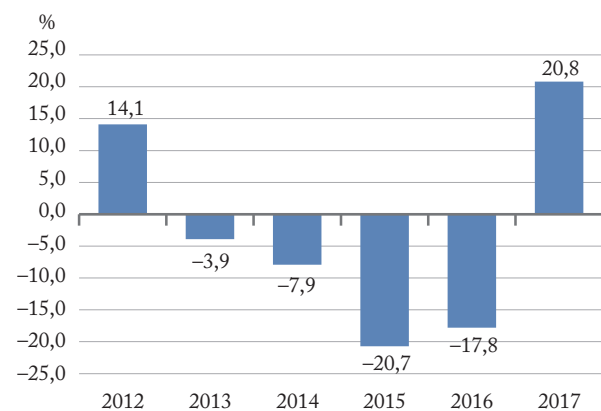
mértéke 2012-höz képest összességében 9,4% volt. A cserearányromlás ellenére az árucsoport külkereskedelmében 2,3 milliárd eurós aktívum keletkezett 2017-ben.

Az idetartozó árucsoportok közül a legnagyobb értékű exportot 2017-ben is a gabona és gabonakészítményekből, importot a hús és húskészítményekből bonyolítottuk le. Utóbbi csoport behozatala 2017-ben már kissé megelőzte a zöldségfélékét és gyümölcsökét, miután euróértéke negyedével nőtt, azonos mértékben, mint a gabona és gabonakészítmények kivitele. A gabonaexport 45%-át a kukoricaexport jelentette, amelynek értéke 28%-kal bővült 2016-hoz képest. A búza euróban számított kivitele is bővült (31%-kal), és az árucsoport exportjának közel harmadát tette ki 2017-ben. Az értéknövekedés a kukorica esetében teljes egészében, a búzát illetően túlnyomórészt az exportmennység növekedésére vezethető vissza. Gabonaexportunk legfontosabb célpiaca 2017 során is Olaszország volt.

2017-ben az **energiahordozók** volumene behozatalban 11, kivitelben 22%-kal nagyobb volt az előző évinél, az árucsoportok közül kizárólag itt volt a növekedés üteme kétszámjegyű. A bővülés alacsony bázishoz képest következett be, 2015–2016-ban ugyanis a forgalom mindkét irányban visszaesett. 2012-höz viszonyítva a változatlan áron számított kereskedelem exportban és importban is több mint 20 százalékponttal kisebb ütemben bővült, mint a teljes forgalom.

4.21. ábra

Az energiahordozó-import árváltozása (a megelőző évhez képest, forintban számítva)

A volumenen kívül a forintárszint is számottevően nőtt, az árucsoport 2017-ben mintegy ötödével drágult. 2013–2016-ban jelentős áresés

következett be, amit a 2017-es folyamatok csak részben ellensúlyoztak, így a kivitel árszintje 23, a behozatalé 30%-kal még mindig alacsonyabb volt, mint a 2012. évi. (A háztartási energia fogyasztói ára ugyanezen idő alatt 21%-kal csökkent hazánkban.)

Az energiahordozók áremelkedése számottevő mértékben járult hozzá a cserearány 2017. évi romlásához, ami azzal magyarázható, hogy kereskedelmük a behozatalunkból lényegesen nagyobb arányban részesedett, mint a kivitelből (7,8, illetve 2,5%-kal), következésképpen árszínvonaluk változása jobban befolyásolta a teljes import árváltozását, mint az exportét.

A volumen- és árfolyamatok együttes hatásaként az energiahordozók euróban számított importja 2017-ben 36%-kal nőtt, azok után, hogy behozataluk 2012 és 2016 között 9,5 milliárd euróról 5,3 milliárd euróra csökkent. Az idetartozó legjelentősebb forgalmú csoport 2017-ben is a kőolaj és kőolajtermék volt, amelyek 3,6 milliárd eurós behozatala 28%-kal meghaladta a 2016. évit. A természetes és mesterséges gáz esetében még nagyobb, 48%-os növekedés következett be, ennek révén az import 1,9 milliárd eurót tett ki.

A külkereskedelmünkben mindössze 2,3%-os arányban részesedő és ezzel a legkisebb súlyú áru-főcsoportnak, a **nyersanyagoknak** a változatlan áron számított forgalma 2017-ben 8–9%-kal magasabb volt a megelőző évinél. 2012-höz képest az export volumene 4,5%-kal mérséklődött, az importé ötödével bővült.

Külkereskedelmünk közel négyötödét az Európai Unió tagállamaival bonyolítjuk le

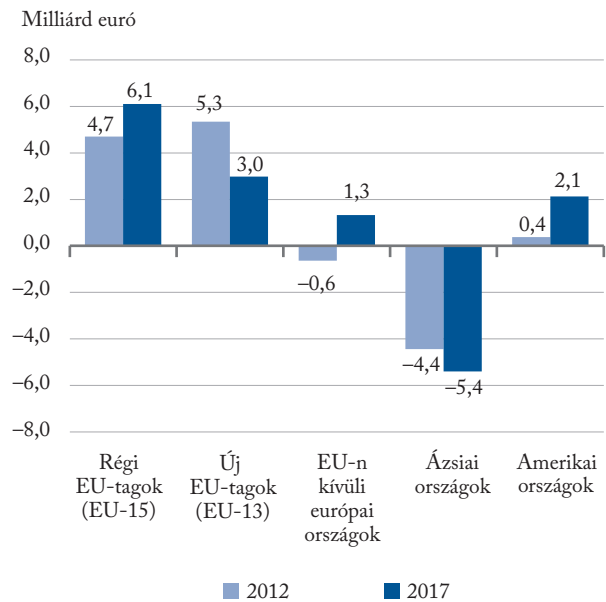
2017-ben az **Európai Unió tagországaival** lebonyolított kereskedelem volumene az exportban 5,9, az importban 6,7%-kal nőtt 2016-hoz képest. Euróban számítva a növekedési ütem a forgalom mindkét irányában 2,2 százalékponttal nagyobb volt, mint volumenben mérve. Az elmúlt fél évtizedet összességében vizsgálva az látszik, hogy a forgalom-bővülés az uniós viszonylatban számottevőbb volt, mint az uniós kívüli országok relációjában (különösen a behozatalban). Az aktívum 2017-ben nőtt (215 millió euróval), de 2012-höz képest 957 millió euróval kevesebb volt, és 9,1 milliárd eurót tett ki.

Az összes termékforgalom 56%-át a régi tagállamokkal (EU-15) bonyolítottuk le, ebben a viszonylatban a kereskedelem volumene 6–7%-kal

emelkedett 2017-ben. A velük folytatott kereskedelem mérlege 6,1 milliárd eurós többletet mutatott 2017-re, 120 millió euróval többet, mint 2016-ban. 2012-höz képest a kivitel és a behozatal euróban számított értéke egyaránt harmadával, volumenben 40%-kal lett nagyobb. Az új, 2004-ben, illetve azóta csatlakozott, összesen 12 tagállammal lebonyolított kereskedelem volumene 2017-ben szintén 6–7%-kal nőtt 2016-hoz képest. A forgalomban 22%-os arányt képviselő országcsoporttal 3,0 milliárd eurós többlet alakult ki 2017-ben, ami 2,4 milliárd euróval kevesebb volt az öt évvel korábinál. A jelentős mérlegromlás annak hatására következett be, hogy a behozatal euróértéke lényegesen nagyobb ütemben nőtt, mint a kivitelé (45, illetve 20%-kal). A 2017. évi import 6,2 milliárd euróval több volt, mint az 5 évvel korábbi, a növekmény összességében hattizede Csehország és Lengyelország esetében következett be, ahonnan a leginkább a gépjárműalkatrészek és -tartozékok, valamint a személygépkocsik behozatala bővült.

4.22. ábra

A külkereskedelmi egyenleg alakulása a főbb országcsoportok szerint

Az **Európai Unió kívüli országokkal** folytatott kereskedelmünkben a változatlan áron számított export 5,7, az import 14%-kal növekedett 2017-ben. A jelzett országcsoporttal lebonyolított áruforgalom öt éves időtávban kisebb mértékben bővült, mint az uniós kereskedelem: 2012-höz képest

a kivitel euróban számított értéke 15, a behozatalé mindössze 1,5%-kal bővült. 2017 során az egyenleg jelentősen, 1,9 milliárd euróval romlott, aminek hatására a mérleg 1,0 milliárd eurós passzívumba fordult. Az e relációban folytatott kereskedelem egyenlege 2012-ben még 3,4 milliárd eurós deficitet mutatott, ugyanakkor 2015-ben már egyensúlyhoz közeli állapot alakult ki, a rákövetkező évben pedig aktívum keletkezett, amit az energia-hordozó-import alakulása is befolyásolt. A 2017. évi mérlegromláshoz a legnagyobb mértékben az ázsiai országok járultak hozzá (774 millió euró), de azonos nagyságrendet képviselt az unión kívüli európai országok egyenlegromlása is (732 millió euró). A kedvezőtlenebbé váló mérleg mindkét országcsoport vonatkozásában annak tulajdonítható, hogy az import értéknövekménye meghaladta az exportét.

A legfontosabb partnerünk továbbra is Németország

A **legfontosabb külkereskedelmi partnerünk** 2017-ben is Németország volt, amellyel forgalmunk több mint negyedét bonyolítottuk le.²²⁾ A Németországgal folytatott külkereskedelem euróértéke kivitelben 7,5, behozatalban 8,8%-kal nőtt, a növekedési ütemek valamelyest elmaradtak az átlagostól. A német forgalom egyenlege – annak tavalyi kismértékű romlását követően – 2,9 milliárd eurós aktívumot mutatott 2017-ben. Ausztria a vizsgált

évben is a második, Szlovákia pedig a harmadik legfontosabb kereskedelmi partnerünk volt. Utóbbi országnak annak ellenére sikerült megőriznie a harmadik helyét, hogy az exportrangsorban az egy évvel korábbinál két hellyel hátrébb került. A teljes külkereskedelmi forgalmunkban a negyedik legfontosabb partnerünk Olaszország vált, megelőzve Lengyelországot. A tíz legfontosabb kereskedelmi partnerünk túlnyomó többsége uniós ország. Az új tagállamok közül a forgalom mindkét irányában az első tíz között található a három visegrádi ország (Csehország, Lengyelország és Szlovákia), exportban pedig Románia. A tíz legfontosabb kereskedelmi partnerünket tartalmazó rangsorban csupán Kína nem uniós ország, az összforgalmat tekintve a 10. helyen állt. A 12. helyen lévő Oroszország továbbra is a legfontosabb EU-n kívüli európai partnerünk, az Egyesült Államok követi a sorban. 2017. évi kivitelünk kétharmadát, behozatalunknak 71%-át a 10 legfontosabb partnerünkkel bonyolítottuk le. 2012-höz képest nem következett be érdemi változás a legfontosabb kereskedelmi partnereink körében, a 10 legfontosabb importpartnerünk ugyanazok az országok voltak 2017-ben, mint 5 évvel korábban, míg exportban Oroszország a 10. helyről a 17.-re csúszott vissza. Az utóbbi országba irányuló szállítások euróértéke mintegy harmadával – 0,8 milliárd euróval – visszaesett, amit az EU és Oroszország közötti kölcsönös embargó is befolyásolt.

4.7. tábla

A külkereskedelmi termékforgalom alakulása országcsoportok szerint, 2017

Országcsoport	Kivitel			Behozatal		
	volumenindex	értékindex ^{a)}	megoszlás ^{a)}	volumenindex	értékindex ^{a)}	megoszlás ^{a)}
	2016=100,0			2016=100,0		
<i>Európai Unió (EU-28)</i>	105,9	108,1	79,5	106,7	108,9	76,6
Régi tagállamok (EU-15)	105,9	107,5	56,7	106,5	108,2	55,0
Új tagállamok	105,7	109,7	22,8	107,0	110,8	21,5
<i>EU-n kívüli országok</i>	105,7	108,4	20,5	113,7	119,0	23,4
Ebből:						
EU-n kívüli európai országok	..	114,9	8,9	..	133,0	8,2
Ázsiai országok	..	108,7	5,8	..	112,4	12,2
Amerikai országok	..	101,4	4,5	..	106,4	2,6
Összesen	105,8	108,2	100,0	108,2	111,1	100,0

^{a)} Euróádatokból számítva.

²²⁾ A forgalmi irány megjelölése nélkül közölt adatok, információk az összforgalomra vonatkoznak, utóbbi a kivitel és a behozatal összegét jelenti.

4.8. tábla

Magyarország legfontosabb partnerországai a termék-külkereskedelemben, 2017*
(euróadatokról számolva)

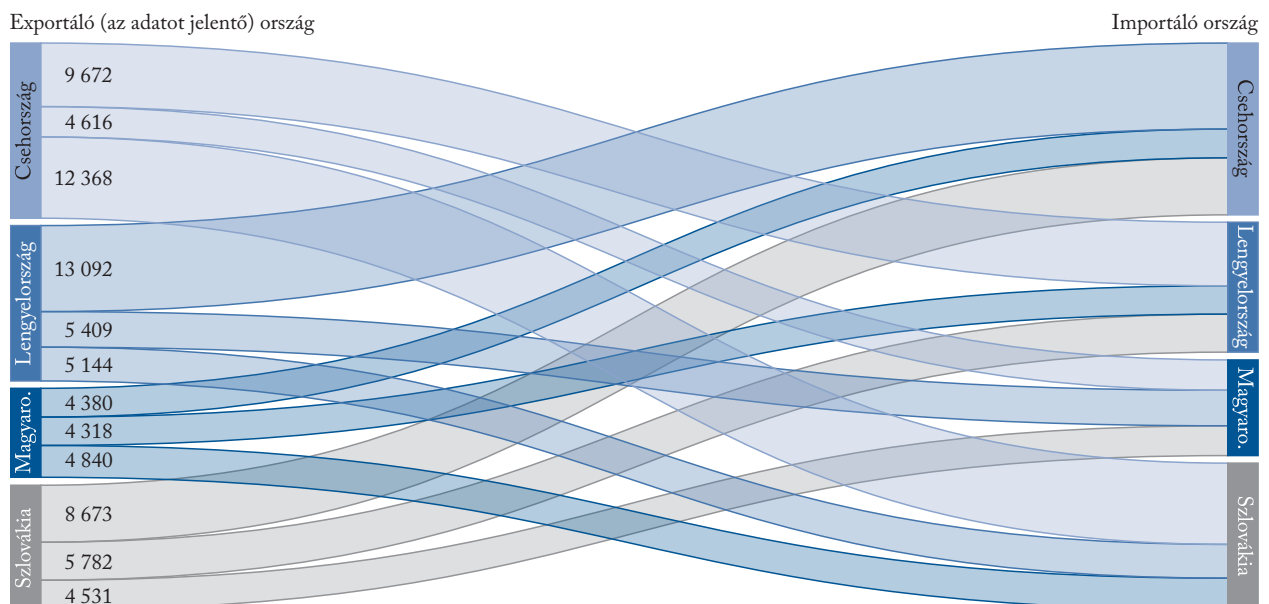
(%)

Export				Import			
rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	előző év=100,0	rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	előző év=100,0
1.	Németország	27,3	107,5	1.	Németország	26,5	108,8
2.	Románia	5,2	111,4	2.	Ausztria	6,2	106,6
3.	Olaszország	5,1	116,0	3.	Lengyelország	5,6	111,8
4.	Ausztria	4,8	109,1	4.	Szlovákia	5,4	111,9
5.	Szlovákia	4,7	104,2	5.	Kína	5,1	107,6
6.	Franciaország	4,4	99,0	6.	Hollandia	5,0	112,7
7.	Csehország	4,3	112,0	7.	Csehország	4,9	112,0
8.	Lengyelország	4,1	109,1	8.	Olaszország	4,8	110,5
9.	Egyesült Királyság	3,5	96,6	9.	Franciaország	4,0	103,9
10.	Hollandia	3,4	115,9	10.	Oroszország	3,5	134,4
Összesen		100,0	108,2	Összesen		100,0	111,1

* A kereskedelem értéke exportban 100 milliárd 581 millió euró, importban 92 milliárd 499 millió euró volt 2017-ben.

4.23. ábra

A visegrádi országok egymás közötti exportja, 2017, millió euró

Forrás: Eurostat adatbázisa.

A behozatalra nemcsak az árut feladó, hanem a származási országok szerint is rendelkezésre állnak adatok. E kétféle adat összehasonlítása révén következtetéseket vonhatunk le arról, hogy mely országok kapcsolódtak be más országok által gyártott

termékek kereskedelmi közvetítésébe, és melyek szakosodtak arra kevésbé. Németországból például 3,7 milliárd euróval nagyobb értékű áru került 2017-ben Magyarországra, mint amekkora a német származású termékek összértéke volt, legnagyobb

partnerünk tehát aktív más országok által termelt áruk Magyarországra szállításában²³⁾ is. Hasonló a helyzet Ausztriát, valamint Szlovákiát illetően is, amelyek esetében a különbség 2,1 milliárd, illetve 1,3 milliárd euró volt 2017-ben. A nagy forgalmú tengeri kikötőkkel rendelkező Hollandia, valamint Belgium vonatkozásában az ideszállított áruk értéke 2,3 milliárd, illetve 0,7 milliárd euróval haladta meg a származás szerinti értéket. A Földközi-tenger felől érkező áruk Magyarországra közvetítésében legjelentősebb partnerországunk, Szlovénia esetében szintén 0,7 milliárd eurós különbség adódott. Utóbbi országot illetően a származás szerinti áruforgalom értéke 2017-ben kevesebb mint felét jelentette az onnan ideérkezett termékekének. A transzkontinentális kereskedelem fontos közvetítő országa még Hongkong (Kína) is, ahonnan a hazánkba érkező, 643 millió euró értékű áruforgalomnak mindössze 8%-a volt ottani származású.

Ezen országok legfontosabb „ellenpárja” Kína: az onnan származó és 2017 során hazánkba került áruk értéke (8,5 milliárd euró) 3,8 milliárd euróval több volt, mint az onnan ideszállítottaké. Hasonló jelenség figyelhető meg a Koreai Köztársaság és Japán esetében is, amely országokra 0,7–0,7 milliárd euró volt a különbség.

A szolgáltatás-külkereskedelem egyenlege 2017-ben mintegy 650 millió euróval javult

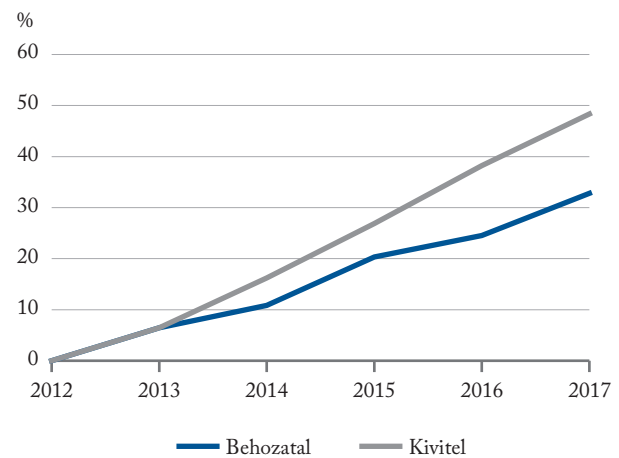
2017-ben a szolgáltatásexport értéke 23,8 milliárd euró volt, 7,3%-kal több, mint 2016-ban. A szolgáltatásimport értéke 15,8 milliárd euróval tett ki, 6,7%-kal többet, mint egy évvel korábban. 2012-höz képest a **szolgáltatások forgalma** a termékekénél nagyobb mértékben, exportban 48%, importban 33%-kal bővült a folyó áras euróadatok szerint. (A termék-külkereskedelem esetében a forgalom két iránya azonos mértékben, 26%-kal nőtt az elmúlt 5 évben, a kivitel és a behozatal szoros együttmozgását az export magas importhányada determinálja.) A szolgáltatás-külkereskedelem aránya a termékforgalmat is magában foglaló, összes külkereskedelmen belül évről évre növekedett valamelyest az elmúlt fél évtizedben, részaránya 2012-ben 15,4%, 2017-ben 17,0% volt.

2017 folyamán szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunkban – a termékforgaloméval azonos nagyságú – 8,1 milliárd eurós többlet keletkezett, az egyen-

leg 647 millió euróval javult 2016-hoz képest. A mérleg a 2010-es évek során egyre kedvezőbb lett, a javulás mértéke 2012-höz képest 3,9 milliárd eurót tett ki.

4.24. ábra

A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom értékének változása (2012-höz képest, folyó áron, euróban, turizmussal együtt)

A szolgáltatás-külkereskedelmünk legfontosabb csoportját 2017-ben is az **üzleti szolgáltatások** jelentették, amelyek a szolgáltatásexport euróértékének 42%-át, az importnak pedig mintegy hattizedét adták. E szolgáltatáscsoport kereskedelmében 2012–2015-ben rendre hiány keletkezett, 2016-ban ugyanakkor többlet alakult ki, ami 2017-ben tovább nőtt. Egyenlegük az elmúlt két évben 1,5 milliárd euróval, tavaly 457 millió euróval javult. A számos alcsoportot magában foglaló szolgáltatáscsoport esetében bekövetkezett 2017. évi mérlegjavulás legnagyobb részét az egyéb üzleti szolgáltatásokkal kapcsolatos pénzmozgások változása miatt következett be, amelyek egyenlege 2016-hoz képest 231 millió euróval javult. Emellett még a számítástechnikai és információs, valamint a biztosítási szolgáltatások mérlege is kedvezőbbé vált (133, illetve 118 millió euróval). Az üzleti szolgáltatásokon belül a kereskedelem mindkét irányában legalább 1,0 milliárd euró értékű pénzmozgás a számítástechnikai és információs szolgáltatások vonatkozásában, illetve a szellemi tulajdon használatával kapcsolatosan valósult meg, de hasonló

²³⁾ A német származású termékek Magyarországra szállítása értelem szerűen nemcsak Németország által, hanem más ország közvetítése révén is megvalósulhat.

4.9. tábla

A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása szolgáltatáscsoportonként*, 2017

(% , euróadatokból számítva)

Szolgáltatáscsoport	Az export		Az import	
	megoszlása	értékindexe (2016=100,0)	megoszlása	értékindexe (2016=100,0)
Bérmunka szolgáltatási díj	7,4	99,3	1,3	103,3
Javítási és karbantartási szolgáltatások	1,9	99,3	4,0	158,6
Turizmus	23,0	107,0	13,8	111,4
Szállítási szolgáltatások	25,2	111,0	21,1	109,4
Üzleti szolgáltatások	42,0	107,4	58,8	102,6
Ebből:				
távközlési szolgáltatások	0,6	105,0	1,6	115,2
építési-szerelési szolgáltatások	1,2	90,1	1,1	118,3
biztosítási szolgáltatások	0,6	627,1	1,1	104,0
pénzügyi szolgáltatások	1,5	120,4	2,4	93,8
számítástechnikai és információs szolgáltatások	7,6	112,5	7,1	106,4
szellemi tulajdon használatáért kapott/fizetett díjak	6,7	98,0	8,8	105,9
egyéb üzleti szolgáltatások	21,1	104,1	33,2	99,4
személyes, kulturális és szórakoztatási szolgáltatások	2,6	134,7	3,6	116,5
Kormányzati szolgáltatások	0,5	101,0	1,0	101,5
Összesen	100,0	107,3	100,0	106,7

* A kereskedelem értéke exportban 23 milliárd 845 millió euró, importban 15 milliárd 783 millió euró volt 2017-ben.

nagyságrendet képviselt az egyéb üzleti szolgáltatások két alcsoportja, az egyéb (máshová nem sorolt) üzleti, szakmai és műszaki szolgáltatások, valamint a jogi, számviteli, üzletviteli tanácsadás és PR-szolgáltatások is. Utóbbi csoport exportja jelentősen, 1,7-szeresére bővült 2012-höz képest, de ennél is határozottabban, 3,0-szeresére nőtt a személyes, kulturális és szórakoztatási szolgáltatások külpia-csi értékesítéséből származó bevétel. A kereskedelem mindkét irányában dinamikusan, exportban 2,5-szeresére, importban pedig 3,0-szorosára nőtt a pénzügyi szolgáltatások forgalma az elmúlt fél évtized során. Ezzel szemben a távközlési szolgáltatások exportja, valamint az építési-szerelési szolgáltatások importja egyaránt 9,2%-kal csökkent 2012-höz képest.

A **szállítási szolgáltatások** exportja 6,0 milliárd, importja 3,3 milliárd eurót tett ki, amelyek 25, illetve 21%-kal részesedtek a szolgáltatás-külkereskedelmünk megfelelő irányú forgalmából. A szállítási szolgáltatások exportja 2017-ben 11%-kal bővült, 1,6 százalékponttal nagyobb mértékben, mint a behozataluk. A szállítási szolgáltatások külkereskedelmében rendre nőtt az aktívum az elmúlt évek során,

a 2017. évi egyenleg 1,5 milliárd euróval volt kedvezőbb a 2012. évinél. A legfontosabb szállítási módozatot a kereskedelem mindkét irányában a közúti szállítás jelenti, amely exportban évek óta megelőzi a második helyezett légi szállítást, importban pedig 2017-ben került elé. A közúti szállítási szolgáltatások nemzetközi cseréjéből 1,4 milliárd eurós aktívum keletkezett 2017-ben, a légiekéből 1,1 milliárd. Utóbbi szolgáltatásfajta egyenlege 279 millió euróval javult 2016-hoz képest, annak betudhatóan, hogy az exportjuk értéke 19%-kal nőtt.

2017-ben a **turizmus** révén befolyó bevételek 5,5 milliárd, az ahhoz kapcsolódó kiadások 2,2 milliárd eurót tettek ki. Az egyenleg tavaly 138 millió euróval javult, és 3,3 milliárd eurós aktívumot mutatott. A turizmus bevétele 2017-ben – a FINA vizes-világbajnokság budapesti megrendezésével együtt is – lényegében ugyanakkora értékkel bővült, mint 2014–2016 átlagában (mintegy 360 millió euróval). A turizmushoz kapcsolódó importkiadások 2017-ben 11%-kal emelkedtek, 4,4 százalékponttal nagyobb mértékben, mint az exportbevételek. A turizmushoz kapcsolódó 2017. évi kiadás már ugyanakkora nagyságrendűvé vált, mint

amekkorát a világgazdasági válság kirobbanásának évében, 2008-ban mértünk.

2017-ben **bérmunka-szolgáltatás** címén 1,8 milliárd eurós díjbevétele jelentkezett hazánknak, 3,0-szorosa a nyolc évvel korábbiaknak. Az import továbbra sem volt jelentős összegű, így a tevékenység egyenlege 1,6 milliárd eurós többletet mutatott 2017-ben.

Ami a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom **relációs szerkezetét** illeti: 2017-ben a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunk több mint héttizedét az Európai Unió tagállamaival bonyolítottuk le. Ezen belül elsősorban a régi tagállamokkal kereskedtünk, akikkel a teljes szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmunk 56%-a valósult meg. A legjelentősebb unión kívüli relációt az összforgalmat illetően az amerikai országok jelentik (11%-os részesedéssel), bár exportban az unión kívüli európai országokkal lebonyolított forgalom 2017-ben nagyobb értékű volt, mint az amerikaiakkal folytatott. Az EU-n kívüli európai országokkal az összforgalom 9,4, az ázsiaiakkal a 7,2%-át bonyolítottuk le a vizsgált év során.

2017-ben a forgalom euróértéke valamennyi országcsoporttal bővült, a növekedés üteme jellemzően 10% alatti volt. 2012-höz képest a legdinamikusabban az EU új tagállamaival lebonyolított forgalom nőtt, a kiadások értéke 1,5-szeresére, a bevételeké 1,7-szeresére emelkedett, de utóbbi irányban azonos mértékű növekedés adódott az amerikai országokra is.

2017-ben a 8,1 milliárd eurós többletből 5,3 milliárd euró az uniós forgalomban, 4,4 milliárd euró a régi tagállamokkal lebonyolított kereskedelemben

keletkezett. A szolgáltatás-külkereskedelmi egyenleg öt év alatt 3,9 milliárd euróval vált kedvezőbbé, ezen belül az uniós forgalomban 2,5 milliárd, a régi tagállamokat illetően 1,8 milliárd, az amerikai országok vonatkozásában pedig 0,8 milliárd euró volt az egyenlegjavulás mértéke.

A termékgorgalomhoz hasonlóan a **legfontosabb kereskedelmi partner**ünket a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomban is Németország jelentette, bár részesedése a javak ezen csoportjának külkereskedelmében alacsonyabb. A termékgorgalom esetében olyan, az áru fizikai létezéséhez kapcsolódó költségek (mint például szállítás, szállítmánybiztosítás) vannak, amelyek földrajzilag távol található kereskedelmi partnerek esetén rontják a külkereskedelmi ügylet versenyképességét. Mivel a szolgáltatás-külkereskedelemben ilyen költségek nem jelentkeznek, a legfontosabb partnereket ismertető rangsorban a termékgorgalomhoz képest kedvezőbb helyezést foglalnak el az olyan, távoli – és nagyon fejlett szolgáltató szektorral rendelkező – országok, mint az Egyesült Államok, vagy a földrajzi szempontból Európa periferiáján található Egyesült Királyság. 2017-ben az export- és az importrangsor első 4 helyezettjét ugyanazok az országok jelentették. A 10 legfontosabb partnerünk többsége uniós ország, az EU-n kívüliek közül csak az Egyesült Államok és Svájc található meg ebben a körben, az összforgalmat tekintve a 2. és a 7. helyen. Az új tagországok közül a legnagyobb forgalmat Romániával, a visegrádi országok közül pedig Szlovákiával bonyolítottuk le 2017-ben, amelyek a 6. és a 8. legfontosabb partnereink voltak a teljes forgalom tekintetében.

4.10. tábla

Magyarország legfontosabb partnerországai a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomban, 2017
(euróadatokból számolva, turizmussal együtt)*

(%)

Export				Import			
rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	előző év=100,0	rang-sor	ország	részesedés a forgalomból	előző év=100,0
1.	Németország	17,4	103,7	1.	Németország	19,7	103,7
2.	Egyesült Királyság	8,7	119,4	2.	Egyesült Államok	9,6	102,6
3.	Egyesült Államok	8,3	99,3	3.	Ausztria	7,5	100,1
4.	Ausztria	7,7	108,1	4.	Egyesült Királyság	7,5	110,5
5.	Románia	4,7	108,7	5.	Hollandia	4,4	114,4
	Összesen	100,0	107,3		Összesen	100,0	106,7

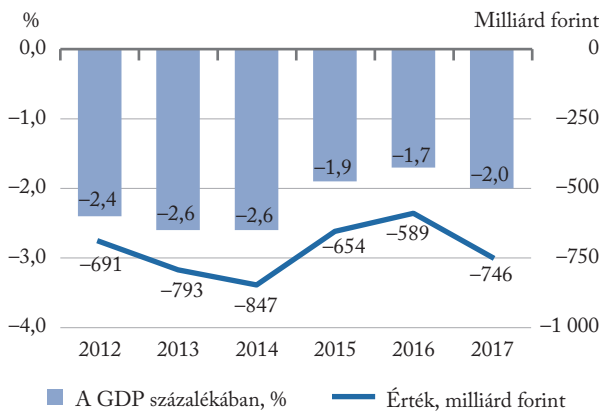
* A kereskedelem értéke exportban 23 milliárd 845 millió euró, importban 15 milliárd 783 millió euró volt 2017-ben.

KORMÁNYZATI SZEKTOR

A kormányzati szektor hiánya 2017-ben 746 milliárd forint volt, a GDP 2,0%-ának felelt meg. A deficit 157 milliárd forinttal, GDP-arányosan 0,3 százalékponttal nőtt a 2016. évihez képest. A maastrichti kritérium 3,0%-os hiánykorlátja 2012-től 2017-ig mindegyik évben teljesült.

4.25. ábra

A kormányzati szektor egyenlege

2017-ben a kormányzati szektor **bevétele** 17,0 ezer milliárd forint volt, a GDP 45%-a. A bevételek értéke 2016-hoz képest 7,0, az elmúlt 5 év átlagában 5,1%-kal nőtt. A 2017. évi növekedési ütem értékelésekor ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy 2016-ban 3,9%-os mérséklődés következett be. A legfontosabb bevételi forrást jelentő, a bevételek mintegy négytizedét adó termelési adók értéke 2017-ben 7,1%-kal bővült az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az idetartozó legfontosabb adónemből, az általános forgalmi adóból származó bevételek 9,9%-kal emelkedtek. Az áfabevétel 2014–2015 során számottevően, összességében 23%-kal nőtt, jelentős részben az online pénztárgépek bevezetésének következményeként. A növekedés 2016-ban azonban nem folytatódott, az áfabevétel ebben az évben valamelyest – 0,3%-kal – mérséklődött. 2017-ben a bevételek közel háromtizedét a társadalombiztosítási hozzájárulások adták, amelyek 1,6%-kal emelkedtek az előző évihez képest. A jövedelemadó-bevételek egy év alatt 7,7%-kal bővültek, 2012-höz képest a növekedési ütem 46%-os volt, az ismertetett tételek közül a legdinamikusabb. A túlnyomórészt EU-transzfereket tartalmazó egyéb bevételek 19%-kal nőttek az előző évihez képest,

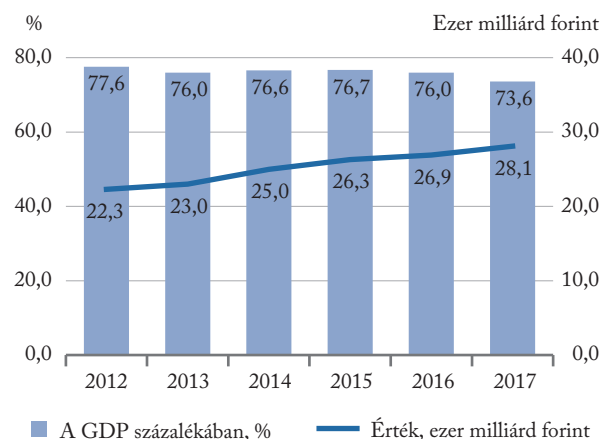
2016-ot egyébként e körben a 2010-es évek legalacsonyabb összegű bevétele jellemezte.

2017-ben a kormányzati szektor **kiadása** 17,8 ezer milliárd forint volt, 7,7%-kal több, mint 2016-ban. A kiadások az elmúlt 5 év átlagában 4,9%-kal növekedtek, közel azonos mértékben, mint a bevételek. A 2017. évi növekedési ütem értékelésekor figyelembe kell venni, hogy 2016-ban csökkenés adódott (4,2%-os). A legfontosabb csoportot, a kiadások 26%-át a pénzügyi társadalmi juttatások jelentették, ezek 2017. évi összege 3,1%-kal meghaladta a 2016. éviét. A 2012-höz képest az e körben bekövetkezett bővülés mértéke mindössze 7,5%-os volt, 20 százalékponttal kisebb ütemű, mint az összes kiadásé. A kiadások 23%-át a munkavállalói jövedelmek tették ki, amelyre fordított összeg 2017-ben 7,0%-kal emelkedett. A folyó termelőfelhasználás is bővült (11%-kal), a beruházási kiadások pedig 54%-kal meghaladták a 2016. évi alacsony bázist. A kamatkiadás – a 2014–2016. évihez hasonlóan – 2017-ben is elmaradt az előző évitől (6,5%-kal). Ez utóbbi tétel 2017-ben 1,1 ezer milliárd forint összegű kiadást jelentett a kormányzati szektornak, 19%-kal kevesebbet, mint 2012-ben.

2017 végén a **kormányzati szektor adóssága** – a Magyar Nemzeti Bank adatai szerint – a GDP 73,6%-át tette ki,²⁴⁾ ami az egy évvel korábbinál 2,4, a 2012. év végénél 4,0 százalékponttal alacsonyabb volt. A csökkenés ellenére a maastrichti kritérium 60%-os határértéke még nem teljesült. Az adósság forintban számított értéke az elmúlt öt évben 26%-kal nőtt, és 28,1 ezer milliárd forintot tett ki 2017 végén.

4.26. ábra

A kormányzati szektor adóssága

²⁴⁾ Az államadósságra vonatkozó jelen adat összhangban van az Eurostat által alkalmazott módszertannal. A magyar statisztikai hatóságok ugyanakkor vitatják az Exim-bank kormányzati szektorba sorolását, ami alapvetően az adósság szintjét emelte meg, 2017-re GDP-arányosan számítva 1,9 százalékponttal.

5. ÁGAZATI TELJESÍTMÉNYEK

Vállalkozási környezet

- A **regisztrált gazdasági szervezetek** száma 2017 végén 1 millió 870 ezer volt, 1,3%-kal több az egy évvel korábinál, ezen belül a 92%-ot képviselő vállalkozások száma is hasonló mértékben gyarapodott. A vállalkozásszám növekedésének hátterében leginkább az önálló (azon belül is az egyéni) vállalkozók számának bővülése állt, a társas vállalkozások száma összességében csökkent. Nem változott a vállalkozások létszám-kategóriák szerinti megoszlása sem, továbbra is 99,7%-ot tett ki az 50 fő alatti létszámúak aránya.

- **Ezer lakosra** 176 nyilvántartott **vállalkozás** jutott országosan, a vállalkozási aktivitás Budapesten a legélénkebb.

- A 2017-ben **újonnan bejegyzett vállalkozások** 120,8 ezres száma 7,4%-kal magasabb volt a 2016. évinél. Ezen belül az új bejegyzésű gazdasági társaságok közül nőtt a korlátolt felelősségű társaságok, a részvénytársaságok, és a korábbi évek csökkenéseivel ellentétben a betéti társaságok száma is. Az önálló vállalkozók új regisztrációja is meghaladta az előző évit, elsősorban az új egyéni vállalkozók nagyobb számú nyilvántartásba vételének köszönhetően. Az év során közel 99 ezer **vállalkozás megszűnését** jegyezték be, a 2016. évi 9,9%-os csökkenés után újabb 6,9%-kal kevesebbet, mint egy évvel előbb.

- A 2016. évi előzetes adatok alapján a Magyarországon működő vállalkozások 99,1%-a **kis- és középvállalkozásnak** minősült. A kis- és középvállalkozások a vállalkozási szférában foglalkoztatottak kétharmadának biztosítottak munkalehetőséget, továbbá a hozzáadott érték 43, a termelési érték 37, a nettó árbevétel 42, ezen belül az exportárbevétel 17%-ával járultak hozzá a működő vállalkozások összteljesítményéhez, csakúgy, mint egy évvel korábban. A működő vállalkozások átlagos foglalkoztatotti létszáma hazánkban 2015-ben (4,8 fő) 1 fővel alacsonyabb volt az unió tagországainak átlagánál.

- Magyarországon 2016-ban 427 milliárd forintot fordítottak kutatás-fejlesztésre, folyó áron 8,8%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. A csökkenést elsősorban az operatív programokból származó források felhasználásának visszaesése okozta, a vállalkozások által finanszírozott **K+F-ráfordítások összege** ugyanakkor tovább emelkedett. Ezzel folytatódott a vállalkozói szerepvállalás erősödése.

- A **K+F-ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított aránya** is csökkent, és 2016-ban 1,22% volt, amivel továbbra is a középmezőnyhöz tartozunk az uniós tagállamok között.

- A **kutatóhelyek és a kutatás-fejlesztésben részt vevők száma** három éve csökken.

Kutatás-fejlesztés

Mezőgazdaság

- A mezőgazdaság 2017-ben a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 3,9%-át adta, a hazai foglalkoztatásban 5,0, a beruházásokon belül 4,8%-os arányt képviselt.
- A kedvezőtlen időjárási körülmények hatására a **főbb szántóföldi növények** terméseredménye elmaradt a 2016. évitől. A gabonafélék közül búzából 6,5, kukoricából 22%-kal kevesebb termés került a magtárakba. Bár a napraforgó és a repce termésmennyisége kismértékben nőtt, átlaghozamaik visszaesését nem tudta ellensúlyozni területük növekedése.
- A 2017. december 1-jei állatszámmlálás adatai alapján a **főbb haszonállatok** közül a szarvasmarhák, a juhok, a kacsák és a pulykák állománya bővült, sertésekből, tyúkokból és ludakból viszont kevesebbet tartottak, mint egy évvel korábban. A szarvasmarhák száma 2012–2017 között összességében 14%-kal emelkedett.
- A mezőgazdasági számlarendszer előzetes adatai szerint 2017-ben a mezőgazdaság **bruttó hozzáadott értékének** volumene 13, a kibocsátásé 5,2%-kal csökkent.
- A mezőgazdasági **termelői árak** 2017-ben 5,6%-kal nőttek az előző évhez képest. Ezen belül a növényi termékek ára 3,3, az élő állatok és állati termékeké összességében 9,3%-kal emelkedett.

Ipar

- Magyarországon az ipar a bruttó hozzáadott érték több mint negyedét (az EU-28 átlagánál nagyobb hányadát) állítja elő. A bányászatot, feldolgozóipart és energiaipart magába foglaló ipar a bruttó hozzáadott érték negyedét állította elő Magyarországon. 2017-ben az ágazatcsoport a foglalkoztatottak 23%-át, a nemzetgazdasági beruházások 33%-át adta. Az **ipari termelés** volumene 2012-ben az uniós recesszió miatt csökkenő külső kereslet következtében mérséklődött, 2013 óta azonban emelkedik. A 2014. és 2015. évi – uniós összehasonlításban is kiemelkedő – bővülés után 2016-ban visszafogottan, 2017-ben pedig újra az EU-28 átlagát meghaladó ütemben (4,8%-kal) nőtt a kibocsátás. A növekedéshez a feldolgozóipari területek többsége hozzájárult.
- Az ipar exportorientációja tovább erősödött, az **értékesítések** 65%-a a külföldön realizálódott. 2017-ben az eladások volumene mindkét irányban emelkedett: az öt éve folyamatosan bővülő exporté 5,3, az elmúlt időszakban hullámzóan alakuló belföldi értékesítéseké – 2006 óta a legnagyobb mértékben – 3,6%-kal.
- Az ipari termelés 95%-át adó **feldolgozóiparban** folytatódott a termelés bővülése. 2017-ben – az egy évvel korábbinál nagyobb mértékben – 4,9%-kal nőtt a kibocsátás volumene. A feldolgozóiparon belül a legnagyobb részarányú járműgyártás teljesítménye 1,5, a szintén jelentős súlyú elektronikai iparé 8,8, az élelmiszeriparé 2,0%-kal haladta meg az egy évvel korábbit.
- Az **ipari termelői árak** növekedési üteme 2013-ban lefékeződött, 2014 és 2016 között pedig – elsősorban az energiahordozók világszerte

kenése miatt – mérséklődtek az árak. 2017-ben – összefüggésben a globális nyers- és alapanyagpiacokat jellemző drágulással – összességében 3,3%-kal emelkedtek az ipari termelői árak. Mindkét értékesítési irányban növekedtek az árak.

- Az **építőipar nemzetgazdaságon belüli súlya** 2017-ben a bruttó hozzáadott érték alapján 4,8, a foglalkoztatottak száma alapján 6,8%-ot tett ki, mindkét mutatószám szerint részesedése növekedett az egy évvel korábbihoz képest. A beruházási teljesítményekhez ellenben szerényebb mértékben, 1,8%-kal járult hozzá. Az építőiparban teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó és nettó átlagkeresete egyaránt 23%-kal elmaradt a nemzetgazdasági átlagtól, a 151 ezer forintot kitevő nettó összeg havonként átlagosan 46 ezer forinttal kevesebb volt, mint az országos átlag.

- Az építőiparba tartozó **vállalkozások teljesítménye** az elmúlt két évtizedben hullámzóan alakult. Az ezredforduló körüli évekre jellemző élénkülés után a hazánkban 2006 és 2012 között bekövetkezett csökkenés jelentősen visszavetette az építőipar kibocsátását. A termelési volumen 2013–2015 közötti növekedését 2016-ban újabb, nagymértékű visszaesés követte, majd ezt az alacsony bázist a 2017. évi előzetes adatok alapján a termelés 30%-kal meghaladta. A kibocsátás 2017. évi lendülete következtében a termelés volumene a 2012. évi szintet is jelentősen (33%-kal) felülmúlta. Az **építőipari termelői árak** 2017-ben átlagosan 5,2%-kal nőttek a 2016. évihez viszonyítva, az emelkedés mértéke a legélénkebb volt az utóbbi 5 éven belül.

- Előzetes adatok szerint a **szállítás, raktározás** nemzetgazdasági ág **bruttó hozzáadott értéke** 2097 milliárd forintot tett ki 2017-ben. A nemzetgazdasági ág részesedése Magyarország bruttó hozzáadott értékéből 6,5% volt. A szállítás, raktározás **beruházási teljesítménye** 2017-ben 872 milliárd forint volt, ami az összes nemzetgazdasági beruházás 14%-át tette ki. 2017-ben a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágban **foglalkoztatottak száma** 294 ezer volt, mintegy háromnegyedük férfi. Az ágazatban alkalmazásban állók **havi bruttó átlagkeresete** 280 ezer forint volt 2017-ben, 5,9%-kal kevesebb, mint a nemzetgazdaság átlagában.

- A **szállítási teljesítmények** 2017-ben nagyrészt növekedtek. A nemzetgazdaság árutonna-kilométerben kifejezett **áruszállítási teljesítménye** 3,4%-kal, a szállított tömeg 0,3%-kal volt nagyobb, mint 2016-ban. A belföldi forgalom teljesítménye 5,1, az összteljesítmény közel háromnegyedét kitevő nemzetközi forgalomé 2,8%-kal bővült. A **helyközi személyszállítás** teljesítménye 5,6%-kal meghaladta a 2016. évit. A növekedés az átlagos utazási távolság hosszabbá válásának következménye, az utazások száma ugyanis 1,1%-kal mérséklődött. Az átlagos utazási távolság meghosszabbodásában fontos tényező volt a légi forgalom dinamikus növekedése, további térnyerése. A **helyi közösségi közlekedési szolgáltatásokat** igénybe vevők száma 2017-ben 1,1%-kal mérséklődött.

- 2017-ben 272 ezer **személygépkocsit helyeztek** Magyarországon első alkalommal **forgalomba**, 14%-kal többet, mint 2016-ban. Az új – két-évesnél fiatalabb – személygépkocsik forgalomba helyezése 20, a használ-

Építőipar

Szállítás, közlekedés

Távközlés, internet

také 9,0%-kal bővült. Ezzel az új személygépkocsik aránya a forgalomba helyezéseken belül nőtt 2017-ben, és részesedésük 45%-os volt. (A mélypontot jelentő 2015-ben 41%-os volt.) A **személygépkocsi-állomány** 2017 végén 3 millió 472 ezer darabot tett ki, 159 ezerrel többet, mint 2016 végén. A magyarországi személygépkocsi-állomány átlagos kora 14,1 év volt 2017 végén, 0,2 évvel több, mint egy évvel korábban, ami egyben a legmagasabb érték az ezredforduló óta.

- A távközlési ágazatra erős **piaci verseny** jellemző. Az egyes távközlési szegmensek sokszereplős piacoknak számítanak, viszont rendkívül magas a piaci koncentrátság. A távközlési tevékenységből származó **nettó árbevétel** 2016-ban 917 milliárd forintra emelkedett.

- A távközlési tevékenységek közül a mobiltávközlési szolgáltatás a legmeghatározóbb. A **mobiltelefon-előfizetések** piaca telítődött, az előfizetésszám (2017 végén 11,8 millió darab) 2011 óta 11,5–11,9 millió között ingadozik. A mobilhálózatból indított hívások száma 2012 óta csökkent, ugyanakkor a beszélgetések időtartama emelkedett. Nemcsak egyre többen veszik igénybe a mobiladat-előfizetést, hanem jóval aktívabban is használják telefonjukat netezésre.

- 2012 és 2017 között a **vezetékes telefonvonalak** száma (2017-ben 3 millió 122 ezer) összességében 6,7%-kal emelkedett, amit a VoIP-hangcsatornák intenzív terjedése eredményezett, miközben az ISDN- és a hagyományos vonalak veszítettek jelentőségükből. Az emelkedő vonalszám ellenére a hívások száma és összideje folyamatosan csökken.

- Az **internet-előfizetések** piaca egyre inkább telítődik, ennek eredményeként az elmúlt években a növekedés fokozatosan veszít dinamikájából. 2017 végén 5,4%-kal több (9,5 millió) internet-előfizetés volt, mint egy évvel korábban.

- A digitális technológia előrehaladásával a **televíziószolgáltatás** is fejlődik. 2017 végén 3,7 millió **előfizetést** tartottak nyilván, 0,9%-kal többet az egy évvel korábbinál.

Kiskereskedelem

- Az élénkülő **kiskereskedelem** növekvő mértékben, 2016-ban 4,2%-kal járult hozzá a bruttó hozzáadott értékhez. Az ágazat beruházásainak folyó áras teljesítményértéke 2017-ben 166 milliárd forint volt, az összes hazai beruházás 2,6%-a. Az ágazat foglalkoztatási szerepe 2017-ben ennél nagyobb, 8,3%-os volt. A kiskereskedelemben alkalmazásban állók 2017. évi havi bruttó átlagkeresete 232 ezer forint volt, a nemzetgazdasági átlagtól elmaradt, mindössze 78%-át tette ki.

- A **kiskereskedelmi forgalom** 2013 óta tartó növekedése 2017-ben tovább folytatódott: a forgalom volumene 2017 egészében 5,0%-kal emelkedett az előző évhez képest, illetve 25%-kal meghaladta a 2012. évit. Ennek hátterében a vásárlóerő és a fogyasztói bizalom növekedése, a javuló munkaerőpiaci helyzet, valamint a csekély mértékű infláció állt. Az összforgalom 46%-át kitevő élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes

üzletek értékesítési volumene 2,8, a nem élelmiszer jellegű üzleteké 8,6, az üzemanyagotöltő állomásoké 3,1%-kal bővült az egy évvel korábbihoz képest.

- A **szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás** állította elő 2016-ban a nemzetgazdaságban megtermelt bruttó hozzáadott érték 1,7%-át, folyó áron 515 milliárd forintot. A nemzetgazdasági ágban 2017-ben szintén folyó áron 69,4 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a hazai beruházások 1,1%-a. 2017-ben 189 ezer foglalkoztatott dolgozott a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 4,3%-a. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete 189 ezer forint volt 2017-ben, ami a nemzetgazdasági ágak között az egyik legalacsonyabb, az országos átlag mindössze 64%-a.
- 2017-ben a **külföldi állampolgárok 55 millió látogatást tettek hazánkba**, 3,9%-kal többet, mint 2016-ban. A látogatók döntő többsége Európából, jellemzően az Európai Unióból (81%) érkezett. Ez idő alatt a **magyar lakosság 20 millió látogatást tett külföldön**, 7,4%-kal többet, mint 2016-ban.
- A hazai **kereskedelmi szálláshelyeken** 2017-ben összesen 11,8 millió vendég 29,5 millió vendégéjszakát töltött el, ami előző évhez képest közel azonos mértékben (mintegy 7,0%) emelkedett. A vendégeken belül a **külföldről érkezők** (48%) és a **belföldiek** aránya (52%) viszonylag kiegyenlített, mindkét vendégkör évről évre folyamatosan növekszik.
- 2017 egészében a **vendéglátóhelyek eladási forgalma** 1073 milliárd forint volt, volumenében 3,6%-kal több a 2016. évinél. A forgalom 89%-át adó kereskedelmi vendéglátás volumene 3,5, a munkahelyi vendéglátásé 5,0%-kal haladta meg az egy évvel korábbit.

Turizmus, vendéglátás

5.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	2014	2015	2016	2017
K+F-ráfordítások a GDP százalékában	1,36	1,38	1,22*	..
Mezőgazdasági kibocsátás volumenindexe, 2012=100,0 ^{a)}	125,3	122,3	133,7	126,7
Ipari termelés volumenindexe, 2012=100,0 ^{b)}	108,8	116,9	118,0	123,7
Ipari termelői árak indexe, 2012=100,0	100,3	99,4	97,7	100,9
Ipari értékesítésből export aránya, % ^{b)}	61,0	63,6	64,6	64,7
Építőipari termelés volumenindexe, 2012=100,0	123,1	126,8	103,0	133,4
Szállítási teljesítmény indexe, 2012=100,0				
áruszállítás ^{c)}	109,0	109,4	115,1	119,0
helyközi személyszállítás ^{d)}	107,6	110,0	115,7	122,2
helyi személyszállítás ^{e)}	105,4	107,0	107,8	106,6
A Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik száma, 2012=100,0	154,1	187,4	223,7	254,7
A száz lakosra jutó mobil-előfizetések száma	119,7	120,8	120,4	120,4
A száz lakosra jutó internet-előfizetők száma	77,9	84,5	91,6	96,8
A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenindexe, 2012=100,0	107,1	113,3	118,7	124,7
Magyar állampolgárok külföldi látogatásainak száma, ezer	16 340	17 276	18 895	20 297
Külföldi állampolgárok magyarországi látogatásainak száma, ezer	45 984	48 345	52 890	54 962
Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken, ezer	24 434	25 888	27 629	29 492

^{a)} Alapáron.

^{b)} Valamennyi ipari vállalkozás adata.

^{c)} Árutonna-kilométer alapján.

^{d)} Utaskilométer alapján.

^{e)} Utasszám alapján.

VÁLLALKOZÁSI KÖRNYEZET

Az ország gazdasági teljesítőképességének fontos pillére a vállalkozási szektor. A működésnek teret adó gazdasági környezet hatással van mind az alulról, mind a korábban bejegyzett szervezeti körre. Az alapításkori feltételek (adminisztratív és anyagi terhek, korlátok, kockázatok és köztartozások, információhoz jutás nehézségei) főleg a vállalkozás indításának idején kerülnek középpontba, a további működés során pedig a hazai és a külföldi körülmények mellett mindvégig fontos a jogi szabályozás stabilitása, mivel annak hiánya bizonytalansági faktort jelent a jövőbeni kilátások és a tervezhetőség szempontjából. Az üzleti környezetet befolyásoló tényezők közül kulcsfontosságúak továbbá az adózás szabályainak változásai, a vállalkozást terhelő működési, adózási terhek, a saját erőt kiegészítő finanszírozási források (pályázati lehetőségek, támogatások, hitelek, pótlólagos befektetési lehetőségek) hozzáférhetősége és költségei. A működési feltételek folyamatos javítása a versenyképesség, az innováció, a fenntartható és környezettudatos növekedés, valamint a stabil, hosszán tartó működés biztosítása érdekében elkerülhetetlen a vállalkozások számára.

Folytatódott az önálló vállalkozók számának növekedése

A **regisztrált gazdasági szervezetek** száma az utóbbi 10 évben 2015 kivételével bővült. 2017 végén az

adminisztratív nyilvántartásokban 1 millió 870 ezer gazdasági szervezet szerepelt, 1,3%-kal (24 ezerrel) több, mint egy évvel korábban. A gazdálkodási formák főbb csoportjai közül a legnagyobb arányt képviselő vállalkozások száma az átlagossal megegyező, a költségvetési és a nonprofit szervezeteké attól elmaradó mértékben, az egyéb szervezeteké (pl. adószámmal rendelkező külföldi vállalkozás) élénken bővült.

2017 végén a gazdasági szervezetek 92%-át a **vállalkozások** tették ki, arányuk 2011 óta lényegében változatlan. Az adminisztratív nyilvántartásokban szereplő csaknem 1 millió 720 ezer vállalkozás 1,3%-kal több volt az egy évvel korábbinál. A növekedést az önálló, azon belül is az egyéni vállalkozók számának bővülése határozta meg, az összes vállalkozás 31%-át kitevő, a társas formák valamelyikében nyilvántartottak száma ugyanis nem érte el az előző évéig. A társas vállalkozások 2,0%-os (szám szerint 11 ezerhez közelítő) csökkenése azonban kisebb volt az egy évvel korábbinál.

A **társas vállalkozások** legnagyobb hányadát (2017 végén 72%-át) képviselő korlátolt felelősségű társaságok (kft.-k) száma egy év alatt 1,5%-kal (csaknem 6 ezerrel) lett kevesebb. Hosszabb időszakra visszatekintve e vállalkozási forma – korábban is jellemző – elterjedtsége az előírt törzstőke 2007. szeptember 1-jei (500 ezer forintba történő) leszállítását követően tovább nőtt. Az új polgári törvénykönyv 2014. március 15-i hatályba lépése után

5.2. tábla

A regisztrált gazdasági szervezetek száma

Gazdálkodási forma	Száma december 31-én		Változás az előző év végihez képest, %	
	2016	2017	2016	2017
<i>Társas vállalkozás</i>	540 585	529 608	-3,6	-2,0
Ebből:				
jogi személyiségű gazdasági társaság	527 791	516 989	-3,8	-2,0
ebből:				
korlátolt felelősségű társaság	385 938	380 082	-3,1	-1,5
részvénytársaság	6 518	6 783	+3,4	+4,1
betéti társaság	131 795	126 825	-5,9	-3,8
<i>Önálló vállalkozó</i>	1 156 651	1 189 993	+2,4	+2,9
Ebből:				
egyéni vállalkozó	420 671	450 901	+5,0	+7,2
Vállalkozás összesen	1 697 236	1 719 601	+0,4	+1,3
Költségvetési szerv és költségvetési rend szerint gazdálkodó szerv	12 636	12 704	-0,9	+0,5
Nonprofit és egyéb nem nyereségérdekelt szervezet	129 609	130 305	+1,0	+0,5
Egyéb gazdasági szervezet	6 620	7 805	+14,2	+17,9
Gazdasági szervezetek összesen	1 846 101	1 870 415	+0,5	+1,3

a törzstőke minimális összege újból 3 millió forintra emelkedett, ami megtörte a növekvő tendenciát, azóta évről évre változó intenzitással csökken a kft.-k száma. Ezzel párhuzamosan 2007-től kezdődött a – 2017. december végén a társas vállalkozások 24%-át jelentő – betéti társaságok folyamatos térvesztése, 2017 végén 3,8%-kal (5 ezerrel) kevesebb e formában tevékenykedő vállalkozást tartottak nyilván, mint egy évvel korábban. A számuk alapján alacsony súlyú részvénytársaságok köre – csakúgy, mint korábban – az utóbbi évben is bővült.

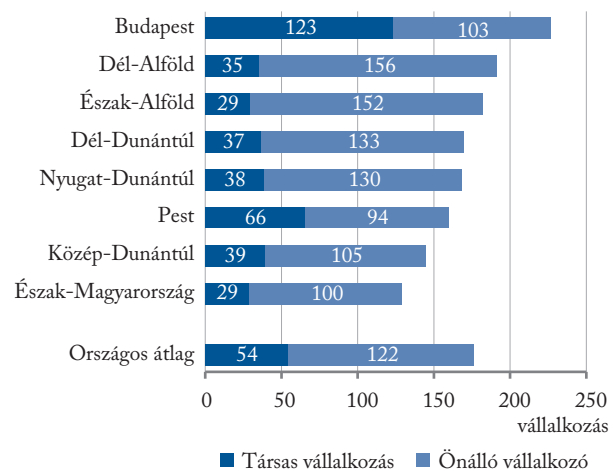
A regisztrált **önálló vállalkozók** 2017 végén az összes vállalkozás 69%-át tették ki, állományuk – az őstermelők regisztrációjának 2008. évi megszigorításától kezdődően – folyamatosan gyarapodott. A december végi, 1 millió 190 ezret megközelítő számuk 2,9%-kal (több mint 33 ezerrel) volt magasabb az egy évvel korábbinál. Az önálló vállalkozók közül a 38%-ot kitevő egyéni vállalkozók körének bővülése volt az erőteljesebb (7,2%), az egyéb önálló vállalkozók és az adószámmal rendelkező magánszemélyek – nagyobb hányadot adó – együttes száma mérsékelten, 0,4%-kal nőtt egy év alatt. A munkavégzés jellege szerinti vonatkozásban folytatódott a korábbi évek tendenciája. A fő- és a mellékfoglalkozású vállalkozók száma bővült, a nyugdíj mellett tevékenykedőké mérséklődött, így az év végén az előbbi sorrendben 35–45–20%-ot tett ki részesedésük. Az egyéni vállalkozók között a főfoglalkozásúak többségben voltak, körükben 54–39–7% volt a megoszlás.

2017-ben mind a 8 **régióban** emelkedett a székhelyük szerint nyilvántartott vállalkozások száma, ezen belül minden térségben csökkent a társas vállalkozásoké és bővült az önálló vállalkozóké. A vállalkozások régiók közötti megoszlása nem változott lényegesen az egy évvel korábbihoz képest. 2017 végén az összes vállalkozás 23%-át budapesti székhellyel tartották nyilván, a többi régió részesedése 8,5 és 15% között alakult. A társas vállalkozások és az önálló vállalkozók régiónkénti megoszlásában továbbra is nagy a különbség. Előbbiek legnagyobb hányadát (több mint negyztizedét) budapesti, 16%-át Pest régióba tartozó székhellyel jegyezték be, a többi térség 6,1–8,3%-kal részesedett. Az önálló vállalkozók eloszlása kiegyenlítettebb, 2017. december végén 9,3–19% közötti volt a régiók részesedése, a két szélső értéket Közép-Dunántúl és Észak-Alföld képviselte. Az összes vállalkozás népességarányos mutatószáma alapján Budapesten a legnagyobb a vállalkozási aktivitás, és a társas vállalkozások tér-

ségen belüli súlya is itt a legerősebb. Országosan 2017 végén 54 társas vállalkozás jutott ezer lakosra, amelyet Budapest és Pest régió mutatószáma múlta felül. Az önálló vállalkozók ezer lakosra jutó száma viszont a legnagyobb mértékben Észak- és Dél-Alföldön, emellett pedig Dél- és Nyugat-Dunántúlon haladta meg az országos átlagot.

5.1. ábra

A regisztrált vállalkozások ezer lakosra jutó száma régiók szerint, 2017. december 31.

A **vállalkozások főtevékenység** szerinti megoszlása nem változott lényegesen, továbbra is a mezőgazdaság (27%), az ingatlanügyletek (13%), valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység és a kereskedelem (11–11%) területén volt bejegyezve a legtöbb vállalkozás. A társas vállalkozás esetében a kereskedelemben (23%) és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységben (18%), az önálló vállalkozóknál pedig – a mezőgazdasági őstermelők és az ingatlan bérbe adók aktivitásának köszönhetően – a mezőgazdaságban (39%) és az ingatlanügyletek területén (16%) volt nyilvántartva a legtöbb vállalkozás.

A **vállalkozások létszám szerinti struktúrája** továbbra is változatlan maradt, meghatározó hányaduk (99,7%-uk) 50 főnél kevesebb munkavállalót foglalkoztatott, ezen belül a 10 fő alattiak vagy ismeretlen létszámúak részesedése 97,8% volt 2017 végén. Az 50–249 főt alkalmazók aránya 0,3, a legalább 250 főt foglalkoztatóké kevesebb mint 0,1%-ot képviselt (ez szám szerint 4919, illetve 953 vállalkozást jelentett). Utóbbi létszám-kategóriákban a gazdasági társaságok a meghatározóak. Az 50–249 fős vállalkozások negyötöde kft., 15%-a

részvénytársaság volt, a legalább 250 főt foglalkoztatók között pedig 65, illetve 31%-ot tett ki e két működési forma aránya.

Az új bejegyzésű vállalkozások száma bővült, a megszűnteké csökkent

2017-ben közel 121 ezer új vállalkozást jegyezték be, 7,4%-kal többet, mint 2016-ban. Az újonnan regisztrált vállalkozások száma mind a társas, mind az önálló vállalkozások körében nőtt. A társas formában bejegyzett új vállalkozások állománya (az összes új vállalkozás 22%-a) 2,4%-kal, a nagyobb hányadot (78%-ot) képviselő önálló vállalkozóké 9,0%-kal bővült. Az új bejegyzésű társas vállalkozások között a meghatározó hányadot (85%-ot) képviselő kft.-k száma 2,0, a részvénytársaságoké 9,4, a betéti társaságoké 16%-kal növekedett. A társas formákban létrejött vállalkozások között a kereskedelem, az építőipar és a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység volt a leggyakrabban választott terület. Az újonnan bejegyzett önálló vállalkozók számának növekedése a 73%-ukat jelentő egyéni vállalkozók nagyobb aktivitásának az eredménye, az év során adószámot kérő magánszemélyek állománya ugyanis jelentősen elmaradt az egy évvel korábbtól. Az egyéni vállalkozók tevékenységválasztása közelebb állt a társas formában megalakultakéhoz: a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, az építőipar, a kereskedelem és az egyéb szolgáltatás (leggyakrabban fodrászat, szépségápolás) volt a legpreferáltabb terület. Adószámot magánszemélyként mezőgazdasági, ingatlanügyleti, valamint szálláshely-szolgáltatással összefüggő tevékenység végzéséhez igényelték a leggyakrabban.

2017-ben 99 ezer vállalkozás szűnt meg, 6,9%-kal kevesebb a 2016. évinél. A társas formák közül a megszűnt kft.-k száma 17, a betéti társaságoké 27%-kal esett vissza. A megszűntetések 62%-a az önálló vállalkozók körében következett be, számuk összességében 2,0, ezen belül az egyéni vállalkozóké 8,5%-kal nőtt.

2017 során 6,5 ezer felszámolási eljárást indítottak a társas vállalkozások körében, 14%-kal kevesebbet az előző évihez képest, miközben a megindított végelszámolások 9,5 ezres száma 27%-kal több

volt a 2016. évinél. 2017. december végén 23,8 ezer társas vállalkozásnál volt folyamatban felszámolási vagy végelszámolási, 16,8 ezernél kényszertörlési eljárás, előbbi kilenc-, utóbbi nyolctizede volt az egy évvel korábbinál. Ez együttesen a társas vállalkozások 7,7%-át érintette. A valamelyik eljárás alatt álló társas vállalkozások a leggyakrabban három gazdálkodási formából kerültek ki: több mint négyötödük kft., 15%-uk betéti, 1,4%-uk részvénytársaság volt. A nyilvántartásban szereplő összes kft.-nek ez a 8,7%-át jelentette, a részvénytársaságok esetében ez az arány 8,2, a betéti társaságoknál 4,8%-ot tett ki.

A működő vállalkozások¹⁾ meghatározó hányada kis- és középvállalkozás

Ákárcsak a regisztrált vállalkozások körében, az alacsony létszámot foglalkoztatók a működő vállalkozások között is túlnyomó többségben vannak. A Magyarországon működő vállalkozások 99%-a kis- és középvállalkozásnak (kkv-nak)²⁾ minősült. A 2016. évi előzetes adatok alapján 687 698 (nem pénzügyi főtevékenységű) kis- és középvállalkozás működött, amely az egy évvel korábbit 2,8, a 2013. évit 12,8%-kal múlta felül. Nem változott a kkv-k vállalkozáskategóriák szerinti megoszlása a négy év alatt, meghatározó hányadukat a mikrovállalkozások tették ki, és a méretkategória növekedésével jelentősen csökkent a részesedés is. 2016 előzetes adatai alapján a kkv-k 94,5–4,8–0,8%-os arányban tartoztak a mikro-, a kis- és a középvállalkozások közé.

5.3. tábla

A működő vállalkozások száma*

Vállalkozáskategória	2014	2015	2016*	2016*	
				a 2013.	az előző évi %-ában
Mikrovállalkozás	596 502	631 770	649 733	112,9	102,8
Kisvállalkozás	30 372	32 157	32 742	112,1	101,8
Középvállalkozás	5 041	5 221	5 223	105,3	100,0
Összes kkv	631 915	669 148	687 698	112,8	102,8
Kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozás	5 514	5 719	5 964	111,1	104,3
Összesen	637 429	674 867	693 662	112,8	102,8

* Az A–S nemzetgazdasági ágakba tartozó vállalkozások a K Pénzügyi és az O Közigazgatás gazdasági ág nélkül.

¹⁾ Működő vállalkozásnak itt az SBS-rendelet (2009/250/EK rendelet) alapján azokat a vállalkozásokat tekintjük, amelyeknek a tárgyidőszak során bármikor volt árbevétele és/vagy foglalkoztatotti létszáma. A megfigyelés az A–J, a L–N, a P, a Q, a R és az S nemzetgazdasági ágakra terjed ki.

A megfigyelésbe bevont gazdálkodási formák: 1 Jogi személyiségű vállalkozás, 2 Jogi személyiség nélküli vállalkozás, 7 Egyéb gazdasági szervezet. Ezen felül az adatok tartalmazzák a nonprofit gazdasági társaságok adatait az E, a P és a Q nemzetgazdasági ágban 3 fő foglalkoztatotti létszámtól, az A–D, az F–J, az L–N, az R és az S nemzetgazdasági ágban 50 főtől.

²⁾ A kkv-k lehatárolása a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény által meghatározott szempontok figyelembe vételével történt, amely alapján a létszám mellett pénzügyi (éves nettó árbevétel vagy mérlegfőösszeg) és önállósági kritériumok (állami vagy önkormányzati tulajdoni hányad, illetve a vállalkozás kapcsolati viszonyain alapuló konszolidált határérték meghatározása) egyaránt a lehatárolás szempontjait képezik. E módszer alapján 2013-tól kezdődően készíti el a lehatárolást és publikál adatokat a KSH. A kkv-k az alkalmazott méretkategóriák alapján tartalmazzák a mikro-, a kis- és a középvállalkozásokat egyaránt.

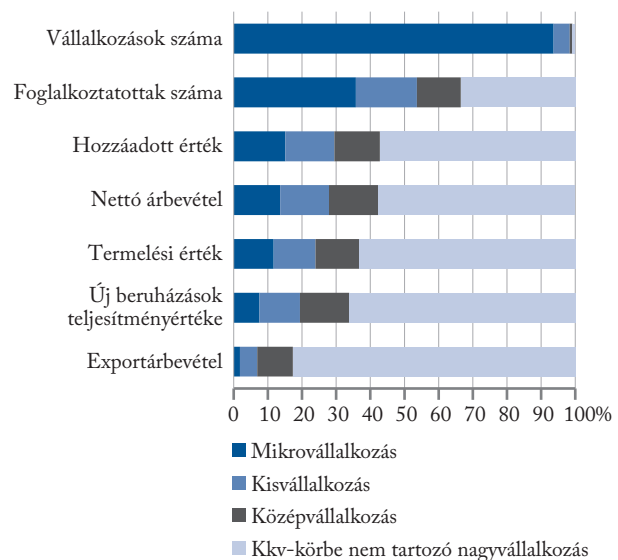
A kis- és középvállalkozások **gazdasági súlya** is jelentős a magyar gazdaságban, bár lényegesen kisebb a számuk alapján képviselnél. Gazdasági szerepvállalásuk évenként viszonylag stabil, csekély a változás egyik évről a másikra. A legnagyobb szerepet a foglalkoztatásban töltik be. A kkv-k tevékenységében foglalkoztatottak száma 2016-ban megközelítette a 2 millió főt, ami – akárcsak egy évvel korábban – kétharmadát tette ki az összes működő (nem pénzügyi) vállalkozás foglalkoztatotti létszámának. Nem változott a részesedésük a gazdasági teljesítmény néhány mutatószáma alapján sem. 2016-ban a működő vállalkozások nettó árbevételének 42, hozzáadott értékének 43, termelési értékének 37, a beruházási teljesítményének 34%-a származott a kis- és középvállalkozások tevékenységéből. Az exportteljesítményekben viszonylag csekély a szerepük, 2016-ban 17%-ot képviseltek. A kis- és középvállalkozások súlya a főbb gazdasági mutatók alapján a nagyvállalkozásokkal szemben többségében valamelyest mérséklődött a 2013. évihez képest, a legnagyobb csökkenés – a vizsgált mutatószámok alapján – éppen az exportárbevételen belüli részesedésben következett be.

A kkv-körön belül is eltérő a **különböző méretkategóriájú vállalkozások** gazdasági szerepe. A foglalkoztatásban a mikrovállalkozások a leginkább meghatározóak, 2016-ban a kkv-k tevékenységében részt vevők 54%-át foglalkoztatták, miközben a kisvállalkozások 27, a középvállalkozások 19%-uknak biztosítottak munkalehetőséget. A nettó árbevétel, a termelési érték és a bruttó hozzáadott érték alapján kiegyenlített volt a részesedésük, e teljesítménymutatók esetében mindhárom vállalkozáskategóriához 31–35% közötti hányad kötődött. Ugyanakkor a beruházásokban és különösen az

exportban a középvállalkozások súlya erőteljesebb, ez utóbbiban kifejezetten többségi, de évenként valamelyest csökkenő volt. (2016-ban a kkv-k kivételének hattizedét, 2013-ban kétharmadát teljesítették a középvállalkozások.)

5.2. ábra

A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása vállalkozáskategóriák szerint, 2016*

A működő vállalkozások összteljesítményét méretkategóriájuk nagymértékben meghatározza, így a vállalkozásméret növekedésével a **fajlagos teljesítménymutatók** nőnek. Az egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel, termelési érték és hozzáadott érték a nagyvállalkozások esetében nagyságrendileg felülmúlja a kis- és középvállalkozásokét. E szempontból az eltérés összefügg az ágazati szerkezettel is, nevezetesen, hogy a kkv-knak alapvetően a hazai szolgáltatói piacon nagyobb az aktivitásuk, olyan

5.4. tábla

A működő vállalkozások teljesítménye,* 2016*

(ezer forint)

Vállalkozáskategória	Egy vállalkozásra jutó			Egy foglalkoztatottra jutó		
	nettó árbevétel	bruttó termelési érték	bruttó hozzáadott érték	nettó árbevétel	bruttó termelési érték	bruttó hozzáadott érték
Mikrovállalkozás	18 822	9 893	4 379	11 428	6 007	2 658
Kisvállalkozás	391 965	205 320	82 869	23 988	12 565	5 072
Középvállalkozás	2 490 305	1 336 378	480 155	33 861	18 171	6 529
Összes kkv	55 359	29 272	11 729	19 137	10 119	4 055
Kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozás	8 681 778	5 825 172	1 807 245	51 646	34 652	10 751
Összesen	129 527	79 105	27 167	30 031	18 340	6 299

* Az A–S nemzetgazdasági ágakba tartozó vállalkozások a K Pénzügyi és az O Közigazgatás gazdasági ág nélkül.

5.5. tábla

A működő vállalkozások szerepe a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016*

Megnevezés	Vállalkozások számának		Foglalkoztatottak számának		Bruttó hozzáadott érték	
	megoszlása					
	kkv-k	nagy- vállalkozások	kkv-k	nagy- vállalkozások	kkv-k	nagy- vállalkozások
Nemzetgazdasági ág szerint						
Mezőgazdaság	4,1	2,3	4,8	2,0	4,5	0,9
Ipar	7,4	25,4	17,6	46,3	21,4	56,0
Építőipar	9,2	5,5	9,6	1,5	8,5	1,0
Szolgáltató ágak együtt	79,3	66,8	68,1	50,1	65,7	42,2
Ezen belül:						
kereskedelem	19,4	20,4	22,2	13,0	21,5	11,2
szállítás, raktározás	4,0	4,8	5,3	14,1	7,1	9,6
szakmai, tudományos tevékenység	17,9	10,1	10,8	3,2	11,3	3,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vállalkozáskategória szerint						
Mezőgazdaság	99,5	0,5	82,4	17,6	78,7	21,3
Ipar	97,1	2,9	43,0	57,0	22,2	77,8
Építőipar	99,5	0,5	92,5	7,5	86,9	13,1
Szolgáltató ágak együtt	99,3	0,7	72,9	27,1	53,8	46,2
Ezen belül:						
kereskedelem	99,1	0,9	77,2	22,8	59,0	41,0
szállítás, raktározás	99,0	1,0	42,9	57,1	35,6	64,4
szakmai, tudományos tevékenység	99,5	0,5	87,1	12,9	72,1	27,9
Összesen	99,1	0,9	66,5	33,5	42,8	57,2

tevékenységekben, amelyek alacsonyabb tőke- és humánerőforrás-igénnyel is folytathatóak. Az egy foglalkoztatottra jutó értékek alapján kisebb a különbség a vállalkozáskategóriák között.

Bár eltérő mértékben, de 2016-ban mind a kkv-k, mind a kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozások legnagyobb része **főtevékenysége** alapján a szolgáltató ágakba tartozott. A kkv-k a kereskedelemben, valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységben működtek legnagyobb hányadban, de a foglalkoztatásban és a teljesítménymutatók alapján az iparba és az építőiparba tartozó vállalkozásoknak is jelentős volt a súlyuk. A kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozások teljesítményében viszont az ipari tevékenységek voltak a meghatározóbbak.

Nagyon jelentős volt a különbség a kkv-k **egy gazdasági ágon** belüli szerepvállalásában. A számbeli fölényük mellett a foglalkoztatásban és a vállalkozások teljesítményében is több területen meghatározó a súlyuk. 2016-ban kiemelkedő volt a hozzájárulásuk az építőipar és a mezőgazdaság, továbbá

számos szolgáltatóág (pl. a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, a humán egészségügyi, szociális ellátás, az ingatlanügyletek, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, az oktatás) teljesítményéhez is. A nagyvállalkozások szerepvállalása ellenben az erőforrásigényes területeken, így például az ipari ágak és a szállítás, raktározás teljesítményén belül volt nagyobb.

A hazai működő vállalkozások **teljesítménymutatói** jellemzően elmaradnak az **uniós átlagtól**. Az üzleti vállalkozások³⁾ átlagos foglalkoztatotti létszáma 2015-ben Magyarországon 1 fővel alacsonyabb volt az unió 5,8 fős átlagánál, amivel a tagországok között a középső harmadban helyezkedett el. A tagállamok létszám szerinti vállalkozásmérete 2,7 és 11,7 fő között alakult, amit Görögország és Németország képviselt, a visegrádi országok közül Szlovákiában és Csehországban a hazainál kisebb (3,5, illetve 3,6 fő), Lengyelországban annál nagyobb (5,4 fő) átlagléttszámok jellemzőek. Az egy vállalkozásra jutó bruttó hozzáadott érték 35, az egy

³⁾ A B–N gazdasági ágban, valamint az S95 (Számítógép, személyi, háztartási cikk javítása) ágazatban működő vállalkozások adatai alapján, a pénzügyi vállalkozások nélkül.

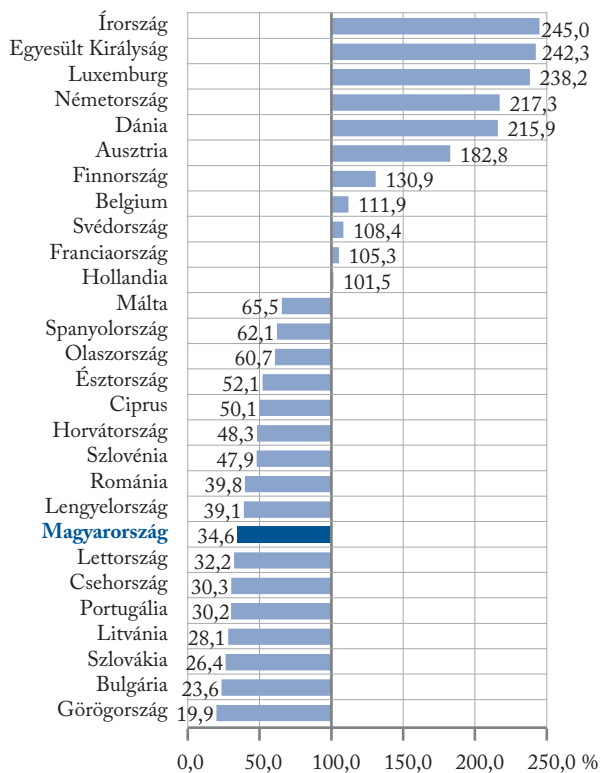
A működő vállalkozások mutatói vállalkozáskategóriák és régiók szerint, 2016⁺

Régió	Egy vállalkozásra jutó					
	foglalkoztatottak száma, fő			bruttó hozzáadott érték, millió forint		
	kis- és közép- vállalkozás	nagy- vállalkozás	összes	kis- és közép- vállalkozás	nagy- vállalkozás	összes
Budapest	3,0	156,5	4,9	14,7	1 938,4	39,2
Pest	2,9	176,1	4,0	11,5	1 442,8	21,3
Közép-Dunántúl	2,8	223,1	4,6	11,1	2 368,9	30,6
Nyugat-Dunántúl	2,8	199,4	4,3	11,5	2 560,8	30,5
Dél-Dunántúl	2,7	130,2	3,6	8,9	1 265,6	17,5
Észak-Magyarország	2,7	186,5	4,0	9,4	1 962,4	22,4
Észak-Alföld	2,9	171,6	4,0	10,2	1 259,5	18,0
Dél-Alföld	3,0	135,5	3,9	10,4	1 053,6	17,1
Összesen	2,9	168,1	4,3	11,7	1 807,2	27,2

foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték 42%-a volt az uniós országok átlagának, ami az alsó harmadot jelentette a tagállamok rangsorában. A vállalkozásarányos hozzáadott érték alapján Görögország és Írország képviselte a két szélső értéket, jellemzően az átlagos vállalkozásmérettel összefüggően alakult e szempontból a tagállamok rangsora is.⁴⁾

5.3. ábra

Az egy vállalkozásra jutó bruttó hozzáadott érték az EU-28-tagállamok átlagának százalékában, 2015

A térségi koncentráció a nagyvállalkozások körében nagyobb

A működő vállalkozások **térségi koncentrációja** a kis- és középvállalkozások között is jelentős, a nagyvállalkozások esetében azonban még nagyobb mértékű. 2016-ban a kkv-k 29, a kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozások 42%-a Budapesten rendelkezett székhellyel, emellett a kkv-k közel 14, a nagyvállalkozások 11%-át Pest régióban tartották nyilván. A kkv-k ezt követően Észak- és Dél-Alföld régiókban működtek a legnagyobb arányban, az egy vállalkozásra jutó átlagos létszám e két térségben is elérte vagy meghaladta az országos átlagot. Ugyanakkor a nagyvállalkozások teljesítményéhez a budapesti után általában Közép- és Nyugat-Dunántúl vállalkozásai járultak hozzá jelentősebben. Az egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel, bruttó termési és hozzáadott érték 2016-ban e két utóbbi térségben haladta meg leginkább az e méretkategóriára jellemző átlagot.

KUTATÁS-FEJLESZTÉS

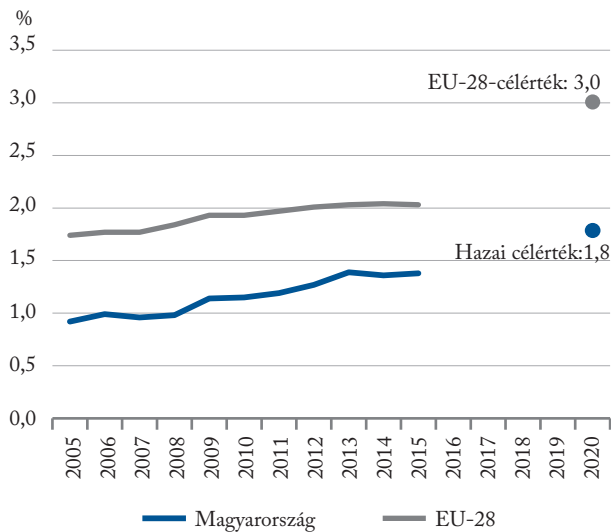
A kutatás-fejlesztés (K+F) fontos szerepet tölt be a gazdasági fejlődés elősegítésében és fenntartásában. 2016-ban Magyarországon a GDP 1,22%-át fordították kutatás-fejlesztésre, a K+F-létszám az összes **foglalkoztatott** 0,82, a K+F-beruházások pedig a nemzetgazdasági **beruházások** 0,96%-át jelentették. Az EU célkitűzése, hogy 2020-ra a K+F-ráfordítások elérjék a GDP 3%-át. Magyarország a Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innová-

⁴⁾ Az uniós összehasonlítás csak a működő vállalkozások összességére végezhető el teljes körűen, mivel az Eurostat a működő vállalkozások – a KSH által 2013-tól kezdődően alkalmazott – új módszer szerinti vállalkozáskategória-lehatárolás szerint még nem gyűjt adatokat.

ciós Stratégiában ennél alacsonyabb, 1,8%-os GDP-arányos célt határozott meg. Az uniós átlag – a rendelkezésre álló 2016. évi adatok alapján – 2,03% volt.

5.4. ábra

K+F-ráfordítások a bruttó hazai termék (GDP) százalékában

A skandináv tagországokban, valamint Ausztriában és Németországban fordítják a bruttó hazai termék legmagasabb hányadát (2,75–3,25%-át) kutatás-fejlesztésre. Az uniós legtöbb tagállamában 2016-ban csökkent a **K+F-ráfordítások GDP-n belüli aránya**. Magyarország a tagállamok alkotta rangsorban a 2015. évi helyezéseihez képest ugyan hátrébb csúszott, de az 1,22%-os aránnyal továbbra is az EU középmezőnyéhez tartozunk. A 2000-es években csatlakozott országok között hazánk pozíciója viszonylag kedvező, csupán Szlovénia (2,00%), Csehország (1,68%) és Észtország (1,28%) előz meg bennünket. A visegrádi országok közül – az említett magasabb cseh érték mellett – Lengyelországban a bruttó hazai termék 0,97%-át, Szlovákiában 0,79%-át fordították 2016-ban kutatás-fejlesztésre.

2016-ban kevesebbet fordítottak kutatás-fejlesztésre

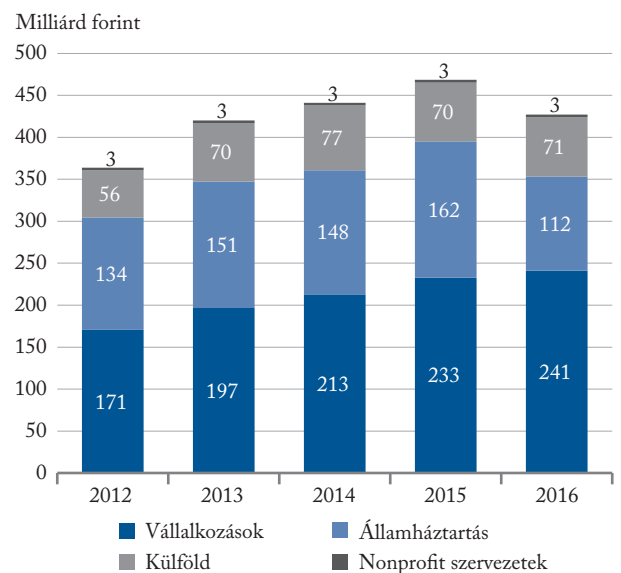
Magyarországon 2016-ban 427 milliárd forintot fordítottak kutatás-fejlesztésre, folyó áron 8,8%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. Ezzel a K+F-ráfordítások hosszú ideje növekvő trendje tört meg, amit az **állami költségvetésből** (ezen belül elsősor-

ban az operatív programokból) **származó források** felhasználásának visszaesése okozott. (A hazai költségvetési források közé tartoznak azok az alapvetően uniós finanszírozású projektek is, amelyekből a kutatóhelyekhez a magyar államháztartási rendszeren keresztül jutnak el a támogatások.) 2016-ban a költségvetési forrásból biztosított K+F-ráfordítások összege 112 milliárd forint volt, folyó áron 31%-kal kevesebb az előző évinél.

Ugyanakkor a **vállalkozásoktól származó források** bővülése folytatódott: a 2016-ban felhasznált 241 milliárd forint folyó áron 3,5%-kal több az egy évvel korábbinál, az öt évvel azelőttinek pedig másfélszerese volt.

5.5. ábra

K+F-ráfordítások pénzügyi források szerint

A **külföldi források** összege (71 milliárd forint) is emelkedett, 1,2%-kal. Idetartoznak többek között a Magyarországon működő vállalatok külföldi anyavállalatától vagy a közvetlenül az uniós intézmények által finanszírozott pályázatokból származó K+F-ráfordítások. Ezen belül az uniós pályázatok nyújtotta források felhasználása folyó áron 29%-kal csökkent.

A K+F-ráfordítások fennmaradó részét a **non-profit szektor** biztosította. Az innen származó 3,2 milliárd forint 4,2%-kal alacsonyabb volt a 2015. évinél.

A fenti folyamatok felerősítették a korábbi évek tendenciáját, és a hazai **kutatás-fejlesztés finanszírozási szerkezetében** jelentősen nőtt a

vállalkozásoktól és visszaesett az államháztartásból származó források részaránya. 2016-ban az összes K+F-ráfordítás 56%-át a vállalkozások, 26%-át a költségvetés biztosította, a külföldi források részaránya 17% volt, a nonprofit szervezetektől származóké pedig nem érte el az 1%-ot.

A K+F-ráfordítások forrása és **felhasználási helye** között jelentős az átfedés: a vállalkozásoktól származó források zömét a versenyszféra kutató-fejlesztő helyein költik el, a felsőoktatási kutatóhelyek és az államháztartási kutatóintézetek tevékenységében pedig a költségvetési finanszírozás a meghatározó. Ebből adódóan a K+F-ráfordítások növekvő hányadát (2016-ban 75%-át) használták fel a vállalkozások, a hasonló (14, illetve 11%-os) súlyú államháztartási és felsőoktatási szektorra pedig a lassú, de többé-kevésbé folyamatos visszaszorulás jellemző. 2016-ban folyó áron mindhárom szektor ráfordításai csökkentek az egy évvel korábbihoz képest. A vállalkozások és az államháztartás kutató-fejlesztő helyein egyaránt 7,9%, a felsőoktatásban 16%-kal fordítottak kevesebbet kutatás-fejlesztésre a 2015. évinél.

A vállalkozások elsősorban azokat a kutatásokat finanszírozzák, amelyekből a szervezetnek közvetlenül mérhető haszna keletkezik. Ezt jól mutatja, hogy a versenyszférában a **projektköltségek** kiemelkedően magas hányadát, 2016-ban több mint kétharmadát fordították kísérleti fejlesztésre. Ezzel szemben a felsőoktatás és az államháztartás kutatóhelyein a termeléshez jellemzően kevésbé kapcsolódó alap- és alkalmazott kutatások részaránya magas, a projektköltségek több mint 90%-át fordítják ilyen jellegű kutatásokra.

2016-ban a – **tudományterületekre** bontható – K+F-ráfordítások 60%-át a műszaki tudományokban, 23%-át a természettudományokban használták fel. Az orvos- és az agrártudományok 5,1–5,2, a társadalom- és a bölcsészettudományok 3,9, illetve 2,9%-os arányt képviseltek. A versenyszférában kiemelt jelentőségű műszaki tudományok részesedése az egy évvel korábbihoz képest emelkedett, és hosszabb időtávra visszatekintve is növekszik.

A kutatás-fejlesztésben részt vevők létszáma tovább csökkent

A kutatóhelyek száma és a kutatással foglalkozók létszáma – többéves emelkedést követően – 2014

óta csökken. 2016-ban Magyarországon 2727 kutatóhely működött, az egy évvel korábbinál 2,6%-kal kevesebb. A vállalkozások és az államháztartási szektor kutatóhelyeinek száma csökkent, a felsőoktatáshoz tartozóké gyarapodott, ezzel 2010 után a felsőoktatási kutatóhelyek száma ismét meghaladta a vállalkozásokét. A tényleges K+F-létszám 54,6 ezer fő volt, 2,8%-kal alacsonyabb a 2015. évinél. Az állományon belül a kutatók létszáma 1,3%-kal emelkedett, a segédszemélyzeté 12%-kal visszaesett. A teljes K+F-munkára fordított munkaidő arányában, a teljes munkaidejű dolgozókra átszámított foglalkoztatotti létszám 3,0%-kal, 35,8 ezerre mérséklődött. Ezt elsősorban az államháztartási kutatóhelyek létszámcsökkenése okozta, de a másik két szektor kutatóhelyein is kevesebben dolgoztak az egy évvel korábbinál.

A **kutatás-fejlesztés eredményességének** megragadására többféle mutató szolgál. A publikációk száma az egyik leggyakrabban használt, amely elsősorban a felsőoktatási és akadémiai kutatóhelyek tudományos teljesítményének fontos mérőszáma. A versenyszféra K+F-tevékenységében a közvetlenül piaci előnyökké konvertálható szabadalmak száma sokkal jobban kifejezi kutatás-fejlesztési tevékenységük eredményességét.

2016-ban – az előző évekhez hasonlóan – a felsőoktatásban folyt a legintenzívebb **publikációs tevékenység**: a száz kutatóra jutó könyvek és könyvrészletek száma 130, a szakfolyóiratcikkeké 299 volt, az országos átlag több mint háromszoros. Az államháztartási kutatóhelyeken 100 kutatóra 49 könyv és könyvrészlet, valamint 139 folyóiratcikk jutott.⁵⁾

A Magyarországon hatályos **szabadalmak száma** 2016 végén közel 24 ezer volt, 8,8%-kal több, mint egy évvel korábban. A növekedést alapvetően a hatályos európai szabadalmak emelkedése idézte elő. 2016-ban – összefüggésben az Európai Szabadalmi Hivatal új teljesítményértékelési rendszerével – mintegy 40%-kal nőtt a megadott európai szabadalmak száma, aminek következtében a magyarországi hatályosítás iránti kérelemből is 21%-kal több érkezett. A nemzeti úton tett bejelentések száma 2016-ban 5,1%-kal meghaladta az előző évit.⁶⁾

⁵⁾ Módszertani változás miatt a 2016. évi adatok a korábbi évek adataival nem hasonlíthatók össze.

⁶⁾ Forrás: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

MEZŐGAZDASÁG

2017-ben a **mezőgazdaság teljesítménye** összességében 0,3 százalékponttal mérsékelte a hazai GDP bővülését. A mezőgazdaság 2012–2016 között a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 4,4–4,7%-át állította elő, 2017. évi aránya 3,9%-ot tett ki. Az agrárszektor bruttó hozzáadott értéke előző évi áron 9,0%-kal csökkent a kiemelkedően magas 2016. évihez mérten. 2017-ben a nemzetgazdasági beruházások 4,8%-át (307 millió forintot) fordították a mezőgazdaság fejlesztésére. A beruházások volumene 12%-kal bővült az előző évhez képest, amihez nagyban hozzájárult az, hogy 2017-ben megkezdődött a 2014–2020-as Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett beruházási támogatások kifizetése. A munkaerő-felmérés adatai szerint a foglalkoztatottak 5,0%-a dolgozott a mezőgazdaságban, létszámuk egy év alatt 1,4%-kal, 220 ezer főre bővült. Ugyan az ágazaton belül a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete (220 ezer forint) 2017-ben 12%-kal emelkedett, de egyötödével elmaradt az országos átlagtól.

Átlagosan jó terméseredmények

Az időjárás 2017-ben nem kedvezett a növénytermesztésnek, ami elsősorban az őszi betakarítású **szántóföldi növényeknek** a 2016-os rekordévtől elmaradó terméseredményeiben mutatkozott meg. A 2016 októberében lehulló sok csapadék hátráltatta az őszi vetések elvégzését, csupán október végén, november elején tudták megkezdeni a munkákat. Ezt követően a 2017. január–februári hideg nehezítette a növények fejlődését, amit áprilisban újabb fagyok, a nyári tenyészidőszakban pedig forró, aszályos időjárás követett. Ennek ellenére a termésátlagok javarészt meghaladták 2012–2016. évek átlagát.

Előzetes adatok szerint a főbb ipari növények kivételével a fontosabb **szántóföldi növények** 2017. évi **termésmennyisége** elmaradt a 2016. évitől. Gabonából 7,8%-kal kisebb területről 16%-kal kevesebb, közel 14 millió tonna került a magtárakba. A búza betakarított mennyisége 6,5%-kal csökkent, termésátlaga ugyanakkor megközelítette az 1988. évi rekordot. Az árpa hozama is jelentősen emelkedett, egy hektárról átlagosan 5,3 tonnát arattak le, ami a mindenkor legmagasabb érték. Kukoricából viszont az előző évinél 22%-kal kevesebbet takarít-

tottak be. Bár napraforgóból, repceből és cukorrépából – jelentős területnövekedésük mellett – 6,4, 1,5, illetve 2,0%-kal többet gyűjtöttek be a szántókról, átlaghozamaikon észrevehető volt az időjárás kedvezőtlen hatása. Lucernaszénából a 2016. évi kiemelkedő termésmennyiséghez képest valamivel (2,9%-kal) kevesebbet kaszáltak le, de 2012–2016 átlagánál közel másfélszer többet. 2017-ben 15 ezer hektár alá esett vissza a szántóföldi burgonya betakarított területe, ahonnan az előző évi termés háromnegyedét, 320 ezer tonnát vittek a tárolókba.

5.7. tábla

A fontosabb szántóföldi növények terméseredménye, 2017*

Növény	Termésmennyiség			Termésátlag		
	ezer tonna	2012–2016 átlaga = 100,0	2016 = 100,0	kg/hektár	2012–2016 átlaga = 100,0	2016 = 100,0
Búza	5 237	103,6	93,5	5 440	115,2	101,5
Kukorica	6 811	94,1	78,0	6 890	110,1	79,9
Árpa	1 404	110,8	88,1	5 270	119,3	103,5
Napraforgó	1 996	127,4	106,4	2 870	111,7	96,3
Repce	939	148,5	101,5	3 100	103,2	86,0
Cukorrépa	1 143	115,0	102,0	61 420	104,3	87,6
Lucernaszéna	945	147,6	97,1	4 900	108,8	95,9

Tovább bővült a szarvasmarha-állomány

A 2017. december 1-jei **állatszám-lálás** adatai szerint a szarvasmarha-, a juh-, a kacs- és a pulykaállomány bővült, sertésekből, tyúkokból és ludakból viszont kevesebbet tartottak, mint egy évvel korábban.

Tovább növekedett a **szarvasmarha-állomány**, egyedszámuk 2012–2017 között összességében 14%-kal emelkedett, 2017. december 1-jén megközelítette a 870 ezret. Az elmúlt évek jelentős állománygyarapodását elsősorban az egyéni gazdaságok húshasznú tehéntartásának bővülése okozta. A tehenek száma (395 ezer) öt év alatt 16, ezen belül a húsmarháké (150 ezer) 80%-kal nőtt. A szarvasmarhák nagyjából (60%-ban) a gazdasági szervezetek haszonállatai, állományuk nagysága 10, az egyéni gazdaságoké 22%-kal bővült ebben az időszakban.

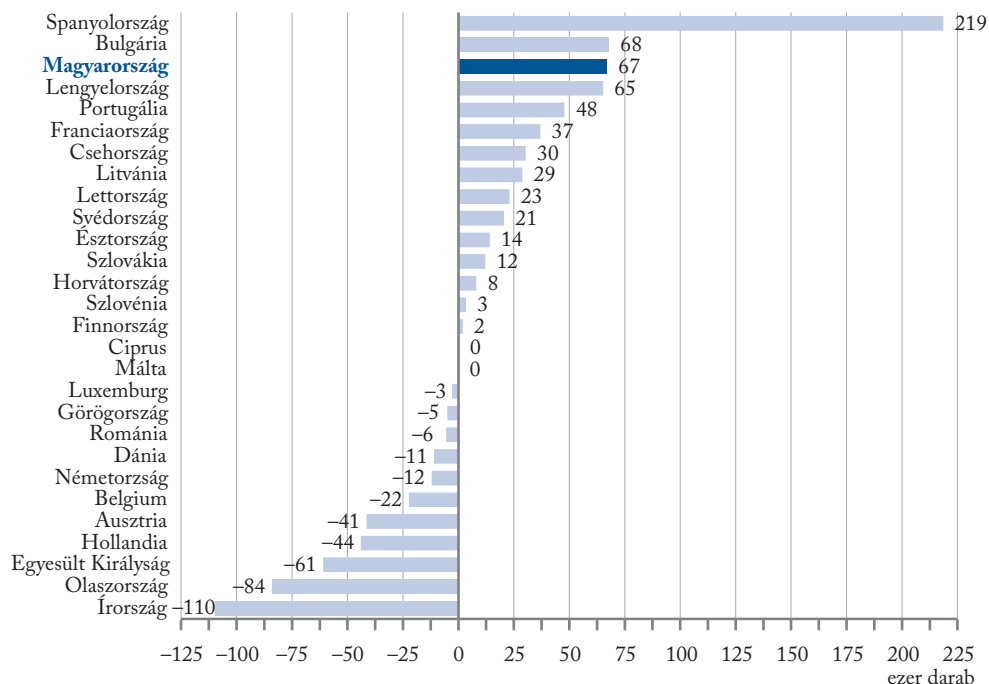
2017-BEN A HÚSMARHATARTÁS VOLT AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS EGYIK HÚZÓÁGAZATA

Magyarországon az elmúlt évtizedek folyamatos szarvasmarhalétszám-csökkenése 2011-től vett pozitív fordulatot. A változás elsősorban a húsmarhatartásnak köszönhető, de a tejhasznú tehénállomány (2017-ben 208 ezer) – a két éven át tartó nemzetközi tejpiaci válság ellenére – is stabilizálódott. Ezzel szemben a közel 36 ezer egyedest hasznosítású tehének (túlnyomó részt magyar tarka) száma ezen időszak alatt jelentősen visszaesett. Hazánkban a húshasznú szarvasmarhák közül a magyar szürke, a magyar tarka és keresztezései mellett főleg világfajtákat (Charolais, Limousine, Hereford, Angus) tartanak. Tenyésztésük az uniós csatlakozás után jött lendületbe, az akkori 42 ezer egyedest állomány 2017 decemberére 151 ezerre emelkedett. A folyamatos növekedéshez elsősorban az egyéni gazdaságok húshasznú állománybővülése járult hozzá, amit a tartós és erős exportkereslet (legfőbb partnerek Törökország, Ausztria és Horvátország), az összességében stabil piac, valamint a kedvező támogatási környezet biztosított. Az unió ezt az ágazatot kiemelkedő módon támogatja, és további bővülésének lehetőségét adja a prémium húsalapanyagok és húskészítmények iránti növekvő kereslet is.

Franciaország az Európai Unió elsősorban húsmarhatenyésztő és –tartó országa, ahol 2017-ben a húsmarha állomány 34%-át istállózták. A húshasznú tehének további 16, illetve 13%-át Spanyolországban és az Egyesült Királyságban tartották, mellettük az írországi, a németországi, a portugáliai és a belgiumi állomány képviselt még nagyobb súlyt.

5.6. ábra

A húshasznú tehénállomány változása, 2017. december (2012 decemberéhez képest)

Magyarország az unió húshasznú szarvasmarháinak mindössze 1,2%-át adta, ugyanakkor 2012 és 2017 között egyedyszámuk a tagországok közül Spanyolország és Bulgária után hazánkban nőtt a legnagyobb mértékben (67 ezerrel). Az egyéni gazdaságaink állománya a vizsgált időszakban több mint duplájára emelkedett, és 2017 végén meghaladta a 92 ezret.

2017 végén 2,9 millió **sertést** tartottak az országban, 1,3%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban, ezen belül a kocák száma 3,3%-kal, 172 ezerre mérséklődött. A sertések száma a háztáji tartás visszaszorulásával évről évre csökken. 2012-ben az egyéni gazdaságok 830 ezres állománya 2016 decemberében 705 ezerre esett vissza, 2017 végén pedig már nem érte el a 670 ezret. Ezzel párhuzamosan a gazdasági szervezetek sertésállománya 5 év alatt összeségében 2,0%-kal 2,2 millióra emelkedett.

2017. december 1-jén a hazai **juhállomány** nagysága meghaladta az 1,1 milliót, a gazdálkodók 0,5%-kal több állatot istállózta, mint 2016 végén. A juhállomány héttizedét kitevő anyajuhok száma 1,2%-kal nőtt. A juhotat javarészt az egyéni gazdaságokban tartják, állománybővítés is csak a körökben zajlott.

5.8. tábla

Állatállomány, december 1.

(ezer darab)

Állat	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Szarvasmarha	760	782	802	821	852	870
Ebből: tehén	339	345	359	368	383	395
Sertés	2 989	3 004	3 136	3 124	2 907	2 870
Ebből: anyakoca	200	190	200	197	177	172
Juh	1 185	1 214	1 185	1 190	1 141	1 146
Ebből: anyajuh	865	874	855	849	801	810
Tyúk	30 075	29 474	30 521	32 432	32 027	31 844
Ebből: tojó	12 074	12 917	11 946	12 390	11 440	11 188
Lúd	1 189	1 631	1 027	1 023	1 257	1 189
Kacsa	4 484	4 265	4 295	4 028	4 033	4 695
Pulyka	2 798	2 530	2 756	2 851	2 868	2 905

A **baromfifélék** száma az elmúlt években 40 millió körül alakult, 2017. december végi állományuk összességében 450 ezerrel lett kevesebb az egy évvel korábbinál. Ezen belül a közel 32 milliós tyúkállomány kétharmadát a gazdasági szervezetek, egyharmadát az egyéni gazdaságok nevelték, előbbieik száma 2,7%-kal csökkent, utóbbiaké 4,0%-kal nőtt. 2017. május végén a madárinfluenza miatt elrendelt zárlat feloldását követően kezdett emelkedni a kacsák száma, decemberre már megközelítette a 4,7 milliót. Bővült a pulykaállomány is, ugyanakkor a ludak száma mérséklődött.

Csökkenő kibocsátás, emelkedő árak

A mezőgazdasági számlák rendszerének előzetes adatai szerint 2017-ben a **mezőgazdaság teljes kibocsátásának volumene** az egy évvel korábbihoz képest 5,2%-kal csökkent, az árak 4,7%-os emelkedése mel-

lett. A volumen- és árváltozás eredményeként a mezőgazdasági ágazat **kibocsátásának értéke** folyó alapon 0,8%-kal kevesebb lett, és megközelítette a 2568 milliárd forintot. A teljes kibocsátásból a növénytermesztés 58, az állattenyésztés 34%-kal részesedett, a fennmaradó részt mezőgazdasági szolgáltatások és másodlagos tevékenységek adták. A termékek előállítására és a szolgáltatások nyújtására fordított folyó termelőfelhasználás volumene minimálisan nőtt az egy évvel korábbihoz képest. A kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbözete a **bruttó hozzáadott érték** előző évi áron 13%-kal visszaesett. A termelési tényezők jövedelme 0,5, a vállalkozói jövedelem 5,2%-kal kevesebb lett a 2016. évinél. A mezőgazdasági jövedelmek és változásainak mérésére használt mutató, a termelési tényezők munkaerőegységre jutó reáljövedelme („A” mutató) 1,4%-kal csökkent.

A növénytermesztés és az állattenyésztés is csökkentette a kibocsátási volument

A **növénytermesztés kibocsátásának volumene** 7,1, ezen belül a gabonaféléké összességében 16%-kal elmaradt a 2016. évitől, három legfontosabb gabonánövényünk, a búza, a kukorica és az árpa kibocsátása egyaránt csökkent, a legnagyobb mértékben (22%-kal) a kukoricáé. A főbb termékcsoportok közül csak az ipari növények kibocsátása nőtt (3,5%-kal), elsősorban a napraforgó és a repce volumenbővülésének hatására. A takarmánynövények, a kertészeti termékek és gyümölcsfélék kibocsátása is mérséklődött, a burgonyáé jelentősen (18%-kal) visszaesett. Az élő állatok kibocsátása 4,5, az **állattenyésztés teljes termelési volumene** 3,4%-kal alacsonyabb volt az egy évvel korábbinál. A szarvasmarhák kibocsátás stagnált, a baromfié és a sertésé kevesebb lett. Az állati termékek közül a tej volumene kismértékben csökkent, a tojásé nem változott.

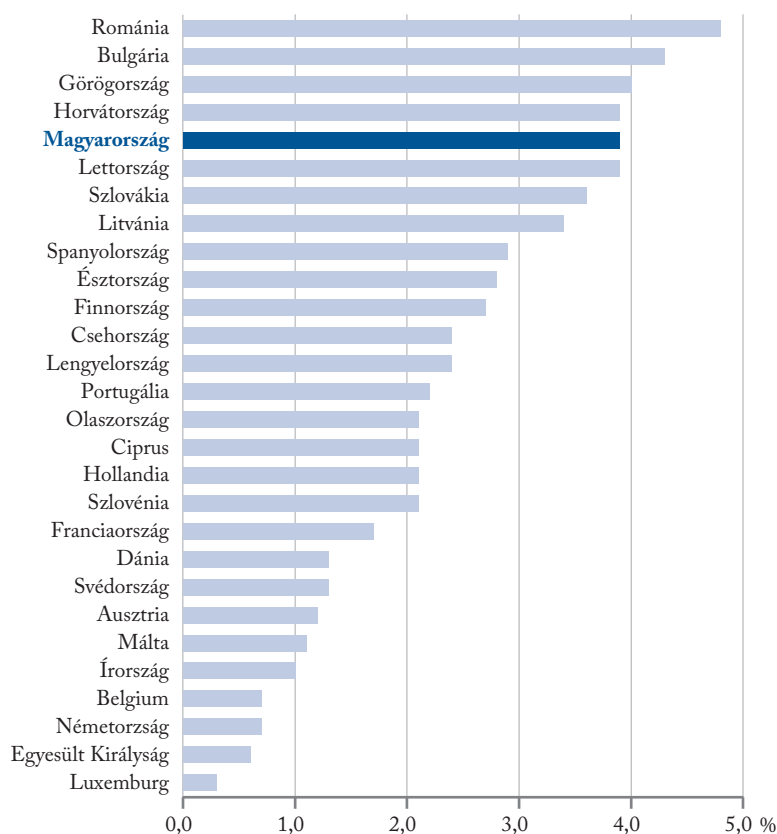
A mezőgazdaság kibocsátásának értéke 2010 után jelentős mértékben emelkedett. Ezzel párhuzamosan a **főbb termékcsoportok kibocsátásának volumene** a burgonya kivételével összességében nőtt. A leggazdaságosabban termeszthető ipari növények termelési volumene évről évre jelentősen bővült, 2017-ben a 2010. évi duplájára emelkedett. A gabonafélék kibocsátása évek óta változó, a 2012-es mélypont után – a növénytermesztés szempontjából rekordévnak számító – 2016-ban érte el a legmagasabb értéket. Az állatok és állati termékek termelési volumene 2010-ben volt a legalacsonyabb, azóta is folyamatosan ingadozott, de lassú növekedésnek indult.

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁG TELJESÍTMÉNYÉT NAGYMÉRTÉKBEN MEGHATÁROZZA A NÖVÉNYTERMESZTÉS

Előzetes adatok szerint 2017-ben a mezőgazdaság az Európai Unióban a bruttó hozzáadott érték 1,6%-át adta. Ennél kisebb arány elsősorban azokban az országokban jellemző, amelyek földrajzi fekvése, éghajlati jellemzői nem kedveznek a mezőgazdasági termelésnek, illetve az iparosodottság foka magas. Magyarország 2017-ben a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 3,9%-a származott a mezőgazdaságból.

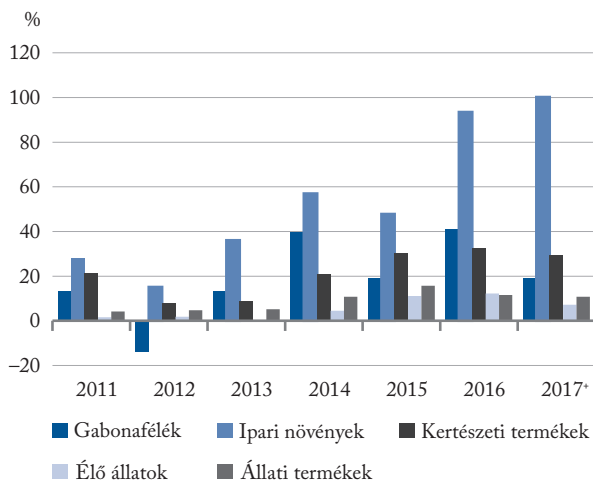
5.7. ábra

A mezőgazdaság részesedése a bruttó hozzáadott értékből az EU-28-tagállamokban, 2017

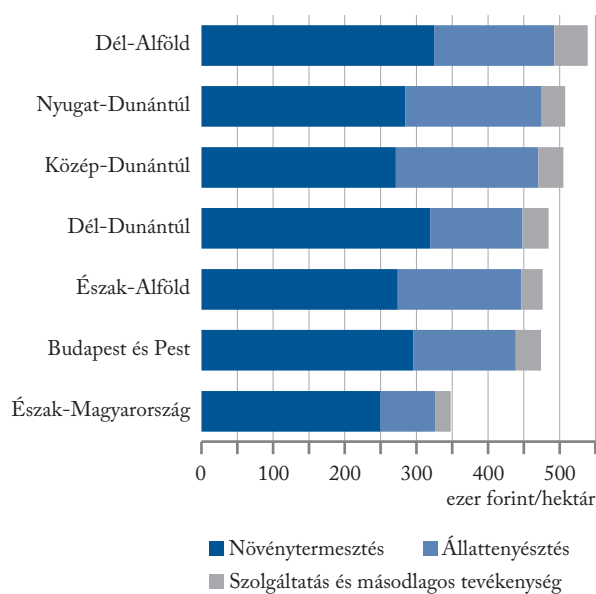
Minél nagyobb a termelési szerkezetben az időjárási hatásoknak jobban kitett növénytermesztés súlya, annál ingadozóbbá válik a mezőgazdaság teljesítménye. 2017-ben az unióban csupán négy országban – Romániában, Bulgáriában, Görögországban, Spanyolországban – volt magasabb a növénytermesztés részesedése a hazinál (58%), amely az uniós átlagot 8, a hasonló mezőgazdasági adottságú lengyelországit 14 százalékponttal haladta meg. Az időjárásnak való kiszolgáltatottságot tovább erősíti, ha a növénytermesztésen belül magas a szántóföldi kultúrák részesedése. Magyarországon 2017-ben a tipikusan szántóföldi gabonafélék aránya a növénytermesztésből 41%-ot, az uniós átlag közel kétszeresét tette ki, ezzel hazánk az uniós rangsorban Lettország, Litvánia, Bulgária és Észtország után az ötödik helyen állt.

5.8. ábra
A főbb termékcsoportok volumenének változása
(2010=100)

A régiók mezőgazdasági területének nagysága és termelési adottságai nagyon különbözőek, ezáltal eltérő mértékben járulnak hozzá a kibocsátáshoz is. 2016-os adatok alapján az egy hektár mezőgazdasági területre jutó kibocsátás, azaz a **termelés intenzitása** kiemelkedő volt a Dél-Alföldön, de az országos átlag (484 ezer forint hektáronként) felett alakult a dunántúli régiókban is, míg Észak-Magyarországon jóval alatta maradt.

5.9. ábra
Az egy hektár mezőgazdasági területre jutó
régiókénti kibocsátás alapján, 2016

A gabonafélék és az ipari növények termelési intenzitása a Dél-Dunántúlon, a kertészeti termékeké a Dél-Alföldön, a gyümölcsféléké Észak-Magyarországon volt a legnagyobb. A szarvasmarhák és a baromfik fajlagos kibocsátása a Nyugat-Dunántúlon, a sertéseké pedig a Dél-Dunántúlon és a két alföldi régióban haladta meg leginkább az átlagot.

Előzetes adatok szerint 2017-ben az **unió** mezőgazdasági **kibocsátási volumene** összességében 0,6%-kal emelkedett, ezen belül a növénytermesztésé 1,3%-kal nőtt, az állattenyésztésé lényegében nem változott (-0,2%). A mezőgazdasági **kibocsátás értéke** az EU-ban folyó alapáron 427 milliárd eurót tett ki, 5,2%-kal többet, mint egy évvel korábban. Magyarország az unió mezőgazdasági kibocsátási értékének 1,9%-át állította elő 2017-ben. A gabonafélék kibocsátásának 4,3, ezen belül a kukoricának 10%-a származott hazánkból. Az ipari növények kibocsátásához 5,1%-kal járultunk hozzá, ami elsősorban az olajos növények termelésével függött össze. Az állatok közül baromfiból volt a legnagyobb a részesedésünk (3,8%).

Bővülő foglalkoztatás, kevesebb ledolgozott munkaóra

Előzetes adatok szerint 2017-ben az éves munkaerőegységben kifejezett **munkaerő-felhasználás** 1,9%-kal mérséklődött az előző évihez képest, ez teljes munkaidőben kifejezve (évi 1800 munkaóra) 426 ezer ember mezőgazdasági tevékenységének felelt meg. A korábban folyamatosan csökkenő munkaerő-felhasználásban az elmúlt években nem volt jelentősebb változás.

A lakossági munkaerő-felmérés adatai szerint a 15–74 éves **foglalkoztatottak** 5,0%-a (220 ezer fő) dolgozott a mezőgazdaságban. A foglalkoztatottak száma 2012–2017 között 14, 2016-hoz képest 1,4%-kal bővült.

A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások előzetes adatai alapján 2017-ben a mezőgazdaságban 78 ezren álltak alkalmazásban (70 ezren teljes munkaidőben), számuk 2014 óta lényegében nem változott. Ugyan az ágazaton belül teljes munkaidőben **alkalmazásban állók** havi bruttó átlagkeresete (220 ezer forint) egy év alatt 12%-kal emelkedett, mégis egyötödével elmaradt az országostól, ennél csak az építőiparban, a vendéglátásban, valamint az egészségügy területén dolgozók kaptak alacsonyabb átlagbért.

Emelkedő termelői, stagnáló ráfordítási árak

A **mezőgazdasági termelői árak** a 2015-re jellemző stagnálás, majd a 2016. évi 3,8%-os csökkenés után 2017-ben 5,6%-kal emelkedtek. A növényi termékek ára 3,3%-kal lett magasabb, ezen belül a gabonafélék és gyümölcsök ára 4,9, illetve 20%-kal nőtt, a zöldségféléké alig változott (-0,3%), a borsóé azonban 7,5%-kal visszaesett. Az élő állatok és állati termékek ára összességében 9,3%-kal emelkedett. A vágósertés ára több mint egytizedével, a vágómarháé és a vágóbaromfié 1,7, illetve 1,8%-kal, míg a tejé közel egynegyedével lett magasabb. A **mezőgazdasági termelés ráfordítási árainak** 2014 óta tartó mérséklődése 2017-ben megállt, az árak 0,1%-kal nőttek. A folyó termelőfelhasználás árszínvonala lényegében nem változott (-0,4%), jelentősebb összetevői közül a takarmány- és műtrágyaárak 3,2, illetve 6,6%-kal csökkentek, ez utóbbiak az elmúlt 6 év során 2017 III. negyedévében voltak a legalacsonyabbak. Ezzel szemben nőttek az energia és kenőanyagok (5,7%), az épület és gép-fenntartási költségek (5,5 és 2,6%), valamint az állatgyógyászati készítmények (1,9%) ára is emelkedett. A mezőgazdasági beruházások ára 3,0, ezen belül az épületberuházásoké 5,9, a gépberuházásoké 0,6%-kal lett magasabb. Az **agrárrolló** (a mezőgazdasági termelői és ráfordítási árindex hányadosa) 2013 óta tartó csökkenő tendenciája 2017-ben változott, értéke 105,6% volt.

Újra nőtt az élelmiszer, italok és dohányáru termékcsoport külkereskedelmi aktívuma

Három évig tartó csökkenés után 2017-ben újra emelkedett az élelmiszer, italok és dohányáru áru-főcsoport **külkereskedelmi forgalmának** többlete. Az export és az import is egytizedével bővült. Az egyenleg (2,3 milliárd euró) az ország teljes külkereskedelmi aktívumának 28%-át tette ki, ami a gépek szállítóeszközök után a második legnagyobb arány.

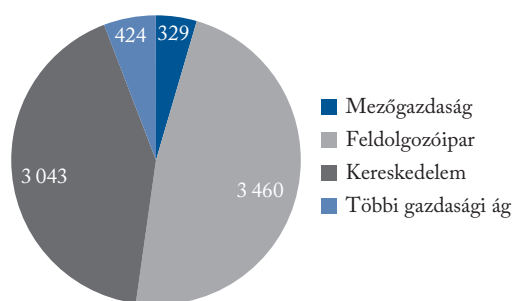
A 7,3 milliárd euró értékű exportunk legnagyobb tételei a gabona és gabonakészítmények (25%), a hús és húskészítmények (17%), valamint a zöldség és gyümölcsfélék (13%) voltak. A gabona és gabonakészítmények, a tejtermékek és a tojás kivitele jelentősen (26, illetve 22%-kal) nőtt az előző évhez képest. A közel 5,0 milliárd eurós behozatal legna-

gyobb tételeit is – hasonlóan az exporthoz – a hús és húskészítmények, illetve a gyümölcs és zöldségfélék (15-15%), valamint a gabona és gabonakészítmények (10%) tették ki. Élőállat-behozatalunk 35%-kal nőtt, emellett egynegyedével, illetve egyötödével nagyobb értékű hús és húskészítmény, valamint tejtermék és tojás érkezett az országba 2016-hoz képest. Ugyanakkor az importált cukor és cukorkészítmény értéke 13%-kal csökkent.

2017-ben az élelmiszer, ital és dohányáru főcsoport kivitelének 83%-a az unióba irányult, míg behozatalának 93%-a onnan származott. A legnagyobb exporttöbblet Románia, Olaszország és Ausztria viszonylatában keletkezett, ellenben Lengyelországból, Németországból és Szlovákiából jóval több áru érkezett, mint amennyit hazánk kiszállított. Az élelmiszer, ital és dohányáru termékfőcsoport kivitelének zömét a feldolgozóipar (48%) és a kereskedelem (42%) forgalmazta, míg a mezőgazdaság további 4,5%-át.

5.10. ábra

Az élelmiszer, italok, dohányáru áru-főcsoport 2017. évi exportértéke nemzetgazdasági áganként, millió euró

IPAR⁷⁾

A bányászatot, feldolgozóipart és energiaipart magába foglaló ipar a bruttó hozzáadott érték negyedét állította elő Magyarországon. 2017-ben az ágazatcsoport a foglalkoztatottak 23, a nemzetgazdasági beruházások 33%-át adta. Az ipar teljesítményét alapvetően meghatározza a külpiazi kereslet és a döntően exportra termelő külföldi irányítású feldolgozóipari leányvállalatok kibocsátása.

⁷⁾ Víz- és hulladékgyártás nélkül. Az alfejezetben az adatok az ipar egészében teljes körűek, a részletesebb bontású adatok a legalább 5 főt foglalkoztató vállalatokra vonatkoznak.

AZ IPAR JELENTŐSEN HOZZÁJÁRUL A VISEGRÁDI ORSZÁGOK GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNYÉHEZ⁸⁾

Az Európai Unió tagállamai közül a visegrádi országokban⁹⁾ (V4) az egyik legjelentősebb az ipar szerepe a GDP termelésében és a foglalkoztatásban. 2017-ben az unióban (az EU-28 átlagát tekintve) az ipar¹⁰⁾ a bruttó hozzáadott érték 20%-át adta. Hozzájárulása Írországban¹¹⁾ és Csehországban volt a legnagyobb (37, illetve 32%), amit – Szlovéniával és Romániával együtt – a többi visegrádi ország követett (26–28%-os ipari részesedéssel). Az unióban átlagosan a foglalkoztatottak¹²⁾ 16%-a dolgozott az iparban 2017-ben. Ez az arány a tagállamok közül Csehországban volt a legmagasabb (30%), és a másik három visegrádi országot is csak Szlovénia előzte meg e tekintetben. Szlovákiában a foglalkoztatottak 26, Lengyelországban és Magyarországon egyaránt 23%-a dolgozott az iparban.

A V4-ek összességében az EU-28 ipari termelésének 8,5%-át adták 2016-ban, ami több, mint amennyivel az unió GDP-jéhez hozzájárultak (5,4%), népességen belüli arányuknál (12%) viszont alacsonyabb.

5.9. tábla

Az ipar főbb jellemzői a visegrádi országokban, 2017

Terület	Ipar részesedése		Az ipari termelés volumenváltozása ^{b)}	
	a bruttó hozzáadott értékből ^{a)}	a foglalkoztatásból (15-74 évesek körében)	az előző évhez képest	2012-höz képest
Magyarország	26,4	23,4	5,7	23,9
Csehország	31,9	29,5	6,9	20,8
Lengyelország	27,2	23,1	6,9	21,9
Szlovákia	26,6	26,4	3,0	19,1
EU-28	19,6	16,5	3,1	8,3

^{a)} Víz- és hulladékgazdálkodással együtt.

^{b)} Naptárhatással kiigazított adatok.

2013 és 2017 között a V4-ek gazdasága az uniós átlagot meghaladó ütemben bővült. A növekedéshez mind a négy tagállamban hozzájárult az ipar teljesítménye. A naptárhatástól megtisztított adatok szerint 2013–2017 között hazánkban összességében 24, a másik három visegrádi országban 19–22%-kal nőtt az ipari termelés volumene. A növekedés ütemét tekintve a V4-ek az uniós tagállamok rangsorának felső harmadához tartoznak.

Az Európai Unió ipari termelésének 84%-át a feldolgozóipar, 14%-át az energiaipar, 1,8%-át a bányászat állította elő 2016-ban. A feldolgozóipar súlya a visegrádi országok közül hazánkban a legnagyobb, Csehországban az energiaipar, Lengyelországban a bányászat részesedése uniós átlag feletti. A feldolgozóiparon belül a járműgyártás Szlovákiában, Csehországban és Magyarországon is kulcsterületnek számít, ami hatással van az ehhez kapcsolódó, a járműiparba beszállító ágazatok (pl. gumiipar, elektronikai ipar, villamos berendezés gyártása) teljesítményére is. A lengyel feldolgozóiparban az – alapvetően a húsiparra alapozó – élelmiszeripar a legjelentősebb, amit a másik három visegrádi országnál jóval kisebb súlyú járműgyártás követ.

⁸⁾ Forrás: Eurostat.

⁹⁾ Magyarország, Csehország, Lengyelország, Szlovákia.

¹⁰⁾ Víz- és hulladékgazdálkodással együtt.

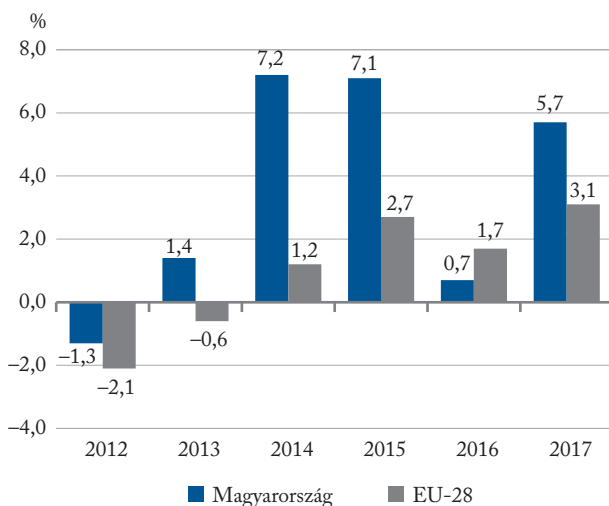
¹¹⁾ Írország adata 2016-ra vonatkozik.

¹²⁾ 15–74 éves korcsoportra vonatkozó adatok.

Folytatódott az ipar bővülése

Az elmúlt öt évben (2013 és 2017 között) az ipari termelés volumene évről évre emelkedett. Az időszakon belül kiemelkedő volt a 2014. és a 2015. évi bővülés, amikor az uniós tagállamok közül hazánkban nőtt az egyik legdinamikusabban az ipar teljesítménye. Ezt követően 2016-ban lassult a növekedés üteme, döntően a – korábbi években a fejlődés motorjának számító – járműgyártás visszafogottabb bővüléséből adódóan. 2017-ben 4,8%-kal nőtt az ipari termelés volumene. Naptárhatástól megtisztított adatok alapján – az EU-28 átlagát jóval meghaladó mértékben – 5,7%-kal emelkedett a kibocsátás. Az elmúlt öt év folyamatos emelkedésének köszönhetően a 2017. évi 30,7 ezer milliárd forint ipari termelési érték összehasonlító áron 24%-kal magasabb volt a 2012. évinél.

5.11. ábra
Az ipari termelés volumenváltozása*
(az előző évhez képest)

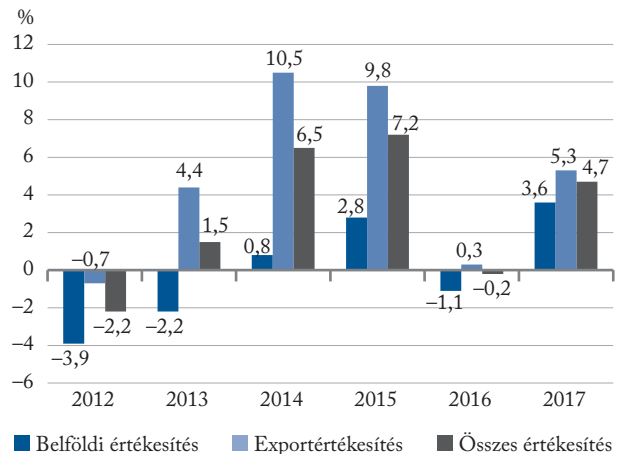
* Munkanaphatással kiigazított adatok.

Az ipar teljesítményét egyre inkább meghatározó **exportértékesítések** volumene is öt éve (2013 óta) bővül. A 2017. évi külpiazi eladások összehasonlító áron 5,3%-kal voltak magasabbak az egy évvel korábbinál, a 2012. évit pedig 34%-kal múlták felül.

A **belföldi értékesítések** volumene 2008 és 2013 között folyamatosan csökkent, 2014-ben és 2015-ben emelkedett, 2016-ban pedig ismét mérséklődött. 2017-ben összehasonlító áron 3,6%-kal nőttek a hazai eladások, ami az elmúlt 12 év legdinamikusabb bővülésének számít. 2013 és 2017 között összességében 3,9%-kal emelkedett a belföldi értékesítések volumene, a válság előtti csúcspontját azonban továbbra sem érte el.

5.12. ábra

Az ipari értékesítés volumenváltozása (az előző évhez képest)

A változások hatására az **ipar értékesítési szerkezete** jelentősen eltolódott a külföldi eladások irányába. A 2012. évi 55%-kal szemben 2017-ben már a teljes értékesítés 65%-a realizálódott a külpiacon. Az exportorientáció fokozódását nagymértékben támogatták a 2010-es évek járműipari nagyberuházásai, és az így létrejött új kapacitások fokozatosan emelkedő kihasználtsága.

Tovább fokozódott a feldolgozóipar teljesítménye

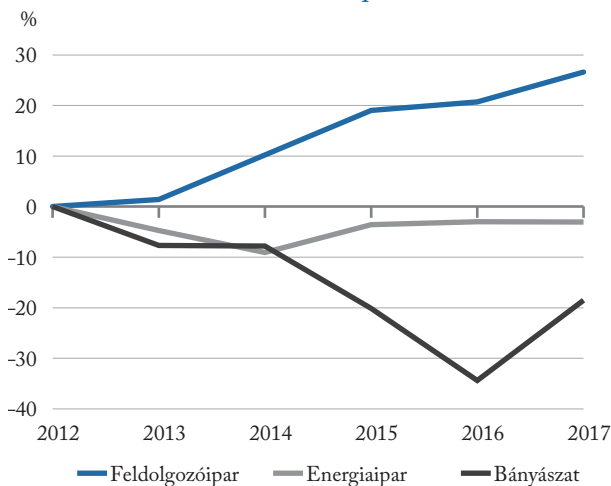
Az elmúlt öt évben az ipar nemzetgazdasági ágaiban eltérő tendenciák érvényesültek. A feldolgozóipart folyamatos bővülés jellemezte, a bányászat kibocsátása a 2017. évi dinamikus növekedést megelőző négy évben csökkent, az energiaipar termelése pedig hullámzóan alakult.

Az ipari termelés legnagyobb részét (95%-át) adó **feldolgozóipar** teljesítménye 2017-ben összehasonlító áron 4,9%-kal magasabb volt az egy évvel korábbinál, az elmúlt öt évben pedig összességében 27%-kal bővült. A feldolgozóipari termelés közel háromtizedét adó járműgyártás kibocsátása 1,5, a második legnagyobb súlyú elektronikai iparé 8,8, a sorrendben harmadik élelmiszeriparé pedig 2,0%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. A feldolgozóipar és ezen keresztül az egész ipar teljesítményét alapvetően a nagyvállalatok határozzák meg. Magyarországon a feldolgozóipari termelés közel háromnegyedét a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozások állították elő 2017-ben, az exportnak pedig 83%-át realizálták. A feldolgo-

zóiparon belül az elektronikai iparban, a járműgyártásban, a gyógyszergyártásban és a kokszyártásban, a kőolaj-feldolgozásban a legmagasabb (90–94%) a nagyvállalatok hozzájárulása a termeléshez.

5.13. ábra

A termelés volumenváltozása az ipar nemzetgazdasági ágaiban* (2012-höz képest)

* A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások adatai alapján.

Az **energiaipar** (villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás) az ipari termelés csökkenő részét, 2017-ben 4,2%-át adta. Kibocsátása 2011 és 2014 között folyamatosan mérséklődött, majd

2015-ben és 2016-ban emelkedett, 2017-ben pedig lényegében stagnált (-0,1%). Az energiaipari folyamatokat leginkább meghatározó, a termelés 71%-át adó villamosenergia-termelés, -ellátás teljesítménye 2017-ben 0,8%-kal csökkent, és a kisebb súlyú gázellátás is elmaradt (5,7%-kal) az egy évvel korábbtól, a gőzellátás, légkondicionálás azonban hatévnnyi csökkenés után 11%-kal emelkedett.

A csekély súlyú **bányászat** termelése négyévnnyi mérséklődést követően 2017-ben 24%-kal bővült. Öt év alatt ezzel együtt is 18%-kal csökkent a bányászat kibocsátása. A 2017. évi növekedés fő forrását egyrészt az élénkülő építőipari keresletet kiszolgáló, elsősorban az útépitésekhez szállító kőfejtés, homok- és agyagbányászat, másfelől a kőolaj- és földgázkitermeléssel kapcsolatban végzett feltárási szolgáltatások, próbafúrások jelentették.

A feldolgozóipar csaknem valamennyi területe bővült

A feldolgozóipar rendkívül sokféle tevékenységet foglal magában, amelyek mind a felhasznált inputok, mind a termelési folyamat, mind az előállított termékek tekintetében különböznek egymástól. Ezek a tevékenységek 13 – többé-kevésbé homogén – csoportba, úgynevezett alágba sorolhatók. A feldolgozóiparban zajló folyamatokat részletesen ezeknek a teljesítményén keresztül mutatjuk be.

5.10. tábla

A feldolgozóipari termelés és az értékesítés szerkezete alágak szerint, 2017

Alág	Részeseadás a feldolgozóipari termelésből	A termelés volumenváltozása		Hozzájárulás a feldolgozóipar volumenváltozásához, százalékpont	Az export aránya az értékesítésben
		2012-höz képest	az előző évhez képest		
Feldolgozóipar	100,0	26,6	4,9	4,9	74,6
Járműgyártás	28,7	69,0	1,5	0,5	91,8
Elektronikai ipar	11,9	14,1	8,8	1,0	94,7
Élelmiszeripar	10,8	11,1	2,0	0,2	39,9
Kohászat, fémfeldolgozás	8,1	27,4	11,1	0,8	60,7
Gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar	8,0	29,7	7,1	0,6	65,2
Gép, gépi berendezés gyártása	6,9	1,5	12,5	0,8	83,9
Vegyvi anyag, termék gyártása	5,5	13,4	-1,7	-0,1	69,2
Kokszyártás, kőolaj-feldolgozás	4,5	3,2	8,0	0,3	33,5
Villamos berendezés gyártása	4,4	28,9	4,2	0,2	86,9
Fa-, papír- és nyomdaipar	3,3	22,4	3,1	0,1	50,3
Egyéb feldolgozóipar	3,3	34,9	2,9	0,1	62,9
Gyógyszergyártás	3,1	-2,2	8,1	0,2	84,5
Textil- és bőripar	1,6	23,3	7,5	0,1	81,5

A feldolgozóiparon belül a legnagyobb súlyt (29%) a **járműgyártás** képviseli. Teljesítménye – az elmúlt évek zöldmezős és kapacitásbővítő beruházásaival összefüggésben – 2010 óta folyamatosan nő. 2010 és 2015 között évente átlagosan 15%-kal bővült a termelése, majd – döntően a termékpaletta megújulására való felkészülés miatt – 2016-ban 0,6%-ra lassult a növekedés üteme. 2017-ben 1,5%-kal nőtt a járműgyártás volumene, ami az egy évvel korábbihoz hasonlóan ezúttal is a járműalkatrész-gyártás bővüléséből adódott, amelynek kibocsátása 2017-ben összehasonlító áron 6,0%-kal haladta meg az előző évet. A járműipar másik meghatározó területén, a közúti gépjármű-gyártásban viszont 3,0%-kal csökkent a termelés volumene. Ebben továbbra is szerepe volt az új termékek bevezetéséhez kapcsolódó átállási időszak mérsékelt kapacitáskihasználtságának, valamint az egy évvel korábbtól eltérő nyári leállási rendnek is. A járműipar értékesítési bevételeinek 92%-át adó export volumene 1,2, a belföldi eladásoké 6,4%-kal emelkedett a 2016. évihez képest.

A feldolgozóipari teljesítményhez a járműgyártás után az **elektronikai ipar** (számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása) járul hozzá a legnagyobb mértékben, 2017-ben 12%-kal. (Részesevé 2011-ig a járműgyártáshoz hasonló, rendszerint azt meghaladó volt, ezt követően azonban jelentősen veszített súlyából.) Az elektronikai ipari termelés volumene a 2010. évi felfutással elérte a válság előtti csúcspontját. 2011 és 2013 között azonban összességében 31%-kal csökkent a kibocsátás volumene, döntően a magyarországi termelőkapacitások leépítése és más országokba történő áthelyezése miatt. 2014 óta viszont nő az elektronikai ipar kibocsátása, 2017-ben összehasonlító áron 8,8%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Ehhez nagymértékben hozzájárult a 13%-kal bővülő elektronikus fogyasztási cikkek (az otthoni szórakozáshoz és a gépjárművekhez készült hang- és képtechnikai berendezések) gyártása, ami az elektronikai ipari termelés közel harmadát adta. Bővült az elektronikai ipar másik két jelentős (27, illetve 24%-os) súlyú területének, a híradástechnikai berendezés, valamint az elektronikai alkatrész, áramköri kártya gyártásának a kibocsátása is. Közülük a gazdasági válság utáni kapacitásleépítésekben leginkább érintett híradástechnikai berendezés gyártása ötévnyi csökkenést követően 2016-ban élénkült, és 2017-ben 12%-os volumenbővüléssel folytatódott az expanzió. A jel-

lemzően járműipari cégeknek beszállító elektronikai alkatrész, áramköri kártya gyártása 4,6%-kal növekedett.

A nemzetgazdasági stratégia szempontjából is kiemelt jelentőségű, a feldolgozóipari termelés több mint tizedét adó **élelmiszeripar** (élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása) teljesítményét a 2000-es évek első évtizedében alapvetően csökkenés, 2011 óta viszont növekvő tendencia jellemzi. 2017-ben 2,0%-kal nőtt a kibocsátás volumene, amit a belföldi és a külpiazi értékesítés egyaránt támogatott. A termelés 84%-át adó élelmiszergyártás produktuma összehasonlító áron 1,3%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, az italgépjármű-gyártás és a kis súlyú dohánytermék gyártása ennél dinamikusabban (5,4, illetve 9,9%-kal) bővült. Az élelmiszergyártáson belül a legnagyobb súlyú húsipar kibocsátása 2,9%-kal csökkent, alapvetően a madárinfluenza miatti kényszervágások következményeként. (A baromfihús feldolgozása, tartósítása 11%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól.) Az élelmiszeripar legtöbb területén ugyanakkor nőtt a termelés volumene, a legnagyobb mértékben a növényi, állati olaj gyártásé, ami az előző évi visszaesés után 16%-kal bővült, a fellendülő exportnak köszönhetően. Szintén a külpiazi eladások húzták fel a tejfeldolgozás és a gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás teljesítményét is. Ezekon kívül a nagy súlyú takarmánygyártás és a kisebb részarányú malomipar, valamint a pékáruk, tésztafélek gyártásának termelési volumene is nőtt (0,3–1,9%-kal), az egyéb élelmiszer (például édesség, fűszer, kávé, tea) gyártásáé azonban mérséklődött. A feldolgozóiparon belül az élelmiszeripar értékesítési szerkezetében az egyik legkisebb az export súlya, az elmúlt öt évben 38–41% között ingadozott. (Hosszabb időtávon fokozódott a külpiazi orientáció: az ezredfordulón az élelmiszeripar értékesítési bevételeinek 20, 2010-ben 31%-a származott exportból.)

A pénzügyi és gazdasági válság 2009. évi kiteljesedésekor a feldolgozóipar alágai közül a közepes súlyú **kohászat, fémfeldolgozás** (fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása) teljesítménye esett vissza a leginkább (39%-kal). Azóta – 2012 kivételével – minden évben bővült a termelése, 2017-ben 11%-kal. Ezzel a kibocsátás volumene megközelítette a válság elmélyülése előtti, 2008. évi szintjét.

A **gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar** 2014 óta bővül. 2017-ben a termelés volumene 7,1%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Az ágazaton

belül a legnagyobb súlyú műanyagipar kibocsátása 6,6, a járműiparhoz szorosan kapcsolódó és erősen exportorientált gumiiparé 5,2, a belföldi keresletre leginkább támaszkodó építőanyag-iparé – összefüggésben a felpörgő építőiparral, illetve az élénk lakásépítési aktivitással – 9,4%-kal bővült. Ennek ellenére az építőanyag-ipar termelése volumenében 9,2%-kal elmaradt a válság előtti (2008. évi) csúcspontjától.

A feldolgozóipari alágak közül a legnagyobb mértékben (12%-kal) a közepes súlyú **gép, gépi berendezés gyártása** bővült 2017-ben. Ezzel a termelés volumene az előző évi visszaesés után újra visszaállt a 2011-ben kialakult magas bázis közelébe. A 2017. évi növekedéshez az egyéb általános rendeltetésű gép gyártása járult hozzá a leginkább (idetartozik többek között a gépi meghajtású hordozható kéziszerszámok, az emelő, anyagmozgató gépek, a nem háztartási hűtő berendezések és a légállapot-szabályozók gyártása is), míg a termelés közel harmadát adó motor-, turbinagyártás¹³⁾ volumene csak igen mérsékelten, 0,2%-kal bővült.

A **vegyi anyag, termék gyártása** az egyetlen feldolgozóipari alág, aminek 2017. évi teljesítménye elmaradt az egy évvel korábbtól. Az 1,7%-os csökkenést alapvetően a kibocsátás közel kétharmadát adó műanyagalapanyag-gyártás belföldi eladásainak visszaesése okozta.

A **kocszgyártás, kőolaj-feldolgozást** az elmúlt években alapvetően csökkenő tendencia jellemezte, 2017-ben azonban jelentősen, 8,0%-kal nőtt a termelése. Az értékesítés kétharmadát adó belföldi eladások volumene 2,9, az exporté ennél dinamikusabban, 15%-kal emelkedett. A hazai értékesítés bővülésével párhuzamosan a gépjármű-üzemanyag kiskereskedelem volumene 3,1%-kal nőtt, annak ellenére, hogy – a világgpiaci folyamatokkal összhangban – az üzemanyagok hazai fogyasztói ára (négyéves csökkenés után) 2017-ben átlagosan 7,2%-kal magasabb volt az előző évinél.

A gépiparon belül a legkisebb súllyal rendelkező **villamos berendezés gyártásának** kibocsátása 2013 óta emelkedik, 2017-ben 4,2%-kal nőtt a teljesítménye.

A **fa-, papír- és nyomdaipar** (fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység) termelési volumene 2013 óta – változó intenzitással – folyamatosan bővül. 2017-ben összehasonlító áron

3,1%-kal nőtt a kibocsátása az egy évvel korábbi, magas bázishoz képest. Az értékesítésből közel azonos arányban részesülő export- és belföldi eladások volumene egyaránt emelkedett. Ágazatai közül a fa- és a nyomdaipar termelése bővült (8,6, illetve 3,7%-kal), a papírparé lényegében stagnált (+0,1%).

A külpiazi keresletől nagymértékben függő **gyógyszergyártás** teljesítménye az elmúlt öt évben hullámzóan alakult: 2013-ban jelentősen csökkent, az ezt követő két évben enyhén emelkedett, majd 2016-ban ismét mérséklődött. 2017-ben az export-értékesítések felfutása miatt a feldolgozóipari átlagot jóval meghaladó ütemben, 8,1%-kal bővült a gyógyszergyártás kibocsátása, ezzel megközelítette a 2012. évi csúcspontját.

A feldolgozóiparon belül legkisebb súlyú **textil- és bőripar** (textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása) termelési volumene 2017-ben 7,5%-kal emelkedett, elsősorban a textilipar jelentős (25%-os) bővülése révén. A növekedéshez a bőripari termékek iránt megugró belföldi kereslet is hozzájárult, a ruhaipar termelése ugyanakkor 4,7%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól.

Az **egyéb feldolgozóipar** teljesítménye 2011 óta nő, 2017-ben 2,9% volt a bővülés üteme. A termelés háromtizedét adó – elsősorban exportra termelő – orvosi eszköz gyártásának kibocsátása 2003 óta folyamatosan emelkedik, 2017-ben összehasonlító áron 1,7%-kal haladta meg az egy évvel korábbi magas bázist. A szintén jelentős (21%-os) részarányú bútorgyártás teljesítménye 2012 óta hullámzó, termelési volumene 2017-ben 4,7%-kal emelkedett, és bővült a kisebb súlyú játék- és sportszer-gyártás is.

Minden régióban emelkedett a kibocsátás¹⁴⁾

2017-ben az ipari **termelési érték** legnagyobb része (20, illetve 19%-a) Közép-, és Nyugat-Dunántúlon realizálódott. Észak-Magyarországon a kibocsátás 15%-a keletkezett, Dél- és Észak-Alföld, Budapest, valamint Pest hozzájárulása (külön-külön) 9–12%, Dél-Dunántúl pedig 4,9% volt.

2017-ben az ipari **termelés volumene** mind a nyolc régióban nőtt. A legdinamikusabban, 7,7%-kal Észak-Alföldön, elsősorban az elektronikai ipar bővülésének köszönhetően. Szintén az elektronikai ipar húzta a legkisebb ipari potenciállal bíró Dél-Dunántúl teljesítményét is, ahol

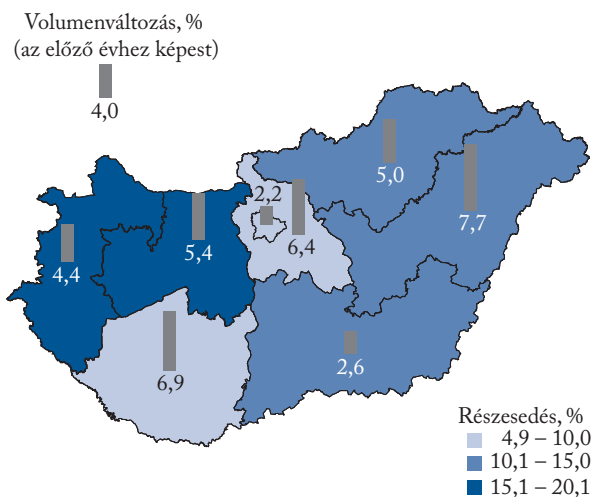
¹³⁾ Nem tartalmazza a közúti- és légi jármű-motor gyártását.

¹⁴⁾ A legalább 5 főt foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai alapján.

6,9%-kal nőtt a kibocsátás. Pest 6,4%-os növekedéséhez a legtöbb feldolgozóipari terület hozzájárult. (A régió ipari termelésében a legnagyobb súlyt a járműgyártás, az élelmiszeripar, az elektronikai ipar, valamint a gumi-, műanyag- és építőanyagipar képviseli.) Közép- és Nyugat-Dunántúlon, valamint Észak-Magyarországon 4,4–5,4%-kal haladta meg a 2017. évi ipari produktum az előző évit. Közülük a két dunántúli régióban a járműgyártás szerepe kiemelkedő, Észak-Magyarországon pedig a vegyi anyag, termék gyártása, az elektronikai ipar és a járműgyártás egyaránt jelentős. A legkisebb mértékben (2,6, illetve 2,2%-kal) Dél-Alföld és Budapest ipara bővült. A húzóágazatok mindkét régióban nőttek: Budapesten a vegyipar, Dél-Alföldön a járműgyártás súlya kiemelkedő a feldolgozóipari termelésben.¹⁵⁾

5.14. ábra

A régiók részesedése az ipari termelési értékből és a termelés volumenváltozása, 2017*

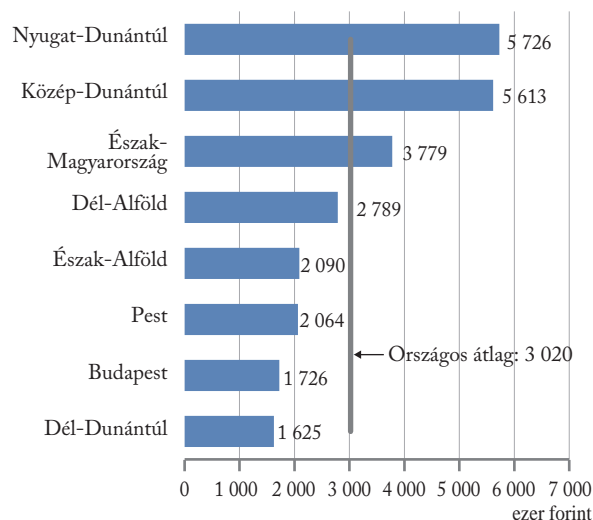

*A legalább 5 főt foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai alapján.

Az egy lakosra jutó ipari termelési érték Nyugat- és Közép-Dunántúlon az országos átlag 1,9-szerese, Észak-Magyarországon 1,3-szerese volt 2017-ben. A többi régió gazdasági szerkezetében az ipar kevésbé hangsúlyos. Budapesten és Pesten a szolgáltatóágak szerepe kiemelkedő, az alföldi régiókban és Dél-Dunántúlon a mezőgazdaság súlya jelentős. Ezekben a területeken az egy lakosra jutó ipari termelési érték átlag alatti: Dél-Alföldön 7,6, a másik négy régióban 31–46%-kal volt alacsonyabb az országosnál.

¹⁵⁾ Az ipar szerkezetére vonatkozó adatok a legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások székhely szerinti adatai.

5.15. ábra
Az egy lakosra jutó ipari termelés régiók szerint, 2017*

*A legalább 5 főt foglalkoztató szervezetek telephely szerinti adatai alapján.

Háromévi csökkenés után nőttek az ipari termelői árak

Magyarországon az ipari termelői árak növekedési üteme 2013-ban lefékeződött, 2014 és 2016 között pedig mérséklődtek, összefüggésben az energiahordozók világszertei árcsökkenésével. (A legtöbb uniós tagállamban a csökkenés már 2013-ban elkezdődött.) 2017-ben a globális nyers- és alapanyagpiacokat drágulás jellemezte, aminek következtében a hazai ipari termelői árak 3,3%-kal – az EU-28 átlagánál (3,1%) nagyobb mértékben – emelkedtek a 2016. évihez képest. Az uniós tagállamok közül egyedül Írországon történt árcsökkenés.

Az ipar belföldi értékesítésének árai 2013 és 2016 között mérséklődtek, amiben jelentős szerepe volt az energiaipart érintő hatósági árszabályozásnak és az energiahordozók világszertei árcsökkenésének. 2017-ben azonban 4,7%-kal magasabbak voltak a belföldi értékesítési árak az egy évvel korabbinál. Ezen belül a feldolgozóiparban 6,7, az energiaiparban 0,4%-kal nőttek az árak. Az ágazatok rendeltetés szerinti csoportjai közül az energia- és továbbfelhasználásra termelő ágazatokban 5,0, a beruházási javakat gyártó ágazatokban 2,3, a fogyasztási cikket gyártókban 4,6%-kal emelkedtek az ipar belföldi értékesítési árai.

Az **exportértékesítés árai** 2013 és 2015 között lassuló ütemben nőttek, 2016-ban pedig már mérseklődtek. 2017-ben megtört a tendencia és a külföldi eladási árak átlagosan 2,6%-kal magasabbak voltak az előző évinél. Ezen belül a feldolgozóipari árak 2,5, a kis súlyú energiaipari árak 4,0%-kal emelkedtek.

ÉPÍTŐIPAR

Hazánkban az építőipar a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékéhez 2017-ben (előzetes adatok szerint) 4,8%-kal járult hozzá, ami ugyan lényegesen magasabb az utóbbi két évtizeden belül mért legalacsonyabb, 2016. évi részesedésnél, az unió országai között még ez is alacsonynak számít. A termelés és a hozzáadott érték 2017. évi kiemelkedő növekedése következtében az építőipar egyike volt (a feldolgozóipar mellett) a bruttó hazai termék 2017. évi növekedéséhez legnagyobb mértékben hozzájáruló ágaknak.

Az unió országainak többségében nőtt az építőipar teljesítménye

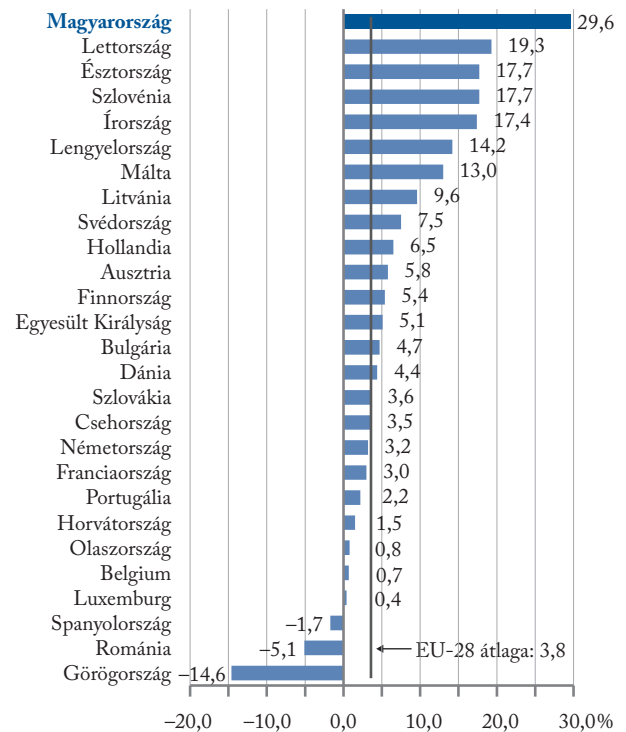
A globális válság kezdetétől, 2008-tól 2013-ig az **Európai Unió tagországainak összesített építőipari kibocsátása** is mérseklődött. 2014-től az előző évihez képest minden évben – változó intenzitású – növekedés következett, azonban az építőipari termelés 2017. évi volumene még lényegesen elmaradt a válság előtti év (2007) szintjétől. A 2017. évi bővülés következtében a 2012. évi 8,6%-kal meghaladta az unió építőipari kibocsátása. Az utóbbi 5 év növekedése hazánkban 33%-ot tett ki, ennél magasabbat a 2017-re vonatkozóan adattal rendelkező 27 uniós ország közül Írországra regisztráltak (a válság előtti szintet azonban – az uniós átlaghoz hasonlóan – Magyarország építőipari teljesítménye sem érte el). Az építőipari termelés volumene 2017-ben 8 uniós országban maradt el a 2012. évi-től, a legnagyobb lemaradást a portugál és az olasz gazdaságban regisztrálták.

Az építőipari kibocsátás 2017-ben az unióban átlagosan 3,8%-kal meghaladta az egy évvel korábbit. Míg 2016-ban a magyarországi visszaesés (19%) a legnagyobb volt a tagországok közül, addig 2017-ben a (27 ország között közel 30%-os) növekedés alapján állt az élen. Az unió országainak többsége az építőipari teljesítményeket illetően viszonylag

kedvező évet zárt 2017-ben az egy évvel korábbihoz képest, a 27 ország közül csak 3-ban csökkent, 17-ben 10% alatti, 7-ben (köztük hazánkban is) azt meghaladóan bővült az építőipar teljesítménye összehasonlító áron számítva.

5.16. ábra

Az építőipari termelés volumenváltozása az EU-28-tagállamokban, 2017* (az előző évhez képest)

* Munkanaphatással kiigazított adatok. Ciprus nélkül.

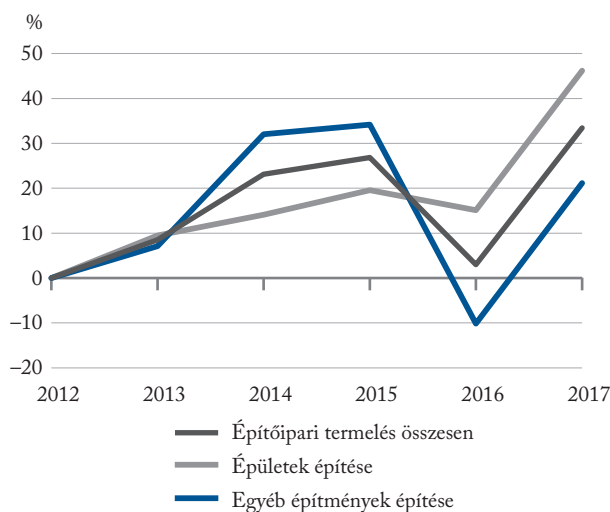
2017-ben új lendületet vett a hazai építőipar

Az építőipar teljesítménye hazánkban főként belső piaci résztvevők, az állami és önkormányzati szektor, a vállalkozások és a háztartások igényein, valamint a rendelkezésre álló saját és mozgósítható, főként uniós pályázati forrásokon alapul.

Az építőipar 2017. évi **termelési értéke** 2495 milliárd forintot tett ki, összehasonlító áron számítva közel 30%-kal meghaladta az egy évvel korábbi alacsony bázist. Mindkét **építményfőcsoport** kibocsátása dinamikusan nőtt. Az 57%-ot képviselő épületek építésének volumene 27%-kal múlta felül az egy évvel korábbit, amiben lakó- és gazdasági, egészségügyi, oktatási és kulturális célokat szolgáló épületépítések egyaránt szerepet játszottak. A fennmaradó 43%-ot adó egyéb építmények épí-

tésével összefüggő munkák összehasonlító áron számított értéke 35%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest, amit az alacsony bázis mellett főként gyorsforgalmi utak építésével összefüggő munkák és vasútfelújítások befolyásoltak kedvezően. A növekedésben az újabb költségvetési ciklus által megnyílt uniós pályázati lehetőségek nagy szerepet játszottak, de kedvező hitelkonstrukciók is bővítették a felhasználható forrásokat. A 2017. évi jelentős növekedés következtében a termelés volume mindkét építményfőcsoportban meghaladta az 5 évvel korábbi szintet is.

5.17. ábra
Az építőipari termelés volumenváltozása építményfőcsoportonként (a 2012. évihez képest)

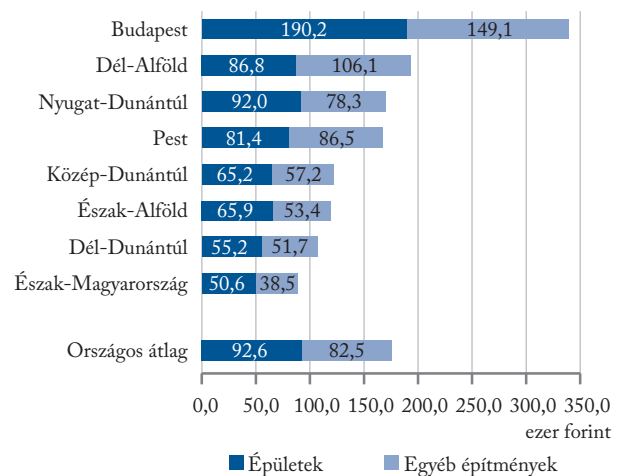
2017-ben mindhárom **építőipari ágazat** kibocsátása jelentősen felülmúlta a 2016. évit. Az építőipari teljesítmény csaknem háromtizedét teljesítő, épületek építésére szakosodott vállalkozások – amelyek főként az épületek szerkezetkész építését végzik – az építőipari átlaghoz hasonlóan 30%-kal növelték termelésük volumenét. Az építőipari termelés egynegyedét adó egyéb építmények építése ágazat kibocsátása – ahova többek között az út- és autópálya-, a vasút- és közműépítéssel foglalkozó vállalkozások tevékenysége tartozik – 40, a legnagyobb, 45%-os súlyarányt képviselő és az építési terület előkészítését is magába foglaló speciális szaképítésé 24%-kal nőtt.

Az építőipari kibocsátás 2017-ben – a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások székhely sze-

rinti adatai alapján – mind a 8 **régióban** bővült. A növekedés mértéke 17 és 40% között alakult, a legkevesbé az észak-magyarországi, a legjelentősebben a dél-alföldi székhelyű építőipari vállalkozások növelték termelésük volumenét. Az egyes régiókba tartozó építőipari szervezetek teljesítményének nagyobb hányada – a dél-alföldiek és a Pest régióba tartozók kivételével – épületeken végzett munkákhoz kötődött. A 2017. évi hazai építőipari kibocsátás 35%-át a székhelyük alapján a Budapest régióba tartozó szervezetek teljesítették, a térség részesedése 6,8 százalékponttal alacsonyabb, a 14%-os súlyarányú dél-alföldi szervezeteké 3,4 százalékponttal magasabb volt, mint 2012-ben. Öt év alatt a dél-alföldi és a közép-dunántúli építőipari szervezetek kibocsátása bővült a legnagyobb mértékben (háromnegyedével), a legserényebb növekedést pedig a budapesti székhelyű vállalkozások produkálták (11%).

Az építőipari termelés **egy lakosra jutó értéke** 2017-ben csupán a két legjelentősebb súlyarányú bíró térségben, Budapesten (339 ezer forint) és Dél-Alföldön (193 ezer forint) haladta meg az országos átlagot (175 ezer forint). A legalacsonyabb népességarányos kibocsátásérték 2017-ben az észak-magyarországi székhelyű építőipari vállalkozásokhoz kötődött, amely az országos átlag felét, a legmagasabb budapestinek pedig alig több mint egynegyedét érte el.

5.18. ábra
Az építőipari termelés egy lakosra jutó értéke építményfőcsoportok és régiók szerint,* 2017

*A legalább 5 főt foglalkoztató építőipari vállalkozások székhely szerinti adatai alapján.

Bővülő vállalkozás és foglalkoztatotti létszám mellett 46%-kal több üres álláshely

Az építőipar nemzetgazdasági ágba 2017 decembere végén közel 93 ezer **regisztrált vállalkozás** tartozott, az országos állomány 5,4%-a. Számuk az országos vállalkozásszámot meghaladó mértékben, 5,0%-kal (több mint 4400-zal) nőtt az egy évvel korábbihoz képest, a társas vállalkozások alig változó és az önálló vállalkozók 11%-kal növekvő számának együttes hatásaként. Ezzel együtt is az építőiparban a társas vállalkozások aránya (53%) magasabb volt a nemzetgazdasági átlagnál (31%). A vállalkozások számának növekedése a közel héttizednyi részese-désű speciális szaképítéssel foglalkozók körében volt a nagyobb (6,1%), az egynegyed részt adó épületek építésén dolgozó vállalkozások száma 3,7%-kal bővült, miközben a fennmaradó 6,9%-ot képviselő egyéb építmények ágazatba sorolt vállalkozásoké gyakorlatilag stagnált.

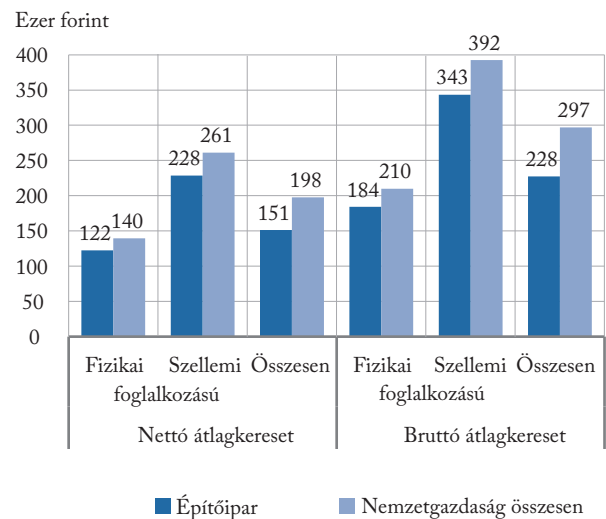
2017-ben az építőiparban **foglalkoztatottak**¹⁶⁾ száma megközelítette a 303 ezret, ami 9,0%-kal meghaladta az egy évvel korábbit. A létszám-bővülés mértéke lényegesen magasabb volt, mint 2016-ban (2,2%), és felülmúlta a nemzetgazdasági átlagot (1,6%) is. Az építőipar foglalkoztatotti létszáma a nemzetgazdaság egészében foglalkoztatottak 6,8%-át jelentette, ennél nagyobb hányadnak csak a feldolgozóiparban, a kereskedelemben, a közigazgatás, védelem és az oktatás területén adtak munkát.

Az építőiparban dolgozók átlagkeresete hosszabb távon az alacsonyabbak közé tartozik. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók 228 ezer forintos **havi bruttó átlagkeresete** 77%-át tette ki a nemzetgazdaság és 74%-át a versenyszféra átlagának. Az elmaradásban annak is szerepe volt, hogy a fizikai foglalkozásúak aránya lényegesen magasabb, mint a nemzetgazdaság egészében, de mind a fizikai, mind a szellemi dolgozók rosszabbul kerestek az átlagosnál. A **havi nettó átlagkeresetek** 151 ezer forintot kitevő átlaga 46 ezer forintra maradt el a nemzetgazdasági átlagtól, ennél kevesebbet átlagosan csak a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén kerestek a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások körében. A tartósan kedvezőtlen kereseti viszonyok erősítik a gazdasági ágban jelentkező minőségi szakemberhiányt.

Az építőiparba sorolt vállalkozások jelentése alapján 2017 folyamán átlagosan közel 3200 **üres álláshely** volt a szektorban, 46%-kal (mintegy 1000-rel) több a 2016. évinél. A növekedés mértéke lényegesen felülmúlta mind a nemzetgazdaság,¹⁷⁾ mind azon belül a versenyszféra átlagát. Az üres álláshelyek száma az építőipari összes álláshely 2,5%-át tette ki, többet az egy évvel korábbinál (1,9%), és ugyancsak meghaladta a 2,2%-os¹⁷⁾ nemzetgazdasági és a versenyszférára jellemző 2,3%-os arányt is is.

5.19. ábra

Havi nettó és bruttó átlagkereset, 2017

Az épületek építése ágazatban átlagot meghaladó az áremelkedés

A termelés növekedésével párhuzamosan 2017-ben az **építőipari termelői árak** – az utóbbi 5 éven belül legjelentősebb mértékben – 5,2%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz képest. Az épületek építése ágazatban átlagot meghaladóan (8,4%-kal), a speciális szaképítésben átlaghoz közeli mértékben (5,3%-kal), az egyéb építmények építése területén attól elmaradva (3,0%-kal) nőtték az árak. A növekedés a főbb építményfajták közül az útépitésben volt a legalacsonyabb (2,9%), a közösségi lakóépületek építésében viszont 7,6, az ipari épületek és raktárak építésében 7,5%-os ár-növekedést regisztráltunk.

¹⁶⁾ A lakossági munkaerő-felmérés adatai alapján.

¹⁷⁾ A legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozások, a költségvetési szervek és a megfigyelésbe bevont nonprofit szervek körében a fegyveres szervek bejelentett üres álláshelyei nélkül számítva.

SZÁLLÍTÁS, KÖZLEKEDÉS

Előzetes adatok szerint a **szállítás, raktározás** nemzetgazdasági ág **bruttó hozzáadott értéke** 2097 milliárd forintot tett ki 2017-ben. A nemzetgazdasági ág részesedése Magyarország bruttó hozzáadott értékéből 6,5% volt. Az ágazat termelése 2016-hoz képest 4,5, 2012-höz viszonyítva 17%-kal nőtt. Utóbbi megegyezett a GDP ötéves bővülési ütemével.

A **szállítás, raktározás** nemzetgazdasági ág **beruházási teljesítménye** 2017-ben 872 milliárd forint volt, az összes nemzetgazdasági beruházás 14%-át tette ki. A szállítás, raktározás ágazat – a feldolgozóipart és az ingatlanügyleteket követően – a harmadik legjelentősebb beruházó volt 2017-ben. Beruházásainak volumene 24%-kal nőtt. A nemzetgazdasági ág beruházási volumene az utóbbi években gyakran hektikusan változott, amit a rendelkezésre álló európai uniós források is befolyásoltak. (2014-ben a nemzetgazdasági ág beruházási volumene 41%-kal nőtt, 2016-ban 36%-kal visszaesett, amelyek a legjelentősebb mértékű változások a 2005-ig visszatekintő idősorban.)

2017-ben a **szállítás, raktározás** nemzetgazdasági ágban **foglalkoztatottak száma** 294 ezer volt, 5,9%-kal több, mint egy évvel korábban. 2012-höz viszonyítva a foglalkoztatottak száma 14%-kal nőtt, kisebb mértékben, mint a nemzetgazdaság átlagában (16%). A szállítás, raktározás részesedése a foglalkoztatottságból 6,6% volt tavaly, ami a 6. legnagyobb arány a 19 nemzetgazdasági ág közül. 2017-ben az ezen a területen foglalkoztatottak mintegy háromnegyede férfi volt. Az ágazatban alkalmazásban állók **havi bruttó átlagkeresete** 280 ezer forint volt 2017-ben, 5,9%-kal kevesebb, mint a nemzetgazdasági átlag. Az ágazatban alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete öt év alatt 28%-kal emelkedett, melynek számottevő része 2017-hez köthető, amikor is 13%-os növekedés következett be.

A nemzetgazdaság árutonna-kilométerben számított **áruszállítási teljesítménye** 2017-ben 19%-kal magasabb volt, mint 2012-ben. A teljesítmény az elmúlt öt év mindegyikében nőtt. A 2012-hez viszonyított bővülés túlnyomórészt a szállított áruk tömegében bekövetkezett növekedéssel magyarázható (15%). A 2017. évi, 3,4%-os emelkedés ugyanakkor meghatározóan az átlagos szállítási távolság hosszabbá válása miatt következett be, miután a szállított áruk tömege alig nőtt (0,3%).

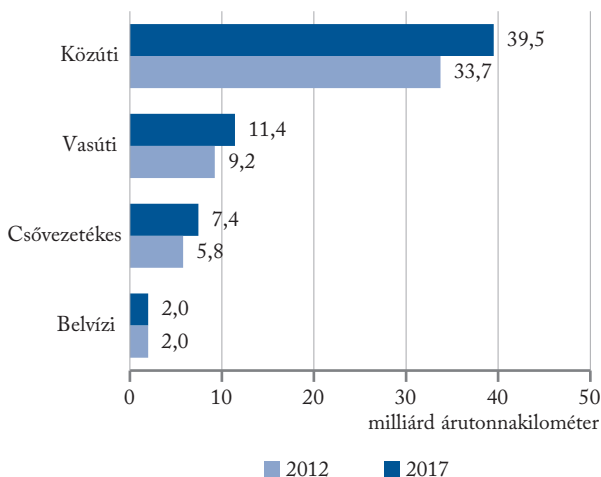
Az áruszállítási teljesítmény 2017-ben a nemzetközi viszonylatban 2,8, a belföldiben 5,1%-kal bővült. A belföldi szállítások esetében az átlagos szállítási távolság korábban nem tapasztalt hosszúságúra, 91 kilométerre nőtt, a szállított tömeg viszont 4,3%-kal elmaradt a 2016. évitől. Ennek ellenére a belföldi viszonylat még mindig túlsúlyban van a tömeget illetően, miután az összességében szállított 287 millió tonnányi áru 62%-át a határainkon belül fuvarozták. Az árutonna-kilométerben számított adatok szerint ezzel szemben a nemzetközi szállítás a meghatározó (74%), mert az átlagos szállítási távolság hossza 4,5-szerese a belföldiének.

2017-ben az áruszállítás közel kétharmada közúton történt

2017-ben az áruszállítási teljesítmény 65%-a közúti, 19%-a vasúti, 12%-a csővezetékes, a fennmaradó, 3,3%-nyi része pedig vízi szállítás révén valósult meg. A **közúti szállítás** teljesítménye 2017-ben az előző évhez képest 1,2%-kal mérséklődött. Ezen belül a nemzetközi szállítás esetében 2,5%-os mérséklődés, a belföldi forgalomban 1,9%-os növekedés adódott. 2012-höz viszonyítva a közúti áruszállítás teljesítménye 17%-kal bővült. A **vasúti szállítás** teljesítménye 2017-ben 8,4%-kal nagyobb lett az előző évhez képest. A vasúti áruszállítás folyamatait alapvetően a nemzetközi forgalom alakulása befolyásolja, mivel a teljesítmény több mint négyötöde rendre ebben a viszonylatban keletkezik. A **csővezetékes szállítás** teljesítménye 27%-kal nőtt 2017-ben, ami a kétezres évek eddigi legnagyobb forgalma volt. A **belvízi szállítás** esetében 0,9%-os növekedés adódott 2017-re.

5.20. ábra

A szállítási ágazatok áruszállítási teljesítménye

A helyközi személyszállítás teljesítménye 2017-ben is nőtt

A **helyközi személyszállítás**¹⁸⁾ utaskilométerben számított teljesítménye 2017-ben 5,6%-kal bővült az egy évvel korábbihoz képest, ezáltal az ezredforduló utáni évek legnagyobb teljesítménye alakult ki. A 2017. évi teljesítmény 68%-a belföldön, a fennmaradó része nemzetközi viszonylatban realizálódott. A teljesítmény 2017. évi növekedése is az átlagos utazási távolság hosszabbá válásának volt a következménye, az utazások száma ugyanis évek óta csökken, aminek hatására 2017-ben 4,1%-kal kevesebbszer utaztak, mint 5 évvel korábban.

Az összteljesítményből 2017-ben is az **autóbuszos** utazás részesedett a legnagyobb arányban (48%), teljesítménye az év során 2,6%-kal nőtt. A 2017. évi autóbuszos teljesítmény 8,3%-kal meghaladta a 2012. évit, ami túlnyomórészt a nemzetközi forgalom növekedésének a hatására következett be. A nemzetközi autóbuszos utazások teljesítménye 2012–2015-ben 2,7-szeresére emelkedett, de részesedése az összteljesítményből még ekkor is csak 11%-os volt, szemben a a 89%-os belföldi forgalommal. A belföldi autóbuszos utazások teljesítménye 2017-ben 2,2%-kal volt több, mint 2012-ben, miközben az utazók száma 6,0%-kal csökkent. A teljesítmény több mint negyedét képviselő **vasút** esetében a 2017. évi forgalom lényegében megegyezett az előző évvel (0,2%-kal meghaladta azt). A vasúti személyforgalom csökkenő tendenciát mutatott a 2000-es években, a legalacsonyabb teljesítmény 2015-ben alakult ki, amit az utóbbi két évben 1,0%-nál kisebb mértékű növekedések követtek. Vonatokat alapvetően belföldi utazásokhoz vesznek igénybe, nemzetközi forgalomban csupán minden ötvenedik utas utazott 2017-ben, akiknek száma az elmúlt két évben már kevesebb volt, mint az autóbuszokon nemzetközi viszonylatban utazóké.

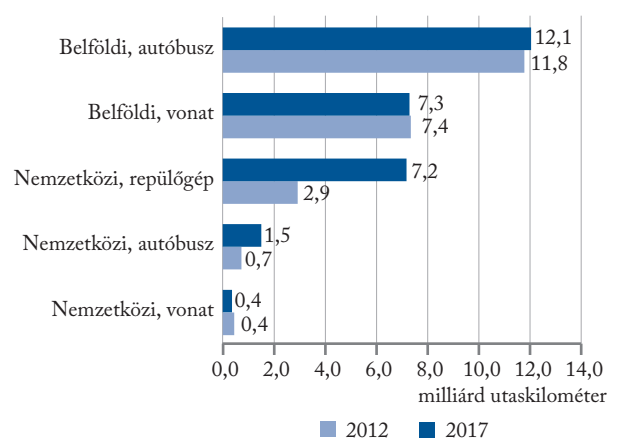
A **repülőgépes** személyforgalom 2013–2016-hoz hasonlóan 2017-ben is bővült, a szállítási módok közül ezúttal is a legnagyobb mértékben, az utasok számát és az utaskilométerben mért teljesítményt tekintve egyaránt 19%-kal. A 2013–2017. évek számottevő növekedése hatására a 2017. évi szint már meghaladta (14%-kal) a Malév megszűnése előtti utolsó év (2011) szintjét. A **Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér** 2017. évi utasforgalma

13,1 millió fő volt, 14%-kal több, mint egy évvel korábban. Ezzel a légikikötő forgalma 2017-ben is rekordot döntött. A repülőtérre érkezett és onnan indult járatok száma 6,9%-kal nőtt. Az utasszám bővülési ütemétől elmaradt a járatszám növekedési üteme, így az egy járaton utazók átlagos száma emelkedett. (Az egy járatra jutó utasok száma a megelőző tizennégy évben folyamatosan nőtt,¹⁹⁾ 2003-ban még csak 57 fő volt, 2017-ben viszont 127.) 2017-ben a légikikötő a legnagyobb utasforgalmat – csökkenő sorrendbe állítva – az Egyesült Királysággal, Németországgal, Olaszországgal és Hollandiával bonyolította le. A budapesti légikikötő áruforgalma 87 ezer tonna volt 2017-ben, az egy évvel korábbinál 13%-kal több. A **vidéki repülőterek** közül a Debrecen Airport forgalma a legnagyobb, az utasok száma 318 ezer fő volt 2017-ben, 11%-kal több, mint 2016-ban, ami korábban nem tapasztalt nagyságú forgalmat jelent.

A **távolsági közlekedés** keretében szállított utasok száma 2017-ben 1,1%-kal mérséklődött, és 642 millió főt tett ki. Az utóbbi három évben csökkent a forgalom, és a 2017. évi utasszám 4,5%-kal elmaradt a 2014. évitől. Az utazások 76%-a autóbuszon, 23%-a vonaton valósult meg, a repülőgépek és hajók együttes részesedése 0,8% volt. Az átlagos utazási távolság 2017-ben 44, az autóbuszos utazásoké 28, a vonaton lebonyolítottaké 52 kilométer volt. A légi közlekedés átlagos távolsága 1551 kilométer volt 2017-ben, 11%-kal hosszabb, mint öt évvel korábban.

5.21. ábra

A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása

¹⁸⁾ A Magyarországon bejegyzett szervezetek adatai alapján.

¹⁹⁾ Az egy járatra jutó utasok számát a járatok javuló kapacitáskihasználtságán kívül a nagyobb befogadóképességű repülőgépek forgalomba állítása is növelheti.

2017-ben kevesebbet használták a helyi közösségi közlekedést

2017-ben a **helyi személyszállítást** igénybe vevő utasok száma 1,1%-kal kevesebb volt, mint egy évvel korábban. A mérséklődés a 2013–2016. évek növekvő tendenciáját váltotta fel, amelynek értékelésekor figyelembe kell venni, hogy a 2000-es évek eddigi legalacsonyabb forgalma éppen 2012-ben alakult ki. Az utazások 2017. évi száma az öt évvel korábbi, alacsony bázist 6,6%-kal múlta felül.

A 2017-ben bekövetkezett mérséklődés legnagyobb részét a **metró, földalatti** forgalomcsökkenésével magyarázható, amelynek utasszáma 2,8%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. A mérséklődés összefüggésben áll a napi mintegy 500 ezer fős forgalmú M3-as metróvonal felújítása miatti forgalm kieséssel. (A novemberben megkezdett munkálatok hatására a IV. negyedévben a metró, földalatti utasszáma 15%-kal elmaradt a 2016. utolsó negyedévitől, miközben az I–III. negyedévek mindegyikében növekedés adódott.) A **villamosokon** utazók száma szintén mérséklődött 2017-ben (2,2%). Az **autóbuszos** utazások száma lényegében stagnált (0,2%-kal bővült) a 2016. évihez viszonyítva, az öt évvel korábbtól pedig 1,1%-kal elmaradt. 2017-ben az autóbuszos utazások 55%-a Budapesten valósult meg, ahol az utasok száma 2,0%-kal nőtt, elsősorban az utolsó negyedévben az M3-as metró felújítása miatt forgalomba állított pótlóbuszok miatt. A vidéki autóbuszos forgalom ugyanakkor 2,0%-kal mérséklődött. A **trolibuszok** 5,3%-kal növekvő utasforgalma mérsékelte a teljes forgalom csökkenési ütemét.

2017-ben 2 milliárd 154 millió utazás történt, ezek 51%-a autóbuszon, 22%-a villamoson, 19%-a metróon vagy földalattin, 4,7%-a trolibuszon, 3,4%-a pedig helyi érdekű vasúton valósult meg. Az átlagos utazási távolság 2017-ben is 3,8 kilométer volt. Az utasok 73%-a a fővárosban utazott, Budapest részesedése az országos autóbusz-közlekedésből 55, a trolibusz- és a helyi érdekűvasút-közlekedésből 83–83, a villamosközlekedésből 88%-os volt 2017-ben. A Budapesten utazók 2017. évi száma 0,9, a vidéken utazóké 1,7%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól.

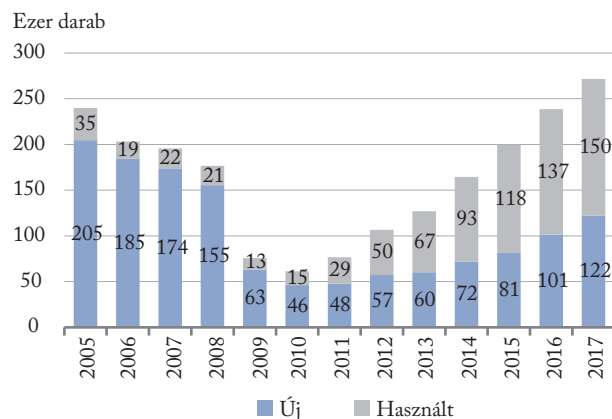
2016-ban és 2017-ben a forgalomba helyezett új személygépkocsik száma nagyobb mértékben bővült, mint a használtaké

2017 során 272 ezer **személygépkocsit helyeztek** Magyarországon **első alkalommal forgalomba**, az egy évvel korábbinál 14%-kal többet. A forgalomba

helyezett személygépkocsik száma 2011 óta folyamatosan emelkedik, a 2017. évi mennyiség 4,4-szerese a mélypontot jelentő 2010. évinek. (2002–2006 között az első forgalomba helyezések éves száma rendre meghaladta a 200 ezret.) 2011–2015-ben a növekedés túlnyomórészt a használt, két évnél idősebb személygépkocsik forgalomba helyezése miatt következett be. Ezzel szemben 2016–2017-ben a forgalomba helyezett új személygépkocsik száma nagyobb mértékben bővült, mint a használtaké (2017-ben az újaké 20, a használtaké 9,0%-kal), arányuk e két év alatt 41-ről 45%-ra nőtt. (Az első alkalommal forgalomba helyezett használt autók száma az elmúlt öt év mindegyikében több volt, mint az újaké.) A gyártmányok közül a legtöbbet – csökkenő sorrendbe állítva – Volkswagenből, Opelből és Fordból helyeztek forgalomba, ezen márkák összességében 30%-át adták az összes forgalomba helyezésnek. A **személygépkocsi-állomány** 159 ezerrel bővült 2017-ben, az év végén 3 millió 472 ezer darabot tett ki. A megelőző évekhez hasonlóan a legelterjedtebb márka 2017-ben is az Opel és a Suzuki volt, előbbi állománya 475 ezer, utóbbié 416 ezer járműből állt. Az első 5 gyártmány – amelybe a fentiekén kívül még a Volkswagen, a Ford és a Renault tartozott – adta a teljes járműállomány felét. A magyarországi személygépkocsi-állomány 2002 és 2006 között fiatalodott, 2006-ban és 2007-ben átlagosan 10,3 éves volt, 2008 óta viszont folyamatosan öregszik. 2017-ben a személygépkocsik átlagos kora 14,1 év volt, 0,2 évvel több, mint 2016 végén, ami egyben a legmagasabb az ezredforduló óta. 2017 végén a személygépkocsi-állomány héttizede több mint 10 éves volt, harmadát pedig a környezetet legkevésbé kímélő – 00–04-es környezetvédelmi besorolású – járműként tartották nyilván.

5.22. ábra

A Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik számának alakulása

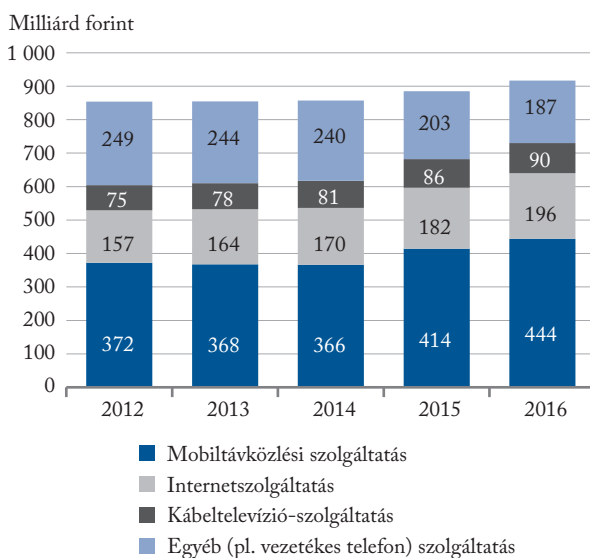

TÁVKÖZLÉS, INTERNET

A folyamatosan fejlődő információtechnológia mozgásban tartja a távközlési szektort, és hatással van a telefonhasználati szokásokra. Ennek eredményeként az ágazatra erős piaci verseny jellemző. Az egyes távközlési szegmensek sokszereplős piacoknak számítanak, viszont rendkívül magas a piaci koncentráltóság. A távközlési tevékenységből származó nettó árbevétel²⁰⁾ 2011 és 2014 között gyakorlatilag nem változott, évente 850–860 milliárd forint volt. Azóta – elsősorban a mobiltávközlési szolgáltatás emelkedő bevételei következtében – a távközlési tevékenység nettó árbevétele 2016-ra 917 milliárd forintra növekedett.

5.23. ábra

Távközlési tevékenységből származó nettó árbevétel szolgáltatástípusonkénti megoszlása

A távközlési ágazatban a hozzáadott érték volumene 2016-ban – a 2015. évi 7,1%-os növekedést követően – 3,9%-kal emelkedett az előző évhez képest, és folyó áron 1,5%-kal részesedett a nemzetgazdaság teljesítményéből. (Az ágazat aránya 2003-ban 2,8% volt, azóta csökkenő tendenciát mutat.) A 2012. évi stagnálást követően 2013 és 2016 között az ágazat teljesítménye folyamatosan, összességében 17%-kal növekedett. A távközlési szektor ezzel jóval dinamikusabban bővült, mint a nemzetgazdaság egésze.

²⁰⁾ Távközlési tevékenységet olyan vállalkozás is folytathat, amelyik nem a távközlési ágazatba van besorolva.

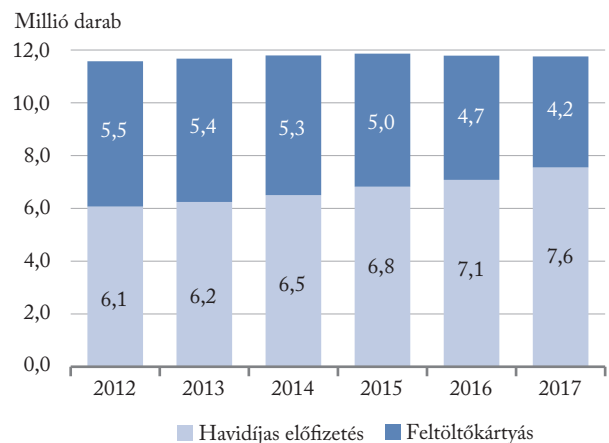
Az elmúlt években a távközlési szervezetek alkalmazotti létszáma 15–18 ezer fő között mozgott, 2017-ben 16,3 ezer főt alkalmaztak. 2012-ben egy alkalmazott havonta átlagosan bruttó 467 ezer forintot keresett, ez 2017-re 510 ezer forintra (évente átlagosan 1,8%-kal) emelkedett. (Ezzel párhuzamosan nemzetgazdasági szinten a keresetek évente átlagosan 5,9%-kal növekedtek.)

Egyre kevesebb a feltöltőkártyás mobiltelefon-előfizető

A távközlési tevékenységek közül a mobiltávközlési szolgáltatás a legmeghatározóbb. A **mobiltelefon-előfizetések** piaca telítődött, az előfizetésszám (2017 végén 11,8 millió darab) 2011 óta 11,5–11,9 millió között ingadozik. 2017 végén száz lakosra 120 előfizetés jutott, közel négyszer annyi, mint vezetékes (32 darab). A lakosságszámot meghaladó előfizetésszám főként a lakossági és az üzleti előfizetések párhuzamos használatából következik, ami a háztartások mobilteljesítővel való ellátottságában is tükröződik.

5.24. ábra

Mobiltelefon-előfizetések száma az előfizetés típusa szerint

A havidíjas előfizetések („post-paid”) száma 2011 óta meghaladja a feltöltőkártyásokét („pre-paid”), 2017 végén a mobiltelefon-előfizetések 64%-a havidíjas előfizetés volt. Ezt a mobiltelefon-szolgáltatók stratégiája is erősíti: az eddig is kínált többféle kedvező havidíjas előfizetés mellett – jellemzően az okostelefonnal rendelkező ügyfelek részére – új díjcsomagokat vezettek be, amelyekkel a feltöltőkártyásnál kedvezőbb percdíjak mellett például há-

lőzaton belüli korlátlan beszélgetésre, SMS-küldésre és meghatározott nagyságú és sebességű adatforgalom igénybevételére is lehetőség nyílik. Emellett a feltöltőkártyás előfizetések térvesztéséhez 2017-ben hozzájárult a feltöltőkártyás előfizetők kötelező adategyeztetését előíró hatósági rendelet is.

Az elmúlt évtizedben a fixtelefonía veszített a jelentőségéből. Több évnvi csökkenést követően 2011-ben 2 millió 908 ezer **vezetékes telefonvonalat** tartottak nyilván, ennél kevesebbet utoljára 1996-ban. 2012 és 2017 között a vezetékes telefonvonalak száma (2017-ben 3 millió 122 ezer) összességében 6,7%-kal emelkedett, amit a VoIP-hangcsatornák²¹⁾ intenzív terjedése eredményezett, miközben az ISDN- és a hagyományos vonalak veszítettek jelentőségükből. A VoIP-hangcsatornák száma 2017-ben az előző évhez képest 12%-kal, 2012-höz viszonyítva közel kétszeresére emelkedett. 2017-ben ez a technológia a vezetékes fővonalak 69, az összes hívás számának 46 és idejének 53-át jelentette. (Ezek az arányok 2012-ben még 37, 22, illetve 24% voltak.) A VoIP alapú technológia terjedését elősegítik a kábeltelevíziós társaságok által alkalmazott előfizetési konstrukciók, amelyekben kombinálják a kábeltelevízió, az internet és a vezetékes telefon előfizetését.

2017-ben a fővonalak közel 85%-a egyéni, közel 15%-a üzleti kategóriába tartozott, a nyilvános és egyéb telefonvonalak aránya 1% alatti volt.

Megugrott a nemzetközi hívások forgalma

Napjainkra a mobiltelefon-használat jelentősebbé vált, mint a vezetékes. Ez az előfizetések mellett a háztartások telefonkészülékkel való ellátottságában és a hívásforgalmakban is tükröződik. Száz háztartás 2016-ban átlagosan 48 vezetékes, illetve közel négyszer annyi mobiltelefonnal rendelkezett, utóbbiból 180 saját és 10 céges tulajdonban volt.

2012 óta a vezetékes hálózatról kiinduló **hívások száma és időtartama** egyaránt folyamatosan csökken, 2017-ben 40%-kal kevesebb alkalommal, 23%-kal rövidebb ideig használták a vezetékes telefont. (Az előző évhez képest 9,6, illetve 5,1%-os csökkenés következett be.) Ugyanakkor a telefonhívások átlagosan jóval hosszabb ideig tartottak: 2012-ben 3,7, 2017-ben 4,7 percig. Ebben szerepet játszottak az ingyenes idősavót vagy díjmentes hálózaton belüli beszélgetést tartalmazó előfizetői konstrukciók.

2012 és 2017 között a mobilhálózatról indított hívások száma is csökkent (1,8%-kal), ugyanakkor a beszélgetések összideje erőteljesen emelkedett (24%-kal). Utóbbit a leginkább a másik mobilhálózatba irányuló hívások megugró percideje eredményezte, de a nemzetközi hívások összideje is kiemelkedően nőtt. Az uniós szabályozás miatt csökkenő barangolási díjakkal (roamingdíjakkal) összefüggésben a mobilhálózatról indított – statisztikailag kis súllyal rendelkező – nemzetközi hívások száma 2017-ben 69%-kal több volt a 2012. évinél, időtartamuk pedig több mint duplájára emelkedett. A mobiltelefon-használók az elmúlt években egyre hosszabb ideig beszélgettek, 2017-ben egy hívás átlagosan 2,8 percig tartott, de így is rövidebb ideig, mint a vezetékes telefont használóké.

A **VoIn-megoldások** (internetalapú kommunikációs csatornák, mint például a Hangouts, a WhatsApp, a Viber) használata széles körben elterjedt, leginkább helyettesítőként lép fel az SMS-ekkel és az MMS-ekkel szemben. A VoIn-szolgáltatások terjedését nagyban segíti, hogy egyre többen rendelkeznek okostelefonnal és mobilinternettel. Ezzel összefüggésben 2011 és 2015 között az előfizetők egyre kevesebb SMS-t küldtek, viszont 2016-ban a tendencia megfordult. A 2016. évi 3,7%-os emelkedést követően 2017-ben 5,3%-kal több, közel 1,9 milliárd darab szöveges üzenetet küldtek a felhasználók. Ez elsősorban az előfizetői csomagokban bekövetkezett változások okozták. Az elküldött MMS-ek száma 2012 és 2016 között 20–22 millió darab között mozgott, 2017-ben viszont a felhasználók 23,5 milliónyi MMS-t küldtek el. Az aktívabb üzenetküldés részben azoknak a díjcsomagoknak köszönhető, amelyek adott időszakra egy meghatározott mennyiségű SMS és MMS elküldését teszik lehetővé.

A mobilhálózaton keresztül bonyolított **adatt forgalom** (2017-ben 135,8 ezer terabyte) az elmúlt években igen dinamikus, 2017-ben 75%-kal bővült, ami a mobilszolgáltatók – egyre nagyobb le- és feltöltési sebességre alkalmas – hálózatainak fejlesztésével, valamint az egyre megfizethetőbb okostelefonok és mobilinternet gyors terjedésével függ össze. A szolgáltatóknál megjelentek a mobilinternet-használatra egyre nagyobb hangsúlyt helyező díjcsomagok is. Saját okostelefonból száz háztartás 2015-ben átlagosan 52-vel, 2016-ban

²¹⁾ A VoIP-hangcsatorna jellemzően kábeltelevíziós, illetve széles sávon megvalósuló, helyhez kötött telefonszolgáltatás.

61-gyel rendelkezett. 2017 folyamán egy mobiltelefon-előfizetés havonta átlagosan közel 1 gigabyte adatforgalmat generált, a mobilnet egyre aktívabb használata kihata a „digitális” kulturális szokásainkra is. Az adatforgalom döntő része 2017-ben már 4G/LTE (negyedik generációs mobiltávközlő technológia) hálózaton zajlott.

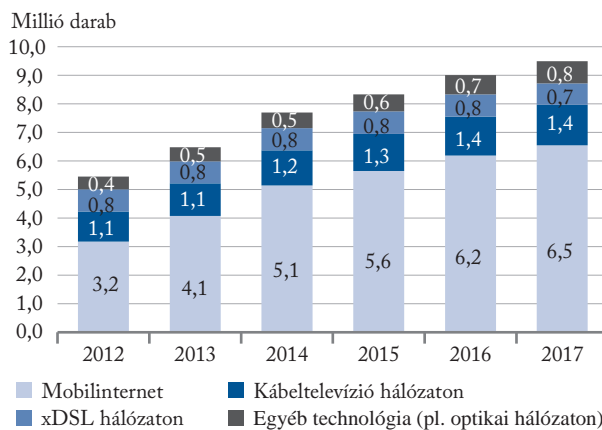
Tíz előfizetésből 7 mobilinternetre szól

Az információtechnológia fejlődésével összhangban az internet hazánkban is egyre inkább terjed, az **internet-előfizetések** száma több mint 15 éve folyamatosan növekszik. A 2016. évi 8,8%-os emelkedést követően 2017 végén 5,4%-kal több (9,5 millió) internet-előfizetés volt, mint egy évvel korábban (A 2017. év végi előfizetésszám 74%-kal magasabb volt a 2012. évinél.) Az internet-előfizetések piaca egyre inkább telítődik, ennek eredményeként az elmúlt években a növekedés fokozatosan veszít dinamikájából. 2017 végén száz lakosra 97 darab internet-előfizetés jutott, szemben a 2012. évi 55-tel. 2017 végén az előfizetések 80%-a egyéni, 20%-a üzleti volt. Ez az egy évvel korábbihoz képest 1 százalékpontos eltolódást jelent az üzleti előfizetők irányába.

A bővülés hajtómotorja a mobilinternet volt: 2016-hoz képest 5,7%-kal, 2012-höz mérten duplájára nőtt a mobilnet-előfizetések száma (6,5 millió darab), 2017 végén már több mint kétharmadát jelentette az összes előfizetésnek. A szélessávú mobilinternet terjedését az újabb előfizetői konstrukciók és a hálózatok technológiai színvonalának emelkedése is segíti. A vezetékes internetre (2,8 millió darab) 2017-ben 4,7%-kal többen fizettek elő, mint egy évvel korábban.

5.25. ábra

Az internet-előfizetések száma a technológia típusa szerint

Az internetszolgáltatói piac koncentrációja magas, 2017 végén az előfizetések 96%-a 10 céghez tartozott. Az internet-hozzáférési szolgáltatások révén befolyó nettó árbevétel (221 milliárd forint) 13%-os növekedése meghaladta az előfizetésekét, amit alapvetően a mobilinternet-szolgáltatásból származó bevételek 28%-os emelkedése okozott.

Rekordnagyságú a kábeltelevízió-előfizetések száma

A digitális technológia előrehaladásával a **televíziószolgáltatás** is fejlődik. 2017 végén 3,7 millió előfizetést tartottak nyilván, ami 0,9%-kal több az egy évvel korábbinál. Napjainkban a televíziós szolgáltatást nyújtó cégeknél a televíziószolgáltatás mellé még vezetékes hangszolgáltatásra és internetszolgáltatásra is elő lehet fizetni. (Részben ennek is köszönhetően emelkedik a VoIP-hangcsatornák száma.) Az igénybe vett szolgáltatáscsomagokat tekintve az előfizetéseket a szélsőség jellemzi: csak televíziószolgáltatásra („single-pay”) az előfizetések 31, mindhárom szolgáltatásra („triple-pay”) pedig 52%-a szól 2017-ben. Mindössze az ügyfelek hatoda döntött úgy, hogy a televíziószolgáltatás mellé a másik két szolgáltatás közül az egyiket („dual-pay”) veszi igénybe.

A televíziószolgáltatást igénybe vevő ügyfelek több mint kétharmada vezetékes jelátviteli hálózaton megvalósuló szolgáltatásra fizetett elő. A **kábeltelevízió-előfizetések száma** 2002 óta – 2010 kivételével – fokozatosan emelkedik, 2016-ban 3,0%-kal növekedett az előző évhez képest. 2016 végén rekordmértékű, 2,5 millió előfizetés volt, amiből 60% digitális és 26% IPTV-előfizetés.

2016-ban a kábeltelevízió-szolgáltatás piacán jelen lévő 131 vállalkozás 4,8%-kal több **bevételt** (90 milliárd forint) realizált az egy évvel korábbinál. (Az elmúlt években a kábeltelevízió-előfizetést nyújtó cégek száma csökkent.) A kábeltelevíziós díjbevételek túlnyomó része a jelszolgáltatásból (előfizetési/jelszolgáltatási díjbevételek) származott. A nagyszámú szolgáltató ellenére a piac erősen koncentrált, 6 céghez tartozott az ügyfelek 85 és a díjbevételek 70%-a.

KISKERESKEDELEM

A kiskereskedelem a legfrissebb, 2016-os adatok szerint mintegy 1272 milliárd forinttal járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez, ami a **bruttó**

hozzáadott érték 4,2%-át jelentette. Az ágazat súlya a mezőgazdaság, illetve a humán egészségügy, szociális ellátás nemzetgazdasági ágakéhoz hasonló. 2012 és 2016 között a teljesítmény volumene – a nemzetgazdasági átlagot meghaladó ütemben – csaknem egyötödével emelkedett, ezen belül 2016-ban 3,4%-kal bővült.

2017-ben a kiskereskedelem **beruházásainak** értéke folyó áron 166 milliárd forint volt, a nemzetgazdaság összes beruházásának 2,6%-a. A beruházások volumene 15%-kal magasabb volt, mint 2016-ban. A két éve tartó erőteljes növekedés kompenzálta az azt megelőző, fél évtizedig tartó csökkenést, így a 2017. évi beruházások volumene 42%-kal meghaladta a 2012. évit.

A kiskereskedelem 2017-ben több mint 368 ezer főt **foglalkoztatott**, a nemzetgazdaság egészének 8,3%-át. Míg a nemzetgazdaság összességét tekintve a foglalkoztatottak létszáma egy év alatt 1,6%-kal bővült, addig a kiskereskedelemben 2016-hoz képest lényegében alig volt elmozdulás, valamint az elmúlt öt év kismértékű növekedése (3,8%) is messze elmaradt a nemzetgazdasági átlagtól (16%).

A kiskereskedelmi ágazatban alkalmazásban állók **havi bruttó átlagkeresete** 2017-ben 232 ezer forint volt, 16%-kal több, mint egy évvel korábban.

Az ezredfordulót követő évek folyamatosan bővülő lakossági fogyasztását 2007-től a kereslet-szűkítő kormányzati intézkedések, 2009-től pedig a begyűrűző gazdasági válság és a megemelkedett hiteltörlesztési terhek visszaszorították. A csökkenő vásárlási hajlandóság kihatott a **kiskereskedelmi üzletek forgalmára**, a mélypontot 2010 jelentette. Ezt követően a kedvező változások (az alapvető élelmiszerek áfájának csökkentése, a reálbér-emelkedés és javuló munkaerőpiaci folyamatok) növelték a lakosság vásárlóerejét, és 2011-ben ideiglenesen emelkedett a fogyasztás. A kiskereskedelmi forgalom stabil növekedéséről azonban csak 2012 után beszélhetünk, amit tovább erősített a fogyasztói bizalom (személyes és az általános pénzügyi helyzet, és a vásárlási kondíciók megítélése), valamint a minimálbér és a garantált bérminimum emelkedése, illetve a gazdaság fehéredését elősegítő kötelező online pénztárgép használata²²⁾, ²³⁾.

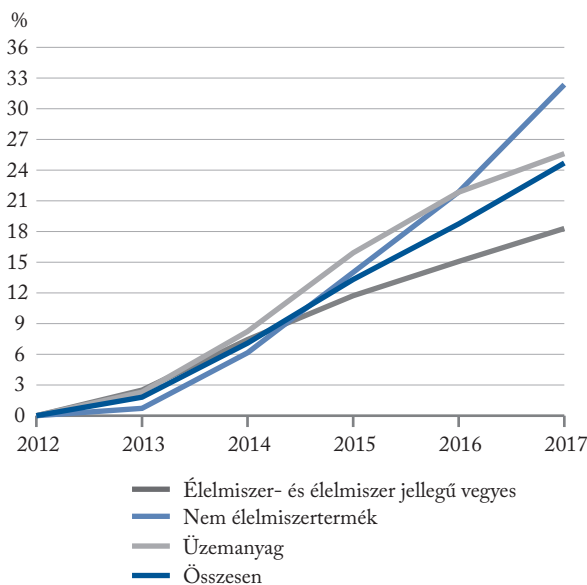
Töretlen forgalomnövekedés

A **kiskereskedelmi üzletek forgalmának** 2013 óta tartó töretlen **növekedése** 2017-ben is folytatódott. Az előzetes adatok alapján a forgalom volumene egy év alatt 5,0%-kal emelkedett, amiben az elköltethető jövedelem és a javuló munkaerőpiaci helyzet vásárlóerő növelő hatása mellett a fogyasztói áraknak az előző évinél nagyobb mértékű (2,4%) emelkedése is szerepet játszott.

2013–2017 kedvező folyamatainak hatásaként 2017-ben az eladások volumene 25%-kal meghaladta a 2012. évit. A legnagyobb mértékben, 32%-kal a nem élelmiszereket árusító üzletek forgalmának volumene bővült, de az élelmiszert, valamint az üzemanyagot forgalmazóké is 18, illetve 26%-kal emelkedett.

5.26. ábra

A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozása (2012-höz képest)

2017 során az országos kiskereskedelmi üzlet-hálózatban, valamint a csomagküldő kiskereskedelemben 10,4 ezer milliárd forint értékű **forgalom** realizálódott, ennek volumene 5,0%-kal meghaladta a 2016. évit. Egy lakos naponta átlagosan 2900 forintot költött a különféle kiskereskedelmi üzletekben. 2017-ben a forgalom volumene minden

²²⁾ Az online pénztárgépek beüzemeltetése 2013-tól folyamatos, használatuk 2014. szeptember 1-jétől kötelező.

²³⁾ A hálózatba kötött pénztárgépek gazdaságfehérítő hatásának a vizsgálatáról részletes elemzés az alábbi linken érhető el: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ogp.pdf>

hónapban meghaladta az előző év azonos időszakit: az eladások a legnagyobb mértékben novemberben (6,7%-kal) emelkedtek, a legkevesbé pedig februárban (1,7%-kal). A forgalom 2017 decemberében – ami a kiskereskedelem legjövendőbb időszak – 5,0%-kal haladta meg az egy évvel korábit.

A **területi eloszlást** tekintve 2017-ben arányaiban a legnagyobb forgalmat a fővárosban, a legkisebbet a Dél-Dunántúlon realizálták, az országos forgalom 24, illetve 8,1%-át. Az egy kiskereskedelmi egységre vetített forgalom szempontjából Pest régió emelkedik ki, 112 millió forintos átlagos boltforgalmával. Ezzel áll szemben Észak-Alföld, ahol a mutató értéke az előbbinek mindössze hattizede. Egy lakos naponta a legtöbbet Budapesten költött el a kiskereskedelemben, a napi 3900 forint több mint egyharmadával haladja meg az országos átlagot. Többet költenek egy hazai átlagos fogyasztónál a Nyugat-Dunántúl és Pest régió lakói is. A legkevesebb napi kiadás (2200 forint) Észak-Alföldön volt, az országos átlag valamivel több mint háromnegyede.

Átlagon felül bővülő a nem élelmiszertermék jellegű üzletek forgalma

A **forgalom szerkezetét** tekintve az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem 46, a nem élelmiszertermékek kiskereskedelme 38, az üzemanyagoké pedig 16%-ot tett ki a teljes forgalomból 2017-ben. Az összforgalmon belüli arányok 2012 és 2017 között a nem élelmiszertermék kiskereskedeleme felé tolódtak.

Az **élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes üzletek** 2,8%-kal nagyobb volumenű forgalmat bonyolítottak le 2017-ben, mint egy évvel korábban. Ezen belül a teljes forgalom több mint háromnegyedét (77%) kitevő vegyes termékkörű üzletek forgalma 3,5%-kal emelkedett, míg az élelmiszer-, ital-, dohányáruszaküzleteké (húsboltok, zöldség-gyümölcsüzletek, dohányboltok, pékségek stb.) lényegében nem változott (+0,2%). A szaküzletek forgalmának aránya a 2012. évi 4,4-ről 2017-re 10%-ra nőtt, ebben az is szerepet játszott, hogy a trafikrendszer bevezetésével a dohányáruforgalma a vegyes termékkörű üzletekből átkerült a nemzeti dohányboltokba.

A **nem élelmiszertermékek forgalmazói** 2017-ben együttesen 8,6%-os forgalomnövekedést értek el 2016-hoz képest. Ezen belül valamennyi üzlet-típus esetén több terméket adtak el. A termékek széles körére kiterjedő, de kis súlyú csomagküldő és internetes kiskereskedelemben folytatódott az évek

óta tartó bővülés, 2017-ben a forgalom 27%-kal nőtt az előző évhez viszonyítva.

5.11. tábla

A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása, 2017

Megnevezés	Meg- oszlás	Volumenváltozás (%)	
		az előző évhez képest	2012-höz képest
Élelmiszer és élelmiszer jellegű vegyes	46,1	2,8	18,3
Ebből:			
élelmiszer jellegű vegyes	35,6	3,5	6,1
élelmiszer, ital, dohányáru	10,5	0,2	128,2
Nem élelmiszertermék jellegű	38,2	8,6	32,3
Ebből:			
iparcikk jellegű vegyes	3,6	12,9	43,3
textil, ruházati és lábbeli	5,8	3,5	51,5
bútor, műszaki cikk	10,5	6,0	8,9
könyv, számítástechnika és egyéb iparcikk	7,6	9,5	17,3
gyógyszer, gyógyászati termék, illatszer	6,5	5,8	24,4
használatcikk	0,4	0,6	27,2
csomagküldő és internetes	3,8	26,8	334,9
Üzemanyag	15,7	3,1	25,6
Kiskereskedelem összesen	100,0	5,0	24,7

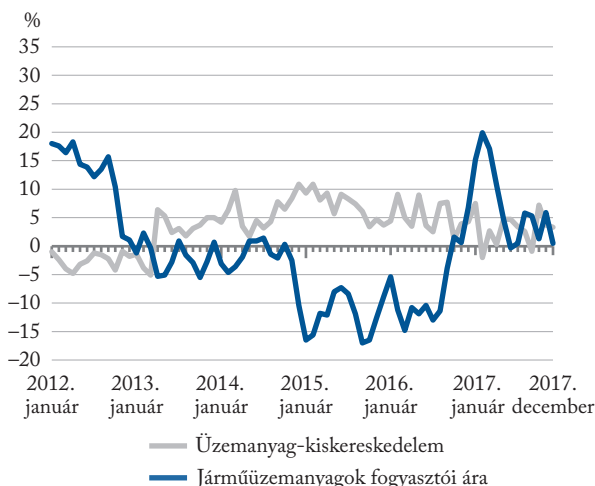
Az üzemanyagok árának 2010 és 2013 közötti emelkedése, majd 2016 végéig elhúzódó erőteljes csökkenése a töltőállomások forgalmában egyértelműen megmutatkozott. Az azt követő újabb ár-emelkedés ellenére az **üzemanyag-töltőállomások** forgalmának volumene 2017 folyamán mindössze két hónapban – februárban és szeptemberben – volt alacsonyabb, mint az előző év azonos időszakában. Az éves forgalom 3,1%-os növekedése a jármű-üzemanyagok fogyasztói árának 7,2%-os emelkedése mellett következett be.

A kiskereskedelmen kívül számba vett **gépjármű- és járműalkatrész-üzletek** eladási volumene 2017-ben 3,0%-kal bővült az egy évvel korábbihoz képest, de még így is csak kevéssel haladta meg a 2012. évit.

Árucsoportonként a kiskereskedelmi eladások jelentős részét (27%) kitevő élelmiszerek forgalma 2017-ben nominálértéken 7,4%-kal nagyobb volt az előző évinél. A második legnagyobb forgal-

mű árucsoport, az üzemanyagok (16%) esetében a forgalomnövekedés 9,7% volt. A többi árucsoport részesedése az összforgalomból 10% alatt maradt, közülük kiemelkednek a dohányárúk 6,1, illetve a textíliák és ruházati termékek 5,7%-os részarányával. Mindkét árucsoportban emelkedett a forgalom, 6,3, illetve 12%-kal. A legnagyobb nominális forgalomnövekedés (22%) a padlóburkolók, a legnagyobb visszaesés (14,8%) a kép- és hanghordozók esetében következett be. Ez utóbbi két árucsoport azonban a forgalom elenyésző hányadát képviseli. A gépjármű-kiskereskedelmen belül 2017-ben az új gépjárművek forgalma 5,4, a használt gépjárműveké, valamint a gépjárműalkatrészeké 7,0, illetve 8,6%-kal emelkedtek nominálértéken. Ezzel párhuzamosan az árak eltérően alakultak az egyes gépjármű-kiskereskedelmi csoportokban: az új gépjárművek és a gépjárműalkatrészek árai átlagosan 1,9, illetve 2,3%-kal emelkedtek, a használt gépjárműveké 4,7%-kal csökkentek.

5.27. ábra
Az üzemanyagok fogyasztói árának alakulása és az üzemanyag-töltőállomások forgalmának volumenváltozása (az előző év azonos időszakához képest)

VÁLTOZÓ FOGYASZTÓI MAGATARTÁS ÉS FOGYASZTÁSI SZERKEZET

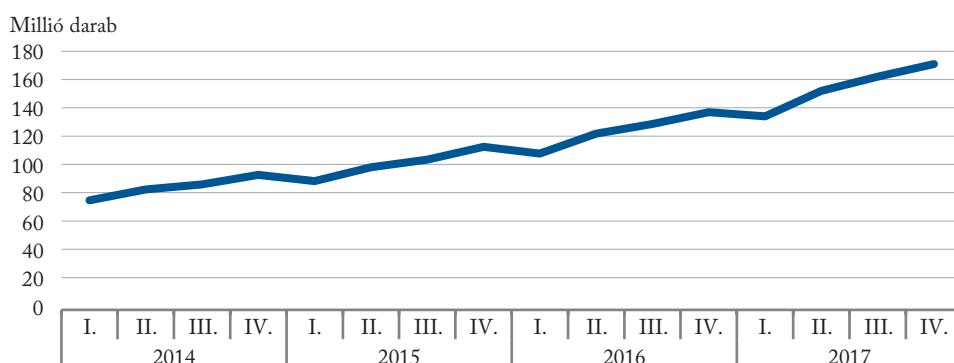
A fogyasztói magatartás az utóbbi években egyre racionálisabb. Erre utal, hogy a forgalom szerkezetén belül nő a napi fogyasztási cikkek aránya, a vásárlások alkalmával egyre inkább előtérbe kerül a bankkártyás fizetés, illetve az online rendelések iránti bizalom megerősödésével és a mobil eszközök használatának elterjedésével meredeken növekszik a csomagküldő és internetes kiskereskedelem forgalma.

A GfK Hungaria Piackutató Intézet kiskereskedelmi folyamatokat félévente feltérképező tanulmánya alapján 2017 I. félévében a magyar vásárlók a napi fogyasztási cikkek esetében kevesebbszer vásárolnak, viszont ezzel párhuzamosan nőtt a fogyasztás értéke. Ez arra is utal, hogy a fogyasztók egyre inkább az áruk széles palettáját kínáló hipermarketeket részesítik előnyben.

Jellemzően a bevásárlásokat összehatártól függetlenül egyre inkább készpénzkímélő fizetési módokkal rendezik a fogyasztók. A kártyás vásárlások száma egy év alatt több mint egynegyedével emelkedett, így 2017 IV. negyedévében meghaladta a 171 milliót. Egy-egy bankkártyás fizetés alkalmával átlagosan 7400 forintot fizettek a vásárlók.

A belföldi kártyás vásárlások számának alakulása

5.28. ábra

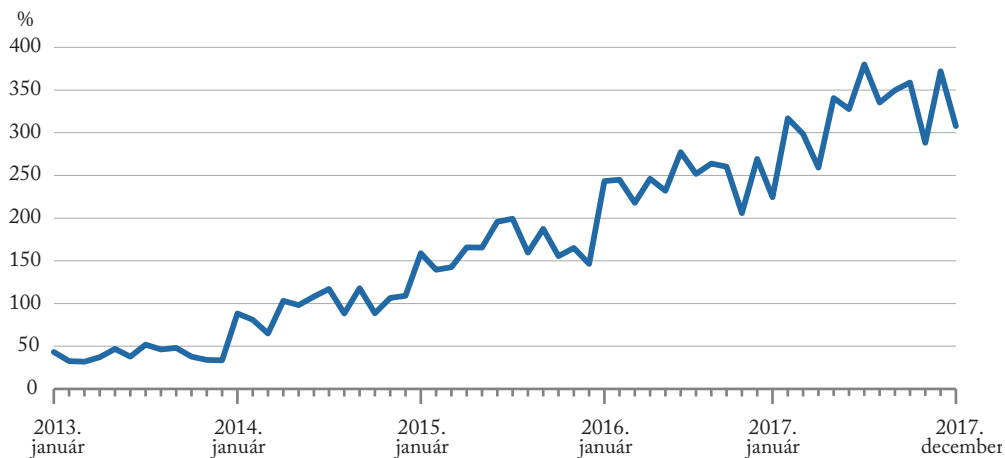

Forrás: MNB.

A gyorsaság és a kényelem is egyre fontosabb szempont, ezt kínálja a vásárlóknak az online kereskedelem, ami a napi fogyasztási cikkek vásárlása esetében is egyre inkább teret nyer.

5.29. ábra

A csomagküldő és internetes kiskereskedelem volumenváltozása (2012 azonos időszakához képest)

Ez abban is megmutatkozik, hogy az online vásárlások szerkezete egyre jobban közelít a napi fogyasztási cikkek teljes forgalmának a struktúrájához. Míg régebben a kevésbé romlandó termékekre koncentráldott az internetes vásárlás, addig mára a megnövekedett bizalom következtében a friss termékek súlya is megemelkedett.²⁴⁾

Az unióban is tovább emelkedett a kiskereskedelmi forgalom

Az Európai Unióban – az Eurostat naptárhatástól megtisztított adatai szerint – a **kiskereskedelmi forgalom volumene** 2017-ben átlagosan 2,4%-kal nőtt az előző évhez mérten. A rendelkezésre álló adatok szerint – Olaszország, Belgium és Luxemburg kivételével – valamennyi tagországban emelkedett a forgalom, a legnagyobb mértékben (11%) Romániában.

A **forgalom szerkezetét** illetően 2017-ben az élelmiszer- és élelmiszer jellegű egyes kiskereskedelem eladási volumene az unió egészében átlagosan 1,2%-kal nőtt az előző évhez képest. A nemélelmiszertermék-forgalom volumene valamennyi tagállamban emelkedett, összességében 3,6%-kal. Az EU-28 járműüzemanyag-eladási volumene 2017-ben 1,4%-kal volt magasabb, mint 2016-ban.

A **visegrádi négyek** esetében 2017-ben a kiskereskedelmi forgalom volumenének növekedése meghaladta az uniós átlagot. Az élelmiszer- és élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem területén viszonylag kis különbséggel 3–5% körüli volumennövekedést értek el a visegrádi országok, a nem élelmiszertermékeknél Szlovákiában, az üzemanyag-kiskereskedelemnél pedig Magyarországon volt alacsonyabb a volumennövekedés a másik három országhoz képest.

Tovább szűkült az üzlethálózat

Az ezredforduló óta eltelt időszak első mélypontját jelentő 2010-et követően a **kiskereskedelmi üzletek száma** növekedésnek indult, és 2012 végére meghaladta a 145 ezret. 2013-tól azonban a kiskereskedelmi üzlethálózatot²⁵⁾ ismét folyamatos számbeli csökkenés jellemezte. A hazai kiskereskedelmi üzletállomány (126 ezer) 2017. I. félév végén 1,9%-kal

²⁴⁾ GfK Hungária Kft. Kereskedelmi analízisek, 2017. I. félév – GfK: a hazai online FMCG-forgalom szerkezete közelít a napi fogyasztási cikkek bolti forgalmának struktúrájához.

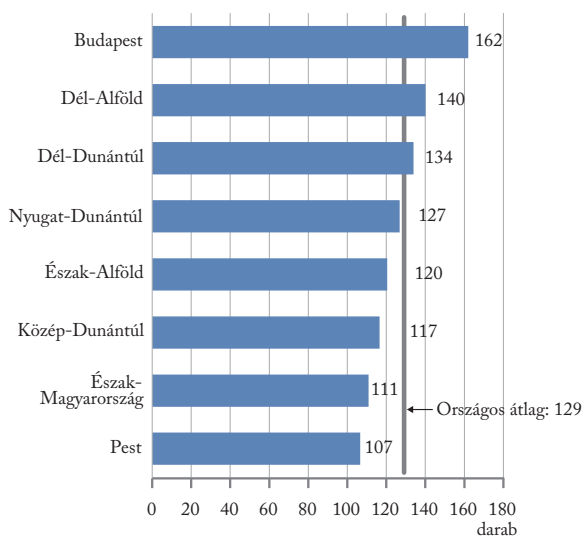
²⁵⁾ A kiskereskedelmi üzletek száma nem tartalmazza a 2013. július 1-jétől alakult nemzeti dohányboltokat.

(2430-cal) mérséklődött a 2016. végihez képest. Számuk a legtöbb üzlettípus esetében elmaradt a fél évvel korábbtól, csupán a zöldség-gyümölcs szaküzletek, a palackozott italok szaküzlete, az egyéb élelmiszer-szaküzletek, az állatgyógyászati termékek üzleteinek, valamint az üzemanyagtöltő állomásoknak a száma haladta meg az előző év végét. 2017 I. félévében a kiskereskedelmi üzletek 32%-a **élelmiszer- és élelmiszer jellegű üzlet** volt, számuk fél év alatt 1,6%-kal mérséklődött. A **nem élelmiszertermék jellegű üzletek** az összes üzlet 66%-át tették ki, ezen belül a legnagyobb arányt az egyébiparcikk-szaküzletek és a ruházati szaküzletek képviselték. Az **üzemanyagtöltő állomások** az összes üzlet 1,7%-át jelentették, számuk (2142 benzinkút) fél év alatt 17-tel lett több.

A hatályos TEÁOR szerint a kiskereskedelembe nem számító **gépjármű- és járműalkatrész-szaküzletek** száma 2017. június végén 7725 volt, 1,3%-kal kevesebb, mint fél évvel korábban.

5.30. ábra

Tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma, 2017. június 30.

Az ország egészében 2017. június 30-án tízezer lakosra 129 bolt jutott, 2012 végén még 146. Kiskereskedelmi üzletekkel legjobban ellátott terület Budapest, ahol a tízezer lakosra jutó üzletek száma meghaladta a 160-at. A fővárost a régiók közül Dél-Alföld követi jóval szerényebb (140 bolt/tízezer lakos) ellátottsággal, míg a rangsor másik végén Pest régió található, ahol tízezer lakosra csupán 107 bolt jutott.

²⁶⁾ A 2015. február 1-jétől hatályos új „plázastortörvény” értelmében a 400 m² alapterület feletti kereskedelmi építmények esetében egy speciális szakhatósági véleményt kell beadni az építési engedély kiadásához.

Az áru kínálat széles palettája egy helyen, bevásárlóközpontok és hipermarketek a modern piacok

A hazai üzlethálózatban speciális szerepet töltenek be a **bevásárlóközpontok és hipermarketek**, amelyek hazánkban az elmúlt évezred utolsó éveiben kezdtek terjedni, és idővel a **kiskereskedelem meghatározó szereplőivé váltak**. 2016-ban 122 bevásárlóközpont működött hazánkban, ebből 81 vidéken, 41 Budapesten. A hipermarketek száma 2016-ban 163 volt, ebből 141 vidéken, 22 a fővárosban.

A bevásárlóközpontok és hipermarketek terjeszkedésének ütemét jelentős mértékben visszavetette a 2012 elejétől három évig érvényben lévő „plázastop”, amely révén moratóriumot rendeltek el minden, 300 m²-nél nagyobb kereskedelmi létesítmény építésére.²⁶⁾

2016-ban a bevásárlóközpontokban összesen 7,3 ezer üzlet működött, ezek 87%-a kiskereskedelmi üzlet volt. Egy átlagos hazai bevásárlóközpontban 25 textil-, ruházati és lábbeliszaküzlet, 14 könyv-, számítástechnika- és egyébiparcikk-szaküzlet, 7 vendéglátóhely, 5 élelmiszer- és élelmiszer jellegű üzlet, 3-3 bútor-, műszacikk-üzlet, illetve humán- és állatgyógyászati termékek- és illatszerüzlet, valamint 3 egyéb kis- és nagykereskedelmi üzlet működött. Mivel a hipermarketek elsősorban a nagybevásárlások színterei, üzleteik száma (3,0 ezer) elmarad a bevásárlóközpontokétól. Egy átlagos hipermarketben 6 könyv-, számítástechnika- és egyébiparcikk-szaküzlet, 4 élelmiszer- és élelmiszer jellegű üzlet, 3 textil-, ruházati- és lábbeliszaküzlet, 3 vendéglátóhely, illetve 2 egyéb üzlet működik.

TURIZMUS, VENDÉGLÁTÁS

A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ág 2016-ban folyó áron 515 milliárd forinttal járult hozzá a nemzetgazdaság összteljesítményéhez, ami a **bruttó hozzáadott érték** 1,7%-át jelentette. A nemzetgazdasági ág 2016. évi teljesítménye egy év alatt 4,2%-kal bővült, 1,8 százalékponttal nagyobb mértékben, mint a bruttó hozzáadott érték teljes volumene. A turizmus több gazdasági ágat közvetett módon érint, amelyet a turizmus-szatellit-

számlák rendszerén keresztül lehet nyomon követni. A több ágazatot magában foglaló együttes teljesítmény 2015-ben lényegesen nagyobb, 6,4%-os részarányt jelentett a bruttó hozzáadott értékből.

A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágban megvalósult **beruházások** értéke 2017-ben folyó áron meghaladta a 69 milliárd forintot, ami a 2016. évi, alacsony bázishoz képest 29%-os emelkedést jelentett, valamint csaknem kétszerese az öt évvel korábbi – a válság következtében visszafogottabb – beruházási volumennek. A jelentős növekedéshez – a kereskedelmi szálláshelyek forgalomnövekedésével párhuzamosan zajló – szállodaépítések és -felújítások járultak hozzá a leginkább.

2017-ben a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén 189 ezer főt **foglalkoztattak**, a nemzetgazdaságban dolgozók összlétszámának 4,3%-át. A létszám 3,4 ezer fővel kevesebb volt a 2016. évinél, de még így is 17%-kal meghaladta a 2012. évit.

A gazdasági ágban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók **havi bruttó átlagkeresete** 2017-ben 189 ezer forint volt. A keresetek egy év alatt – a nemzetgazdasági átlagnál nagyobb mértékben – 14%-kal emelkedtek. A jelentős növekedés ellenére az egészségügyi szolgáltatások mellett évek óta itt a legalacsonyabb az átlagkereset, a nemzetgazdasági átlag 64%-a. Ez az arány 2012 óta alig változott.

A turizmus a világgazdaság húzóágazata²⁷⁾

A világ országaiban együttesen 2017-ben a külföldről érkező turisták száma elérte a 1 milliárd 322 milliót, ami 7,0%-kal volt több, mint 2016-ban, ez az elmúlt hét év legnagyobb növekedésének számít. A **globális turizmus** több mint felét (51%) adó – Európa mellett Ázsia egy részét is lefedő – **Európa turisztikai régió** idegenforgalma jelenti, ami az átlagnál nagyobb mértékben, 8,0%-kal bővült. A kontinens országaiba összesen 671 millió külföldi turista érkezett, 52 millióval több, mint 2016-ban. Ez elsősorban a dél-európai és a mediterrán területek 13%-os vendégforgalom-növekedésének köszönhető. Egy év alatt Európához hasonló növekedést értek el az afrikai országok, míg Ázsia és Óceánia, Közel-Kelet, valamint Amerika átlag alatt teljesített.

Tartósan növekszik az Európai Unió vendégforgalma

2017-ben az előzetes adatok alapján az **Európai Unióban** a kereskedelmi és a nem üzleti célú szálláshelyek **vendégéjszakáinak** száma megközelítette a 3,3 milliárdot, 5,1%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest.²⁸⁾ A bővülés 2009-et követően tartósnak bizonyult, elsősorban a dinamikusabban bővülő külföldi vendég-forgalom eredményeként: esetükben 2017-ben 6,9%-os volt a növekedés, míg a belföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma ennél lassabb ütemben, 3,5%-kal emelkedett 2016-hoz képest. A vendégéjszakákban mért vendégforgalom 2017-ben a rendelkezésre álló adatok alapján²⁹⁾ – a kis súlyú Luxemburg kivételével – valamennyi tagországban növekedett. A legtöbb vendégéjszakát sorrendben Spanyolország, Franciaország, Olaszország és Németország szálláshelyein regisztrálták. Ez a négy tagország fogadja a szálláshelyeken eltöltött vendégforgalom 53%-át. Közülük Franciaország vendégforgalma bővült a leggyorsabban, 6,6%-kal. A legnagyobb mértékben (10% felett) Lettország, Szlovénia és Horvátország vendégforgalma növekedett, de Portugália, Csehország és Ciprus is jóval az uniós átlag feletti pozitív változást ért el. A visegrádi országok mindegyikében az uniós átlag felett bővült az eltöltött vendégéjszakák száma, Csehország (7,7%), Magyarország (6,3%), Szlovákia (5,9%), Lengyelország (5,1%) a sorrend.

Az unióban 2017-ben a vendégéjszakák csaknem felét (49%) a külföldiek töltötték el a szálláshelyeken, tagállamonként azonban jelentősek az eltérések. Legmagasabb, 90%, illetve a feletti az arány Máltán, Cipruson, Horvátországban és Luxemburgban, de a görög szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák nyolctizede is a külföldiekhez kapcsolódik. A **belföldi forgalom** jelentősége Németországban, Romániában, Lengyelországban kiemelkedő, az összes forgalom mintegy negyötöde.

A **külföldi forgalom** a leginkább Szlovéniában (15%), Finnországban (14%), Lettországban (12%-kal) és Horvátországban (11%-kal) erősödött, a tagországok közül egyedülként Luxemburgban (0,6%) mérséklődött. A belföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma hat tagország kivételével mindenhol nőtt, legnagyobb mértékben Máltán (14%) és Lettországban (13%). A belföldi vendég-forga-

²⁷⁾ Forrás: UNWTO World Tourism Barometer – 2017 International Tourism Results: the highest in seven years – Volume 16 • Advance Release, January 2018.

²⁸⁾ Forrás: Eurostat newsrelease – Tourism in the EU 16/2018 – 2018. január 24.

²⁹⁾ A kereskedelmi szálláshelyek 2017-es forgalmára vonatkozó EU 16/2018-as jelentésben Írország és az Egyesült Királyság adata hiányzik.

lom leginkább Luxemburgban csökkent (4,1%), de a déli területek közül Görögországban, Cipruson és Bulgáriában, valamint Svédországban és Belgiumban is 3,4 és 0,5% közötti csökkenést regisztráltak.

Hét éve töretlen a bővülés a külföldiek magyarországi utazásaiban: több beutazás, növekvő költség

2017-ben tovább bővült a **hazánkba irányuló külföldi utazások száma**. Külföldi állampolgárok összesen 55 millió utazást tettek Magyarországra, ami 3,9%-kal több, mint egy évvel korábban. A külföldi látogatók együttesen 124 millió napot töltöttek hazánkban, az általuk eltöltött idő egy év alatt alig változott (+0,3%). Az **egynapos utak** száma 2017-ben meghaladta a 39 milliót, ami egy év alatt 4,1%-os emelkedést jelentett. A Magyarországra tett egynapos külföldi utazások ötöde (8,3 millió) volt turisztikai célú. A nem turisztikai motivációjú utak jelentős része átutazási, illetve vásárlási céllal történt. Míg az átutazások száma emelkedett (5,4%), addig a vásárlási motivációval tett beutazások száma csökkent (2,9%). Az utak mintegy háromtizedét adó **többnapos utazások** száma 2017-ben 3,5%-kal emelkedett, megközelítve a 16 milliót. Ezzel együtt az utazásokon eltöltött idő csökkent, így folytatódott az egy évtizede tartó trend, hogy a több napra hazánkba látogató külföldiek egy-egy utazás során egyre kevesebb időt töltenek el nálunk: míg 2007-ben 7,7, addig 2017-ben 5,4 napot töltöttek el átlagosan Magyarországon.

A többnapos utazásokon részt vevők – szemben az egynaposokkal – döntően (89%) turisztikai céllal érkeztek (leggyakrabban üdülési, városnézési, illetve rokon-, barátlátogatási célból), számuk 4,7%-kal nőtt 2016-hoz képest.

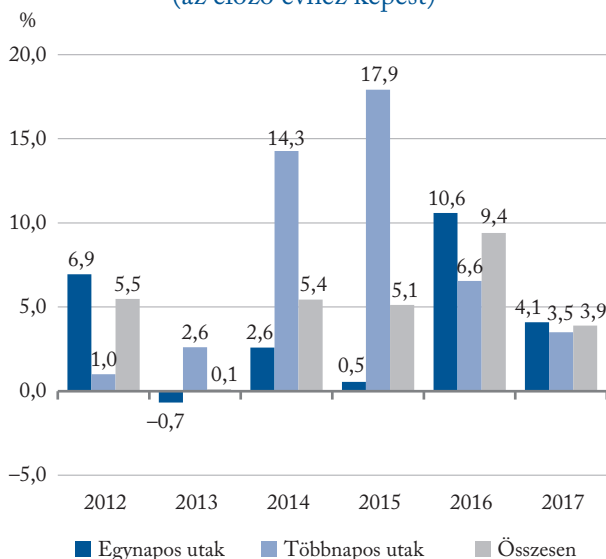
Az utazások döntő többsége – az Európából, ezen belül is – az Európai Unióból érkezőkhöz (81%) kapcsolódik. A külföldi utazók közel héttizede a szomszédos országok lakója, azon belül is kiemelkedik az Ausztriából (15%), Szlovákiából (19%) és Romániából (21%) érkezők aránya. A nem turisztikai célú egynapos utak esetében Románia, Szlovákia és Ausztria volt a fő küldő ország, míg több napra, turisztikai céllal főként Romániából, Németországból, Szlovákiából és Ausztriából utaztak Magyarországra.

2017-ben a **külföldiek** 1832 milliárd forintot költöttek Magyarországon, folyó áron 6,3, valamint 52%-kal többet, mint egy évvel korábban, illetve

mint 2012-ben. Az egynapos utakkal kapcsolatos **költségek** 7,9, a többnapos utazásokhoz kapcsolódóak ennél kisebb mértékben, 5,7%-kal emelkedtek. A kiadások több mint háromnegyedét a turisztikai utak során költötték el az utazók, az összeg 7,3%-kal volt több az egy évvel korábbinál. A turisztikai motivációjú látogatásokon belül a külföldiek legtöbb kiadása a városnéző, az üdülési, valamint a gyógykezelési, egészségmegőrzési motivációjú utazásokon keletkezett. A nem turisztikai célú utak költségei 3,1%-kal, ezen belül a – legnagyobb hányadot kitevő – vásárlási célú utazók kiadásai jóval átlagon felül, 7,2%-kal emelkedtek.

5.31. ábra

A külföldi állampolgárok által Magyarországra tett utazások számának változása (az előző évhez képest)

Népszerűbbek az egynapos külföldi utazások

A magyarok 2017-ben több mint 20 millió alkalommal látogattak külföldre, az utazások száma 1 év alatt 7,4%-kal bővült. A **külföldre utazó magyarok** kinntartózkodása meghaladta a 57 millió napot, ami 4,7%-kal több, mint 2016-ban, illetve háromtizedével meghaladta a 2012. évit. Az utazók átlagos tartózkodási ideje összességében rövidült, továbbra is 3 nap alatt maradt.

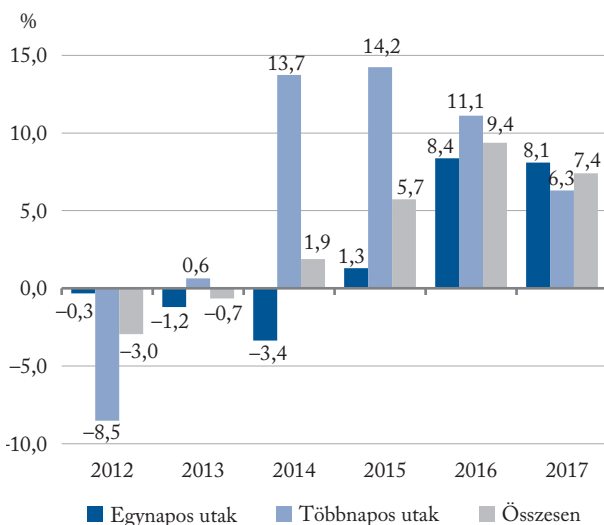
Az utazások valamivel több, mint hattizede **egynapos látogatás**, számuk egy év alatt – főként a vásárlási és üzleti célú utak térnyerésének köszönhetően – 8,1%-kal nőtt. Egy-egy napra főként vásárlási, illetve munkavégzési (kereső tevékenység) szándékkal utaztak külföldre a magyarok. Az egynapos utak

36%-át adó vásárlási célú látogatások száma egy év alatt 12%-kal bővült. A több napra utazók száma – a 2012-es markáns visszaesést követően – ötödik éve bővül, 2017-ben 6,3%-kal. A **több napra utazók** összes tartózkodási ideje 3,8 %-kal emelkedett. Az átlagos tartózkodási idő 2013 óta csökken, a 2017. évi 5,9 nap csaknem 1 nappal kevesebb, mint 2012-ben.

A legjelentősebb célországok Ausztria és Szlovákia, a külföldi utazások több mint fele ezekbe az országokba irányult. Az egynapos utazások csaknem mindegyike, a többnaposoknak pedig közel fele (49%-a) valamelyik szomszédos országba tett látogatás volt. A többnapos külföldi utak két legkedveltebb úti célja a kontinensen belül Ausztria és Németország, míg az Európán kívüli országok közül az Egyesült Államok.

5.32. ábra

A magyar állampolgárok által külföldre tett utazások számának változása (az előző évhez képest)

Külföldi utazásokon 2017-ben a magyar lakosság 816 milliárd forintot költött el, folyó áron 9,9%-kal többet, mint egy évvel korábban. Az elköltött összegek növekedési üteme meghaladta az utazásokét. Az egynapos utazásokhoz kapcsolódó kiadások egy év alatt 13, a többnapos utazásokhoz kötődőek 9,2%-kal bővültek. A **magyar utazók külföldi költései** a 2013. évi mélypontot követően folyamatosan emelkedtek. Utazásaikhoz kapcsolódóan 2017-ben több mint másfélszer annyit költöttek el, mint 2012-ben. A magyarok külföldi költéseinek 29%-a szórakozás, pihenés, üdülés, sport motivációjú utakhoz, további egyötöde városnéző látogatásokhoz

kötődött. A főbb motivációkra fordított kiadások közül a rokon, barát, ismerős meglátogatásával kapcsolatos költségek csökkentek (6,5%-kal), a szórakozással, pihenéssel, üdüléssel, sporttal kapcsolatosak jelentősen (22%-kal) emelkedtek.

Belföldi utazásaink során is többet költünk

A **többnapos belföldi utazások száma** egy év alatt gyakorlatilag alig változott. 2017-ben a több mint 14 millió utazás során 58 millió napot töltöttek el a magyarok, 1,8%-kal kevesebbet, mint 2016-ban. Csökkenés az öt vagy annál több napos utazások terén mutatkozott, ahol a résztvevők száma 3,3%-kal mérséklődött. A rövidebb, legfeljebb 4 napos utak száma csekély mértékben (0,7%-kal) emelkedett. A többnapos belföldi utazások során a legjelentősebb motiváció az üdülés, szórakozás, pihenés, valamint a rokon, barát meglátogatása volt. Míg a rokon, barát, ismerős felkeresése a rövidebb, addig az üdülés, pihenés a hosszabb utazások esetében dominált.

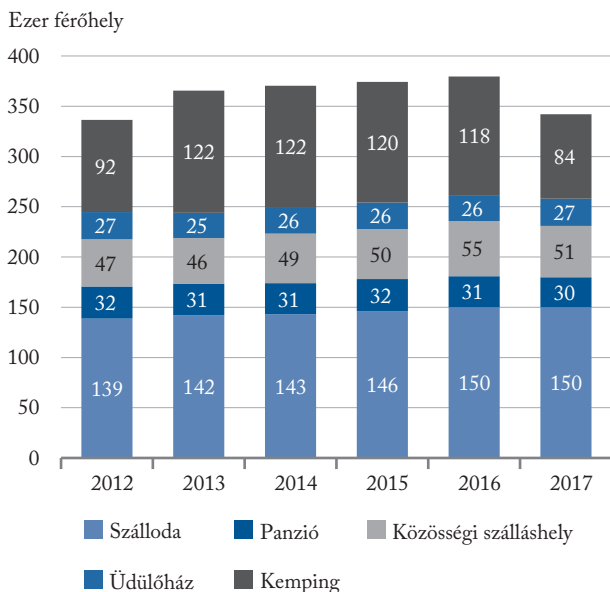
A magyarok többnapos belföldi útjaik során 2017-ben összesen 329 milliárd forintot költöttek el, folyó áron 6,4%-kal többet, mint 2016-ban. Közben az utazók átlagos költsége (egy utazó egy napjára jutó költség) 8,4%-kal nőtt, a fogyasztói árak színvonala ennél kisebb mértékben, 2,4%-kal emelkedett. Az összes kiadás folyó áron 2014-ben haladta meg először a válság előtti szintet, és azóta is folyamatosan emelkedik. Az átlagos költség emelkedésének egyik oka a magasabb kategóriájú szálláshelyek előterbe kerülése a rokonok, barátok által ingyenesen biztosított szállással és a saját nyaralókkal szemben. 2012-ben még a többnapos belföldi utazások résztvevőinek mindössze 17%-a vette igénybe a szállodák szolgáltatásait, 2017-re arányuk viszont elérte a 31%-ot. Eközben a saját nyaraló, ház révén biztosított szállás vesztett jelentőségéből (16-ról 9,9%-ra csökkent). A szállodákban igénybe vett szállás az üdülési, szórakozási, pihenési (53%), a hivatalos célú (71%) és az egészségmegőrzési célú utak (85%) esetében jelentős. Ezzel szemben a saját nyaraló, ház aránya az üdülési motivációjú utazásoknál mindössze 13%.

A kereskedelmi szálláshelyek kapacitásadatai

2017. július végén 3354 **kereskedelmi szálláshely** várta a vendégeket, 32 egységgel kevesebb az egy évvel korábbinál. Szinte mindegyik szállástípus esetében csökkent az egységek száma, kivételt a közösségi szálláshelyek és az üdülőházak jelentettek.

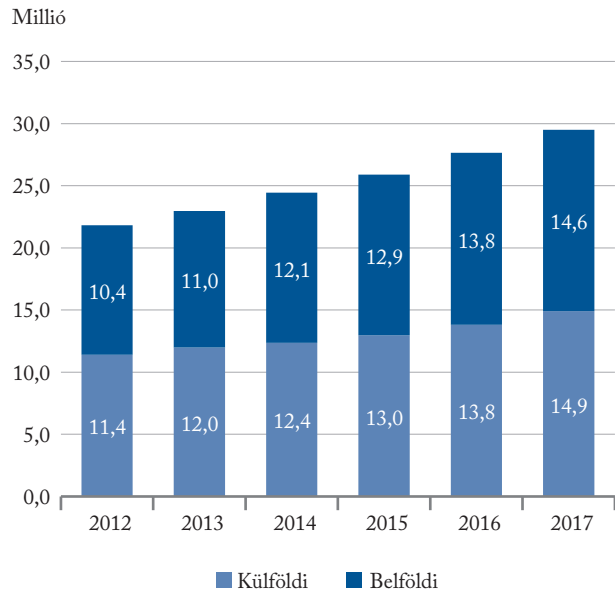
5.33. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása szállástípusonként, július 31.

5.34. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak alakulása

A 342 ezer **kiadható férőhely** egytizedével mérseklődött. A szállástípusok közül csak az üdülőházak férőhely-kapacitása bővült. A kempingek esetében a működő egységek számának csökkenésével párhuzamosan a kiadható férőhelyek száma a 2016. évi 118 ezerről 84 ezerre esett vissza.

A **turisztikai régiók** szinte mindegyikében – Közép-Dunántúl kivételével – csökkent a kapacitás. 2017-ben a kiadható férőhelyek száma a balatoni régióban csökkent a legjelentősebben, 25%-kal, az Észak-Alföldön pedig a legmérsékeltebben, 1,2%-kal.

Jelentős vendégforgalom-növekedés a kereskedelmi szálláshelyeken

A kereskedelmi szálláshelyek tovább növelték a vendégforgalmukat 2017-ben, a növekedés 2010 óta töretlen. A hazai kereskedelmi szálláshelyek szolgáltatásait 11,8 millió vendég 29,5 millió vendégéjszakára vette igénybe, ami 6,5, illetve 6,7%-os növekedést jelent az egy évvel korábbihoz képest. Az intenzív növekedést mutatja, hogy a **vendégek és a vendégéjszakák száma** az elmúlt öt évben jelentősen, 41, illetve 35%-kal emelkedett.

2017-ben a vendégek több mint fele **belföldről érkezett**: számuk (6,2 millió) 6,3, az általuk eltöltött vendégéjszakák száma (14,6 millió) pedig 5,6%-kal haladta meg az előző évit.

2017-ben a szálláshelyeken 5,7 millió **külföldi vendég** 14,9 millió éjszakát töltött el, ami 6,7, illetve 7,9%-os növekedés 2016-hoz képest. A külföldi vendég-éjszakák jelentős részét az Európából azon belül is az Európai Unióból érkező vendégek (68%) tették ki, a forgalom további 11, illetve 7,4%-át az Ázsiából és az amerikai kontinensről érkezett vendégek adták.

A külföldi vendég-éjszakák legnagyobb hányadát (14%) a német turisták töltötték el. Bár a vendégforgalmon belüli arányuk csökken (2012-ben még közel egyötöd), továbbra is ők töltik el a legtöbb időt a kereskedelmi szálláshelyeken. A kereskedelmi szálláshelyekre – Szerbia kivételével – valamennyi szomszédos országból több vendég érkezett, ami az eltöltött vendégéjszakák számában is megmutatkozott. Közülük a Szlovéniából érkezők esetében bővült leginkább a vendégéjszakák száma, az előző évi magas bázishoz képest is 9,7%-kal. A jelentősebb ázsiai küldő országok közül a Kínából érkezőknél az előző évhez hasonlóan kiemelkedő mértékben, 23%-kal bővült a vendégéjszakák száma. 2017-ben a tíz legjelentősebb küldő ország vendégeihez kötődött a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák közel hattizede, a vendégéjszakákban mért vendégforgalmuk – egy év alatt – együttesen (7,6%-kal) és külön-külön is emelkedett.

5.12. tábla

A legjelentősebb küldő országok a vendégéjszakákban kifejezett vendégforgalom alapján

2012			2017*			
sorszám	ország	részese­dés a teljes külföldi forgalomból	sorszám	ország	részese­dés a teljes külföldi forgalomból	változás az előző évhez képest
1.	Németország	18,8	1.	Németország	13,9	+8,0
2.	Ausztria	7,1	2.	Egyesült Királyság	6,9	+5,0
3.	Olaszország	5,5	3.	Csehország	5,9	+7,9
4.	Oroszország	5,4	4.	Ausztria	5,7	+2,0
5.	Egyesült Királyság	5,3	5.	Egyesült Államok	5,1	+11,0
6.	Csehország	4,7	6.	Lengyelország	5,0	+6,4
7.	Lengyelország	4,3	7.	Olaszország	4,7	+3,5
8.	Hollandia	4,0	8.	Oroszország	4,5	+25,3
9.	Egyesült Államok	4,0	9.	Románia	3,8	+4,1
10.	Románia	3,7	10.	Szlovákia	3,2	+6,9
	Kiemelt országok együtt	62,8		Kiemelt országok együtt	58,6	+7,6

2017-ben a 9 **turisztikai régió** mindegyikében nőtt a vendégéjszakában mért forgalom, a legnagyobb mértékben – 13%-kal – a Tisza-tónál. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 39%-a a Budapest–Közép-Duna-vidéken, további 19%-a a Balatonnál koncentráldott, ahol 7,8, illetve 4,7%-kal bővült a vendégforgalom. A **belföldi-vendég-éjszakák** a legnagyobb arányban a balatoni régióra koncentráldtak, a teljes hazai vendégforgalom 26%-át fogadó térségben 2,0%-kal nőtt a hazai vendégek által eltöltött éjszakák száma, míg a legjelentősebb növekedés a Tisza-tónál történt.

A külföldi vendég-forgalomnak szintén erős a **területi koncentrációja**. 2017-ben az eltöltött vendégéjszakák több mint hattizede a Budapest–Közép-Duna-vidéken összpontosult, számuk e térségben 7,8%-kal nőtt. A külföldi vendég-éjszakák további 13%-át a Balaton idegenforgalmi régióban, 10%-át Nyugat-Dunántúlon töltötték el a vendégek.

Valamennyi szállástípus növelte a vendégforgalmát

A vendégéjszakában mért vendégforgalom valamennyi szállástípusban növekedett (4,2 és 13% közötti mértékben). Az év folyamán a **szállodai vendégek** és az általuk eltöltött éjszakák száma 6,3, illetve 6,7%-kal bővült. A szállástípusok közül kiemelkedő szerep jut a szállodáknak, ahol a 2017. évi vendégéjszakák több mint háromnegyede koncentráldott. A külföldi vendégek esetében még magasabb ez az arány: a vendégéjszakában mért külföldi vendégforgalom 83%-a e szállástípusban realizáldott. A külföldi vendégek változatlanul a négy-

és háromcsillagos szállodák szolgáltatásait vették igénybe leginkább, itt töltötték vendégéjszakáik 48%-át. A kedvezőbb áron a szállodákhoz hasonló kényelmet nyújtó panziókban a vendégéjszakák 6,3%-át regisztrálták, a vendégforgalom növekedése a szállástípusok közül itt volt a legalacsonyabb.

Az alacsonyabb árfekvésű üdülőlázházban, kempingekben és közösségi szálláshelyen együttesen a vendégéjszakák 18%-át töltötték a vendégek. Mind a három szállástípusban növelték a vendégek az eltöltött vendégéjszakák számát, a legnagyobb mértékben az üdülőlázházakban (13%).

A kereskedelmi szálláshelyek közül a panziókat, az üdülőlázházakat és a közösségi szálláshelyeket (turista-szállók és ifjúsági szállók) inkább a belföldiek választják, a kempingek szerepe ugyanakkor a külföldiek vendégéjszakában mért vendégforgalmában jelentősebb.

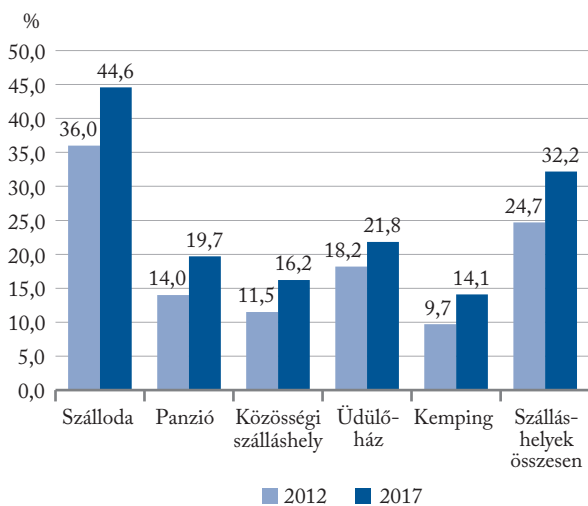
Az **átlagos tartózkodási idő** a belföldi vendégeknél 2,4, a külföldieknél 2,6 éjszaka volt, az előző évhez képest lényegében alig változott. A külföldiek továbbra is a szállodákban, a belföldiek inkább az alacsonyabb árkategóriájú közösségi szálláshelyeken növelték a tartózkodási idejüket.

Tovább bővült a kereskedelmi szálláshelyek kapacitáskihasználtsága

A hazai **kereskedelmi szálláshelyek kapacitáskihasználtsága** a megelőző évek folyamatos növekedését követően tovább javult. A szobakihasználtság a 2012 és 2017 között 39,4%-ról 49,8%-ra, a férőhely-kihhasználtság 24,7%-ról 32,2%-re nőtt, ami a válság óta a legkedvezőbb arány. E tendencia valamennyi szállástípusot jellemezte.

5.35. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek férőhely-kihasználtságának alakulása szálláshelytípusonként

A szállodák közül a négy- és ötszallagos egységek kiemelkedő (65% feletti) szobafoglaltsággal működtek. A legalacsonyabb férőhely-kihasználtságot (14%) a kempingek esetében regisztrálták.

A vendégforgalom folyamatos bővülésének köszönhetően dinamikusan nő a kereskedelmi szálláshelyek bruttó árbevétele

A szálláshelyek bruttó árbevétele 2017-ben (466 milliárd forint) folyó áron 16%-kal növekedett, miközben a vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás fogyasztóiár-indexe – a nemzetgazdasági átlag feletti mértékben – 3,5%-kal nőtt. A bevételek hattizede a szállásdíjakból származott, amelyek

összege 17%-kal meghaladta az előző évit. Az összes bevétel egyötödét adó vendéglátásból származó bevételek esetén 11, az ugyanilyen súlyú egyéb bevételeknél 16%-os növekedés következett be.

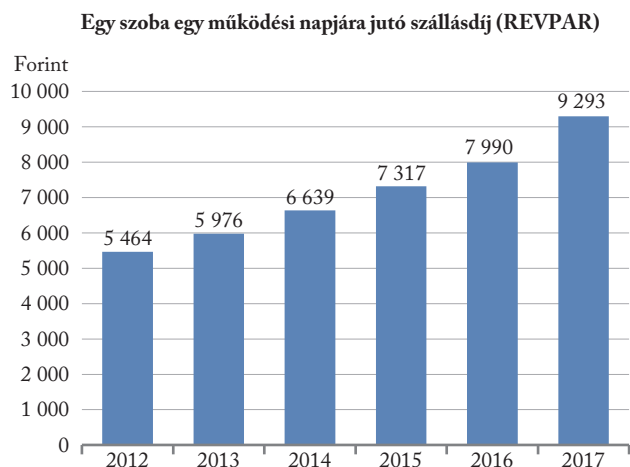
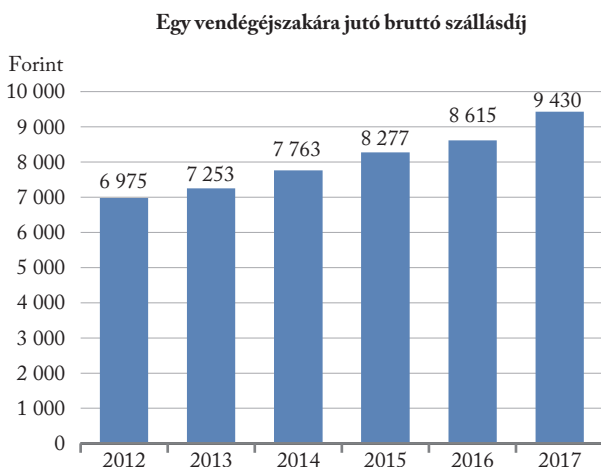
A szálláshelyek belföldi vendégei 2017-ben is igénybe vették a **Széchenyi Pihenőkártya** nyújtotta lehetőségeket. SZÉP-kártyát 2017 júliusában 2294 kereskedelmi szálláshelyen fogadtak el. Az elfogadóhelyek száma az előző évhez képest csekély mértékben csökkent. Bevezetése óta (2012. január) minden évben növekedett a beváltott összeg. SZÉP-kártyával a kereskedelmi szálláshelyeken összesen 20 milliárd forint értékben fizettek, a kifizetett összeg 3,4%-kal több, mint az előző évi érték.

Az **egy vendégéjszakára**, valamint **egy szoba egy működési napjára jutó bruttó szállásdíj** (REVPAR) értéke 2011 óta emelkedik. 2017-ben az egy vendégéjszakára jutó bruttó szállásdíj 9400 forint volt, az egy évvel korábbinál 9,5, a 2012. évinél 35%-kal több, míg egy szoba egy működési napjára ennél valamivel kevesebb 9300 forint bevételt jutott, ami az előző évihez képest 16, 2012-höz viszonyítva 70%-kal nőtt.

A szobák átlagárai a fővárost is magába foglaló turisztikai régióban az országos átlagot több mint negyedével meghaladták, a Balatonnál az országos átlag 90%-át tették ki, míg a többi régióban az országos átlag 70-87%-a között szóródtak. Az egy vendégéjszakára vetített szállásdíjak tekintetében még jelentősebbek az idegenforgalmi régiók közti különbségek: a mutató a Budapest–Közép-Dunavidéken az országos értéket 40%-kal meghaladta, a Tisza-tónál viszont annak mindössze 63%-a volt.

5.36. ábra

A kereskedelmi szálláshelyek néhány teljesítménymutatójának alakulása

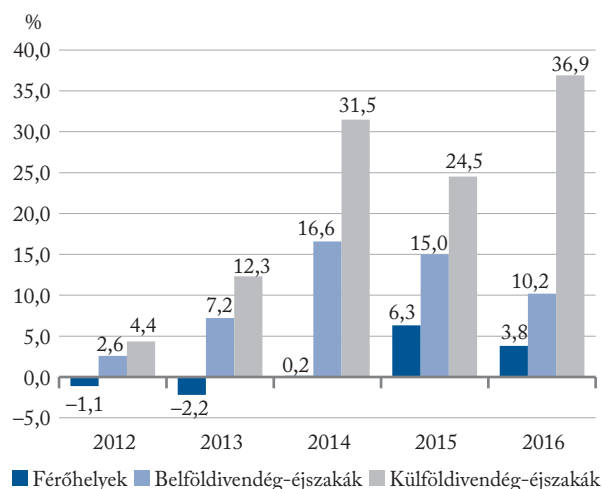

Továbbra is dinamikusan bővül a külföldivendégforgalom az üzleti célú egyéb szálláshelyeken

A kereskedelmi szálláshelyek mellett **üzleti célú egyéb szálláshelyek** (2009-ig magánszálláshelyek) is kínálnak szálláshelyi szolgáltatásokat. A rendelkezésre álló legfrissebb, 2016. évi adatok alapján a turisztikai szegmens a vendégéjszakában kifejezett forgalom 18%-át adta.

Az **üzleti célú egyéb szálláshelyeket** 2010 és 2014 között csökkenő, vagy stagnáló kapacitás mellett dinamikusan bővülő vendégforgalom jellemezte. Az előző évi növekedést követően 2016-ban 38 ezer vendéglátó 101 ezer szobával fogadta a vendégeket, 2,8, illetve 2,3%-kal több, mint egy évvel korábban. A férőhelyek száma még dinamikusabban, 3,8%-kal bővült. 2016-ban 1,9 millió vendég 6,4 millió vendégéjszakát töltött el ezeken a szálláshelyeken.

5.37. ábra
Az üzleti célú egyéb szálláshelyek férőhelyeinek, valamint az ezeken eltöltött vendégéjszakák számának változása (az előző évhez képest)

Az egyéb szálláshelyeket elsősorban a hazai vendégek részesítették előnyben: 2016-ban 10-ből 6 vendég belföldi volt, a vendégéjszakák 54%-át ők vették igénybe. A vendégéjszakában mért vendégforgalom kiemelkedő mértékben, több mint ötödével bővült, amiben szerepet játszott a külföldi vendégek által eltöltött éjszakák számának 37%-os emelkedése. A külföldi forgalom élénkülése 2011 óta meghaladja a belföldit, a bővülés 2013-ban kétszámjegyre gyorsult. 2016-ban az átlagos tartózkodási idő az üzleti célú egyéb szálláshelyeken 3,4 éjszaka volt.

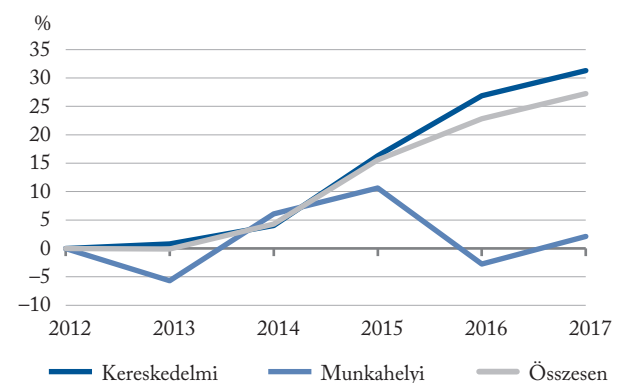
Nem üzleti célú szálláshelyek száma évek óta nő 2016-ban 1050 **nem üzleti célú (nonprofit) szálláshely** működött Magyarországon. A közösségi, szabadidős szálláshelyek száma évek óta folyamatosan emelkedik, öt év alatt 192-vel nőtt az üzemelő egységek száma. Az egységek számbeli bővülését nem követte a kapacitás bővülése. Egy év alatt a szálláshelyeken rendelkezésre álló szobák száma (15 ezer) 3,3, a férőhelyeké (65 ezer) 2,3%-kal csökkent. 2016-ban a nem üzleti célú szálláshelyek 531 ezer vendéget fogadtak, az előző évinél 4,0%-kal többet. A vendégéjszakák száma szintén – csekély mértékben (0,4%-kal) – nőtt, megközelítette az 1,7 milliót.

Csökkenő üzletszám, növekvő forgalom a hazai vendéglátóhelyeken

A 2017. júniusi adatok szerint mintegy 52 ezer **vendéglátóhely** üzemelt hazánkban, 1,1%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A vendéglátóhelyek közül 46 ezer kereskedelmi, 5,6 ezer munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végző egységként működött. A vendéglátóhelyek 49%-át adó éttermek és büfék száma 0,1, a mintegy harmadukat adó italüzletek és zenés szórakozóhelyeké 3,8%-kal csökkent, míg a munkahelyi vendéglátóhelyek száma 0,4, a cukrászdáké pedig 2,1%-kal emelkedett.

2017-ben az előzetes adatok alapján a vendéglátóhelyek eladási **forgalma** összesen 1073 milliárd forint volt. A forgalom volumene egy év alatt 3,6%-kal, 2012-höz képest 27%-kal bővült. A vendéglátóhelyek teljes forgalmából a kereskedelmi vendéglátóhelyek 954 milliárd forintot könyvelhettek el, 3,5%-kal többet, mint 2016-ban. Ezzel egy időben a 11%-os részesedéssel rendelkező munkahelyi forgalom volumene éves szinten 5,0%-kal bővült.

5.38. ábra
A vendéglátóhelyek forgalmának volumenváltozása (2012-höz képest)

ÉLETERZÉS, MINŐSÉG, EGYEDISÉG – FELTÖREKVŐBEN A FESZTIVÁLTURIZMUS

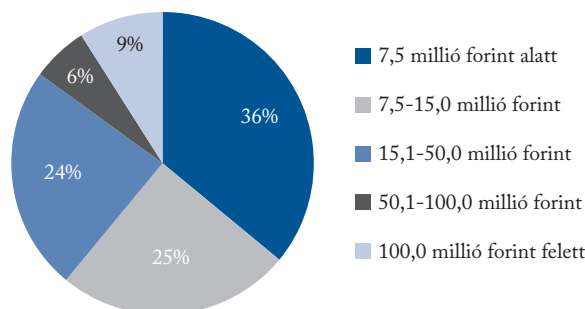
A Festicket a világháló egyik legjelentősebb, online fesztiváljegyeket árusító portálja, 2016-ban a vásárlói körében (30 ország, 200 ezer 16–46 éves utazó) készített egy felmérést a fesztiválozók szokásairól. Megállapításaik szerint a résztvevők jellemzően fiatal felnőttek: a fesztiválozók több mint kétharmada 21 és 30 év közötti, azon belül is 21–25 éves. A belföldi rendezvényeken átlagosan 180, míg a külföldieken lényegesen többet, 250 eurót költenek a fesztiválozók. A felmérés megemlíti Budapestet, azok között a fesztiválvárosok között, ahol egy év alatt legnagyobb volt a látogatószám emelkedése, a fővárosunké a 9. legjobb érték a rangsorban.³⁰⁾

Magyarországon évente körülbelül 3000 fesztivált rendeznek. A belföldi vendégek mellett a külföldről érkezők több mint egytizede vett részt ezek valamelyikén, ami évente mintegy 100 milliárd forint bevételt jelent a gazdaságnak. A rendezvények működését költségvetési források is támogatják, 2015-ben a Nemzeti Kulturális Alap (a turisztikai célleírányzatból, és NKA-forrásokból) 300 millió forintot osztott szét 116 nyertes pályázat között.³¹⁾

A hazai regisztrált³²⁾ fesztiválok legfontosabb jellemzőiről a Magyar Fesztivál Szövetség közöl statisztikákat. A magyar Fesztivál Regisztrációs és Minősítő Programba 2014 és 2017 között 314 fesztivált regisztrált. Ezek a programok – a 2017 elején közölt adatok szerint – együttesen 2100 napon keresztül szórakoztatták az összesen 4,8 millió fős közönséget. A 7800 belépős program mellett 11 ezer eseményen ingyen vehettek részt a látogatók. A fesztiválok együttesen 9 milliárd forintnyi összegből gazdálkodtak, egy rendezvény átlagos költsége 29 millió forint volt. Jellemző a fővárosközpontúság, minden 5. fesztivál helyszíne Budapest volt. A regisztrált fesztiválok több mint egyharmadát kevesebb mint 7,5 millió forintból rendezték meg, míg egytizedük 100 millió forint feletti összegből gazdálkodott.³³⁾

5.39. ábra

A fesztiválok megoszlása költségvetésük nagysága alapján, 2017

Forrás: Magyar Fesztivál Szövetség.

A turisztikai kereslet oldaláról nézve 2017-ben a külföldről Magyarországra tett turisztikai célú látogatások (22 millió) 4,7%-át motiválta valamilyen kulturális, sportrendezvényen, illetve fesztiválon való részvétel, ez az arány évről évre alig változik. Főként a 15–24 éves korosztályt érdekelték ezek a rendezvények: 2017-ben mintegy 12%-uk utazott ilyen turisztikai céllal hazánkba, tendenciáját tekintve arányuk az összes utazáson belül 2012 óta növekszik. A legtöbben Szlovákiából (25%), Szerbiából (9,4%),

³⁰⁾ FESTIVAL INSIGHTS – Music Tourism in 2016, and What to Expect for 2017 (Infographic) – <https://www.festivalinsights.com/2017/03/infographic-music-tourism-2016-expect-2017/>

³¹⁾ PORTFOLIO-Háhner Petra – Ezek a fesztiválok átrendezik Magyarország turisztikai térképét, 2016. június 26. – <https://www.portfolio.hu/gazdasag/ezek-a-fesztivalok-atrendezik-magyarorszag-turisztikai-terkepet.233802.html>

³²⁾ A Sziget csoport, a Budapesti Tavasz Fesztivál, illetve a CAFé Budapest Kortárs Művészeti Fesztivál nem regisztrált, az adatok ezek nélkül értendők.

³³⁾ Magyar Fesztivál Szövetség – A fesztivál piac jellemzői – www.fesztivalregisztracio.hu

Ausztriából (9,1%) és Németországból (8,0%) érkeztek. A külföldről érkezők rendezvényturizmushoz kapcsolódó, egy utazásra vetített költsége évről évre növekszik, 2017-ben meghaladta a 81 ezer forintot, ami közel harmadával több a turisztikai célú utazásokra fordított átlagos költséknél.

A többnapos belföldi utazásokon belül 2017-ben 237 ezren (az összes belföldi utazás 1,6%-án) kulturális rendezvény vagy sportesemény miatt utaztak, 7,3%-kal többen, mint 2012-ben. Egy út során 25 ezer forintot költöttek a fesztiválózó, ami 2 ezer forinttal haladta meg a többnapos belföldi utak együttes átlagos költségét.

2017-ben 293 ezer magyar, a kiutazók 1,4%-a utazott külföldi rendezvényekre. Számuk 2016-hoz képest közel egytizedével csökkent, de még így is mintegy negyedével meghaladta a 2012. évit. Átlagosan 58 ezer forintot költöttek, 17 ezer forinttal többet, mint egy évvel korábban. A három fő úti cél Szlovákia, Ausztria és Románia volt.

6. KÖRNYEZET ÉS ENERGIA

Környezet

• Magyarországon 2015-ben 78 millió tonna CO₂-ekvivalens mennyiségű **üvegházhatású gáz** került a levegőbe, 5,6%-kal több, mint egy évvel korábban. Az üvegházhatású gázok zöme termelésből származott. A **lég-szennyező anyagok** közül az emberi egészségre leginkább ártalmas szálló por fő kibocsátói a háztartások voltak.

• Hazánk mezőgazdasági területének 3,5%-án folytattak **biogazdálkodást** 2016-ban. A biogazdálkodásban részt vevők száma és a bevont területek nagysága is jelentősen nőtt az előző évhez viszonyítva. A bioterületek közel fele már átállt, ökológiai terület volt.

• Intenzív erdőtelepítéseknek és fásításoknak köszönhetően 2016 elején a faállománnyal borított hazai **erdőterület** nagysága közel 1,9 millió hektár volt. A 2015/2016-os tenyészeti évben területük 21 ezer hektárnyi területen újult meg. Az élőfa-készletben a tölgy, a kitermelt faanyag-mennyiségben az akác volt jelen legnagyobb arányban.

• 2016 végén **közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózattal** a hazai települések kétharmada rendelkezett, és a hálózathoz a lakásállomány 81%-a csatlakozott. 2011 és 2016 között a szennyvízgyűjtő hálózat hossza 8068 kilométerrel, a bekapcsolt lakások száma 400 ezerrel lett több.

• 2011 és 2016 között a lakosságtól elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék mennyisége és az összes lakossági hulladékon belüli aránya dinamikusan nőtt. A **hulladékkezelési módok** közül továbbra is a környezeti szempontból legártalmasabb kezelési mód, a lerakás aránya a legmagasabb, ennek hányada azonban évről évre csökken.

• Magyarországon – háromévi mérséklődés után – 2014-ben stagnált, 2015-ben és 2016-ban nőtt a hazai **primer energiafelhasználás**. A hazai gazdasági szereplők 2016-ban az egy évvel korábinál 1,7, a 2014. évinél 7,5%-kal több energiát (1081 PJ-t) használtak fel. A teljes végső hazai energiafelhasználás 35%-a a lakossághoz, 25%-a a közlekedéshez, 23%-a az iparhoz kötődik. A háztartások 3,2, az ipar és a közlekedés egyaránt 2,6%-kal növelték fogyasztásukat.

• Hosszabb időtávon **a gazdaság relatív energiaigénye** jelentősen csökken, 2016-ban azonban az előző évhez képest gyakorlatilag nem változott (-0,1%), a 2000. évinél viszont 26%-kal alacsonyabb volt. Uniós összehasonlításban a magyar gazdaság relatív energiafelhasználása magasnak számít.

• Az energiaigény fedezésére szolgáló források 37%-a **hazai termelésből**, 63%-a **importból** származott 2016-ban. Az energiatermelés szerkezete

Energia

uniós csatlakozásunk után jelentősen eltolódott az atomerőművi energia és a megújuló alapú energiatermelés irányába, a fosszilis energiaforrások bányászata pedig visszaesett.

- Magyarország **energiainport-függősége** 2016-ban – az előző évi csökkenés után – emelkedett. Uniós összehasonlításban hazánk a közepesen energiainport-függő országok közé tartozik.

- A felhasznált energia **megújuló forrásokból** származó aránya 2013-ig folyamatosan emelkedett, 2014-ben jelentősebben csökkent, majd 2015-ben és 2016-ban is mérséklődött. 2016-ban a felhasználás 14,2%-át fedeztük megújuló alapú energiából, ami az EU-28 átlagánál (17,0%) alacsonyabb volt.

- **Villamosenergia-termelésünk** 2008 óta csökkenő tendenciát mutat. 2016-ban a paksi atomerőmű a hazai villamosenergia-termelés felét, a fosszilis energiaforrások negytizedét, a megújulók egytizedét biztosította.

6.1. tábla

Összefoglaló adatok

Megnevezés	2013	2014	2015	2016
Erdőterület, ezer hektár ^{a)}	1 938,1	1 939,3	1 940,7	1 939,7
Ebből: a levévesztés alapján egészséges aránya, %	55,6	52,4	50,5	33,8
Országos jelentőségű védett területek és emlékek, ezer hektár ^{b)}	848,2	848,7	848,8	849,0
Szén-dioxid-kibocsátás (bruttó), kg/fő ^{c)}	4 431,1	4 455,9	4 747,0	4 856,1*
Szálló por: 10 µm átmérőnél kisebb szilárdanyag (PM ₁₀), kg/fő ^{c)}	8,0	7,5	7,9	7,5*
Szennyvíztisztító telepre elvezetett és szállított szennyvíz, millió köbméter ^{d)}	483,4	475,5	483,7	546,2
Ebből: III. tisztítási fokozattal is tisztított, millió köbméter	372,1	377,3	419,3	479,3
Keletkezett települési hulladék, ezer tonna	3 737,8	3 794,8	3 712,0	3 720,9
Környezetvédelmi beruházások (folyó áron), milliárd forint	127,3	175,5
Környezetvédelmi ipari értékesítés (folyó áron), milliárd forint	429,1	445,7
Energiafelhasználás, petajoule ^{e)}	1 007,3	1 005,0	1 062,3	1 080,7
Földgáz és kőolajtermékek aránya az energiából, %	56,3	56,4	57,2	58,3

^{a)} Január 1.

^{b)} December 31.

^{c)} Forrás: Országos Meteorológiai Szolgálat.

^{d)} A tisztítás céljából Ausztriába átvezetett szennyvízzel együtt.

^{e)} Forrás: Eurostat.

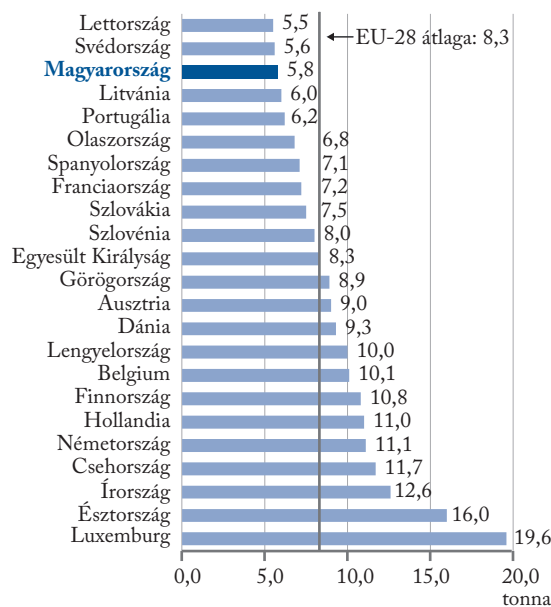
KÖRNYEZET

A szálló por legnagyobb kibocsátói a háztartások

Az üvegházhatású gázok kibocsátásának visszaszorítása a környezet védelmének egyik legfontosabb területe. A közlekedésből, iparból, energiatermelésből származó kibocsátásokat ma már jogilag szabályozzák, a technológiaváltások és az erősen légszennyező fosszilis üzemanyagok mellőzése az **üvegházhatású gázok** (ÜHG) emissziójának csökkenését célozta. Az Európai Unió számos, éghajlattal és energiával kapcsolatos célt tűzött ki maga elé, ezek között a megújuló energiaforrások használatának növelésével párhuzamosan az ÜHG-kibocsátás mérséklése (2030-ig legalább 40, 2050-ig 80%-kal 1990-hez képest) is szerepel. Magyarországon az ÜHG-kibocsátás a rendszerváltozást követő egy-két évben nagymértékben visszaesett, azóta hullámzóan alakult. 2011-től a kibocsátás mértéke évről évre csökkent, majd 2015-ben 5,6%-kal meghaladta az egy évvel korábbit. A 2015. évi kibocsátási leltár szerint 78 millió tonna CO₂-ekvivalens mennyiségű szennyezőanyag került a levegőbe, ennek héttizede termelésből, háromtizede a háztartásokból származott.

6.1. ábra

Kibocsátott üvegházhatású gázok egy főre jutó mennyisége az EU-28-tagállamokban, 2014*

* Bulgária, Ciprus, Horvátország, Málta, Románia adata nem ismert.

A legtöbb légszennyező anyagot kibocsátó nemzetgazdasági ág közül a kereskedelem, gépjárműja-

vítás 14, a szállítás, raktározás 9,4, az építőipar 8,1, a feldolgozóipar 5,0%-kal növelte az emisszióját, a háztartásoké pedig 7,9%-kal volt több 2015-ben, mint egy évvel korábban.

2014-ben a kibocsátott üvegházhatású gázok egy főre jutó mennyisége az EU-28 országaiban átlagosan 8,3 tonna volt, a Magyarországra jellemző kibocsátás ennél 2,5 tonnával kevesebb, 5,8 tonna. Az unió országainak sorában ez a 3. legkedvezőbb érték.

Az üvegházhatású gázok közül a legnagyobb mennyiségben a szén-dioxid (CO₂) jutott a levegőbe. A nemzetgazdaság kibocsátásának 38%-áért az energiaipar, 27%-áért a feldolgozóipar és 12%-áért a közlekedés felelt. A metán (CH₄) legnagyobb kibocsátója a hulladékfeldolgozás és a mezőgazdaság, a kén-hexafluorid (SF₆) zöme energiatermelő és feldolgozóipari tevékenység következtében szennyezte a levegőt 2015-ben.

Az ökoszisztémát (talajt, erdőt, vízkészletet) károsító **savasodást okozó gázok** levegőbe került mennyisége 1990 óta szignifikánsan csökkent, 2015-ben a 2000-es érték kevesebb mint negytedét tette ki. A magyar nemzetgazdaság és a háztartások együttes savasodást okozó gázkibocsátása SO₂-egyenértékben 273 millió tonna volt, 2,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbi értéket. A füstköd (szmog) kialakulásában felelős nitrogén-oxidok és kén-dioxid kibocsátása a 2000. évinek 79, illetve 5,6%-át adta a széntüzelés és az üzemanyagok kéntartalmának visszaszorulása következtében. A trágyakezelés, műtrágyázás során felszabaduló, fokozott algásodásért felelős ammónia mennyisége pedig tizedével csökkent.

A légszennyező anyagok közül az emberi egészségre az egyik legnagyobb veszélyt a **szálló por** jelenti, légzési problémákat, szív- és tüdőbetegségeket okozva. A szálló por legnagyobb kibocsátói a háztartások, amelyek a nagyobb méretű szilárd szennyezőanyagok (PM₁₀) emissziójának 68, a kisebb méretűekének (PM_{2,5}) 87%-át adják.

2000-hez viszonyítva mind a 10 mikron és az alatti (PM₁₀), mind a 2,5 mikron és az alatti (PM_{2,5}) átmérőjű szálló por mennyisége emelkedett, a növekedésért a háztartások voltak a felelősek. A szilárdanyag-kibocsátás fő forrásai a dízelüzemű járművek, valamint a rossz minőségű tüzelőanyagok használata. 2015-ben a PM₁₀ szálló por teljes kibocsátása 72, a PM_{2,5} szálló poré 55 ezer tonna volt, 4,3 és 5,4%-kal meghaladták az egy évvel korábbit.

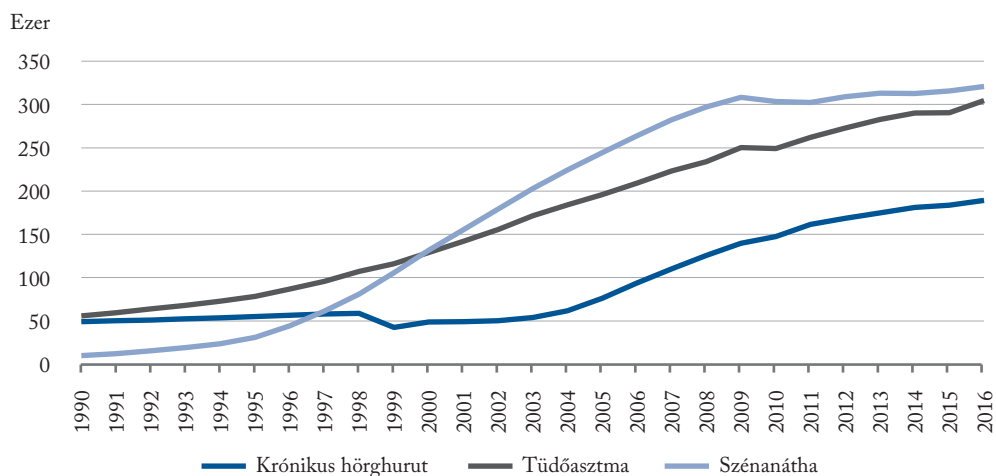
A KLÍMAVÁLTOZÁS EGÉSZSÉGÜGYI HATÁSAI

A környezeti terhelések csökkentése mellett nagy figyelmet kell fordítani a klímaváltozásnak az élővilágra, az emberi egészségre gyakorolt káros hatásaira. A legszembetűnőbb hatásokat a szélsőséges hőmérsékleti viszonyok és a szeszélyes időjárási helyzetek (áradás, szárazság, trópusi ciklon stb.) indukálják, amelyek következtében növekedhet az allergének száma (gombaspórák, pollenek), amelyek az asztma, szénanátha kialakulásáért felelősek. Az allergén növények pollenszórása korábbra tolódik ki és hosszabb ideig tart.¹⁾

Magyarországon a tüdőgondozókban 2016-ban 189 ezer krónikus hörghurutos, 305 ezer tüdőasztmás és 321 ezer szénanáthás beteget tartottak nyilván. A krónikus hörghurut és tüdőasztma miatt gondozásba vettek száma 1990 és 2016 között 3,8, illetve 5,5-szeresére nőtt, a szénanáthás betegeké pedig 33-szorosára.

6.2. ábra

Tüdőgondozóban nyilvántartott betegek

A nagyon magas hőmérséklet hőgutát, a hőstressz súlyos érrendszeri problémákat (szívinfarktust, stroke-t) okozhat. Hőhullámok idején növekedhet a szálló por koncentrációja, ami légzőszervi gyulladást, köhögést vált ki. A tüdő gyulladással járó folyamatok következtében növekszik a vér alvadékonysága, vérrögösödés léphet fel.

Az UV-B-sugárzás növekedése összefügg a bőr rosszindulatú daganatainak és a szürkehályognak a kialakulásával. 2000-ben az országban tízezer halálesetből 23 következett be a bőr rosszindulatú melanómája miatt, 2016-ban már 27. A melanómás halálesetek száma 16 év alatt 9,2%-kal nőtt.

2015-ös adatok szerint az EU-28-tagországokban százezer lakosra átlagosan 3,39 a bőr rosszindulatú melanómája miatt bekövetkezett haláleset jutott, Magyarországon ennél több: 3,77. A legtöbb népességre számított eset Szlovéniában és Svédországban, a legkevesebbet Máltán és Cipruson regisztrálták.

A középhőmérséklet emelkedése elősegíti egyes fertőző betegségek megjelenését, gyakoribbá válnak az állati közvetítők (kullancsok, szúnyogok, egyéb rovarok, rágcsálók) által terjesztett betegségek, úgymint a Lyme-kór, a fertőző agyhártyagyulladás, a malária, a Zika-vírus okozta megbetegedés, a Dengue-láz.²⁾ Ugyanakkor nagyobb számban fordulhatnak elő élelmiszer és ivóvíz által közvetített fertőzések (szalmonella, bélfertőzés) is.³⁾

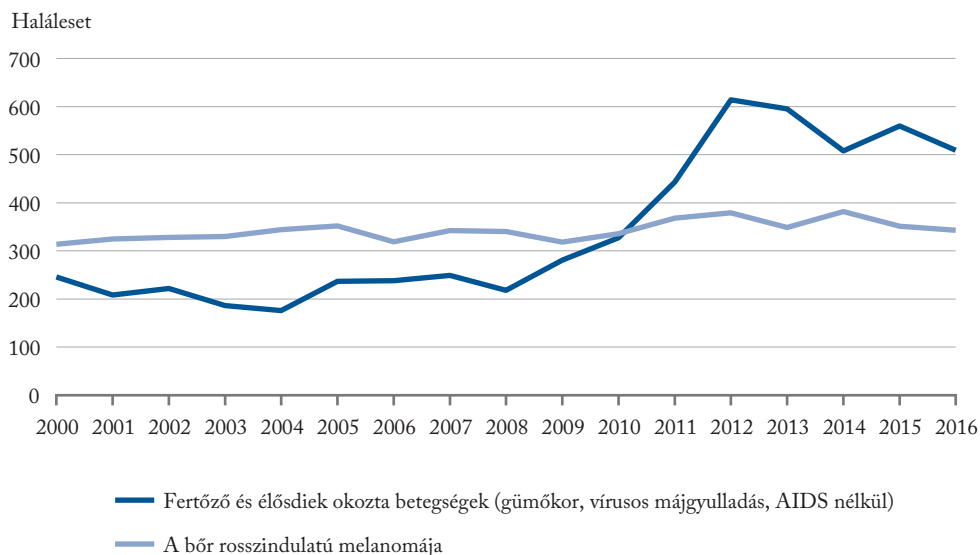
¹⁾ Forrás: <http://www.meteoline.hu/?m=214> A klímaváltozás várható egészségügyi hatásai.

²⁾ Forrás: Földművelésügyi Minisztérium <http://klima.kvvm.hu/documents/14/VAHAVAosszefoglalas.pdf>

³⁾ Forrás: <http://szinapszisonline.blogspot.hu/2017/10/a-klimavaltozas-egeszsegugyi-hatasai.html>

6.3. ábra

A klímaváltozásra visszavezethető halálesetek száma egyes halálokok szerint

Magyarországon 2012-től emelkedett meg ugrásszerűen a vírusos májgyulladásban elhunytak száma, és az egyéb baktériumok, vírusok, fertőző ágensek által okozott betegségek miatt bekövetkezett halálesetek gyakorisága is növekedett tendenciájában 2000 és 2016 között.

Élénkülő biogazdálkodás

A földhasználat állandó változása hatással van a környezetre és a tájképre. Magyarországon a szántóterület a legnagyobb kiterjedésű földhasználati kategória, nagysága 2010 óta folyamatosan nőtt. Az **ökológiai gazdálkodás** keretében olyan – uniós jogszabályok által meghatározott – termelési módokat alkalmaznak, amelyek a környezet, ezen belül a talaj, a felszíni és felszín alatti vizek védelmére, a biodiverzitás megőrzésére, az élelmiszer-biztonságra helyezik a hangsúlyt.

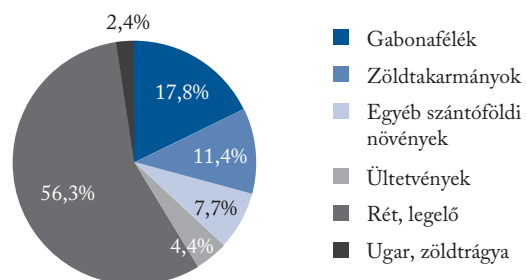
Biogazdálkodással 2016-ban 3414 **mezőgazdasági termelő** foglalkozott, összesen 186 ezer hektár területen. A termelők száma 2011-hez képest 2,4-szeresére, az **érintett mezőgazdasági területek** nagysága másfélszeresére nőtt. A bővülés főképpen 2016-ban következett be, valószínűleg a megújult támogatási rendszer bevezetésének köszönhetően, ugyanis a biogazdálkodás a Vidékfejlesztési Programban különállóan támogatott lett.

A biogazdálkodásba bevont területek 56%-a rét, legelőként hasznosult, a szántóföldi növények terü-

lete 37, az ültetvények (szőlő, gyümölcs, egyéb évelők) 4,4%-át tették ki.

6.4. ábra

Ökológiai gazdálkodásba bevont területek megoszlása, 2016

Biotermékeket olyan területen állíthatnak elő, amely már átesett 2–3 éves átállási perióduson. 2016-ban a hazai bioterületek 51%-a átállási, 49%-a már átállt, ökológiai terület volt.

Az ökológiai gazdálkodás keretein belül tartott **haszonállatok** közül 2016-ban a sertés- és kecske-

állomány több mint kétszeresére bővült, a szarvasmarhafélék és a juhok száma is emelkedett (10 és 2,8%-kal) az előző évhez viszonyítva. A baromfiállomány azonban nagymértékben (42%-kal) visszaesett.

6.2. tábla

Ökológiai gazdálkodás keretein belül tartott állatlétszám

Állat	(darab)					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Szarvasmarhafélék	24 650	19 947	19 273	18 871	18 919	20 815
Sertés	3 609	4 498	4 880	5 340	4 023	8 945
Juh	6 787	6 972	7 839	7 916	7 913	8 138
Kecske	1 083	996	917	503	538	1 105
Baromfi	139 406	113 975	96 442	122 536	133 065	77 520

Magyarországon 2016-ban a mezőgazdasági terület 3,5%-án folytattak biogazdálkodást, ez elmaradt az EU-28 átlagától (6,7%). A biogazdálkodásba bevont területek aránya az unión belül Ausztriában, Svédországban, Észtországban volt a legmagasabb (18% fölötti), és a visegrádi országokra jellemző értékek (3,7–14%) is meghaladták a hazai hányadot.

Védett természeti értékek

A természetvédelmi tevékenység a természeti értékeknek, a természeti területeknek a veszélyeztető – kórokozóktól, káros emberi (antropogén) – tényezőktől való megóvását és hosszú távú fenntartását jelenti. A természet jogszabályi védelme vonatkozhat konkrét növény- és állatfajok védelmére, és megvalósulhat azáltal is, hogy a védettnek nyilvánított térségek teljes élővilága területi oltalomban részesül.

Magyarország területe igen gazdag értékes erdőkben, gyepterületekben és vizes élőhelyekben. A kijelölt területek és az önálló természeti értékek – barlangok, növények, gerinctelen és gerinces állatok – jogszabályi védelem alatt állnak. Az oltalom alá vont értékek száma folyamatosan növekszik. 2016-ban az országban 4148 barlangot, 733 növényt és 1178 állatfajt tartottak nyilván védett természeti értéként. A védett állatok 59%-a gerinctelen, 41%-a gerinces volt.

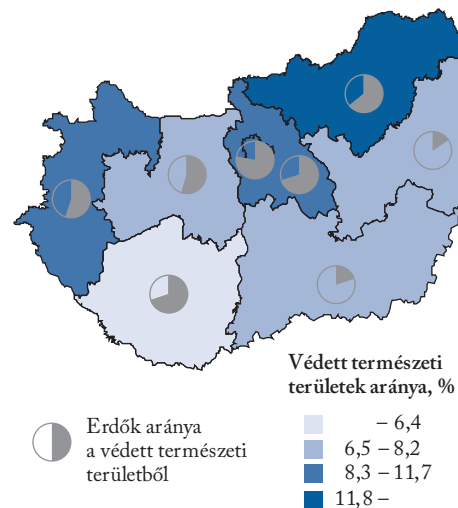
Az EU élőhelyvédelmi irányelve szerint kijelölt **Natura 2000** területek Magyarország térségéből

1 millió 995 ezer hektárt, 39%-ban már meglévő védett területet érintenek. Magyarországon a kijelölt 56 különleges madárvédelmi területeken⁴⁾ 78 – Európában ritkán előforduló – madárfaj él, további 13 védendő faj pedig nagy tömegben átvonul az országon. A 479 különleges természetmegőrzési területeken 105 ritka állat, 36 növényfaj és 46 élőhelytípus található. Ezen értékes területek a lefektetett irányelvek szerinti védelemben részesülnek.

2016-ban az ország területének 9,1%-a, összesen 849,0 ezer hektár volt országos jelentőségű **védett területnek** nyilvánítva. A **régiók** közül Észak-Magyarország természeti területének volt a legnagyobb hányada, közel 15%-a védett, a legkisebb arány (5,3%) Budapestet jellemezte. A védett területeknek átlagosan csaknem fele erdő, régiónkénti arányuk 15 és 78% között szóródott.

6.5. ábra

Országos jelentőségű védett természeti területek aránya, védett területeken belül az erdők aránya régiónként, 2016. december 31.

Forrás: Földművelésügyi Minisztérium.

Az országos jelentőségű védett területek 57%-án, 480,7 ezer hektáron a legsokoldalúbb természetvédelmi területi kategória, a nemzeti parkok helyezkedtek el, további 336,9 ezer hektáron 39 tájvédelmi körzet és 31,3 ezer hektáron 170 természetvédelmi terület osztozott. A **nemzeti parkok** közül a Hortobágyi a legnagyobb (81,0 ezer hektár), az Aggteleki

⁴⁾ Forrás: <http://www.termeszetvedelem.hu>

a legkisebb (20,2 ezer hektár) kiterjedésű. A nemzeti parkok területének 19%-a fokozottan védett, ennek nagysága 2000 óta 18%-kal (13,5 ezer hektárral) nőtt.

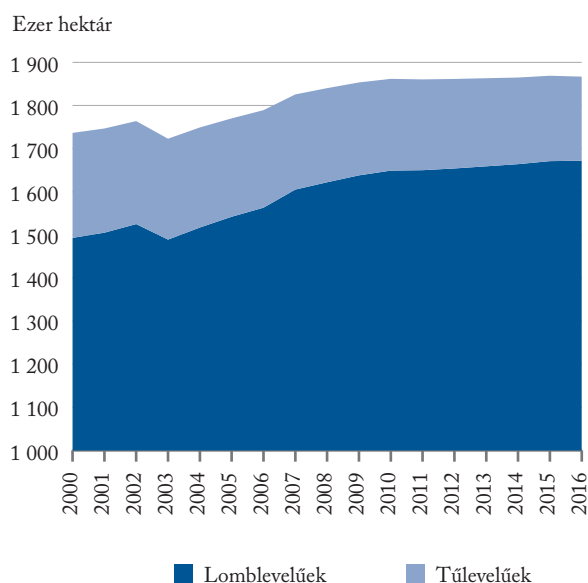
Tudatos erdőgazdálkodás

Magyarország területének 22%-át foglalja el erdőgazdálkodási célú terület. Intenzív erdőtelepítések, fásítások nyomán a faállománnyal borított erdőterület nagysága 2016 elején közelítette az 1 millió 870 ezer hektárt, 131 ezer hektárral meghaladta a 2000. évit.

A 2000-es évek elejére, közepére jellemző erőteljes **erdőtelepítés és fásítás** célja az erdőterület növelése volt, aminek intenzitása 2008-tól már nagyságrendileg csökkent. 2000–2007 között évente átlagosan 15 ezer hektárnyi területen történt erdőtelepítés, fásítás, 2008–2014 között évente átlagosan 5 ezer hektáron. 2015-ben az érintett terület nagysága már nem érte el az 500 hektárt. A 2015/2016-os tenyészési évben az erdőtelepítések és fásítások összterülete 300 hektárt tett ki, ebből első kivételű telepítés 158, pótlás 142 hektár területet érintett. Emellett erdőfelújítást 21 ezer hektáron végeztek (ez 37%-ban természetes, 47%-ban mesterséges felújítást, 16%-ban pótlást jelentett). 2012 és 2016 között összesen 107 ezer hektárnyi erdőterület újult meg.

6.6. ábra

A faállománnyal borított erdőterület nagysága

Forrás: NÉBIH Erdészeti Igazgatóság.

Az ország erdeinek faállománya a sajátos klimatikus, talajtani, domborzati és vízrajzi adottságok következtében rendkívül változatos. 2016-ban a faállománnyal borított erdőterület kilenczetedét lomblevelű, egytizedét tűlevelű **fafajok** alkották. A lomblevelűek területe jellemzően növekszik, a tűlevelűeké visszaszorul: 2011 és 2016 között előbbieké 1,3%-kal (22 ezer hektárral) több, utóbbiaké 7,4%-kal (16 ezer hektárral) kevesebb lett. 2016-ban a nem őshonos akác uralta az erdőterület közel negyedét. Az őshonos fajok közül a tölgy, a cser, a bükk és a gyertyán együttesen az összes erdőterület 43%-át tette ki. (Az általuk elfoglalt terület csaknem felét a tölgyes borította.) A tűlevelűek közül az erdeifenyő a legelterjedtebb.

Az ország erdőterületének 28%-án a faállomány 51–100 év közötti, további 5,4%-án 100 év feletti. A 10 éves és annál fiatalabb állomány arányának (12%) enyhe mérséklődése az erdőtelepítés visszaszorulásának a következménye.

Az **erdők egészségügyi állapotára** a légkörbe jutott szennyeződések felhalmozódása, a kedvezőtlen időjárási viszonyok (aszály, fagy, jég, szél) és a biotikus károsítók vannak hatással. 2016-ban az összes károsodás (levélvesztés és leveleszínéződés) alapján az erdőknek 34%-a tünetmentes, 32%-a gyengén, 26%-a közepesen, 5,8%-a erősen károsodott volt. A tünetmentes erdők aránya tovább csökkent, az előző évhez viszonyítva jelentősen (17 százalékponttal), és nőtt a károsodottak hányada. Az elhalt fák aránya némileg mérséklődött, 2,5% volt 2016-ban.

A károsodás szempontjából legérintettebb fajok a lomblevelűek közül a kocsányos tölgy, a tűlevelűek közül a feketefenyő volt. A kocsányos tölgyek állományának 87, a feketefenyőnek 97%-át érinti valamilyen mértékű – levélvesztés alapján mért – károsodás. Az akácfák 43, a bükk és nyárfák 40 és 40%-a volt egészséges.

A hazai erdők **élőfakészlet**-mennyisége 2016-ban 373 millió m³-t tett ki, héttizede keménylombos (elsősorban tölgy, akác, cser és bükk) fajfaj volt. A készlet mennyisége tendenciájában növekvő: a 2016. évi mennyiség az 5 évvel korábbi 3,0 a 2000. évit 15%-kal haladta meg, a 2015. évitől viszont valamelyest (1,4%-kal) elmaradt.

A gazdaságilag hasznosítható erdőállományból – ami az összes erdőterület 58%-a – származik az erdőgazdálkodás jellemző gazdasági haszna, a kitermelt faanyag. A hosszú távú fakitermelést figyelembe vevő fenntartható erdőgazdálkodás ke-

retében az elmúlt 16 évben **kitermelt fa** évenkénti mennyisége 6,6–8,1 millió m³ között mozgott. A legnagyobb mennyiséget 2011-ben termelték ki, azóta csökken. 2016-ban a kitermelt famennyiség 6,9 millió m³-t tett ki, az előző évitől 6,1%-kal (448 ezer m³-rel) kevesebbet.

Habár az élőfa-készletben a legnagyobb arányban a tölgy volt jelen, a kitermelt faanyag meghatározó részét az akác adta, majd a fenyő és a nemesnyár következett egyenként 1 millió m³ vagy azt meghaladó mennyiséggel.

A fakitermelési arány 2016-ban 53% volt, ami azt jelenti, hogy az évi folyónövedék felülmúlta a kivágott fa mennyiségét.

Növekszik a hazai nagyvadállomány

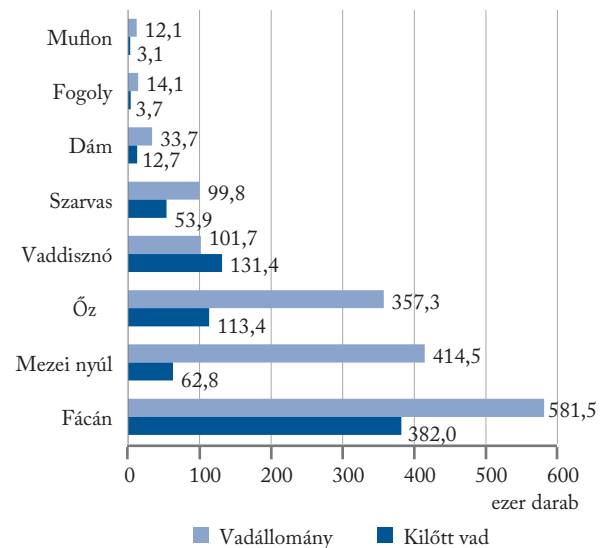
A vadgazdálkodás feladata az egyensúly fenntartása a változó számú vadállomány és a visszaszoruló természeti környezet között. Célja az élőhelyek fejlesztése, a védett fajok egyedinek megóvása és a szükséges takarmányozás biztosítása mellett a vadak által okozott károk mérséklése és helyreállítása.

A szakszerű vadgazdálkodásnak köszönhetően a hazai nagyvadállomány tendenciájában gyarapodik. 2000 és 2016 között az egyes nagyvadfajok állománya 1,2–1,6-szeresére nőtt, alkalmazkodva a folyamatosan formálódó mezőgazdasági környezethez: az erdőtelepítések és a nagytáblás szántóföldi növénytermesztés kedvező táplálékszerző lehetőségeket és bújóhelyet biztosít az őzek és a vaddisznók számára. 2014-től az egyes fajok állománya némileg mérséklődött, 2016-ban a legnépesebb őzből 357 ezer, vaddisznóból és szarvasból nagyjából 100–100 ezer, dámvadból 34 ezer és muflonból 12 ezer darabot tett ki a becsült állományuk.

Az **apróvadak** életfeltételei az intenzív szántóföldi termesztési technológiák és munkagépek elterjedése, a kemikáliák fokozódó használatának következtében romlottak, állományuk jelentősen csökkent. A mezei nyúl és a fácán becsült állománya (415 és 582 ezer darab) 2016-ban 19 és 26%-kal volt kevesebb, mint 2000-ben. Ugyanezen időszak alatt a fogolyállomány 79%-kal (14 ezer darabra) esett vissza.

6.7. ábra

Vadgazdálkodás, 2016

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár.

A hazai vadállomány vadászható fajait a vadgazdálkodás mennyiségileg és minőségileg is szabályozza, megakadályozva túlszaporodásukat. 2016-ban szarvasból, dámvadból, őzből, fácánból

6.3. tábla

Vadállomány

(ezer darab)

Megnevezés	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Szarvas	77,8	92,6	94,1	96,5	101,6	102,1	101,4	99,8
Dám	20,6	30,0	30,5	33,2	32,7	35,1	33,8	33,7
Őz	293,8	366,6	355,7	365,6	375,1	370,6	359,2	357,3
Muflon	10,5	11,0	11,5	12,3	13,2	12,6	11,9	12,1
Vaddisznó	76,1	106,7	105,8	109,8	120,2	105,2	105,7	101,7
Mezei nyúl	514,8	538,7	454,5	497,2	480,0	445,6	461,0	414,5
Fácán	789,8	761,7	612,8	678,8	611,2	560,1	630,4	581,5
Fogoly	65,9	32,4	24,8	22,8	17,7	16,3	16,0	14,1

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár.

és fogolyból többet, muflonból, vaddisznóból és mezei nyúlból kevesebbet lóttak ki, mint a megelőző 5 év átlagában.

Minden régióban záródott a közműolló

A közüzemi víztermelés feladata elsősorban a lakossági ivóvízellátás biztosítása. A termelt és a – háztartások és egyéb fogyasztók részére – szolgáltatott víz mennyisége 2000 óta tendenciájában csökkent. A termelt vízmennyiség (598 millió m³) 2016-ban az 5 évvel korábbi szintjén alakult, a szolgáltatott víz mennyisége pedig 2,5%-kal (ezen belül a lakosságnak szolgáltatott 1,3%-kal) mérséklődött.

Az ország településeinek **közüzemi vezetékes vízzel való ellátottsága** 2007 óta 100%-os, az ellátott lakások aránya folyamatosan emelkedik, 2016-ban meghaladta a 95%-ot. 2011 és 2016 között a közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza 267 km-rel, a bekapcsolt lakások száma 87 ezerrel nőtt.

A települések **szennyvízelvezetésének** biztonságos megoldása befolyásolja az életminőséget. A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózattal rendelkező települések köre évről évre bővült, 2000 és 2016 között közel 2,5-szeresére. 2016 végén a hazai települések kétharmada (2095 település), a lakásállomány 81%-a (3 millió 569 ezer lakás) volt rácsatlakozva a közüzemi szennyvízgyűjtő hálózatra. A csatornázott lakások aránya a városokban (89%) jóval meghaladta a községekben lévőkét (59%). A közüzemi szennyvízelvezető rendszerrel nem rendelkező települések nagyrészt Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy, Vas és Zala megyék kisebb lélekszámú községei.

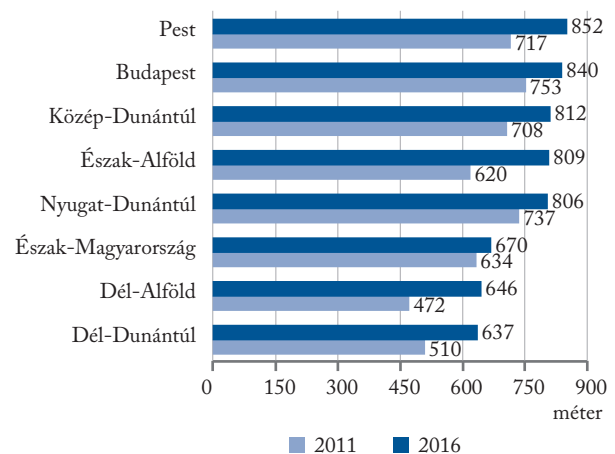
2011 óta a szennyvízgyűjtő hálózat hossza 8068 kilométerrel, a bekapcsolt lakások száma 400 ezer-

rel lett több. Régióként a lakások bekötöttségi aránya 71–95% között alakult, a fővárosban és a fejlettebb dunántúli térségekben átlag fölötti volt 2016 végén.

Az elsődleges **közműolló** tovább záródott, egy kilométer közüzemi vízvezeték-hálózatra 2011-ben 633, 2016-ban már 752 méter szennyvízgyűjtő hálózat jutott. A fejlesztések eredményeként valamennyi régióban – eltérő mértékben – javultak a szennyvízelvezetés korszerű megoldási feltételei. 2016-ban a közműolló legkedvezőbb értékei Győr-Moson-Sopron és Pest megyét, Budapestet és Közép-Dunántúlt jellemezték.

6.8. ábra

Egy kilométer vízvezeték-hálózatra jutó szennyvízgyűjtő hálózat hossza régióként

A közüzemi csatornákon összegyűjtött szennyvíznek a megelőző 5 év átlagát meghaladó arányát, 3,1%-át vezették el tisztítatlanul a befogadóba 2016-ban, nagy része (92%-a) a fővárosból száрма-

A HAZAI FELSZÍNI VÍZKÉSZLETEK MINŐSÉGE

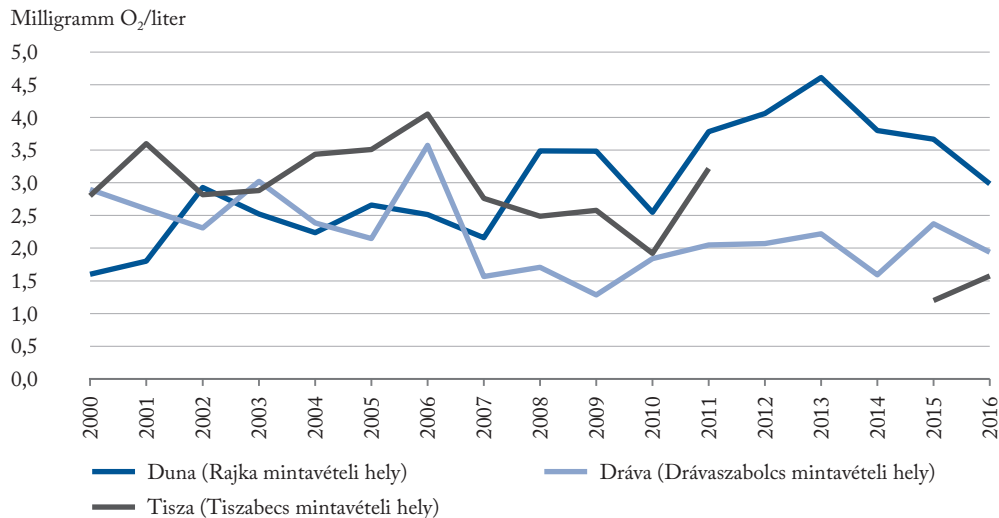
A vízkészletek mennyiségi, minőségi védelme folyamatos, kiemelt feladat országos és nemzetközi szinten egyaránt, hiszen a felszíni vizek egy része határokon átlépő környezeti elem.

A víz minőségét a fizikai, kémiai és ökológiai tulajdonságok együttesen határozzák meg. Az ötnapos biokémiai oxigénigény (BOI₅) az az oxigénmennyiség, amely a vízben oldott szerves anyagoknak a mikroorganizmusok általi aerob biológiai lebontásához szükséges 5 nap alatt, 20°C hőmérsékleten (a továbbiakban biokémiai oxigénigény). Az alacsonyabb érték jelzi a jobb vízminőséget. A Duna éves átlagos biokémiai oxigénigénye – Rajkai mintavételi hely szerint – 2014 óta csökkenő, azaz szennyezettsége javul, 2016-ban 3,0 mgO₂/l volt, de ezzel az értékkel továbbra is a 4. vízminőségi osztályba sorolható az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) osztályozása szerint. A Tisza és Dráva éves

átlagos legmagasabb BOI_5 -értékeit az ezredforduló óta egyaránt 2006-ban mérték. 2016-ban a Tisza Tiszabecsnél 1,6, a Dráva Drávaszabolcsnál 1,9 mgO_2/l biokémiai oxigénigény-értéket mutatott, ezzel ez a két folyó a 2. vízminőségi osztályba sorolható az ÉEA osztályozása alapján.

6.9. ábra

Folyóvizek éves átlagos biokémiai oxigénigénye, BOI_5

Forrás: Országos Környezetvédelmi Információs rendszer (OKIR) adatbázis.

Az ország legnagyobb állóvize, a Balaton jó ökológiai és kémiai állapotban van, vízminősége – az MTA Ökológiai Kutatóközpont Balatoni Limnológiai Intézetének folyamatos mérése szerint – kedvező, alkalmas különböző vízhasználatra, fürdőzésre. Vízminőségét többek között az algák elszaporodásának mértéke alakítja, a korábbi jellemzően kritikus mértékű algaúszaporodások megszűntek. A Balatonban lebegő algák mennyisége 1995 óta nem haladta meg a fürdőzésre nem javasolt (50 mikrogramm/liter α -klorofill) határértéket, a 2017 nyarán mért értékek szerint a tó α -klorofill-koncentrációja 2–13 mikrogramm/liter között alakult.⁵⁾

zott. A tisztítás céljából közüzemi szennyvíztisztító telepre vezetett és közvetlenül szállított szennyvízmennyiség közel 100%-ban legalább biológiai tisztításon átesett, 88%-ban pedig III. tisztítási fokozatban (nitrogén és foszfor eltávolítását szolgáló további tisztításban) is részesült.

Csökken a lerakással kezelt hulladék aránya

A hulladékgazdálkodás elsődleges feladata a hulladék mennyiségének és veszélyességének csökkentése, valamint a hulladék minél nagyobb arányú hasznosítása.

A **települési hulladék** mennyisége 2006-tól 2011-ig folyamatosan csökkent, a 2012. évi növekedést követően mennyisége stagnál. 2016-ban 3721 ezer tonna hulladék keletkezett, 0,2%-kal több, mint egy évvel korábban. Az elkülönítetten gyűjtött hulladék összes mennyiségén belüli aránya a 2011. évi 22%-ról 2016-ban 23%-ra emelkedett, miközben mennyisége (846 ezer tonna) 9 ezer tonnával nőtt. Mindez a háztól történő elkülönített gyűjtési mód nagymértékű elterjedésének tudható be.

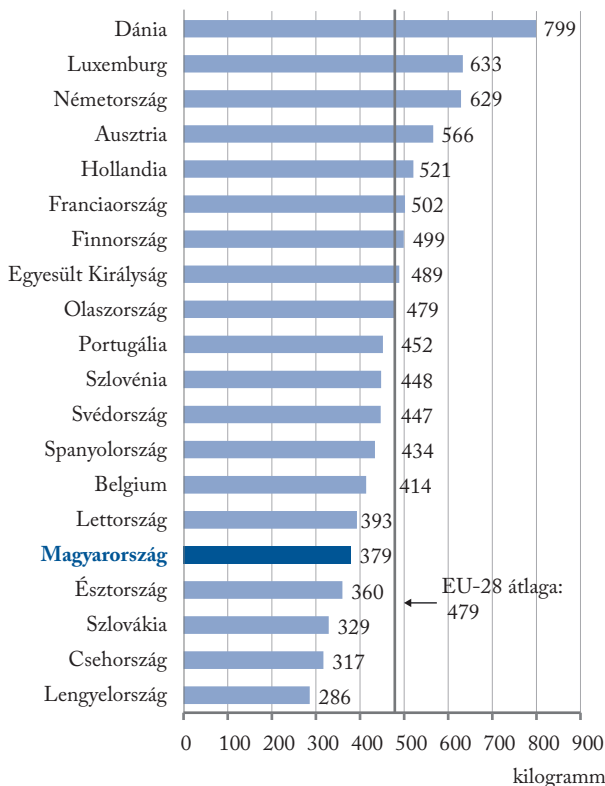
A **hulladékkezelés** összetett, költséges feladat: figyelemmel kell lenni a hulladékban fellelhető ér-

⁵⁾ Forrás: MTA ÖK Balatoni Limnológiai Intézet, http://mta.hu/tudomany_hirci: Sok és tiszta víz a Balatonban.

tékes anyagok hasznosítására, valamint a hulladék környezetvédelmi szempontból elfogadható módon történő ártalmatlanítására. A települési hulladék esetében továbbra is a legkevésbé környezetbarát módszer, a lerakás a leggyakoribb kezelési eljárás: 2016-ban a hulladékkezelés csökkenő arányát, 51%-át (2011-ben még 67%-át) tette ki. Növekedett az anyagában hasznosított hulladék aránya, 2016-ban 35% volt. Az energetikailag hasznosított hulladék hányada 15%-ra emelkedett.

6.10. ábra

Keletkezett lakossági hulladék egy főre jutó mennyisége az EU-28-tagállamokban, 2015*

* Bulgária, Ciprus, Görögország, Horvátország, Írország, Litvánia, Málta és Románia adata nem ismert.

A keletkezett lakossági hulladék egy főre jutó mennyisége 2015-ben Magyarországon az EU-28 átlagának nyolctizedét, 379 kilogrammot tett ki. A lakosságra vetített hulladék mennyisége az uniós országok közül Dániában, Luxemburgban és Németországban volt a legnagyobb (600 kilogramm fölötti), a legkevésbé – 400 kilogramm alatti értékeket – Magyarország és a visegrádi országok

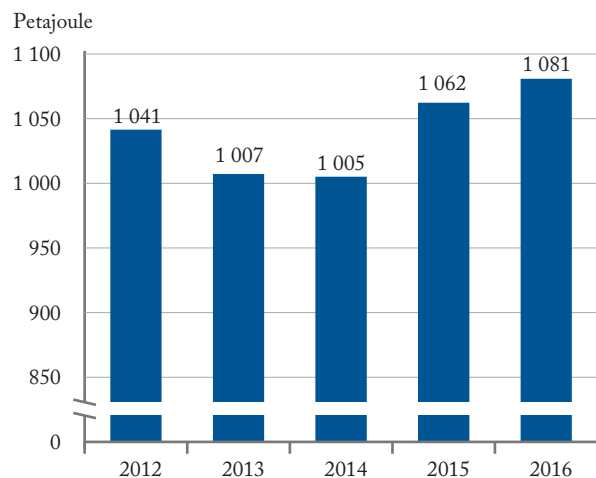
mellett Észtországban és Lettországban mérték. A keletkezett hulladék mennyiségét a fogyasztói szokások nagymértékben meghatározzák.

ENERGIA⁶⁾

Az ország **energiafelhasználása** az ezredforduló utáni években kismértékben ingadozott, a 2001 és 2005 közötti növekvő tendencia után 2014-ig alapvetően csökkenés jellemezte. Az energiafelhasználás 2005-ben érte el a legmagasabb szintet (1166 PJ). 2010 és 2013 között erőteljesen visszaesett, 2014-ben stagnált, 2015-től viszont ismét emelkedett a fogyasztás. A 2016-ban felhasznált 1081 PJ energia 1,7%-kal volt több az egy évvel korábbinál, ugyanakkor a 2014. évi (ami a rendszerváltás óta eltelt időszak legalacsonyabb szintje volt) 7,5%-kal múlta felül.

6.11. ábra

Magyarország teljes energiafelhasználása

Energiaigényes a gazdaságunk

A gazdasági teljesítmény változásait is figyelembe véve **Magyarország relatív energiaigénye** – az egyéni GDP megtermeléséhez szükséges energia mennyisége – rendszerváltás óta jelentősen csökkent. 2016-ban az előző évhez képest gyakorlatilag nem változott a gazdaság fajlagos energiaigénye (mindössze 0,1%-kal mérséklődött), a 2010. évinél azonban 14, a 2000. évinél pedig 26%-kal alacsonyabb volt. A csökkenő tendencia ellenére uniós összehasonlításban a magyar gazdaság még

⁶⁾ A hazai adatok forrása: Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatal (MEKH); a nemzetközi adatoké: Eurostat.

mindig nagymértékben energiaigényes. 2016-ban egységnyi GDP termeléséhez az EU-28 átlagánál 95%-kal több – bruttó belföldi felhasználásra rendelkezésre álló – energiát kellett felhasználni. Mindössze 3 volt szocialista ország (Bulgária, Csehország, Észtország) rendelkezett Magyarországnál kedvezőtlenebb értékkel. A visegrádi országok közül Csehországban hazánknál 3,3%-kal magasabb, Szlovákiában 9,7%-kal alacsonyabb volt a fajlagos energiafelhasználás, miközben a lengyel gazdaság a magyarhoz hasonló mennyiségű energiát használt fel egységnyi GDP előállításához. A nemzetközi összehasonlásoknál azonban tekintettel kell lenni arra, hogy az energiaintenzitás csak korlátozottan alkalmas az energiafelhasználás intenzitásának mérésére, mivel értékét nagymértékben befolyásolja a földrajzi adottságok mellett az egyes országok gazdasági szerkezete is.

Tovább nőtt az ország energiaigénye

Magyarországon a végső (közvetlen) energia⁷⁾ legnagyobb felhasználója a **lakosság**, amelynek részesedése 2016-ban 35% volt. 2009 és 2013 között az aránya megközelítette a teljes hazai energiafelhasználás 40%-át. A lakosság energiafogyasztása évről évre ingadozik, alakulásában a téli (fűtési) energiaigény szerepe a meghatározó. 2011-től 2014-ig valamennyi évben csökkent a lakosság energiafogyasztása, 2015-ben azonban 8,8, 2016-ban pedig 3,2%-kal emelkedett.

A rendszerváltástól az ezredfordulóig dinamikus – majd azt követően mérsékelt ütemű – motorizáció zajlott hazánkban, ennek következtében a szállítást is magába foglaló **közlekedés** napjainkra a második legnagyobb energiafogyasztó területté vált. A szektor energiafelhasználáson belüli aránya 2009-ig emelkedett (27%), azóta viszont csökkent, 2014 és 2016 között egyaránt 25% volt. A szektor energiafelhasználásának több mint kilenczetedét kitevő közúti közlekedés energiaigénye folyamatosan emelkedett az elmúlt években, 2016-ban 2,5%-kal volt magasabb, mint 2015-ben, miközben a jóval kisebb arányt (alig több mint 3%-ot) képviselő vasút fogyasztása 1,3%-kal mérséklődött.

Az energiaipart nem, de az építőipart magába foglaló **ipar** 2016-ban az energia 23%-át hasz-

nálta fel. Az ágazatcsoport energiafelhasználása 2009-ben a gazdasági válság okozta termelés- visszaeséssel jelentősen (egy év alatt 22%-kal) csökkent, azóta viszont számottevően emelkedett. 2016-ban a felhasznált energia 2,6%-kal volt magasabb a 2015. évinél. Az ipari konjunktúrával összhangban 2016-ban 68%-kal volt magasabb, mint a válság mélypontján (2009-ben). Az elmúlt évek legnagyobb emelkedése 2012-ről 2013-ra történt, amikor egy év alatt 17%-kal bővült az ipar energiafogyasztása. Az ipari ágazatok döntő többségében nőtt az energiafogyasztás, az energiaintenzív kohászatban viszont 15%-kal visszaesett. Az ipar energiafogyasztásának több mint negyede a kémiai és petrokémiai ágazatokhoz kötődik. Szintén jelentős energiafelhasználók az élelmiszeripar és az építőanyag-ipar, ezek külön-külön 13–14%-kal részesültek az ipar által felhasznált végső felhasználásra rendelkezésre álló energiából. A vas- és acélgégyártás, az építőipar, a járműgyártás, valamint a papír- és nyomdaipar egyenként további 5–6%-át adta az ágazatcsoport energiafelhasználásának.

A bruttó hozzáadott érték közel kétharmadát előállító **szolgáltató ágak** 2016-ban 13, a **mezőgazdaság** 3,7%-ban részesült a végső felhasználásra rendelkezésre álló energiából. A szolgáltatóágakban kismértékben (1,5%-kal), a mezőgazdaságban jelentősen (11%-kal) nőtt az energiafogyasztás. A szolgáltatóágak részesedése 2005 óta a legalacsonyabb, a szektor által elfogyasztott energia mennyisége 35%-kal kevesebb volt a 2005. évinél.

Bővült a megújuló energia hasznosítása

Az Európa 2020 – a Közösség versenyképességének növelését megcélzó – stratégia alapján a **megújuló energiaforrások** arányát uniós szinten 20%-ra kell emelni, aminek teljesülése révén csökkenne a fosszilis energiahordozóktól való függés, valamint az üvegházhatású gázok kibocsátása. A tagállamonként vállalt változó célérték 10 (Málta) és 49% (Svédország) közötti. Magyarország először 13, majd a Megújulóenergia-hasznosítási Cselekvési Tervben ennél magasabb, 14,65%-os arányt vállalt.

Magyarországon a megújuló forrásokból⁸⁾ származó energia fogyasztáson belüli részaránya 2013-ig folyamatosan nőtt (16,2%-ot ért el), ezt

⁷⁾ Nem tartalmazza a más energiahordozóra való átalakítás céljából történő felhasználást.

⁸⁾ Megújuló energiaforrás: olyan energiaforrás, amely természeti folyamatok során folyamatosan rendelkezésre áll, vagy újratermelődik. A megújuló költségei általában magasabbak a fosszilis energiaforrásoknál, de a környezeti hatás szempontjából számos előnyük van. (Forrás: Környezetvédelmi Lexikon. Akadémiai Kiadó, 2007)

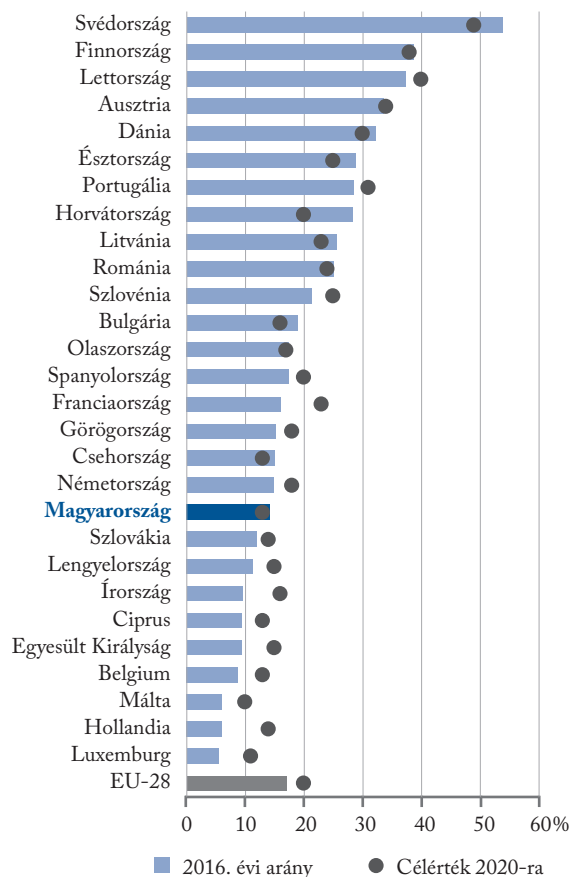
követően viszont minden évben mérséklődött, 2016-ra 14,2%-ra. A fejlődés révén 2011-ben a megújuló energia súlya az EU-28 átlaga felé emelkedett, és 2013-ig azt meghaladó volt, majd 2014-ben az alá csökkent. 2016-ban az uniós átlag (17,0%) közel 3 százalékponttal magasabb volt a magyarországinál. A tagállamok közül Svédországban a legmagasabb a megújuló alapú energia részesedése, ahol a teljes felhasználás 54%-a származott ilyen forrásból. Svédországot Finnország és Lettország követte 39, illetve 37%-os aránnyal. A közép-európai országok közül Szlovéniában, Romániában és Horvátországban uniós átlag feletti (21–28%), Csehországban Magyarországhoz hasonló, Szlovákiában és Lengyelországban pedig annál kisebb arányt képvisel. 20%-os vagy annál magasabb célértéket 13 tagállam vállalt, ebből 11 ország már 2016-ban megújuló forrásból fedezte energiaigényének legalább egyötödét.

A megújuló forrásokat elsősorban hő- és villamosenergia-termelésre, másodsorban bioüzemanyagok gyártására használjuk fel. Magyarországon a megújuló energiaforrásokból előállított **hőenergia** fűtési (és hűtési) célú hasznosítása is jelentős. 2016-ban a megújulók a hőenergia-felhasználás 21%-át biztosították. A megújuló alapú hőenergia hasznosításának mértéke 2009-től meghaladja az Európai Unió átlagát.

A Közösség megújuló forrásból származó villamosenergia-termelése folyamatosan emelkedik. Hazánkban a felhasznált **villamos energia** 7,2%-a származott megújuló forrásból, ami a tagállamok közül az egyik legalacsonyabb arány, jócskán elmarad az uniós középértéktől (30%) is. A tagállamok közül Ausztriában és Svédországban a legmagasabb (73, illetve 65%), Máltán és Luxemburgban a legalacsonyabb (5,6 és 6,7%) a megújulók áramtermelésben való aránya. Minden uniós országra egységes célkitűzés, hogy 2020-ig a (közösségi szinten legnagyobb felhasználónak számító) **közlekedési szektor** energiafogyasztásán belül a megújuló energia részaránya elérje a 10%-ot. 2016-ban még mindössze két tagállam (Svédország 30, Ausztria 11%) teljesítette ezt a célt, Magyarország 7,4%-os értéke kissé magasabb az EU-28 átlagánál (7,1%), és 2013-tól valamennyi évben emelkedést mutatott.

6.12. ábra

A megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiafelhasználásból az EU-28-tagállamokban, 2016

Energiainport-függőségünk nőtt

2016-ban az energiaigény fedezésére szolgáló források 37%-a **hazai termelésből**, 63%-a **importból** származott. Ez megfelel az ezredforduló óta eltelt időszak átlagának. A behozatal a 2015. évi csökkenés után 2016-ban 7,2%-kal emelkedett. Az import 85%-át adó szénhidrogének közül kőolajból és kőolajtermékekből (a hazai termelés bővülése miatt) 1,4%-kal kevesebbet, földgázból 27%-kal többet importáltunk.

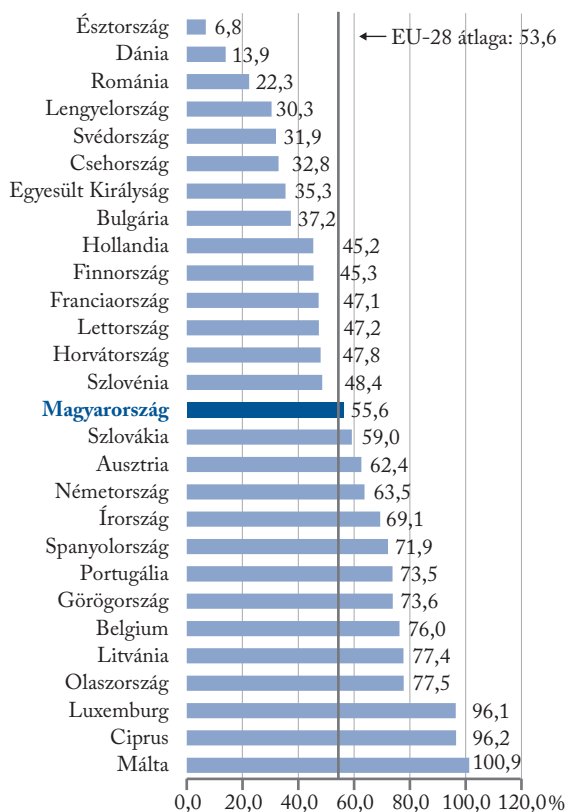
Magyarország **energiainport-függősége**⁹⁾ az ezredforduló óta 50–62% között változott. 2003-tól 2008-ig tartóan magas (60–62%) volt a mutató értéke, majd 2011-re 50%-ra – az EU-28 átlaga alá – csökkent, és a következő két évben is ilyen szinten maradt. 2014-re növekedett (59%),

⁹⁾ Az energiainport-függőség mutatója azt fejezi ki, hogy egy ország milyen mértékben szorult importált energiaforrásokra a hazai energiaigények teljesítése érdekében. A jelzőszámot a nettó import és a készletváltozással korrigált bruttó belföldi primer energiafelhasználás hányadosaként határozzuk meg. (A nettó import az összes import és az összes export különbsége.) Nettó exportor esetén a mutató értéke negatív előjelű, a 100% fölötti pozitív érték pedig készletfelhalmozásra utal.

2015-ben csökkent (53%), majd 2016-ban ismét emelkedett (56%-ra) energiainport-függőségünk, ami így 2,0 százalékponttal volt magasabb az uniós átlagnál (54%). Az energiainport-függőség évenkénti ingadozásában jelentős szerepe van a készletezési döntések (felhalmozás és felhasználás) ütemezésének, amit nagymértékben befolyásolnak többek között az energiahordozók világszertei árának változásai és az időjárási tényezők is.

6.13. ábra

Az EU-28-tagállamok energiainport-függősége, 2016
(a nettó import aránya a bruttó belföldi felhasználáson belül)

Uniós összehasonlításban Magyarország a közepesen energiainport-függő országok közé tartozik. 2013 óta kisebb-nagyobb mértékben mindegyik tagállam nettó importőr. Korábban az Egyesült Királyság (1994–2003 között) és Dánia (1999-től 2012-ig) még nettó exportőr volt. Az uniós energiainport-függősége 2004 óta 50% fölötti. A kőolaj és a földgáz döntő többsége csővezetékes szállítással (előbbi nagyrészt a Barátság,

utóbbi a Testvériség, valamint – Ausztria felől – a HAG-vezetéken keresztül) érkezik hazánkba. Mindkét energiahordozó esetében Oroszország a fő importforrásunk.

Több energiát termeltünk

2016-ban hazai termelésből 480 PJ energia állt rendelkezésre, az egy évvel korábbinál 1,5%-kal több. Ezen belül az **atomerőművi villamosenergia-termelés** jelentette a legnagyobb részt (37%-ot). Az atomerőművi villamosenergia-termelés az elmúlt években kis ingadozással folyamatosan emelkedett. A tendenciájában csökkenő volumenben felszínre hozott fosszilis energiahordozók közül a szén kitermelése mérséklődött (3,7%-kal), a földgázé és a kőolajé viszont emelkedett (4,4, illetve 15%-kal) a MEKH adatai alapján.

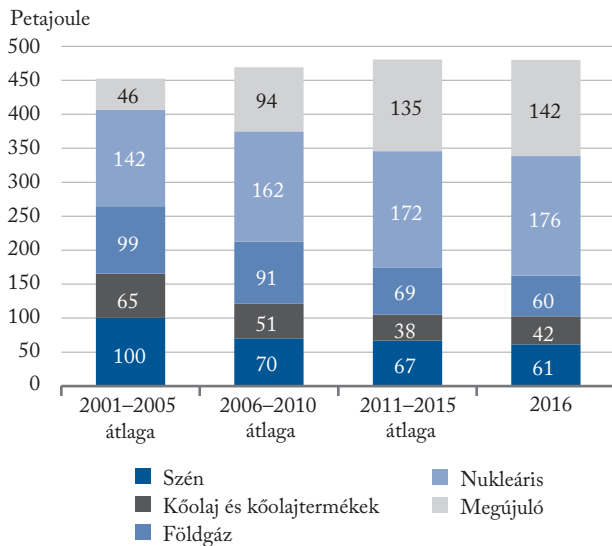
Magyarországon a gazdaságosan bányászható **fosszilis energiahordozók** készlete egyre szűkebb. A 2016-ban kitermelt földgáz és kőolaj mennyisége (hőértéken számolva) 42, illetve 37%-kal, a széné 45%-kal kevesebb volt a 2001. évinél. (Szénbányászatunk ma már gyakorlatilag csak a mátra- és bükkaljai külszíni lignittermelésre korlátozódik.) A fosszilis energiahordozók csökkenő kitermelését – a gazdaság relatív energiaigényének mérséklődése mellett – az atomerőművi villamosenergia-, illetve a megújuló alapú energiatermelés fokozódása kompenzálta. 2016-ban a nukleáris termelés – hőértékben kifejezve – 14%-kal haladta meg a 2001. évi, a megújuló energiáé pedig közel 3,8-szeresére bővült az ezredforduló óta. Így a primerenergia-termelésben az atomerőművi energia aránya 33%-ról 37%-ra, a megújulóké 8,0%-ról 29%-ra emelkedett, míg a fosszilis energiahordozóké 59%-ról 34%-ra csökkent 2001 és 2016 között.

A **megújuló alapú energiatermelés** legnagyobb hányadát (2016-ban 77%-át) a biomasz és a kommunális hulladék megújuló része adta. Arányuk az utóbbi években – más megújuló energiaforrások térnyerésével párhuzamosan – csökken (2008-ban 90, 2015-ben 80% alá esett az értéke).

A **bioüzemanyagok előállítása** tendenciájában növekvő, 2016-ban a megújulóenergia-termelés 13%-át adta. A kisebb súlyú energiaforrások közül a vízerőművi és a geotermális alapú energiatermelés az ezredforduló óta alig változott, ugyanakkor a nap- és a szélenergia hasznosítása és a biogáz alapú energiatermelés jelentősen emelkedett.

6.14. ábra

Magyarország energiatermelése források szerint

Paks adta az áramtermelés felét

Villamosenergia-termelésünk 2008 óta csökkenő tendenciát mutat. 2007–2008-ban megközelítette, illetve elérte a 40 TWh-t, 2016-ra viszont 32 TWh-ra csökkent. Az ezredforduló előtt szinte csak fosszilis és nukleáris forrásokra támaszkodó villamosenergia-termelésben napjainkra a megújuló energiaforrások is szerepet kaptak. Az áramellátásban a behozatal szerepe is egyre jelentősebb, 2000 óta a **villamosenergia-importunk** megduplázódott. 2016-ban az 1982 óta működő **paksi atomerőmű** a hazai villamosenergia-termelés felét, a **fosszilis energiaforrások** közel négytizedét, a **megújulók**¹⁰⁾ 11%-át biztosította. A fosszilis források közül a szén és földgáz aránya közel azonos volt. A kőolajtermékek tüzelése alig 0,1%-át fedezte az áramtermelésünknek. A zöldáram-termelés fő forrása a biomassza és a biogáz elégetése, valamint a szél energiájának hasznosítása volt.

¹⁰⁾ Beleértve az energiatermelésben 1%-nál kisebb súlyú éghető, de nem megújuló hulladékokat: az ipari hulladék, kommunális hulladék nem megújuló részét is.

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

1.1	A népesség nem és korcsoport szerint	11
1.2	A természetes népmozgalmi folyamatok alakulása	12
1.3	Ezer lakosra jutó természetes fogyás megyénként, 2017	12
1.4	A születésszám és a szülőképes korú nők létszámának változása az előző évhez képest a nők korcsoportja szerint, 2017	13
1.5	A termékenység szintje és változásának mértéke a nők korcsoportja szerint, 2017	14
1.6	Élveszületések az anya családi állapota szerint.....	15
1.7	Teljes termékenységi arányszám.....	15
1.8	A szülészeti események alakulása.	15
1.9	Házasságkötések száma a férfiak és a nők korcsoportja szerint	16
1.10	Válások száma a férfiak és a nők korcsoportja szerint.....	18
1.11	Válási arányszám a korábbi házasfelek korcsoportja szerint, 2017.....	18
1.12	A 15 éves és annál idősebb népesség családi állapot szerinti megoszlása	19
1.13	A halálozások száma havonta	19
1.14	A halálozások számának változása az előző évhez képest, a férfiak és nők korcsoportja szerint, 2017.....	20
1.15	A férfiak halandósági többlete korcsoportok szerint, 2017.....	20
1.16	Halálozási és csecsemőhalálozási arány nemek szerint	21
1.17	Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet, 2017	22
1.18	Ezer lakosra jutó külföldi állampolgárok száma, 2018. január 1.	22
1.19	A férfiak és a nők születéskor várható élettartama az EU-28-tagállamokban, 2016.....	24
1.20	A nők és a férfiak életútja az EU-ban és Magyarországon, 2016	25

2. MUNKAERŐPIACI VISZONYOK, OKTATÁS

2.1	A 15–64 éves foglalkoztatottak és munkanélküliek számának alakulása	30
2.2	Foglalkoztatási arány az EU-28-tagállamokban, 2017. III. negyedév.....	30
2.3	A közfoglalkoztatottak aránya a 15–64 éves foglalkoztatottakon belül régióként, 2017.....	33
2.4	Azon 15–74 évesek korcsoporton belüli aránya, akik munkalehetőség érdekében hajlandóak/ nem hajlandóak költözni, 2016. I. negyedév.....	34
2.5	A 15–64 éves nők foglalkoztatási aránya a háztartásban élő gyermekek száma szerint.....	35
2.6	A nyilvántartott álláskereső és a munkanélküliek számának alakulása	37
2.7	A munkanélküliségi ráta korcsoportonként.....	38
2.8	A 15–74 éves potenciális munkaerő-tartalék alakulása, 2017	40
2.9	A munkanélküliségi ráta alakulása a visegrádi országokban és az Európai Unióban, 2017. III. negyedév	42
2.10	A 25–64 éves népesség megoszlása iskolai végzettség szerint az EU-28-tagállamokban, 2017.....	44
2.11	A 25–64 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása a népszámlálások és a 2016. évi mikrocenzus alapján	45
2.12	Az óvodás gyermekek és az óvodai férőhelyek számának alakulása	46
2.13	Az általános iskolai tanulók száma a nappali képzésben.....	46
2.14	Középfokú, nappali oktatásban részt vevő tanulók megoszlása intézmények szerint, 2017/2018	47
2.15	A felsőoktatásban tanulók létszáma.....	48
2.16	A hallgatók számának és a külföldi hallgatók arányának alakulása a nappali képzésben	48
2.17	A felnőttoktatásban, -képzésben való részvétel a legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2016.....	50
2.18	A költségvetés oktatási kiadásainak alakulása	51

3. Életkörülmények

3.1	A havi nettó átlagkereset alakulása és reálértékének változása 2012-höz képest	60
3.2	A minimálbér és a garantált bérminimum bruttó átlagkeresethez viszonyított aránya	61
3.3	A női-férfi kereseti rés az EU-28-tagállamokban, 2016	63
3.4	A reálkereset változása az eltartott gyermekek száma szerint, 2017	65
3.5	Az átlagos óránkénti munkaerőköltség az EU-28-tagállamokban, 2016	66
3.6	Az egy ellátottra jutó öregségi nyugdíj átlagos összege a régiókban, 2017. január	69
3.7	A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások egy családra jutó reálérték-indexe	70
3.8	Az egy főre jutó havi bruttó jövedelmek megoszlása a jövedelmek típusa szerint	70
3.9	A Gini-mutató értéke az EU-28 tagállamaiban, 2015	71
3.10	A háztartások jövedelmének szerkezete jövedelmi ötödök szerint, 2016	72
3.11	A háztartások egy főre jutó havi nettó jövedelme	73
3.12	Az egy főre jutó havi bruttó jövedelem településtípusok szerint, 2016	73
3.13	Egy váratlan kiadást saját forrásaikból fedezni képes háztartások aránya a háztartások egyes típusai szerint ..	74
3.14	A háztartások egy főre jutó jövedelemvárásai jövedelemkategória szerint, 2017	75
3.15	A szegénység mutatószámainak alakulása	75
3.16	A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek arányának változása Európai Unió tagállamaiban, 2010–2015	77
3.17	A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadásainak változása reálértéken 2011-hez képest	78
3.18	A háztartások egy főre jutó havi kiadásai a legalacsonyabb és legmagasabb jövedelmi csoportokban, 2016	80
3.19	Az egy főre jutó fogyasztási kiadások átlagtól való eltérése az egyes háztartástípusokban	81
3.20	A nyugdíjas, a gyermekes, valamint az összes háztartás egy főre jutó havi kiadásai, 2016	81
3.21	A fogyasztói árak változása	83
3.22	A fogyasztói árak változása az EU-28 tagállamokban, 2017	85
3.23	A járműüzemanyagok jövedéki adója és fogyasztói átlagára	86
3.24	Épített lakások számának változása régióként	88
3.25	Tízezer lakosra jutó épített lakás régióként, 2017	88
3.26	Lakásépítés	88
3.27	Tiszta lakásárváltozás	89
3.28	Folyósított családi otthonteremtési kedvezmény összege	90
3.29	Folyósított lakáscélú hitelek	90
3.30	Lakáscélú hitelek állománya	92
3.31	Ezer lakosra jutó halálozás	92
3.32	Az orvostudományi egyetemeken végzett hallgatók száma	93
3.33	Betegek, esetek, vizitek száma a szakápolásban	94
3.34	Az egészségügyben és szociális ellátásban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból	95
3.35	Bruttó havi átlagkeresetek, 2016	96
3.36	Egyszésgügyi kiadások az EU-28 tagállamaiban, 2015	97
3.37	A szociális védelem társadalmi juttatásai az EU-28 tagállamaiban, 2015	97
3.38	A Biztos Kezdet Gyerekházakban gondozott családok és gyermekek száma régióként, 2016	98
3.39	A gyermeket nevelő 15–49 éves nők foglalkoztatási rátája, és az ellátásban részesülő 3 éven aluli gyermekek aránya	99
3.40	A táppénz igénybevétele	100
3.41	Védelembe vettek régióként, 2016	101
3.42	Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete	102
3.43	A kultúra, szórakozás és a hírközlés aránya az egy főre jutó fogyasztásban	102
3.44	Könyvek száma és példányszáma	103
3.45	Eladott színház- és operabérletek száma	105
3.46	Közművelődési intézmények adatai, 2016	106

3.47	Az internetkapcsolattal rendelkező háztartások aránya az összes háztartásból	106
3.48	Napi rendszerességgel internetezők aránya korcsoportok szerint	107
3.49	Alapszintnél magasabb digitális tudással rendelkezők aránya különböző dimenziók szerint, 2017	107
3.50	A robotok és a mesterséges intelligencia általános megítélése az EU-28-tagállamokban, 2017	108
3.51	Robotok közreműködésével kapcsolatos érzések átlagpontszáma.....	109
3.52	A teljes körű elektronikus ügyintézészt igénybe vevők aránya a 16–74 éves népességből.....	110
3.53	Az étellel való elégedettség átlagértékei az OECD „jobb élet indexe” alapján az OECD európai tagországaiban, 2017	111
3.54	Az étellel való elégedettség átlagértékei korcsoportok szerint	112
3.55	Az étellel való elégedettség átlagértékei családi állapot szerint, 2017	112
3.56	Az étellel való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödik szerint	112
3.57	Az étellel való elégedettség átlagértékei régiók szerint.....	113
3.58	Az anyagi helyzettel való elégedettség átlagértékei iskolai végzettség szerint.....	113
3.59	Az anyagi helyzettel való elégedettség átlagértékei jövedelmi ötödök szerint.....	114
3.60	Az emberek iránti bizalom átlagértéke korcsoportok szerint.....	114
3.61	A lakosságon belül azok aránya, akik biztonságban érezték magukat közterületen sötétedés után, régiók szerint.....	115

4. Hazai és nemzetközi makrogazdasági folyamatok

4.1	A globális GDP volumennövekedése	119
4.2	A GDP volumenváltozása a fejlett országokban	120
4.3	A GDP volumenváltozása néhány fejlődő országban.....	120
4.4	A GDP volumenváltozása az EU-28 tagállamaiban, 2017.....	121
4.5	A GDP volumenváltozása a visegrádi országokban.....	121
4.6	A Brent nyers kőolaj éves világszintű átlagára	122
4.7	A GDP volumenváltozása	123
4.8	A külföldnek fizetendő tulajdonosi jövedelem	124
4.9	Az uniós tagországok vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP-je az EU-28 átlagában, 2016.....	125
4.10	Hozzájárulás a GDP változásához a felhasználási oldalon	125
4.11	A GDP, a háztartások tényleges fogyasztása és a reálkereset alakulása	126
4.12	A GDP és a belső kereslet tényezőinek volumenváltozása	126
4.13	A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-n belüli aránya.....	126
4.14	A jegybanki alapkamat alakulása	127
4.15	A külkereskedelem teljesítményének alakulása.....	129
4.16	A hozzáadott érték volumenváltozása az egyes ágazatcsoportokban	129
4.17	Hozzájárulás a GDP változásához a termelési oldalon.....	130
4.18	A bruttó hozzáadott érték megoszlása nemzetgazdasági ágak szerint.....	131
4.19	A GDP régiós jellemzői, 2016	132
4.20	A külkereskedelmi termékforgalom volumenének változása	133
4.21	Az energiahordozó-import árváltozása	135
4.22	A külkereskedelmi egyenleg alakulása a főbb országcsoportok szerint.....	136
4.23	A visegrádi országok egymás közötti exportja, 2017, millió euró	138
4.24	A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom értékének változása	139
4.25	A kormányzati szektor egyenlege.....	142
4.26	A kormányzati szektor adóssága.....	142

5. ÁGAZATI TELJESÍTMÉNYEK

5.1	A regisztrált vállalkozások ezer lakosra jutó száma régiók szerint, 2017. december 31.	149
5.2	A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása vállalkozáskategóriák szerint, 2016	151
5.3	Az egy vállalkozásra jutó bruttó hozzáadott érték az EU-28-tagállamok átlagának százalékában, 2015	153
5.4	K+F-ráfordítások a bruttó hazai termék (GDP) százalékában	154
5.5	K+F-ráfordítások pénzügyi források szerint	154
5.6	A húshasznú tehénállomány változása, 2017. december	157
5.7	A mezőgazdaság részesedése a bruttó hozzáadott értékből az EU-28-tagállamokban, 2017	159
5.8	A főbb termékcsoportok volumenének változása	160
5.9	Az egy hektár mezőgazdasági területre jutó régiónkénti kibocsátás alapján, 2016	160
5.10	Az élelmiszer, italok, dohányáru árucsoport 2017. évi exportértéke nemzetgazdasági áganként	161
5.11	Az ipari termelés volumenváltozása	163
5.12	Az ipari értékesítés volumenváltozása	163
5.13	A termelés volumenváltozása az ipar nemzetgazdasági ágaiban	164
5.14	A régiók részesedése az ipari termelési értékből és a termelés volumenváltozása, 2017	167
5.15	Az egy lakosra jutó ipari termelés régiók szerint, 2017	167
5.16	Az építőipari termelés volumenváltozása az EU-28-tagállamokban, 2017	168
5.17	Az építőipari termelés volumenváltozása építményfőcsoportonként	169
5.18	Az építőipari termelés egy lakosra jutó értéke építményfőcsoportok és régiók szerint, 2017	169
5.19	Havi nettó és bruttó átlagkereset, 2017	170
5.20	A szállítási ágazatok áruszállítási teljesítménye	171
5.21	A helyközi személyszállítás teljesítményének alakulása	172
5.22	A Magyarországon első alkalommal forgalomba helyezett személygépkocsik számának alakulása	173
5.23	Távközlési tevékenységből származó nettó árbevétel szolgáltatástípusonkénti megoszlása	174
5.24	Mobiltelefon-előfizetések száma az előfizetés típusa szerint	174
5.25	Az internet-előfizetések száma a technológia típusa szerint	176
5.26	A kiskereskedelmi üzletek forgalmának volumenváltozása	177
5.27	Az üzemanyagok fogyasztói árának alakulása és az üzemanyag-töltőállomások forgalmának volumenváltozása	179
5.28	A belföldi kártyás vásárlások számának alakulása	179
5.29	A csomagküldő és internetes kiskereskedelem volumenváltozása	180
5.30	Tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma, 2017. június 30.	181
5.31	A külföldi állampolgárok által Magyarországra tett utazások számának változása	183
5.32	A magyar állampolgárok által külföldre tett utazások számának változása	184
5.33	A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása szállástípusonként, július 31.	185
5.34	A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak alakulása	185
5.35	A kereskedelmi szálláshelyek férőhely-kihasználtságának alakulása szálláshelytípusonként	187
5.36	A kereskedelmi szálláshelyek néhány teljesítménymutatójának alakulása	187
5.37	Az üzleti célú egyéb szálláshelyek férőhelyeinek, valamint az ezeken eltöltött vendégéjszakák számának változása	188
5.38	A vendéglátóhelyek forgalmának volumenváltozása	188
5.39	A fesztiválok megoszlása költségvetésük nagysága alapján, 2017	189

6. KÖRNYEZET ÉS ENERGIA

6.1	Kibocsátott üvegházhatású gázok egy főre jutó mennyisége az EU-28-tagállamokban, 2014	193
6.2	Tüdőgondozóban nyilvántartott betegek	194
6.3	A klímaváltozásra visszavezethető halálesetek száma egyes halálokok szerint	195
6.4	Ökológiai gazdálkodásba bevont területek megoszlása, 2016	195

6.5 Országos jelentőségű védett természeti területek aránya, védett területeken belül az erdők aránya régióként, 2016. december 31.....	196
6.6 A faállománnyal borított erdőterület nagysága.....	197
6.7 Vadgazdálkodás, 2016	198
6.8 Egy kilométer vízvezeték hálózatra jutó szennyvízgyűjtő hálózat hossza régióként	199
6.9 Folyóvizek éves átlagos biokémiai oxigénigénye, BOI ₅	200
6.10 Keletkezett lakossági hulladék egy főre jutó mennyisége az EU-28-tagállamokban, 2015.....	201
6.11 Magyarország teljes energiafelhasználása	201
6.12 A megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiafelhasználásból az EU-28-tagállamokban, 2016	203
6.13 Az EU-28-tagállamok energiainport-függősége, 2016.....	204
6.14 Magyarország energiatermelése források szerint	205

TÁBLÁK JEGYZÉKE

1. DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

1.1	Összefoglaló adatok.....	11
1.2	Házasságkötés és -megszűnés	18

2. MUNKAERŐPIACI VISZONYOK, OKTATÁS

2.1	Összefoglaló adatok.....	29
2.2	A 15–74 éves foglalkoztatottak számának megoszlása főbb demográfiai jellemzők szerint, 2017.....	31
2.3	A 15–64 évesek foglalkoztatási aránya és munkanélküliségi rátája főbb demográfiai jellemzők szerint	36
2.4	A foglalkoztatási arány és a munkanélküliségi ráta alakulása régióként, 2017	42
2.5	A 15–64 éves inaktív munkanélküliség oka szerint, 2017	44
2.6	Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók képzési területek szerint	49

3. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK

3.1	Összefoglaló adatok.....	59
3.2	A havi nettó átlagkeresetek alakulása, 2017.....	62
3.3	A keresetek regionális jellemzői, 2017.....	64
3.4	Az idősek néhány jellemzője	67
3.5	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülők száma, 2017. január	68
3.6	A családtámogatásokban részesülők száma és az ellátásokra kifizetett összeg	69
3.7	A szegénységgel vagy társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos néhány mutatószám	76
3.8	A háztartások egy főre jutó havi átlagos fogyasztási kiadásai	79
3.9	Az egy főre jutó havi átlagos élelmiszer-fogyasztás mennyisége.....	79
3.10	Az egy főre jutó havi átlagos fogyasztás alakulása régióként, 2016.....	82
3.11	A tartós fogyasztási cikkek száz háztartásra jutó éves átlagos állománya, 2016	82
3.12	A fogyasztói árak változása kiadási főcsoportok szerint, 2017.....	83
3.13	Magyarország árszínvonala az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása szerint az Európai Unióban, 2016.....	85
3.14	A használatba vett lakások, az új lakásépítési engedélyek és az egyszerű bejelentések száma településtípusonként, 2017	88
3.15	A lakásban végzett felújítási munkálatok a lakók korcsoportja szerint, 2016.....	91
3.16	Szakképesítésük külföldön történő elismerése céljából hatósági bizonyítványt kérők száma	93
3.17	A házi orvosoknál bejelentkezettek betegségei, 2015	94
3.18	Biztos Kezdet Gyerekházak és gondozottjaik.....	98
3.19	A gyermekek napközbeni ellátását biztosítók adatai, 2017. május 31.	99
3.20	A gyermekvédelmi ellátórendszerrel kapcsolatba került gyermekek ezer megfelelő korúra jutó száma	100
3.21	Jövedelempótló támogatások.....	101

4. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI MAKROGAZDASÁGI FOLYAMATOK

4.1	Összefoglaló adatok.....	118
4.2	A 10 legnagyobb beruházó nemzetgazdasági ág beruházási teljesítménye, 2017.....	128
4.3	Árfolyamok, 2017	131
4.4	Külkereskedelmi termékforgalom, 2017	133
4.5	A külkereskedelmi árszintváltozás fontosabb mutatói.....	133

4.6	A külkereskedelmi termékforgalom alakulása árufőcsoportok szerint, 2017	134
4.7	A külkereskedelmi termékforgalom alakulása országcsoportok szerint, 2017.....	137
4.8	Magyarország legfontosabb partnerországai a termék-külkereskedelemben, 2017.....	138
4.9	A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom alakulása szolgáltatáscsoportonként, 2017.....	140
4.10	Magyarország legfontosabb partnerországai a szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomban, 2017	141

5. ÁGAZATI TELJESÍTMÉNYEK

5.1	Összefoglaló adatok.....	147
5.2	A regisztrált gazdasági szervezetek száma	148
5.3	A működő vállalkozások száma	150
5.4	A működő vállalkozások teljesítménye, 2016	151
5.5	A működő vállalkozások szerepe a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2016	152
5.6	A működő vállalkozások mutatói vállalkozáskategóriák és régiók szerint, 2016	153
5.7	A fontosabb szántóföldi növények terméseredménye, 2017	156
5.8	Állatállomány, december 1.....	158
5.9	Az ipar főbb jellemzői a visegrádi országokban, 2017	162
5.10	A feldolgozóipari termelés és az értékesítés szerkezete alágak szerint, 2017	164
5.11	A kiskereskedelmi üzletek forgalmának alakulása, 2017.....	178
5.12	A legjelentősebb küldő országok a vendégéjszakákban kifejezett vendégforgalom alapján.....	186

6. KÖRNYEZET ÉS ENERGIA

6.1	Összefoglaló adatok.....	192
6.2	Ökológiai gazdálkodás keretein belül tartott állatlétszám	196
6.3	Vadállomány	198